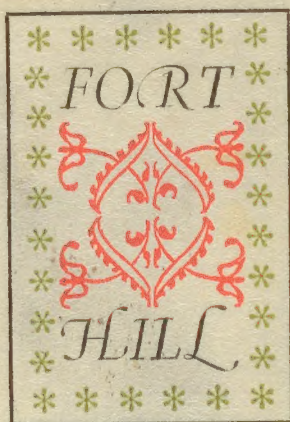

1/5 C. 1626 L/c

E Libris
Hen: Bracegirdle
Collegii Divi
Johannis Baptistæ
apud Oxonienses
Alumni.
Ex dono viri doctissimi
D.ni Joh.s Barlow
D. M. Magistri
Art: ejusdem Collegii
Commensalis.
Annô 1710.mo

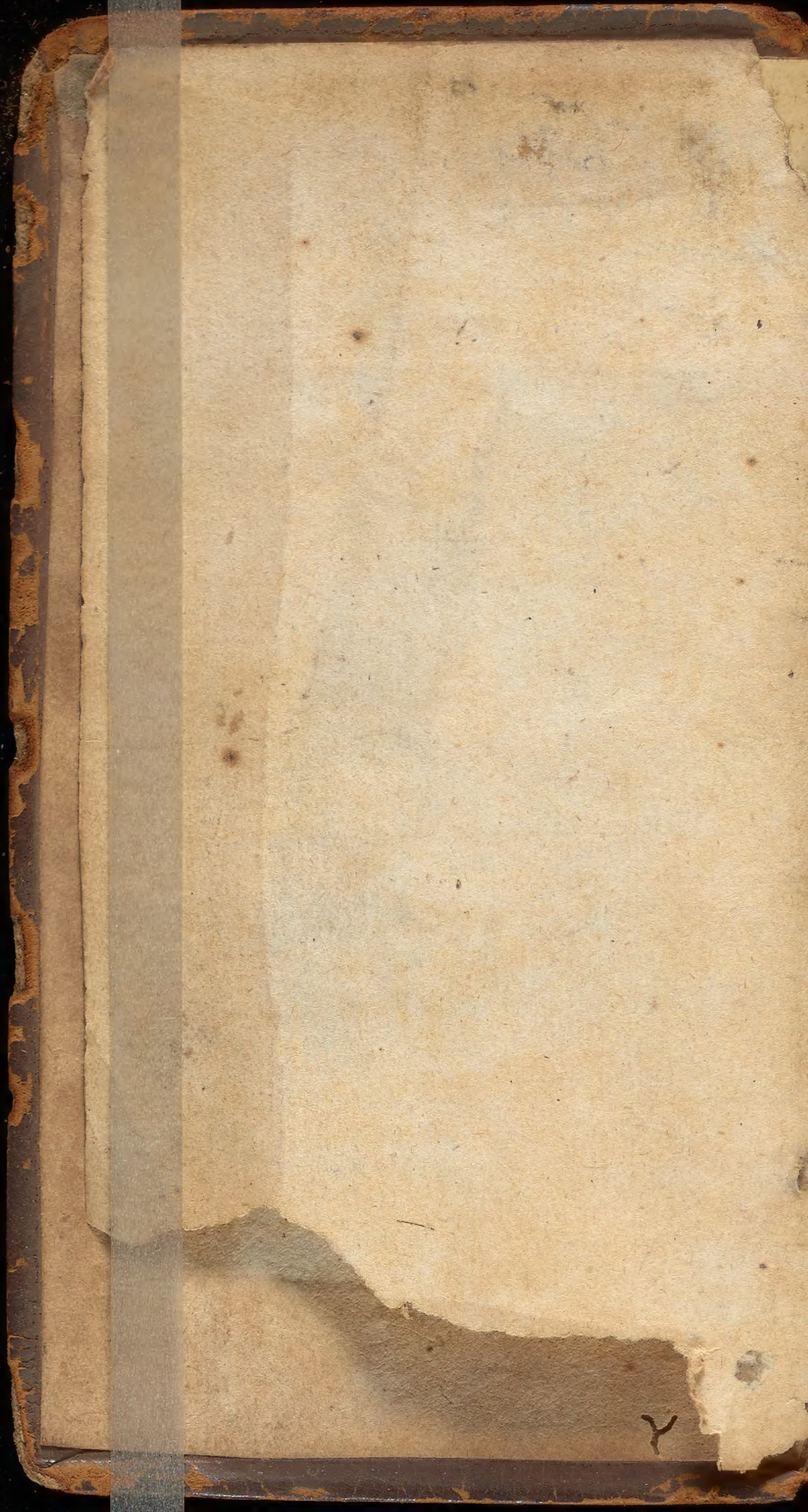
714

Y

...uaesberge . 1672 .

Rebus dant verba Figuram.

PASCIT et OBLECTAT

ORATOR
Extemporaneus

R.P. MICHAELIS RADAU Soc: JESU S.T.D.

AMSTELODAMI.
Apud Joannem Janssonium à Waesberge. 1672.

ORATOR EXTEMPORANEUS,

Seu

ARTIS ORATORIÆ BREVIARIUM BIPARTITUM,

Cujus

Prior pars præcepta continet generalia,

Posterior praxin ostendit in triplici dicendi genere, præsertim Demonstrativo;

Nec non supellectilem Oratoriam, Sententias, Historias, Apophtegmata, Hieroglyphica suppeditat.

AUCTORE

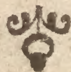
R. P. MICHAELE RADAU Societatis JESU. S. Theologiæ Doctore & Profess.

Nunc

Tertiò emendatius, & tertiâ parte auctius, editum, & ab Auctore correctum, ac à rapina Georgii Beckheri *vindicatum,*

Per

ADAMUM MOTKOWSKY gratum discipulum admodum R. Patris.

AMSTELODAMI,

Apud JOANNEM JANSSONIUM à WAESBERGE.

CIↃ IↃC LXXIII.

Non cuivis Lectori Auditori-
que placebo;
Lector & Auditor nec mihi
quiſque placet.

Qui legis iſta, tuam reprehen-
do, ſi mea laudas
Omnia, ſtultitiam: ſi nihil,
invidiam.

SERENISSIMO
AC
REVERENDISSIMO
PRINCIPI
POLONIÆ ac SUECIÆ
CAROLO
FERDINANDO
EPISCOPO
PLOCENSI & URA-
TISLAVIENSI, &c.

Dno. Dno. Clementiſſimo.

SERENISSIME PRINCEPS.

SUb Sereniſſimi Nominis Tui umbone tam ſecurus quam ſplendidus, ut in orbem prodeat Orator hic extemporaneus, cū bipartito Artis Oratoriæ Breviario; atque ut inter Aulæ Tuæ Sereniſ-

ſimæ domeſticos cenſeatur; non gravatè poteris exorari. Nam quod rarum hoc ævo Principum Epiphonema eſt: Affabilitas apud Te Januariam agit: & quemlibet ingredi rogantem non duntaxat humaniter admittit, ſed dubitantis etiam & ad Celſitudinis Tuæ majeſtatē trepidantis animum, amœno vultu ac fronte demulcet, allicit, invitat, manuducit. Quanquam Virtus & Sapientia, Veteres Serenitatis Tuæ familiares, liberi paſſus privilegio non indigent ut in conſpectum veniant. Omnia Tua habent quando Te habent: ad ſua veniunt quando ad Te. Sic pulcherrima inter Te & Virtutem exiſtit compoſitio, ut nihil Tuum eſſe velis niſi quod ſimul Virtutis ſit peculium: imo nec ipſe dici Tuus ſi non antè Virtutis. Et appel-

lem alio nomine Aulam Tuam quam nobile Virtutum Templum & singulare Sapientiæ Gymnasium, in quo parvi Cives Ecclesiam Patriamque discunt. In qua tot Nobilium Adolescentum cerei adhuc animi ad recti honestique cultum formantur; & quod præstantissimum est Te Regio & Vivo fruuntur Exemplo ac Imagine, à quâ non erudiuntur magis quàm accenduntur. Breviter dicam Serenissime Princeps: tantus evasisti in Virtutum studio, ut qui Te non miratur nec laudat, judicio & existimationi detrahat suæ; famamque suam redimat qui favet Tuæ. Habuit semper, hodieque habet Aula Tua Viros ab omni literarum elegantiâ commendatissimos, inter quos & sui mecum olim studiosos hic Orator extemporaneus invene-

rit. Vel hi ſaltem venienti fores pandent ad Sereniſſimæ Celſitudinis Tuæ Majeſtatem, donec ex hoſpite in familiam tranſcriptus, pleniſſimè totus Tibi deſerviat, æterno gratitudinis ſacramento devinctus Cliens. Vive diutiſſimè decus Eccleſiæ; gemma Patriæ noſtræ: Virtutis & Sapientiæ ſingularis Mecænas: tot Regum, tot Imperatorum ſanguis. Sic opto, ſic voveo, pronus corpore, pronus animo.

Sereniſſimæ Celſitudinis

TUÆ

ſervus infimus

ADAMUS MOTKOWSKY.

LECTORI BENEVOLO.

NObile Horatii commentum est, Corniculam olim Avium Comitia intravisse alienis plumis formosam, & tumente passu, voce, subsellio, contendisse superiorem fieri universis : donec singulis sua certatim repetentibus inops decoris & formæ, ludibrium ac risus facta est omnium. Nec satis fuit sibilis explodi, stultè arrogantem; evulgato præterea plebiscito, è sociali consessu publicè exclusa est. Nulli jam satis fida futura putabatur, quæ sibi se non reliquisset; & impudentiæ fastigium attigisse, dum furto gloriam quæreret, quo Judicum censuris alii furcam inveniunt. De quo, *Benevole Lector*, mutatô nomine, præsens fabula occinitur? Nimirum de Georgio Beckhero Prutheno El-

bingensi. Is cornicari ausus est & raptâ aliunde eloquentiâ se Extemporaneum Oratorem coràm orbe venditare. Brevibus grandem hominis audaciam aperio Breviarium bipartitum Artis Oratoriæ scripsimus in schola Rhetorices sub Professore dignissimo R. Patre Michaële Radau, Brunsbergæ in Prussia, in Collegio Hosiano Societatis Jesu. Anno à pariente Virgine 1641. & quia placuit multis, à multis privatâ doctrinæ & eruditionis ambitione exscriptum fuit. Inter hos erat Georgius Beckherus Elbingensis, tunc Poëseos Auditor sub R. P. Bernardo Roth. S. J. Is hoc Rhetoricæ nostre monile non accepit solum, sed etiam sui juris fecit: & quod decumanum est; tanquam sui capitis fœtum, sibi suoque Nomini supposuit. Indolui frequentius &, *sic vos non vobis mellificatis Apes*, sed labores vestri ignavis fucis in gloriam cedunt,

dunt,

dunt, centies ingeminavi. Expectavi verò ut Auctor ipſe quod ſuum eſt repeteret ab invaſore; ſiquidem ad id ſtimulos ſuggerebamus omnes quotquot adhuc merito jure, ipſius Auditores ac diſcipuli nuncupamur, quorum nunc plerique Magnates Magnifici, plerique Prælati Perilluſtres, plerique in Principum & Regum aulis fortunam ſuam ſecuti degunt. Sed quia R. Pater graviorum mole negociorum detentus, Philoſophiâ nimirum & Scholaſtica Theologia legendis; ego impatiens moræ, dum ſubinde iterum atque iterum ſub raptoris nomine opus recudi video, ea qua potui diligentia illud vindicare accuravi & legitimo poſſeſſori atque parenti librum reſtituere. Optarunt id mecum plurimi Magnatum Poloniæ, qui mendis ac erroribus ſcatere librum multis in locis obſervabant & dignum ſuis ſuffragiis cenſebant, ut nativæ redderetur puritati ac integritati.

tati. Nam forte idcirco Beckherus corrupit ut ſuum faceret quod alienum erat, memor Poëtæ canentis

Quem recitas meus eſt, ô Fidentine, libellus;
Sed malè dum recitas, incipit eſſe tuus.

Contuli cum autographo & correxi; an omnia ſatis ad mentem & guſtum Auctoris neſcio. Ignoſcet ille ſi non ea qua par eſt plenitudine, ipſius doctrinam ad æſtimationem orbis in lucem profero. De ſui nominis fama ſatis ſecurus eſt quam tot experimentis aliàs probavit. Tu *Lector* boni conſule laboris mei levidenſe munus & ſuperbi raptoris gloriam tandem merito fieri ignominiam vel tuo calculo confirma. *Vale.*

PRÆ-

PRÆLOCUTIO.

Explicat propoſitum

AUCTORIS.

ARtem Rhetorices nunquam ſatis ſyncerè juventuti propoſuiſſe, mihi viſi ſunt illi, quibus omne ſtudium fuit præceptionibus chartas ſuperfundere, & quid ac quomodo aliquid faciendum ſit, duntaxat dicere: re autem & exemplo illud non demonſtrare. Utique Ars qualibet ſicut praxi & exercitio viget valetque; ita naſcitur: & longum iter per præcepta, breve & efficax fit per exempla. Neque aliter fabricare diſcitur niſi cum fabricantibus fabricando; imo nec loqui ſciremus niſi cum colloquentibus fuiſſemus collocuti. Ut parvuli greſſum formaremus, à gerulis parentibuſque non docebamur ſolum pedes alternare ſed manuducti præeuntes ſequebamur, atque cum euntibus ibamus. In fabulis eſt: Mandaſſe Cancrorum Pa-

trem

trem filiis, ut cæterorum ritu animalium graderentur, nec ordine præpostero amplius committerent, ut præcederet cauda, sequeretur caput. Erant ad gerendum morem parati filii sed exemplo volebant à parente instrui. Ito præ (ajebant) Pater & quod fieri à nobis postulas quî fieri possit & faciendum sit monstra. Sed præcipere potuit Pater, non præire; ideo huc usque cancrorum gressus in posteris manet præposterus. Tanti est præcepto addere exemplum, & linguæ manum. Ad hunc scopum collimant mei conatus currentis anni, quo nobilis juventus ex Majorum meorum imperiô mihi erudienda traditur in Oratoria facultate. Præcepta dare volo sed simul praxes & exempla: ut non solùm audias quid faciendum sit, sed quî fieri debeat etiam videas. Adjiciam Historias Symbola, Apophtegmata nec non Sententiarum supellectilem, ut inopiæ Tyronum rerum penuriâ laborantium, utcunque succurram. Nam

ridi-

ridiculi juvenes ſæpe caput fatigando cogitant multum ; at nihil excogitant , quia nihil habent repoſitum quod cogitare poßint. Eſt enim cogitare , multa frequenter in unum cogere. Certè niſi vel florem odoratu contactuque , vel cœli ſpeculatione mundique conceptibus imprægnetur caput, nec Juno Martem nec Jupiter de cerebro ſuo pariet Minervam. Inter eruditiones veluti flores , ac inter alienos conceptus , veluti amœnas viridarii plantulas , ut deambulet cupio Auditor meus : atque adeo vel audeat ſimile vel ſuperet. Nam ut rectè Poëta

Tunc benè fortis equus reſerato carcere currit,
Cum quos prætereat quoſque ſequatur habet.

Aggredior fortiter propoſitum negocium. DEUS *Ter Opt. Ter Maximus bene vertat ut & feliciter & conſtanter. Opus erit*

erit partim meâ industria elaboratum, partim ex aliorum ſudoribus collectum, ad ſcopum tamen à me præfixum accommodatum, atque idcirco de integro meum. Stat pro me magni Lipſii decretum. Lapides (ait in Politicis) & ligna ab aliis accipio, ædificii tamen extructio mea eſt. Architectus ego ſum & materiam variè undique conduxi. Nec Aranearum textus ideo melior quia ex ſe fila gignunt: neç noſter vilior quia ex alienis libamus ut Apes.

PAR-

PARTITIO OPERIS.

BREVIARIUM nostrum in duas partes distribuemus: In *Prima Parte* docebimus generaliter *Invenire*, *Disponere*, *Eloqui*: In *Secunda Parte* ad tria dicendi genera *Demonstrativum*, *Deliberativum*, *Judiciale*, easque Orationes quæ ad hæc genera pertinent, descendemus. Et verendum licet ne in Secunda hac Parte moram nobis ubertas materiæ PRAXIUMQUE scribendarum voluntas injiciat, brevitati tamen studebimus quoad fieri poterit.

PARS PRIMA.

De Inventione, Dispositione & Elocutione.

TRia Eloquentiæ Candidato difficilia obveniunt; *primò* ut habeat quod dicat, & hoc docet INVENTIO: *secundò* ut sciat quo ordine dicat; & hoc docet DISPOSITIO; *tertiò* ut ornate ac venustè dicat & hoc docet ELOCUTIO.

Eloquentiæ Studioso tria potissimū difficilia.

Diſtincte ergo de his Tribus præcipiemus, diſtinctis Capitibus: Nam de MEMORIA & PRONUNCIATIONE utpote iis, quæ à natura melius; & uſu habemus aut nihil aut aliquid breviter.

CAPUT I.

DE INVENTIONE.

Inventio. UT clarius procedamus de *Inventione*, quæſtiones aliquot movebimus.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid ſcripturus Orationem invenire debeat?

Invenire quid? RESP. I. Ante omnia ſcopum Orationis invenire debet ad quem in omnibus collimet, hoc eſt; debet certam propoſitionem ſibi præfigere & excogitare, ad quam omnia dirigat; alias cæcis oculis natanti ſimilis erit, qui brachiorum plauſu multum fatigatur & parum proficit; eo quod littus quo debeat tendere non videat.

Quæ materia eligenda? Ex materiis vero occurrentibus ea ſemper eligenda eſt, quæ apta eſt tempori, utilis, ſelecta, quæ non ſterilis, non difficilis, ab Auditorum captu non aliena.

In

In genere *Exornativo* invenienda materia gravis, magnifica, plausibilis: Quare cum *Virgilius* Culicem, *Catullus* Passerem, Psittacum *Statius*, *Majoragius* Lutum, Ovum *Puteanus*, Ebrietatem alius, alius Pediculum & Pulicem, scabiem & quartanam febrim alter laudavit, exercitii gratia & ingenii factum arbitrare: Ceterùm si quis talia serio ageret apud prudentes risum & puerilitatis notam incurreret.

In Demonstrativo genere.

In *Deliberativo* & *Judiciali* talis quæstio accipienda est, qualem necessitas requirit & Auditorum capacitas exigit.

In Deliberativo & Judiciali.

Inventio porrò provenit, pulcra quidem ab ingeniosa natura, ea tamen quæ eruditione non careat: Nam *Eruditio* parens est & nutrix inventionis; quapropter si facile & pulchre invenire vis, scito Historias, gentium consuetudines, fabulas, Apologos, Sententias, Hieroglyphica, Apophthegmata; Nam ex his non difficulter aliquid quod in rem tuam erit eruere poteris.

Inventio unde proveniat.

Observa vero Oratores & Historicos maximè hisce temporibus laborare ut *acutam* inveniant *Propositionem*. *Acutam* vero *Propositionem* vocant illam, quæ sub *Allegoria* infertur, quippe

Oratores moderni acuta gaudēt inventione,

vid. quæst. seq. septimã scl.

ſenſus ſimplex eſt & antiqua veritas, ſed nova veſte incingitur, hoc eſt; ſub Allegoria ſimplicitas tegitur, quam, è verbis contextam veſtem ſi detraxeris, nudam, apertam, & ſimplicem cognoſces: Exempli cauſſa; *Iſtius Propoſitionis Allegoricæ; Caſtra vobis metabor Auditores*; Senſus ſimplex eſt; *Bellum vobis ſuadebo.* Et illius; *Togam laceratam hodie conſuam Audit:* Veritas nuda eſt; *Pacem vobis poſt bellum ſuadebo.* Tales propoſitiones argui non poſſunt; ſed cavendum ne affectatæ ſint, leves, & ſcurriles vel nugatorio nixæ fundamento, Gravitas ſiquidem Oratorem decet: Illi tamen, qui primum diſcere incipiunt, aſſueſcant ſimplices & apertas invenire propoſitiones, argumentaque facilia & clara conquirant; ſic enim brevi proficient: & ad propoſitum loqui diſcent. Hoc ubi didicerint facile pro ſuo quiſque ingenio aſſurget.

Argumenta invenienda poſt propoſitionẽ inventam

RESP. II. Ubi propoſitionem invenerit, debet argumenta invenire quibus propoſitionem ſtabilire poſſit, ut apud Audit: ſibi fidem faciat. Eſt autem Argumentum probabile Inventum ad faciendam fidem, hoc eſt; Eſt Cauſſa, qua Orator ſuam propoſitionem

nem veram esse suadet.

Dixi probabile Inventum, quia duplicia sunt Argumenta, alia certa, evidentia, necessaria, quæ prorsus convincunt: *Ut Petrus non est bestia, quia est rationalis.* Alia sunt probabilia seu persuasibilia, suntque argumenta popularia, habentia speciem veri, hoc est quæ videntur esse vera propter hominum opinionem, vel propter similitudinem quam habent cum veritate, vel propter eventum: Et talia præcipue Orator conquirere debet, non quod necessariis demonstrationibus uti non possit, sed quia plerumque populares propositiones facit quæ carent demonstrationibus: vel quia cum populo agit, qui facilius movetur iis, quæ ingenio & consuetudini suæ magis accommodata sunt, quam demonstrationibus, quæ difficulter à rudioribus intelliguntur.

quibus hæc ipsa suffulcitur.

Argumenta duplicia.

Orator argumenta popularia adhibeat.

Porrò Argumenta in *locis* quærenda sunt; *Loci* enim sunt domicilia & palatia eorum, & hi quidem duplices, *Intrinseci* & *Extrinseci*. *Intrinseci* vocantur, quod in re proposita lateant: *Extrinseci* vero seu *assumti* dicuntur, quod extra rem sint, & ab extra assumantur. Sunt hi, præjudicia vel judicia,

Argumenta in Locis quærenda.

Loci dup.

teſtes, leges, tormenta, tabulæ, authoritas, exempla, hieroglyphica, apophthegmeta, fabulæ, mores gentium, antiquitates &c. De *Intrinſecis* utpote rerum fontibus hic breviter agendum.

QUÆTIO II.

Quomodo argumenta in Definitione ſint invenienda?

Argumenta in definitione.

RESP. Definitio eſt oratio explicans quid res ſit, apud *Dialecticos* conſtat communiter *genere* & *differentia* ſeu *uno nomine generati, quod rei definiendæ & multis aliis eſt commune*, & altero nomine quod *huic ſolum rei convenit*, quæ definitur. v. g. *homo eſt animal rationis particeps*. Oratores rariſſimè utuntur tali definitione, quia parvam porrigit copiam, ſed alios habent modos res explicandi, quorum aliquos enumero.

Modi aliquot inveniendi argumenta in definitione.

Primus

Primus eſt, per partes rem deſcribere, quod fuſe fit & ornate, ſed deſcriptio potius quàm definitio dicenda eſt. Exemplum dat Cauſinus *Papilionem* ſic deſcribens *In Eloquentia ſacra & profana: Papilio animalculum, eſt, ut in urbibus rarum, ſic in agris frequens,* *corpus*

Papilionis deſcrip-

corpus illi plenum, tenerum, molle, flexile, paulatim in exiguam longitudinem gracilescens, cui superspar sus teneræ lanuginis decor efflorescit, exstant veluti porrecta minutissimis filis cornua, quæ intermicantium oculorum jucundus fulgor irradiat; sed præcipuum in pennis miraculum, quippe supra tenuis corpusculi modulum, gemmant floribus nitent purpura, auro micant, stellis radiant: his veluti remigiis libratus in aërem volitat ludibundus & ad singulas pene stirpes adhærescens, modo delicatissima proboscide foliorum succos pabulatur, modo molliter quiescit inter odorum delicias, modo redintegrato volatu superbias emicat & insultantium puerorum manus, sexcentos in aërem Mæandros pingens, eludit. tio elegantissima.

Secundus est per effecta, quæ à quatuor caussis profluunt: Et hic modus fusus est; cavendum tantum, ne leves effectuum minutiæ conglobentur. Sic *Ebrietatem describit D. Ambrosius: Ebrietas est incentivum insaniæ: fomentum libidinis, venenum sapientiæ. Hæc sensus hominum mutat & formas, per hanc fiunt ex hominibus equi adhinnientes &c.* Secundus. Ebrietatis descriptio.

Tertius Per similitudinem.

Tertius est per similitudinem, non ita uti communiter similia tractare solemus per particulas *Sicut*, *quemadmodum* &c. Sed his omissis, simpliciter affirmando sine comparatione, verbi gratia; *Quid est vita nostra? est forum in quo venditur & emitur, in quo alter fallit alterum, & singuli in rem suam attentissimi sunt, & nemo non suæ crumenæ invigilat: Est fabula, in qua suam quisque peragit personam, hic Regis, ille Rustici* &c.

Vita.

Quartus. Per Synonymiã.

Lilium

Quartus est per Synonymiam res explicare. Exempli caussa; *Quid est aliud Lilium quam terræ ornamentum, plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, agrorum sidus, quod sic terram exornat, ut Cælum Stellæ, ita floribus addit lumen, ut Jaspis auro, sic oculos exhilarat, ut Sol universum.* Et apud Causinum *in Eloq. Sac, & prof.* Sciolus quidam se floride describens contra Ciceronem, sic effert. *Ego sum Oratorum Lusciniola, Elegiacorum Olor, Epigrammatistarum Psittacus, Lyricorum Graculus, Comicorum Pavo, Tragædorum Struthio: deinde me cum isto Arpinate comparate, Adamantem cum vitro, gausape cum holoserico comparabitis.*

Sciolus quidã.

Quin-

Quintus est per *Caussas* à quibus fluunt *Effecta*, quales sunt; *Materia, Forma, Efficiens, Finis.* verbi gratia; *Dædali manu exstructum ædificium est, de vivo & secto lapide, forma orbiculari, cœli injurias non propulsat solum, sed exonerandi curis animum & oblectandi gratiam continet, maximam; Cœlum prope terrestre diceres, ita venustate non abludit.* Quintus. Per caussas. Ædificium Dædali manu exstructum.

Sextus est per negationem; Quando primo ostenditur; quid res non sit, deinde dicitur quid sit; Sic Bahusius Amicum describit: *Lib.3. Epigram.* Sextus. Per negationem.

Non nuda vox Amicus est, non cassa nux,
Non amabilis risus, non blandi nictus,
Non ocelli ludii &c:
Cernitur Amicus Amore, more, ore & re.

Amicus.

Septimus per adjuncta & proprietates; Sic Christus Dominus definitur: *Assertor humanæ libertatis, sanctitatis Magister, absolutæ perfectionis Præceptor, Fons perennis virtutum omnium.* Sic Salomon describitur à Vernulæo: *Magnum illud sapientiæ humanæ miraculum & oraculum Salomon,* Septimus, per adjuncta & propriet. Christus dominus. Salomon.

mon, cœli diſcipulus, orbis univerſi Magiſter.

Homerus. *Sic* Homerus, Ab eodem: *Ingeniorum Phœnix ſcientiarumque ſons Homerus, & humanæ terminus admirationis, quem antiquitas veneranda, ore patulo vomentem ita repræſentavit, ut defluentes ab ejus ore liquores & flores in amphoris & caniſtris colligerent Philoſophi, Juriſconſulti, Oratores, Aſtrologi, Poëtæ Pictores.*

Octavus per cõtentionem ironicam. *Octavus* per contentionem ironicam, quando res ſecundum quorundam opinionem definitur priùs ironice, deinde remoto joco graviter ex propria mente explicatur.

Qui oratori utiliſsimus. Hic locus definitionis Oratori non ad probandum ſolum utiliſſimus eſt, ſed etiam ad amplificandum venuſtiſſimus; ſed quia ingenia noſtra non ſemper apta ſunt ad inveniendum, juvat interdum ex probati Authoris loco occaſionem ſumere. Quis enim neſcit, quantum orationis fundendæ campum aperiat una interdum pulchra *Metaphora* vel *Allegoria* apud Authorem lecta. Itaque definitiones ſelectas aliquarum rerum hic ſubjungam, quibus provocatus, in aliis materiis, ſimile quid attentabit diligens exercitator.

Defi-

Definitiones, aut si mavis, Descriptiones variæ.

Homo est fortunæ Lusus, inconstantiæ imago, corruptionis speculum, temporis spolium, mortis mancipium, versatile sepulchrum, fragile simulacrum, tenuis umbra, umbræ somnium, spirans cadaver, viva mors, pila quâ ludit Deus. Plautus. Aristot. Trismeg. Homo.

Thrasybulus multis victoriis & triũphis inclitus, in magnã apud hostes invidam incidit, captus ab iisdem cute exutus est & abjectus. Amici quæsiverunt occisũ, & exsangue corpus agnoscentes, ita hominem cũ lamentis descripserunt: *Quid est Homo, nisi ampulla Sanguinis, consecrata Religioni, Patriæ, veritati?* Thrasybulus.

Trismegist. *Homo est magnum miraculum.* Hominis definitiones variæ.

Pythag. *Homo est Deus mortalis.*

Plato. *Hominem devinum genus appellavit.*

Plotinus. *Hominem universum quodam nominavit.*

Gregor. Pont. *Hominem universam creaturam vocavit.*

Brusonius *Agesilaus quæsitus quid esset Virtus? respondit: Dictu optimum, & factu honestißimum.*

Scientiæ definiunt hominem.

Fingunt Poëtæ convocatas olim ex præſcripto Minervæ Scientias & juſſas hominem definire, ſic cepiſſe: DIALECTICA; *Homo eſt breve Enthymema, pro antedente habet ortum, pro conſequente interitum.* ASTROLOGIA *ſic, Homo eſt quaſi Luna mutabilis, quia nunquam in eodem ſtatu permanet ſed ſemper ad corruptionem tendit.* PHYSICA *ita, Homo eſt animal rationale mortale.* MATHEMATICA *ſic; Homo eſt veluti Figura ſphærica, ab eodem quo incipit puncto in idem terminatur.* Sic Homo de terra initium ſumens in terram tandem redigitur atque adeò de cinere in cinerem. RHETORICA ſic, *Homo eſt Oratio cujus Exordium eſt naſci, Narratio dolere, Epilogus mori: Orationis hujus figuræ ſunt gemitus & fletus, vel gaudium fletu deterius.*

Aſtrologia. Phyſica. Mathematica. Rhetorica.

Sapor.

Perſarum Rex Sapor in Epiſtola ad Conſtantinum ſic ſe deſcripſit, *Marcellin. lib.7: Rex Regum Sapor, particeps ſiderum, frater Solis & Lunæ Conſtantino fratri Salutem,*

Soldanus.

Soldanus in literis ita, *Drexel. in Prodromo æternit: Salamander omnipotens ante Carthaginem Dominus Jordanis, Dominus Orientis., Dominus Beth-*

Bethlehem, Dominus Paradisi, Præfectus Inferni; maximus Imperator Constantinopoleos, Dominus aridæ ficus, Dominus qua Sol & Luna meant, Protector primi Johannis Sacerdotis, Imperator, Rex Regum, Dominus Christianorum, Judæorum, Turcarum, Amicus Deorum.

Quidam Poloniam sic descripsit: *Clarum Regnum Polonorum, est Cælum Nobiliorum, Paradisus Judæorum, Purgatorium plebejorum, & infernus rusticorum, aurifodina advenarum, caussa luxus fœminarum, multis quidem dives lanis, semper tamen egens pannis, & copiam lini serit, sed externam telam quærit, merces externas diligit, domi paratas negligit, caro emptis gloriatur, empta parvo aspernatur.* Polonia.

Binetus in Schol. ægror: *Mundus est choreus constans ex longa & brevi; longa nimirum fatigatione & brevi mercede.* Mundus.

Herodia lib. 1: *Princeps est assecla Deorum.* Princeps.

Plutarchus: *Jovis administer, Caput omnium & Musicus peritus.*

Xenophon: *Pater & pastor populi; Lex viva.*

Cicero: *Pictor Reipublicæ.*

Plato: *Subditorum tutor.*

Seneca. *Princeps eſt Medicus Patriæ.*

Rex. Ariſt. in Epiſt. ad Alex. M. *Rex in Regno eſt ſicut pluvia in terra, quæ eſt Cœli benedictio, terræ vita, viventium juvamen.*

Alius quiſpiam; *Rex eſt ignis ad quem nec prope nimis accedendum, nec longe nimis recedendum; Nam ſi prope accedas, adureris, ſi longe recedas, non calefis.*

Panis. Quidam in Nomenclatura politica panem ita: *Panis eſt omnibus omnia.*

Chriſtiernus verò Rex Daniæ; *Panis eſt remus regni.* Hic Rex in ſtemmate habuit cymbam cum remo in cujus manubrio panis erat, cum inſcriptione: *Et pangit & frāgit;* ſcilicet panis frangit hoſtes, pangit amicitias.

Butyrum. *Butyrum mane eſt aurum, meridie argentum, veſperi plumbum.* Binetus in Schol. ægror.

Mulier. *Mulier eſt paradiſus oculis, infernus animabus, purgatorium crumenis, limbus cogitationibus.* Hiſpan. Proverb.

Orpheus DEUM *vocavit Cor temporum, Quia mortuum eſt omne tempus quod ſine Deo tranſigitur.*

Tempus. Vitalis eſt dies quem religio animat.

Lunæ

Luna est cerebrum mundi. Orpheus. **Luna.**
Sol est Cor & Oculus nec non demonstrator justitiæ. Quia omnibus idem est, nec minus torret Dominum quam servum. **Sol.**

Tympius. *Oculi sunt Legati cordis & animi nuncii.* **Oculus**

Ex oculis, poculis, loculis, agnoscitur homo.

S. Michaëlem Archangelum sic descripsit Pantaleon: *Lampas Divinitatis, Assessor Sanctissimæ Trinitatis, Amicus* DEI, *Caput plenum oculis, Oculus ex pluribus oculis.* **Michaël Archangelus.**

S. Maximus Episcopus serm. 114. Sic. *S. Michaël altissimus Seraphim, Solastrorum, Lilium florum, Cedrus lignorum, Aquila volatilium, Rex principum, Dux militum, Caput membrorum, Apex Spirituum, Et ut semel totum loquar, Major in regno cælorum, Major inter magnos, major post ter maximum, Major à seipso, officio, titulo triumpho.*

S. Chrysostomus describit S. Paulum ita: *Paulus cæli civis, Ecclesiarum columna, Angelus terrestris, Cælestis homo. Et sicut ferrum in igne ignis efficitur; ita Paulus charitate succensus, totus effectus est Charitas.* **S. Paulus.**

Gre-

Gregorius 13. Pontifex Fundatores Ordinum Religiosorum sic descripsit: *Dominicus est aurora* DEI, *Franciscus Manna* DEI, *Bruno terror* DEI, *Ignatius Ventus* DEI.

Milites Bahusius Milites Sic. *Hæc sola nunc est vita militum, Male vivere & bene bibere.*

Salutatio. Quidam salutationem sic: *Salutatio est saltatio in qua qui non cautè vadit, cadit.*

Æneas Sylvius. *Scientias dixit in plebejo homine esse argentum, in Nobilibus aurum, in Principibus gemmas preciosas.*

Vita hominis. Owenus vitam hominis Sic.

Tota hominis vita est nil nisi Nolo, Volo.

Pecunia. *Pecunia est nervus belli, ferri lima est aurum, ferrum hebescit quod aurum non exacuit.* Cassiodorus.

Pulchritudo. *Pulchritudo corporis est exigui temporis Tyrannis.* Socrates.

Pulchritudo est silens fraus. Theophrast.

Regnum sine satellitio est pulchritudo. Carnead.

Pulchritudinem vocat litteras commendatitias. Diogenes.

Lin-

Linguam & calamum sic describit. Nigron. *Quid lingua nisi loquens calamus; Quid calamus nisi lingua tacite clamans, illa Spiritu, hic atramento utitur, illa scribit vocibus, hic clamat litteris, illa auribus locutione, hic oculis scriptione.* Lingua & calamus.

Pulex est parasitus (inquit Bahusius Lib. Epigr.) *opes sunt sanguis, non te linquet, opum dum tibi sanguis erit.* Adulator.

Amor est gratum vulnus, jucundum venenum, suavis amaritudo, lætum martyrium, blanda mors. Petrarcha.

Morbi sunt usuræ Voluptatum. Seneca.

QUÆSTIO III.

Quomodo argumenta invenienda sunt ex partium Enumeratione & Notatione.

RESP. I. Partium enumeratio est rei in suas partes divisio, *ut si dividas vitam humanam, in pueritiam, adolescentiam, juventutem, virilem ætatem, senectutem.* Sumuntur verò hic partes late, scilicet pro omni eo quod sub generali continetur, sive hoc generale genus sit, sive totum. Argumenta ex partium enumer. quom. inven.

Tri-

Argumentatio triplex à part. ad totum.

Tripliciter à partibus ad Totum argumentamur, 1. Ut omnibus affirmatis partibus totum affirmetur: *Ut ſi probes totam domum vitioſam eſſe. divides domum in parietes tectum, laquearia; & oſtendes ſingula vitio laborare:* 2. Ut negatis omnibus partibus, totum negetur: ſic *ſi probare velles nuſquam mittendos eſſe Liberos peregrinationis cauſſa; diceres nec in Italiam, nec in Galliam, nec Hiſpaniam mittendos.* 3. Quando rejectis omnibus partibus una aliqua affirmatur: *ut aut amat, aut odit, nihil eſt tertium, non amat verò, oderit ergo neceſſe eſt.*

Tractari ſolet hic locus venuſtè per Interrogationem, per Repetitionem, per Subjectionem, per Præteritionem, per Apoſtrophen; Pro Exemplo placet hic formoſam horti deſcriptionem per partes apponere: *Hortus erat amæniſſimus & prope Paradiſi æmulus, ſtabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore gratas diffundebant umbras, & clementi brachiorum motu, dulces ſuſurros obſibilabant, has inter loquax rivulus & omni criſtallo nitidior errantibus ludebat aquis & querulo rore lapillos vexabat: unde pene*

Horti elegantiſsima deſcriptio.

pene musico concentu pulsabatur : Utrimque flores, & copiosa Zephyri familia, hinc è virido prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascentes rosæ promicabant, istinc narcissorum nivem & ebur, hiacinthorum sanguis & aurum acuebat, ventulus ab omni parte placidissimus adspirabat &c. In Drexelii Niceta.

RESP. II. Notatio seu Etymologia est vocabuli interpretatio quæ inquirit originem verbi & significationem. *Ut Senatus à Senibus dicitur.* Hæc Etymologia apud Grammaticos frequentior est, quam apud Oratores, datur tamen interdum occasio, ut illius suavitate venustemus orationem, quod quidem ad persuadendum parum, sed ad delectandum multum confert : *Sic Cicero in Verrem jocatur eum ejus nomen vel à verre porco deflectit, vel, à verrendo, quod verrere solitus sit è templis aurum, è domibus supellectilem* &c. Cicero in Verrem.

Argumenta ex Notation. quomodo inveniend. & quid sit?

Liberius hoc loco utuntur Poëtæ; Sic quispiam in *Erasmum* è Monasterio fugientem :

Cur Monachos fratres & claustra relinquis Erasme;

Non

Non misera factum hoc ambitione caret;
Namque latens illic velut in scrobe, vilis eras mus,
In lucem, ut videas, ut videare, salis.

Item.

Unde suum ducat quæris Cerevisia nomen?
Quod cerebrum visat sæpe Sabelle tuum.

Hic locus à Notatione valet non tantum ad lepores orationis, sed interdum fœcundam orationi vel concioni porrigit propositionem.

QUÆSTIO IV.

Quomodo argumenta invenienda ex Conjugatis, Genere & Forma.

Conjugata quid? RESP. I. Conjugata illa dicuntur quæ sunt ex verbis ejusdem generis. *hoc est*; sunt plura verba quæ ab uno orta varie immutantur; uno verbo, sunt primitiva cum suis derivativis: *Ut Sapientia, sapiens, sapienter &c.*

Argumentatio ab his. Ab his ita argumentamur. *Si pietas amatur & pius amari debet. Si stultitia plenus est, quid nisi stulta effutiet.*

Et

Et tu homo es, qui omnes humanitatis cancellos egressus, non unam moribus refers belluam. Erudite Bahusius; *fient aurea secula, aufer aurum: nam sunt ferrea secula propter aurum.*

Differunt Conjugata à Notatione, quia in Notatione explicatio verbi fit; in Conjugatis tantum inflexio, derivatio & variatio casuum spectatur.

RESP. II. Genus est quod habet multa sub se specie seu naturis diversa: ut *Ars est genus habens sub se Rhetoricam, Grammaticam* &c. Genus quid?

Forma autem seu Species est una res ex illis quæ sub genere continentur: *Ut Rhetorica continetur sub arte, est ergo forma.* Locus à genere copiam magnã dat Oratori. Nam hic propositio finita, hoc est, circumstantiis personæ, loci &c. inclusa, ad libertatem propositionis infinitæ reducitur. Argumentamur vero dupliciter à Genere; 1. quando aliquid dicimus de genere; idem etiam de forma dicere debemus: *Ut si virtus diligenda est, & temperantia diligi debet.* 2. Quando negamus aliquid de genere; idem de forma negare debemus: *Ut si necessariam militi omnem artem liberalem negas, negabis etiam Rhetoricam militi esse necessariam.* Species quid? Argumentatio ab his duplex.

QUÆ-

QUÆSTIO V.

Quomodo argumenta invenienda ſint in Simili, Diſsimili, Contrariis, Repugnantiis & Comparatione.

Similitudo quid? RESP. I. Similitudo eſt duorum vel plurium longe diverſorum in aliqua re collatio : hoc eſt ; Similia ſunt quæ non ſunt quidem idem ſecum, interea tamen habent aliquid in quo conveniant. Sic, verbi gratia; *umbra & gloria diverſiſsima ſunt : In hoc tamen conveniunt, quod umbra corpus, gloria virtutem comitetur* : unde dictum à Cicerone, *Gloria virtutis umbra eſt*. Poteſt duci ſimilitudo ex factis, dictis, fabulis, & nulla fere res eſt, ex qua duci non poſſit. Valet ad probandum aliquando, frequentius tamen ad illuſtrandam rem aſſumitur. Quando communiter dicitur *omnis ſimilitudo claudicat*, intellige quod non per omnia res rei teneatur eſſe ſimilis, ſed ſatis eſt, ſi in aliquo conveniat : Partes ſimilitudinis ligantur paſſim his particulis : *Ut, ita, ut ſic, quemadmodum, pari ratione, ſicut, non aliter* &c. Aliquando ſimpliciter omiſſis particulis ponitur; verbi gratia; *Reſponſa tua ſint ſponſa, iræ lyræ, joci croci,*

Unde poſsit deduci?

croci, panegyris iris, dicta edicta: Pulchre Historicus; *quoties*, inquit, *mota est sacra Religionis anchora toties fluctuavit magna Reipublicæ navis.* Strada de bello Belgico.

RESP. II. Dissimilitudo est duorum vel plurium diversitas, seu disconvenientia, sicut Similitudo est convenientia. **Dissimilitudo quid?**

Ab hac ita argumentamur, cum quod uni dissimili competit, alteri competere negamus, & quod uni non competit; alteri competere asserimus; verbi gratia, *Ignavi cives Reipublicæ damna non curant, generosi itaque & boni civis est ea propulsare.* Clarius Catullus: *Soles occidere & redire possunt, nobis cum semel occidit brevis lux, nox est perpetuo unà dormienda.* **Argumentatio ab hac.**

RESP. III. Contraria sunt quæ non possunt eidem rei simul convenire, propter eandem rationem; *Sic nemo potest in ea re sapiens esse in qua stultus est.* **Contraria quid? Horum divisio.**

Dividuntur in quatuor genera & *primo* quidem in Adversa; hæc sunt illa, quæ sub aliquo generali nomine comprehenduntur & maxime secum discordant, nec in eodem Subjecto se compatiuntur: *ut calor & frigus.* Ab **I. In Adversa.**

Adver-

Argumentatio ab his. Adverſis, argumentamur bene, ſi de quo unum illorum affirmamus, de eodem alterum negamus, ut *Siquidem Petrum à convictu meo alienum audis, quomodo mihi familiarem eſſe objeceris.*

2. In Privativa. 2. Privativa quæ ſignificant rem & abſentiam rei, in ſubjecto apto habere eam rem: ut *auditus, ſurditas, lux, tenebræ, &c.* A Privatione argumentaberis, quando unum privatorum de aliquo negabis, & aliud de eodem affirmabis, ut *pauperiem optatis mihi, quia divitias invidetis.* (eorum Argumentatio.)

3. In Relata. 3. Relata ſunt quæ ad ſe invicem ducunt ordinem: ita *Pater refertur ad filium, Præceptor ad diſcipulum & ſimile ad ſimile.* A relatis argumentamur, ex vi unius inferendo aliud. v. g. *Diſcipulus diceris, quis ergo tuus eſt Præceptor?*

4. In Negantia. 4. Negantia ſunt, quorum unum id affimat, quod aliud negat: ut *eſt bonus, non eſt bonus.* A Dialecticis contradictoria vocantur. Argumentum ab iis ſumitur: ſi uno negato aliud affirmetur aut è contra. (Argumentatio in iis.)

Repugnantia quid? RESP. IV. Repugnantia ſunt, quæ ſecum nunquam cohærent: ut *Cupiditas nocendi cum amicitia.* Regula argu-

argumentandi ab his, hæc eſt, cui convenit unum repugnans, non convenit alterum: ut *ſi Petro animus eſt occidendi Paulum, quomodo eum deligit.*

Argumentandi regula ab his.

Obſerva verò quomodo Contraria, Diſſimilia, Repugnantia differant: Nam Contraria illa ſunt, quæ ſecum pugnant; Diſſimilia non pugnant, ſed ſolum diverſa ſunt. Repugnantia vero ſunt, quando unum Contrarium ponitur & alterius contrarii effectus. Ut *amare & nocere; nam nocere ex odio profluit, odium vero contrarium amori eſt.*

Nota Differentiã.

RESP. V. Comparatio eſt unius rei cum altera collatio. Eſt duplex, *par & impar. Par collatio* eſt quando duo æqualia ſecum comparantur. Ut *fefellit te, igitur & me fallet. Impar collatio* duobus modis fit; primo quando argumentamur à majori ad minus: ut *Deus Angelo ſuperbo non pepercit quomodo homini parcet?* Secundo quando argumentamur à minori ad majus: *ut Unum ſcelus impune non tulit, multo magis ergo plura puniet.*

Comparatio quid & quotuplex?

Argumentatio.

Differt Comparatio à Similitudine quia in comparatione fit duorum collatio reſpectu tertii alicujus: in Similitudine fit quidem duorum collatio,

non vero respectu tertii, sed unum cuique attributum datur. v. g. *Licuit M. Antonio defendere Clodiũ, cur Ciceroni non liceat defendere Milonem?* Ecce hic Cicero & Antonius conferuntur respectu tertii nempe defensionis. Hic vero, *Sicut infirmi suavitatem cibi non sentiunt, ita improbi veræ laudis gustum non habent:* Hic infirmi cum improbis conferuntur, non est vero tertium respectu cujus conferantur, sed & infirmis & improbis suus gustus corruptus attribuitur.

QUÆSTIO VI.

Quomodo invenienda sunt argumenta ex Caußis, Effectis, Adjunctis, Antecedentibus & Consequentibus?

Causa quid, & quotuplex?

RESP. I. Caussa est id à quo aliquid quomodocunque procedit: est vulgo quadruplex. Efficiens, Materialis, Formalis, Finalis.

1. Efficiens caussa.

Efficiens Caussa est, quæ aliquid facit: *Ut Sol diem.* Huc revocantur etiã instrumenta & alia, quæ non solum faciunt aliquid, sed juvant tantum facere; ut *Calamus juvat scriptionem.* Ab hac

Argumenta

Caussa sic argumentamur, negata caussa,

ſa, negamus effectum, affirmata, affirmamus, laudata vel vituperata, laudamus vel vituperamus. tio illius.

Materialis Cauſſa eſt id ex quo aliquid fit, ſeu circa quod aliquid verſatur: *ut ex auro pecunia: Circa res omnes Orator*. Ab hac argumentamur ſic; data materia poteſt dari effectus, ſublata ea, tollitur; *ex meliori vel pejori, melior vel pejor.* 2. Materialis. Argumentatio.

Formalis Cauſſa eſt per quam res eſt id, quod eſt, ſeu per quam conſtituitur & diſtinguitur ab aliis rebus. Ita *navis & domus lignea per diverſam partium diſpoſitionem differunt*. Ab illa ſic argumentamur; data meliori forma, melior res eſt, pejori pejor; & res omnis ſuæ formæ debet proportionari ſeu adæquari: *Sic quia animus hominis immortalis eſt, homo immortalia quærere debet.* 3. Formalis. Argumentatio.

Finalis Cauſſa eſt propter quam aliquid fit; & tria ſunt vulgo propter quæ agimus & facimus aliquid, ſcilicet *honeſtum, jucundum, utile*. Ab hac argumentamur juxta hæc axiomata; qualis eſt Finis, talia ſunt quæ deſtinantur ad Finem. Si Finis bonus vel malus, etiam quæ ad Finem referuntur bona vel mala ſunt. Finalis. Argumentatio.

Effecta quid? RESP. II. Effectus seu Effecta dicuntur res factæ à Caussis. Ab his argumentamur vel inferendo Caussam posito Effectu, vel negando Caussam negato Effectu, vel commendando Caussam si boni sunt Effectus, vel damnando si mali: Loci à Caussis & Effectus copiosissimi sunt fontes argumentorum.

Argumentatio ab his.

Adjuncta, alia personæ. RESP. III. Adjuncta sunt ea quæ cum re sunt conjuncta sed non necessario: Alia sunt personæ, quorum Cicero duodecim numerat; Nempe: *Nomen, Natura, Victus, Habitus, Fortuna, Vita, Affectio, Studia, Consilia, Facta, Casus, Orationes;* Adjuncta rei communiter sex dicuntur; *Locus, Tempus, Occasio, Modus, Facultas, Instrumentum*: Nonnulli ad Septem revocant hoc versu.

Alia rei.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

QUIS significat qualitatem personæ, in qua consideratur *natura, sexus, ætas, natio, cognatio, patria, fama, vires, forma corporis, dona animi, virtus, ingenium, &c. Bona fortunæ, divitiæ, honor, naturales inclinationes, ut metus, gaudium, voluptas, mores, educatio, magistri, famuli, facta,* &c.

QUID

QUID ſignificat negotii quantitatem, gravene an leve, heroicum an vile, periculoſum, formidabile, &c.

UBI Locum denotat.

QUIBUS AUXILIIS Significat cum quibus ſociis, inſtrumentis, &c.

CUR ſignificat cauſſam finalem, qua cupiditate, quo fine, &c.

QUOMODO modum indicat facti, quam facile, quam graviter fecerit.

QUANDO Tempus notat.

Et hic locus fertiliſſimus eſt Oratori.

RESP. IV. Antecedentia ea dicuntur, quæ rem antecedunt; *Ut percuſſiſti igitur ſentit.*

Antecēdētia quid? & Conſequētia.

Et denique V. Conſequentia illa ſunt quæ rem neceſſario ſequuntur: *ut mors ſequitur vulnus cordis:* Differunt ab Adjunctis, quia Antecedentia neceſſario cohærent cum Conſequentibus, Adjuncta vero non neceſſario conjunguntur. Ab Antecedentibus argumentamur, poſito Antecedente, neceſſario ponatur Conſequentia. v. g. *Vulneratus eſt in corde, igitur morietur.* A Conſequentibus vero, primo, aſſerendo Conſequens, aſſeritur Antecedens: *ut magna cicatrix eſt, ergo & plaga*

Argumentatio.

plaga magna fuit: ſecundo, Negando Conſequens, negamus Antecedens *ut, mortuus non eſt, ergo nec in corde læſus*. Et hi ſunt loci Intrinſeci argumentorum: Cæteros ſi alii porrigunt, vel ex his, vel in his ſunt.

Praxis inveniendi argumenta ex jam prædictis & enumeratis locis.

Propoſitio ex quibus conſtet. Subjectum & Prædicatum quid?

Nota quod omnis Propoſitio conſtet *Subjecto, Prædicato*, & *Copula*. *Subjectum* dicitur, id de quo dicimus. *Prædicatum* id, quod de alio dicimus, *Copula* eſt paſſim verbum Eſt, aut aliud conjungens Subjectum cum Prædicato. E.G. *Clodius ſtruxit Miloni inſidias*. Hic Clodius, eſt *Subjectum* quia de illo dicitur: Inſidias ſtruere eſt *Prædicatum* quia hoc eſt, quod de Clodio dicitur.

Jam ergo cum argumenta invenire voles, adverte primum bene, quod in propoſitione tua *Subjectum* ſit, & quod *Prædicatum*: accipe deinde *Subjectum* & per omnes locos intrinſecos circumi, primo ad *Definitionem*, & quære quid ſit, quæ natura ejus, & quomodo ab aliis rebus deſcriminetur, *Secundo* perge ad *Partium Enumerationem*;

nem, & vide in quas partes dividi possit; & sic ultra perpe ad alios & alios locos. Semper verò quod argumentum inveneris ex *Subjecto* adnota tibi & cum *Prædicato* conjunge & agnosces an bene tuam propositionem confirmet; postea ubi exhauseris *Subjectum*, accipe simili modo *Prædicatum* propositionis tuæ & cum eo per locos deambula: Vel si res postulaverit & melius judicaveris non divisim cum *Subjecto*, & *Prædicato* sed cum *tota propositione* simul mente concepta, adi locos dialecticos & argumenta quære. Noli vero anxius hærere in singulis locis, sed si in uno non occurrat, ad sequentem transi, non enim facile quilibet argumentum porrigit, aut si porrigit, non semper solidum est; Cæterum si scire voles, utrum argumentum aliquod ex *Subjecto* an ex *Prædicato* fuerit sumptum, dispone illud in forma Syllogismi. & si videris *Majorem* esse certiorem puta sumptum ex *Prædicato*, si verò *Minor* fuerit verior, puta sumptum *ex Subjecto*. Postquam habueris argumenta probantia propositionem, eadem ipsa debes in certam Syllogismi formam ordinare (ut in sequenti capite docebimus) in tres communiter

propositiones : *Majorem* , *Minorem*, *Conclusionem*, Et tunc rursus eadem via, quam modo tradidi, pro singulis, si res egebit propositionibus, rationes quærendæ sunt, quibus ipsæ propositiones roborentur; & ad hoc valent potissimum, *Similia*, *Dissimilia*, *Exempla*, *Apophthegmata*, *Sententiæ*, &c. quæ omnia in promptu habenda sunt. Ut vero facilius obveniat Inventio, consulendi libri sunt, qui de re tua de qua dicere vis, scripserunt, inter alios est *Polyanthea*, *Theatrum vitæ humanæ & id genus alii.*

QUÆSTIO VII.

Quid sit Acumen & an Oratori usurpandum?

Nauseat simplicitatem seculum nostrum, & quendam in stylo luxum requirit, ut jam fere Orator non audiat, imo luce non dignus, qui per Acumina vibrare Orationem ignorat. Loquamur itaque de Acuto, ut seculo nos accommodemus.

Acumẽ quid? RESP. I. Sicut materiale Acumen est duarum linearum seu duorum laterum in unum punctum concursus & unio ex uno fundamento provenien-

nientium. Ita Acumen metaphoricum est concursus seu discors concordia *Subjecti* & *Prædicati* in oratione. Alii sic brevius definiunt: Acumen est concors discordia seu discors concordia, h. e. tunc acute loquimur, quando *Prædicatum* & *Subjectum* orationis ex una parte secum conveniunt, ex alia vero parte secũ disconveniunt. Exemplum habes in Martial. *Lib.* 1. *Epigram.* 13.

Si qua fides vulnus quod feci non dolet inquit;
Sed quod tu facies, hoc mihi Pete dolet.

Ubi vides *Subjectum* & *Prædicatum* concordare aliquomodo & discordare: *Nam vulnus proprium inquit non dolet, alienum mihi dolet.* Discordat quia contra Naturam est, ut alienum vulnus mihi doleat. Concordat vero, quia cum amici vulnus sit, dolorem & compassionem ex vulnere ejus capio.

Triplex vulgo Acumen est, *contra Naturam, præter Naturam, juxta Naturam.* Acumẽ triplex.

Acumen *contra naturam est* quando conveniunt duæ res dissimiles, repugnantes, contrariæ & quomodocunque oppositæ; seu breviter, quando Contra naturam.

dispar collatio *Subjecti* & *Prædicati*, v. g.

Mutârunt elementa fidem, prius igne calebant
Omnia, nunc ipso frigus ab igne venit. Biderman: lib. 2. Epig. 69.

Contra naturam enim est ut ab igne frigus veniat & tamen quia multi Virginitatem igne defenderunt & libidinis ardorem restinxerunt, apte dixit Poëta, *frigus ab igne venit. Præter naturam* Acumen est, quod non est quidem contra naturam rei nec tamen etiam est usitatum, sic Martialis:

Præter naturam.

Delitiæ populi quæ fuerant Domini.

Quia non est naturale & usitatum ut à Domino ad plebem delitiæ transferantur, non est tamen etiam repugnans naturæ; dicitur ergo saltem *præter naturam. Juxta naturam* acumen est quod convenit naturæ rei, ut Martialis: *Impensis vitam Principis annumeres: Quasi dicat, vita civilis Principi est in acceptis referenda*, est vero naturæ conveniens, ut Princeps vitam conservet civium.

Juxta naturam.

Est ergo Acuminis natura, ut *de Subjecto* prædicetur *Prædicatum vel contra, vel præter, vel juxta naturam.*

Per-

Perfectissima vero illa Acumina sunt quæ sunt *contra naturã*, quia magnam pariunt admirationem; admiratio autem non potest esse, nisi in una re, ut dixi, fiat duarum rerum quomodocunque oppositarum concursus.

Perfecta acumina quæ?

RESP. II. Acumina Oratori adhibenda sunt: Nam & Cicero de claris Oratoribus multos laudat, qui hac in re excelluerunt, & vituperat alios qui nullo Acumine instructi fuerunt, & ipse Acuminibus sæpe usus est. Hominibus tamen Politicis, qui sententiam in Republica ferre debent, videtur hic lusus ingenii, si sit assiduus, inutilis esse; seria enim ac plana ab eo exspectantur, non verborum joci, tamen nec ille prorsus omnia negligat, caveat tantum *obscura, nimia, affecta, levia, aculeata.* Nam si *obscura* sunt quis intelliget, si *nimia* obscuritatem invehunt, si *affectata* contemptum, si *levia* risum, si denique *aculeata* odium.

Orator adhibeat.

Nota.

QUÆRES.

Qui sint modi faciendi concordiam discordem Subjecti *&* Prædicati;

RESP. I. Modus est, adponere Epitheton discordans ad *Subjectum*, sic facit Martialis. *Lib.* 1. *Epigr.* 82.

1. Modus faciẽdi concordiam

discor. per Epitheton. *Quis curam neget esse te Deorum,*
Propter quem fuit innocens ruina.
Sic dicitur *Hermes optimus malorum seu optimus malus.*

2. Modus per substantiv. discors. II. Est, adponere ad *Subjectum* aliud, *Substantivum* discors, sic Poëta, Biderm. *Tela videbantur, murus & agger erant.*

3. Modus per Catachres. III. Est, adponere *Catachresin* vel in *Adjectivo*, vel in *Substantivo*, vel in *Verbo*. In *Adjectivo* ponitur *Catachresis*: ut *Doctior in caussis nulla favilla fuit*. Idem l. 2.

Sic illud Poëtæ de Hildegunde quæ pro fure abrepta non potuit alligari furcæ.

Jussus stringere funis innocentem
Jussis restitit improbis, gulæque
Insonti nisi parceret, vel ipse
Funis crederet esse se nocentem.
Sic in lite suâ puella funem
Ipso est judice nacta justiorem.

In *Substantivo Catachresis* est, si voces *Eleemosynam* v. g. *piam liberalis dextræ pluviam, vel aureum pietatis imbrem in egenos*. In *Verbo Catachresis* est, si dicas, *hostes belli necessitatem & ardorem aquis accenderunt*. Id est, animosius pugnabant, quia prope aquas pugnabant, ubi fugæ spes nulla.

IV. Est

IV. Est, idem *Prædicatum* de eodem *Subjecto* & affirmare & negare in diverso sensu. Sic Poëta de S. Brigitta formám perdente ut pudorem conservaret: *Et tunc credidit esse se venustam; postquam desiit esse tam venusta.* Plures modos quisque suopte ingenio observabit. 4. Modus eodem prædicato affirmando & neg. in subjecto.

QUÆSTIO VIII.

Ubi invenienda sunt Acumina.

RESP. Bonus fons Acuminis, redundat primum ex Locis Dialecticis; *Definition: Part. Enumer.* &c. Nullus enim fere tam sterilis est, ex quo si rem de qua loqueris circumducas, Acumen haurire non possis. Sic: 1. Fons Acuminis.

Quid facimus glaciata gelu si lympha negetur?
Ex oculis haustas funus habebit aquas, Biderm.

Ubi docet aquam funeream nihil aliud esse quam lachrymas. Sic *Remundus.* de Magdalena currente ad pedes medici Christi.

Me precor ah, dixit remorantibus obvia turbis,
Linquite; si morbum discere vultis? amo.

Longum foret ire per ſingulos locos cum exemplis, Scias tamen quod inter alios maxime locus à *Cauſſa finali*, ab *Effectis*, ab *Adjunctis*, à *Contrariis*, à *Repugnantibus* pro Acumine fœcundus ſit: Hîc enim facile invenitur conſentaneum & diſſentaneum aliquid *Subjecto*.

2. Fons acuminis. *Secundus* fons eſt *Paradoxum*, hoc eſt aliquid inſolitum: quale eſt illud in Elogio: *Euntis Legati facies in veteres ſtatuas & ſimulacra urbis, hominum fere animos immutavit*, id eſt, ſtupere fecit. Ad *Paradoxum* revocantur hi loci ex facetiis deſumpti, qui etiam Acumina porrigunt, *Primo Metaphora*, ut *ſi equum mutilatum labris* ridere *dicas*. *Secundo Paranomaſia*. ſic Poëta de homine picto inter inferos:

Iunge tuam tabulæ clamanti, quiſquis es, aurem,
Ipſa ſibi clamat Væ! tibi vero cave.
Biderm.

3. *Etymologia nominis;*

Sic Poëta de S. Margaretha.

Vellet inops fieri, ſed dum ſe poßidet ipſam
Margaris; incaſſum credo feretur inops.

Et illud de S. Lucia excæcata.

Tu quamvis oculis carebis istis,
Dum sis Lucia luce non carebis.

4. *Narratio lepida & rara.* Exemplum habes apud Mart. de fure lib. 12. Epigr. 29.

Tertius fons est *Documentum morale.* 3. Fons acuminis.

Quartus fons est *Ambiguum*, cum vox ambiguè sumitur; sic Poëta de flagello Christi sanguine purpurato. 4. Fons acuminis.

Flagrum in Domini tergo protinus erubuit. Idem.

Et illud Poëtæ

Vis dici devotus, & es Chrysamblice, totos
Improba te conjux devovet usque dies.

Item.

O mihi præteritos referat si Juppiter annos
Horbe voves; Iove vix est opus Horbe tibi.
Nupta tibi est uxor, quæ ut primum rixa coorta est,
Præteritos annos & tua facta refert.

Quintus fons est *ex figuris Rhetor.* & *Tropis*, maxime *Metaphora, Allegoria, Catachresi, Metonymia, Prosopopæja, Traductio casuum, Interrogatio* & *Responsio, Optatio*, &c. Et hi fontes 5. Fons acuminis.

ſontes Acuminum ab aliis olim tradi ſolitorum, licet boni ſint, nobis tamen numquam ſatis limpidi & clari viſi: Ideo ex tractatu de Acuto Lyricorum Regis Sarmatici, alterius Horatii *P. Matthiæ Sarbievii* fere eaſdem praxes inveniendi Acuminis clarius tamen propoſitas quondam collectas, ſiquidem placei, ſine invidia cape.

Praxes inveniendi Acuminis.

Praxes aliquot inveniendi acuminis.

Prima.

Prima praxis eſt, quando rei attribuitur apte aliqua magnitudo; moles majeſtas, authoritas, amplitudo, vaſtitas, in ſenſu tamen dubio, & communiter inter realem & moralem v. g. Sic moralis Philoſophus *Seneca in Epiſt.66. in fin.* acute dixit: *Scævola conjecit bellum inermis ac mancus & illa manu trunca reges duos vicit.* Nec illud invenuſtum eſt de *Attilio*: Nam *Attilius Regulus* cum contra *Pœnos* in Africa pugnaret, *ad Senatum ſcripſit, mercenarium ſuum deceſsiſſe & ab eo deſertum eſſe rus, quod Senatus publice curavit, dum abeſſet Regulus.* De eo ergo ſic Seneca; *Tanti fuit ſervum non habere; ut colonus ejus, populus Roma-*

Romanus esset. Sic & illud Poëtæ de morte *Pompeji Magni* :

Sed timuit strato miles ne corpore Magni
Non jugeret, supraque Ducem procumberet orbis. Lucanus.

Secunda praxis contraria huic est quando rei magnæ attribuitur parvitas; vel rei pretiosæ vilitas; in dubio tamen sensu inter realem & æquivalentem sic Seneca *De ben. l.2. c.10. Video,* inquit, *istic mensas & æstimatum lignum Senatoris census eo prætiosius, quo illud in plures nodos arboris infelicitas torsit.* Secunda.

Sic de Domitiano muscas quotidie mactante dictum : Hostis fuit muscis, hostibus musca.

Tertia praxis est quando Acumen continet in se caussam de facto vel certe in dubio sensu insinuat aliquam veritatem contrarii effectus : Sic vir ille Sanctus : *D. August. Domine*, inquit, *tu implens sublevas eum, & quia ego plenus Tui non sum, ideo mihi oneri sum.* Est & non leve Acumen, quando alicujus effectus realis datur causa moralis pro vera & reali. Tertia.

Quarta praxis consistit in ambiguo aliquo verbo, vel sententia, ita ut aliud vere significet, aliud autem intendat signi- Quarta.

ſignificare. Sic cum *Julius Montanus* recitaret carmen ſuum & incepiſſet, paulo ante deſcripto Solis ortu, deſcribere occaſum; quidam ex Schola incepit abire & cauſſam quæſitus dixit; *numquid diutius illa audire potui quam ab ortu ſolis uſque ad occaſum.* Sic crudelis quoque *Atreus* fratrem alloquitur *Thyeſten*, cui incauto filios dederat devorandos. *Hic natos eſſe crede in amplexu patris, hic ſunt. eruntque; nulla pars prolis tuæ tibi ſubtrahetur.* Senec. in Thyeſt.

Tale eſt & illud Poëtæ.

Si ſortè ſtultus per calumniam læſit,
Curare noli; & vulnus omne curaſti.

Quinta Item illud in Fornicatorẽ & bibonem.

Et liberis & Libero aſſuete liberaliter.
Dici Magiſter Artium potes Aule liberalium.

Item in Aſtrologum potatorem.

Non tu polorum regeris influentiis, ſed poculorum.

Item in Furem Glauciam.

Omnes quæ ſua ſunt quærunt, vitiumque putatur:
Ergo non quærit Glaucia quæ ſua ſũt.

Item in Medicum.

Non ſinit in longo miſeros putreſcere morbo,

Ab-

Absoluitque brevi morte: benignus
homo est.

Quinta praxis est quando attribuitur alicui rei inanimatæ aliquid, quod proprium est rei animatæ, ita tamen, ut totus sensus constet ex aliqua actione ad aliena attributa rei de qua loquimur. Sic *Plinius* de quodam post victoriam arante: *Gaudet tellus vomere laureato, & coli victrici Imperatorum dextera fructuum ubertate, superbit.* Et *August.* super verba Christi; *Ego sum lux vera. Ergo piger surge*, inquit, *via ipsa ad te venit, & te de somno excitat surge & ambula.* Loquitur etiam acute, qui res naturales cõvertit in arte factas. Sic in nasum cujusdam. *Muret.* Quinta

Si tuus ad Solē statuatur nasus hiāte
Ore, bene ostendet, dentibus hora quota est.

Sexta Praxis est, quādo aptè id quod veris personis convenit, attribuitur non veris: Sic ille; *Semper oculatæ sunt manus nostræ, credunt quod vident.* Plaut. Plurimum verò placet hic modus quando simul & vera & falsa persona communicant in eadem re: Sic Augustus Cæsar dicebat: *Duas se habere filias delitatas, quas necesse est tolerare, Juliam alteram, alteram Rempublicam.* Sexta.

Alter

Alter Modus eliciendi acuminis, Comparando rem: Comparatio triplex.

Alter adhuc modus hic subjungendus Acuminis inveniendi Caussa.

Est bonus modus inveniendi acuminis si rem compares cum locis oratoriis: Triplex autem potest esse comparatio hujusmodi: *Prima est* si rem conferamus cum locis singulis separatim sumptis, cogitando quænam sit rei, de qua loquimur *Definitio, quæ partes, quod genus,* quæ *adjuncta,* &c. Sic *Romanæ Eloquentiæ facile princeps Consulatum Vatinii acute ridet per distributionem partium consulatus. Magnum,* inquit, Cicero. *portentum anno Vatinii factum est quod illo Consule nec Bruma, nec Ver, nec Autumnus, nec Æstas fuerit. Secunda* si ipsius rei unum locum cum alio diverso loco ejusdem rei comparaveris v. g. *Definitionem cum Adjunctis rei, vel Effectus cum Caussis.* Sic *Valerius Maximus Lib.* 6. *c.* 1. ex comparatione Materialis & Formalis Caussæ, id est, animæ & corporis elicit Acumen de *Lucretia: Dux,* inquit, *Romanæ pudicitiæ Lucretia, cujus virilis animus, maligno erro fortunæ, muliebre corpus sortitus est, Tertia* est, si locos rei unius

unius ordinis comparemus cum aliis locis oratoriis ejuſdem ordinis, ut definitionem cum definitione, cauſſam cum cauſſa, &c. e. c. *Mucius Scævola Regem quem armata manu non poterat, exuſta fugat; Seneca.* Hic Acumen eſt ex comparatione cauſſæ cum cauſſa, id eſt, manus armatæ cum exuſta.

Modus inveniendi Acuminis in locis Oratoriis.

DEFINITIO.

Definitiones acutæ ſunt quæ fiunt per contrarium: ſic *Formam* deſcripſerunt: *Theoc. Socrat. Seneca. Theoph. Regnum ſolitarium; dulcem Tyrannum: dulce malum: dulce damnum.* Ex Definit. Acumina.

PARTIUM ENUMERATIO.

Hæc acuta fit, *Primo* quando oſtenditur, quod pars ſit major ſuo toto. Sic *Cicero* cum vidiſſet *Q. Ciceronis* fratris imaginem ingentibus lineamentis uſque ad pectus depictam, ipſe vero Q. Cicero erat parvus. *Frater*, inquit, *meus dimidius major eſt quam totus: Secundo.* Quando res intrinſeca in ordine ad aliquam menſuram conſideratur ad exprimendam magnitudinem vel parvitatem. Ex partium Enumerat.

ratem. Sic *Cicero de Dolabella. Quis generum meum alligavit gladio?*
Tale eſt illud Martialis l.7.epig.52.

Nunc Roma eſt, olim magna taberna fuit.

Tertio. Quando aliquod magnum oſtenditnr includi in aliqua ſui parte. Sic ille de *Venetiis:*

Quid pugnas Europam, Aſiam, Lydiamque. Neamque:
Quatuor hæc una cernis in urbe plagas.
Paul. Meliſſus.

Et illud de incarnatione Chriſti: *Vah! punctus ambit circulum.* Bauhuſ. Et Martial. l.8. epig.46.

Pars maxillarum tonſa eſt tibi, pars tibi raſa eſt
Pars vulſa eſt: unum quis putet eſſe caput.

Item in ebrium Appium.

In niveis Appi jam regnat Bruma capillis,
Inque oculis ſemper vino flammantibus æſtas,
Baccifer autumnus pingit naſumque genaſque,
Cumque bibit florum dulce illi ad tempora Ver eſt;
Sic potans totū in vultu gerit Appius annum.

CON-

CONTRARIA.

Locus Contrariorum valde ſervit Acuminibus, quando idem omnino affimatur & negatur, ſalva tamen veritate dicti diverſimode intellecti. Sic de malo Principe Hiſtoricus; Tacit. *Omnia in eo Principe ſunt, præterquam Princeps.* Et alter: *Curt. Hæ manus,* inquit, *ſufficiũt deſiderio meo, nihil habenti nihil deerit.* Et Philoſophus, *Seneca: Non perſuadebis, etiam ſi perſuaſeris.* Et Cicero: *Nunquam ſum otioſus, quam cum ſum otioſus.*

Ex Cõtrariis.

PRIVANTIA.

Acuta ſunt cum prædicatur forma de privatione vel certe quando aliquid proprium formæ tribuitur negationi formæ: Sic *P. Mimus. Pars beneficii eſt, ſi quod peto cito negas.* Et illud: *Congeſto pauper in auro eſt.*

Ex Privativis.

Sic illud de ineptè garrulo. *Nec taces nec loqueris, quia ſic garris, ut nemo te intelligat.*

REPUGNANTIA.

Acute ſunt, quando unum de altero prædicatur: v. g. *Deo parere libertas eſt:* Et alibi: *Miſerum te judico qui nunquam fuiſti miſer. Seneca.* Sic de Nuptiis Honorii, *Claudian.*

Ex Repugnantia.

Non

Non odium terrore moves, nec fræna resolvit
Gratia, diligimus pariter pariterque timemus;
Ipse metus Te noster amat.

Sic *si divitem dicas esse pauperem eo quod aurum non habeat sed ipse habeatur ab auro.*

Sic & Poëta.

Cur oculis pollet surdus, cæcusque quid aure;
Ille oculis audit, auribus iste videt.

Sic & alter de Claudo & Cæco.

Claudum humeris cæcus, claudus per devia cæcum
Dirigit, hic oculos commodat, ille pedes.
Quam benè concordes amor hos univit utrosque.
Alter & alter homo est, sed tamen unus homo est.

Tale est & illud Arabum dictum.

Esto inter homines surdus audiens, cæcus videns, & mutus loquens.

RELATA.

Ex Relatis. Ex his oritur Acumen *primo* quando patenti actio attribuitur, agenti verò passio v. g. *Beneficium dando accepit qui digno dedit. Secundo,* Quando una eadem-

eademque persona ad se tamquam ad aliam refertur. v. g. *Tam autem eras excors, ut tota in oratione tua tecum pugnares ipse, ut non tanta quanta tecum tibi esset contentio.* Cicero Philippica 2. in Anton.

CAUSÆ.

Ex Causis.

Materialis & Formalis, dabunt Acumen, si ostenderis alterutram alteri consentaneam esse & dissentaneam. E. G. de apibus Poëta. *Virg.*

Ingentes animos angusto in corpore versant.

Et *Statius*,

Magna sub exiguo regnabat corpore virtus.

Et.

Rhetoris hæc Rufi statua est quia saxea; vera est.
Cur dicis? semper Saxeus ille fuit.

Efficiens Caussa & instrumentalis dabit Acumen, si ostendatur res dissentaneas efficere: Sic ille de quodã in rota ad suppliciũ vecto, caputque casu eâ sibi frangente: *Eodẽ vehiculo*, inquit, *quo ad pœnã vehebatur, pœnam effugit.* Sic Poëta:

Gignitur ex visu, non ergo Firmice cæcus.

Naſcitur ex oculis cum generatur
Amor.

Finalis illa eſt acuta, quæ ab ipſa actione, quæ propter ſe exercetur erit diſſentanea & conſentanea. Sic Martialis: *Cur in theatrum Cato ſerò veniſti, ideone tantum veneras, ut exires.*

EFFECTA.

Ex Effectus.

Acumen faciunt cum juxta ſe prorſus diſſentanea ſunt, & tamen vera: Sic Scytharum Legati coram Alexandro: *Fuga noſtra victoria eſt, etiamſi vincamur, vincemus.* Curtius lib. 7.

ANTECEDENTIA ET CONSEQUENTIA.

Ex Antec. & Conſequent.

Exſtruunt Acumen, quando inter ſe permutantur, id eſt, quando dicimus ea antecedere, quæ deberent conſequi; & contra. Sic *Magnus* ille *Heinſius l. Epigr.* de puero in utero Matris mortuo cum eaque ſepulto:

Sic tumuluſque domuſque fuit tibi Mater, & ante
Quam natus poteras eſſe, ſepultus eras.

De quodam Prælato omnia per Vicarium faciente, Sic luſit quidam.

Ad

Ad noctis horas per Vicarium surgis.

Horas diurnas per Vicarium cantas.

Animas tuorum per Vicarium pascis.

Animosque vinclis per Vicarium solvis.

Convexa cæli per Vicarium vises.

Item.

Omnibus amissis à tergo, à fronte capillis;
Quid tibi jam restat perdere Calve? caput.

Acutum & illud: *Tantum à se discordavit fortuna, ut cui defuerat ad victoriam terra, deesset sepulchrum.* Paterculus in Pompejo.

COMPARATA.

Tripliciter acumen faciunt. *Primo* quando ea quæ sunt majora, fiunt minora V. G. *Fratris propinquorumque extrema hora deseritur, & ad mortem muli concurritur.* Seneca. *Secundo*, Quando illa quæ sunt minora vel majora, fiunt paria. E. C. *Par est pauper nil cupiens, Principi omnia habenti.* Idem. *Tertio*, Quando illa quæ sunt minora fiunt majora v g. *Majus beneficium dat, qui gratè accipit,* — Ex Comparatis.

quam qui libenter dedit. Idem. Et hi fuere modi ex ſupra dicto R. P. collecti quos æqui conſule. Pro fine tamen moneo, ut non moroſe nimium his locis inhæreas, acumen quærendo: Aliquando enim naturalis bonitas citius quam exacta diligentia illud porrigit, & artificioſa inquiſitione interdum tardamus impetum animi ſponte ſagacem.

QUÆSTIO IX.

Quomodo Orator Acumina in Oratione ponere debeat.

Ut plenitudinem Doctrinæ de Acuto habeas, non erubeſco meis ſcriptis inſerere quædam ex decem præceptis orationis acutè ſcribendæ, quæ ingenioſiſſimus *P. Thomas Fabritius* quondam obſervavit.

Orationis acutè ſcribendæ Præceptum. 1.

Primum Præceptum eſt.

Ut acuta ſit Oratio tractetur dictum aut factum aliquod ita, ut ex occaſione ejus aliquid apponatur per modum additamenti ſententioſe, ſive ex *Cauſſis* ſive ex *Effectis*. Exempla dat *Seneca:* Epiſt. 119. *Alexander victor tot Regum & populorum iræ ſuccubuit: id enim egerat, ut omnia potius haberet in poteſtate*

Alexander.

potestate quam affectus, nec sciebat imperare sibi, maximum imperium esse. Et : *Post Darium & Indos pauper est Alexander, quærit quod suum faciat, scrutatur maria ignota; Quod naturæ satis est, homini non est. Inventus est qui concupisceret aliquid post omnia.* ibidẽ. Et alibi, *de Consol. ad Helviam* cap. 13. *Socrates eodem illo vultu, quo aliquando solus triginta Tyrannos in ordinem redegerat, carcerem intravit, ignominiam ipsi loco detracturus, neque enim poterat carcer videri in quo Socrates erat.* Et Idem, Natur. quæst. l. 2. cap. 43. *Regem prodesse etiam solum oportet, nocere nonnisi cùm pluribus visum est :* Ideoque antiquitus dictum; *Fulmen quod solus Juppiter mittit, placabile est, perniciosum id, de quo deliberavit, & quod aliis quoque Diis authoribus misit, nimirum ubi aliquid percuti debet, ne Jovi quidem suum consilium satis est.* Socrates.

Secundum Præceptum.

Ut acuta sit oratio, ponantur ingeniosæ Caussæ Finales, ex occasione facti vel dicti alicujus v. g. *Caligula optabat ut populus Romanus unam cervicem haberet, ut scelera nimirum sua tot locis ac temporibus diducta in unum*

cogeret. Seneca lib. 3. de Ira. Et Chrysologus Serm. 8. *Da pauperi terram ut accipias Cælum, da nummum, ut accipias regnum, da pauperi ut des tibi, da, quia quicquid pauperi dederis Tu habebis, quidquid pauperi non dederis, habebit alter.* Et: *Magnus Paulus cecidit in via, cecidit Judæus, ut surgeret Christianus.* Idem Sermon. 176. Et Ambrosius Sermon. 52. *Sol obscuratus est, ut tanto sceleri officium luminis denegaret, nec luceret eis lumen mundi, à quibus fuerat lumen salutis exstinctum.*

Tertium Præceptum est.

3. Ut acuta sit Oratio, ponantur breves & ingeniosæ definitiones; V. G. *Vilis & tenuis & simplex mensa bonæ valetudinis Mater est.* Chrysostomus tom. 3. Homil. 21. Et Chrysol. *Morientem divitiæ non sequuntur, sit ergo tibi pera conscientia tua, sit tibi panis vita tua,* Et Seneca: *Voluptas bonum pecorum amplectitur nos, ut strangulet:* Et alibi Epist. 96. *Omnia ad quæ gemimus tributa vitæ sunt, omnia ista in longa vita sunt, quomodo in longa via & pulvis & lutum & pluvia.*

Quar-

Quartum Præceptum est.

Ut acuta sit oratio, ex occasione alicujus veritatis, ponantur vel Similia, vel Exempla, vel Hieroglyphica, vel aliæ veritates sententiosæ. E. C. *Noli huic tranquillati confidere; momento mare vertitur, & eodem die ubi luserunt navigia, sorbentur: Cogita posse & Latronem & hostem jugulo tuo admovere gladium.* Idem Epist. 4. Et alibi Epist. 56. *Vitia in aperto leviora sunt; morbi quoque tunc ad sanitatem inclinant cum erumpunt.* Et Epist. 95. *Postquam docti prodierunt, boni desunt, docemurque disputare, non vivere.* Et Senec. Natur. quæst. l. 7. c. 1. *non cognoscitur bonum, nisi amissum, Sol spectatorem nisi cum deficit, non habet; adeo naturale est magis nova quam magna mirari.* 4.

Quintum Præceptum est.

Ut Acuta sit oratio, simile sententiose ponatur. v. g. *Non est admirationi una arbor, ubi in eandem altitudinem tota sylva surrexit:* Senec. Epist. 33. Et alibi: Epist. 76. *Parvus pumilio est, licet in monte constiterit; Colossus magni-* 5.

magnitudinem ſuam ſervabit etiam in puteo, Sic Plutar. in Pompejo, *Plures ſunt qui orientem quam qui venerantur Solem occidentem.* Et: *In vino nimium veteri delectat etiam ipſa amaritudo.* Et Lycoſten. *Hedera invenit, quo ſe alliget.* Et Plutar. A*pem propter aculeum non odiſti, ſed propter fructum foves & tueris.* Sic etiam Schola Salernitan. *Panem ſume meum ſed non fac Bartholomæum.*

Sextum Præceptum.

6. Ut acuta ſit oratio, ita ſimile ponatur ut *protaſis* & *apodoſis* exprimatur, ſed adverbium comparativum non exprimatur v. g. *Nec gubernator otioſus in tempeſtate, nec præceptor docens & non faciens quidquam mihi prodeſt.* Seneca Epiſt. 108. Item: *Corpus totum animo ſervit, tota Reſpubl. Regi.* Sic *Ferdinandus Imperator* apud Reuſnerum: *Boni viri & boni vini non eſt origo inquirenda.*

Septimum Præceptum.

7. Ut Acuta ſit oratio, ſimile ita ponatur ut ſit per modum *Apodoſis*, E. G. *Non ſatis eſt opibus pollere, niſi fortitudo acceſſerit; Nam & Cervus fruſtra ſunt ingen-*

ingentia cornua, cum desit animus Plutar. Et Seneca. *Non accepimus brevem vitam sed fecimus, nec inopes eius sed prodigi sumus: sicut amplæ opes, ubi ad malum dominum veniunt, momento dissipantur; at vero licet modicæ, si bono custodi traditæ suut, crescunt.*

Octavum Præceptum.

Ut Acuta sit Oratio ponatur veritas una in qua tanquam in fœcundo semine lateant plutes veritates, v.g. *Non dicat homo, non habet manus mea quod det pauperi, det ipsam manum pauperi & plus erit ipsam dedisse manum pauperi, quam nummum.* Chrysol. Et Seneca Epist. 44. *Hoc habet virtus boni, quod stemma non inspicit, Platonem non accepit Nobilem sed fecit.* 8.

Nonum Præceptum.

Ut Acuta sit Oratio, ponatur aliquid magnum, quod sit velut *Paradoxum*, insolitum, inexspectatum, & hoc ex modo dicendi, vel rerum combinatione, maxime verò fit per contraposita: Sic v.g. *Peccator cum terra sit, in Cælum pugnat; cum fænum sit, cum igne bella gerit; cum lutum sit, adversatur ei, qui illum finxit.* Chrysostom. Item de passione Christi. *Actum est ut Au-* 9.

thor ſeculi, ſeculo teſte moreretur, & à mundo, mundi Dominus prius per pœnam quam per gloriam naſceretur; Pax cœli traditur doli oſculo, tenetur tenens omnia, illigatur omnium nexus, ducitur attrahens univerſa, à falſo accuſatur veritas, ſiſtitur cui aſſiſtunt omnia. Judæi gentibus tradunt, reddunt gentes Judæis, ſicque commercium fit impietatis pietas, & ſanctitas in nundinas crudelitatis producitur, flagellatur remiſſio, condemnatur venia, illuditur majeſtas, irridetur virtus, perfunditur ſputis largitor imbrium, clavis ferri cœli ſtater affigitur, mellis dator cibatur felle, propinator fontium potatur aceto.

Decimum Præceptum.

10. Ut Acuta ſit Oratio; ponatur ſæpe concors diſcordia inter *Subjectum* & *Prædicatum* ſeu aliquomodo diſconvenientia: quia cum Acumen omne ideo gratum ſit, quia admirationem parit & delectationem; videlicet delectationem convenientia, diſconvenientia admirationẽ dabit. Hæc autem concors diſcordia naſcitur ex Tropis & Figuris, maxime *Metaphoris*, *Metonymia*, *Antonomaſia*, *Allegoria*, &c.

Poſtre-

Poſtremò qui acutè loqui geſtit, conferat ſe ad eos Authores, qui poſt Ciceronem in Eloquentiâ floruerunt, uti eſt Seneca Philoſophus, Seneca Rhetor, Valerius Maximus, præſertim in Epiphonematis quæ ſingulis Exemplis ſubjicit, L. Florus, Plinius uterque, Curtius, Tacitus præſertim in Concionibus Imperatorum. Adde Martialem, & Plautum in iis argutum maximè quæ ad ſales & jocos pertinent. Porro ut noveris originem acutæ dictiones, ſcito Quintilianum acerbe conqueri contra Senecam quaſi illius exemplo eloquentia Romana cæperit corrumpi, & omnes luxuriari voluerint utentes non amplius Aſiatico & Tulliano Stylo ſed Attico & Laconico. Propè verum eſt, tunc ex Tulliana & plena Eloquentiam tranſiviſſe in ſiccam, aridam & acutam quando Curia Romæ mutata eſt in aulam: tunc enim pariter civilis & liber ſermo in aulicum & adulatorium migravit. Nam Octavio Auguſto rerum potiente dum nihil in Senatu deliberaretur more veteri ſed omnia ab unius voluntate Cæſaris dependerent; liber dicendi modus & fuſus cum libertate populi ſepultus eſt: orationeſque in Comitiis ad Senatum & populum ex

roſtris haberi ſolitæ, in panegyres mutatæ ſunt, & elogia Imperatorum; iſque maxime Orator in precio fuit qui quam optime ſcivit adulari: & rem ſuam non argumentis ſolidis ſed acuminibus & argutiis aulicis novit promovere. Quod etiam in ipſo Cicerone videre licet, quibuſdam tertii voluminis orationibus alloquente Cæſarem. Ut pro M. Marcello. Pro Deioraro etcer. Utut igitur poſſit multum valere in Civili Eloquentia acutum: magis tamen proprium eſt aulicæ, quæ delectationem quærit. Hactenus de Acuto atque, adeo de Inventione.

CAPUT II.

DE DISPOSITIONE.

POſteaquam quid dicere poſſis inveniſti, naturaliter ſequitur ſcire, quo ordine dicere debeas, ordo enim ubique anima rerum eſt, & illud ſequentibus edocetur.

QUÆSTIO I.

Quid Diſpoſitio, quotuplex, & quid Oratori diſponendum.

Diſpoſitio quid?

RESP. I. Diſpoſitio eſt rerum inventarum in ordinem poſitio. Duplex

eſt,

eſt, alia Naturalis cum quis eo ordine de rebus diſſerit, quo ſactæ ſunt aut quo fieri ſecundum Naturæ leges ſolent. Ut ſi laudares aliquem & *Pueritiam* Primo, deinde, *Juventutem*, tum *cæteros ætatis gradus* traderes.

Duplex Naturalis.

Alia Artificialis quæ voluptatis gratia aut utilitatis diverſimodè res miſcet ac confundit, rejiciendo initium in finem & finem in initium; ut ita oblectet & ſuſpenſum teneat Auditorem, pendentes enim Auditorum animi ex inopinato eventu plus hauriunt jucunditatis. Sic Diſpoſuit *Æneidem ſuam Virgilius*, in qua narrat Æneæ diſceſſum in Italiam non eo ordine quo incepit. Sic ordinavit *Argenidem* ſuam *Barclajus*. Sic faciunt omnes ii qui Tragœdias & Comœdias per ſucceſſus deducunt inexſpectatos

Artificialis.

Æneidos diſpoſitio Virgiliana.

RESP. II. Orator habita propoſitione videat *Primo* an ſimplex ſit, an partes habeat propoſitio & quæ pars Primo, quæ Secundo loco ſit ponenda vel tractanda potius. *Secundo*. Ex inventis pauca ea quæ meliora argumenta ſeligat & valida quidem initio, debilia in medio, fortiſſima in fine Orationis collocet, quia initio ſtatim Auditor rerum cognoſcendarum avidus

præoccupari debet & convinci, in fine vero valide confirmari & impelli. Robustiora autem argumenta sunt ex *Definitione*, ex *Partibus*, ex *Genere*, ex *Caussis*, ex *Effectis*, quia naturam rei explicant: Minus ponderis habent quæ ex Adjunctis levibus & aliis Conjecturis sumuntur. *Tertio* Rations & Argumenta disponat sibi Dialectice; Primo in Syllogismos, deinde videat quomodo oratorie eadem tractare possit; *Quarto* Videat in quot partes Orationem debeat distribuere; sed de his infra clarius.

QUÆSTIO II.

Quomodo Argumentatio Dialectica facienda?

Argumentatio Dialectica, quid?

RESP. Argumentatio est Argumenti dispositio seu explicatio. Constat, cum perfecta est, tribus propositionibus, quarum, quæ Primo loco ponitur vocatur à Dialecticis *Major*, à Rhetoribus *Propositio*, quæ Secundo loco ponitur vocatur à Philosophis *Minor*, ab Oratoribus *Assumptio*: quæ *Tertio* loco ponitur, dicitur à Dialecticis *Conclusio*, à Rhetore *Complexio*. Et hæ tres Propositiones, quando ordinatè ponuntur vocantur *Syllogismus*, quem for-

formare debes ex propoſitione tua & Cauſſa ejuſdem à Te inventa. v. g. Propoſitio Tua fuit, *Clodius jure eſt occiſus*; Argumentum ſeu Cauſſa inventa, *Quia fuit inſidiator*. Jam forma ſyllogiſmum ita, accipe Cauſſam hanc & conjunge illam cum *Prædicato* propoſitionis tuæ, dicendo *Inſidiator jure eſt occiſus*; & ecce *Major*; Accipe deinde *Subjectum* propoſitionis tuæ & conjunge cum Cauſſa eadem & dic; *Clodius fuit inſidiator*, & in promptu eſt *Minor*; denique pone ipſam propoſitionem tuam, dicendo: Ergo *Clodius jure eſt occiſus*, ſic fiet concluſio atque adeo totus *Syllogiſmus*. Sic fac in aliis; ſemper autem cogita quibus rationibus aut exemplis aut ſententiis, aut ſimilitudinibus *Major* vel *Minor* confirmari rurſus debeant, maxime ſi probabiles tantum ſunt & debiliores. Nam ſi veriſſimæ ſint, non probandæ ſed exornandæ ſunt. Ubi hoc feciſti, jam cogita, quibus modis Oratoriè eoſdem Syllogiſmos trades.

Argumētandi praxis.

QUÆSTIO III.

Qui ſunt modi Argumentandi Oratoriè?

Ali-

Aliquot modos usitatos tractandi Argumentum oratoriè hic pono.

Primus Modus.

1. Argumentandi Oratorie modus.

Solet disponi Syllogismus eo ordine quo à Dialecticis ponitur, ita ut prius *Major* sit cum suis rationibus ac comprobationibus. Secundo *Minor* itidem cum suis rationibus. Denique *Conclusio.*

EXEMPLUM.

An ob scelus Rex dejiciendus Regno. Contra Regem.

Fingamus Regem quempiam occidisse fratrem Principem ex ambitione regnandi; Et fiet Propositio, v. g. *Rex dejiciendus est;* Ratio: *Quia scelestus est:* pone Dialectice sic : *Scelestus nobis in regno ferendus non est. Rex est scelestus: Ergo in regno ferendus non est. Ratio Majoris :* Quia famam læderemus nostram apud exteros, apud quos honesti & virtutis studiosi audivimus , nunc sceleris patroni & servi diceremur. *Ratio Minoris :* Fratrem occidendo fraudulenter ex ambitione, in nos & in naturam injurius fuit. Oratorie v. g. sic tractari posset.

ELA-

ELABORATIO.

Eosne tandem Cives N. in ſcelerum amore progreſſus fecimus, ut ſceptrum deferri ſceleri ſuper capita noſtra & libertatem non erubeſcamus? Itane inter ſceleratos ut cenſeamur, principem in ſcelere, ſcelus in Principe diutius venerabimur? Miſeret me proh dolor! Cives N. miſeret me gloriæ noſtri nominis, quam Majorum noſtrorum emptam ſanguine, ſic temere apud exteros incuria noſtra prodigimus, ut qui antea virtutum Patroni, nunc ſcelerum mancipia audiamus. Ecquid dicent finitimæ, quid remotæ nationes. En inquiunt viri quorum rebus cum Virtute geſtis orbis anguſtior erat; qui amplecti noverunt nihil, agere nihil, niſi quod limites vel attingeret vel non excederet honeſti: Ecce eouſque in malitiam delapſi ut projecta verecundia ſcelus in throno adorare non pudeat. Et quæ cæterorum civium facies? quis procerum honor? ſi turpitudo in Diademate ſic volentibus triumphat. Certe non poſſunt ſcelera non diligere, qui ſcelera pati & honorare voluerunt. Et haberet fortaſſe umbraculum utcunque immanitatis ſuæ Rex noſter, ſi mi-

Major.

Ratio Majoris.

Minor.

ſi minoris ſubſellii ſcelus cruentis manibus perpetratum poſſet gloriari; ſed in
Ratio Minoris. Principem fratrem, liberis omnium noſtrûm vocibus ſceptro admotum, cruduliter ſæviiſſe, quid aliud eſt quam nobis & naturæ bellum indixiſſe, atque omnium gentium una hac impietate
Comprobatio. offendiſſe tribunalia. Revera ſi ab aurora recte diem deſcribimus, poſſumus non vani augures ominari, quem nobiſcum ſit acturus *Nerorem* is, qui crudelitatem ſuam ſuorum ſanguine incepit ſaginare, & ibi Tyrannidis ſuæ initium fecit, ubi finem cæteri. Quapropter evigila generoſa Lechi progenies & ſi nominis tui, ſi gloriæ publicæ injuria vulneraris, throno ſcelus dejice. Audiat orbis, audiant poſteri, ſcelus in Regno fieri potuiſſe, impune abire in Principe non potuiſſe.

Secundus Modus.

2. Argumentandi Oratorie modus.

Interdum Orator Primo loco ponit *Minorem* cum ejuſdem Rationibus; Deinde *Majorem* & Rationes illius; tandem *Concluſionem.*

EXEMPLUM.

Pro Rege. Sit Propoſitio priori contraria v. g. *Rex de Regno nec dejiciendus nec occidendus*

dendus ob commissum piaculum, Ratio est: *Quia hoc faciendo famam nostram offenderemus:* Pone Dialectice ita: *Famam nostram lædere cives non debemus. Sed si Regem throno detrudimus & occidimus, famam nostram lædimus.* Ergo *Regem neque de throno dejicere,* &c. *Ratio Majoris.* Quia fama divitiæ publicæ nostræ & nobile Reipublicæ patrimonium est, quod singuli curare debemus. *Ratio Minoris.* Quia hactenus laudabamur, quod nunquam Principem dejecerimus aut occiderimus, ab hac gloria jam cademus occidendo Regem. *Comprobatio*, Quia Majores nostri malos etiam Principes habuerunt & tamen tolerarunt. Oratorie v. g. sic tractabis.

ELABORATIO.

Optarem Cives N. ut in posteritatem oculos conjicerent illi, qui crudeli suffragio non è throno duntaxat Principem, sed è vita exsecrando prorsus & ausu nefario deturbandum decreverunt, adverterent utique majorem nostro nomini maculam sua temeritate, quam patientia Principis infligi. Fuit enim hactenus ea gloria præcipue nostra in pectoribus nobis libere Reges Minor. Ratio Minoris.

non

non in cunis naſci, natos autem nullibi majori veneratione haberi. Nec audivit unquam orbis, Ducis ſanguine noſtras manus cruentatas fuiſſe, quod ſicut ſupra reliquas nationes præconium ſingulare eſt, ita noſtro ſtudio perennare deberet. At modo ſi manus Principi injicimus, nonne de faſtigio commendationis dejiciemur? & parricidæ cum reliquis perenni ſarcaſmo condigne celebrabimur. Vel Majores noſtros reſpicite & ab eorum veſtigiis recedere vobis ſit religio. Utcunque illi heroës in ſolio, homines tamen habuerunt, quorum omnium ſine vitiis vitam fuiſſe, & neminem ſcelere thronum oneraviſſe mihi veriſimile non eſt; ferre illi nihilominus ſceleratum, quam tollere; & nimia potius pietate peccare, quam furore voluerunt.

Comprobatio.

Quid degeneres igitur famam dilapidabimus, quid in Rempublicam crudeles cruenta machinari ſuſtinebimus? Nos, qui gloriam veluti publicas omnium divitias & nobile regni patrimonium inter principes curas habere ab ipſa honeſtate compellimur; & alii quidem gladiis, alii recte factis, alii juſtitia, alii clementia, tamquam quoddam honoris ærarium debemus comportare.

Major cum Ratione.

Fuerit

Fuerit Rex in fratrem ſceleſtus, nos in Principem ſceleratos præcipitatio non faciat; nec rideat æternitas ſcelus alio ſcelere à nobis fuiſſe vindicatum; habeat locum apud nos Sapientum parœmia; *Principem ſi bonus eſt audi, ſi malus tolera.* Conclusio.

Tertius Modus.

Solet non raro *Concluſio* Primo loco poni & huic *Major* aut *Minor* ſubjicitur per particulas *Enim, propterea, idcirco, quapropter, &c.* Et ſi ſequitur aliud Argumentum, *Concluſio* vel jam non repetitur, vel ſi neceſſe eſt repetitur: Quod ſi Oratio brevis ſit, ut ſunt plerunque noſtrates vernaculæ, ponitur denuo communiter Concluſio, ſed aliis Verbis. 3. Argumentãdi Oratorie Modus

EXEMPLUM.

Sit Oratiuncula gratiarum Actoria. Cujus Propoſitio eſt: *Debeo Tibi magnas gratias.* Ratio: *Quia dediſti mihi dignitatem omiſſis aliis competitoribus.* Pone dialectice ita: *Cui datur dignitas omiſſis competitoribus aliis, is magnas debet gratias; Sed mihi. &c.* Ergo. Oratorie ſic. Gratiarum Actoria Dignitatis oblatæ.

ELA-

ELABORATIO.

Con-clusio. Gratiæ, Sereniſſime Rex, quas pro collata dignitate Majeſtati Tuæ debeo, tantæ ſunt, ut ne verbis explicari, minus multo referri à me unquam poſſint, cogorque neceſſitate doctus, quod *Socrates* olim *Plationi* fecit, coram Sereniſſima Majeſtate Tua uſurpare: Is cum parem beneficiis facultatem apud ſe non reperiret, inopiam ingenue profeſſus, *Socratem, exclamavit, pro beneficiis ô Plato accipe:* Non aliter ego amplioribus ornatus muneribus, ſiquidem tenuitas regiæ gratiæ non ſufficit, me meoſque tuæ Majeſtati perpetuum devotos in pretium beneficiorũ adnu-

Major. mero. An enim grandi obſequiorum debito obæratum ſe non ſentiat is, ad quem de regia liberalitate promanavit honor, multorum obvio ſinu captatus,

Ratio Major. multorum precibus quæſitus. Certe cumulatur gratia ex votis & deſideriis aliorum & in uno duplex pullulat beneficium, quando & petito honore exornaris, & ornato æmulis longe anteponeris. Eccui vero aut obſcurum aut dubium quanti viri quam bene de

Cum Ration Majeſtate Tua, quam egregie de Patria meriti, hanc præſentem dignitatem & votis

votis ad ſe & precibus tam ſuis quam ſuorum provocaverunt, cum quibus ego, ſi in contentionem venire debeam vix ullatenus meritis poſſem comparari. Sed tua Majeſtas Sereniſſima animum meum ſemper Majeſtati Tuæ, ſemper Reipublicæ devotiſſimum adſpexit, humanitateque ac clementia, quod tenuitate defuit, liberaliſſimè explevit. Quid jam pollicear niſi ſollicite elaboraturum, ut apud ingratum animum non collocaviſſe beneficium videaris. Me igitur meaque ſtudia, meos, meorum obſequia ad nutum & voluntatem Sereniſſimæ Majeſtatis tuæ humillime depono: Libeat imperare & vitam nobis imperiis Tuis viliorem eſſe experieris.

Concluſio repetita.

Quartus Modus.

Aliquando ponitur Primo loco *Major* cum ſuis rationibus: Secundo *Concluſio*, Tertio *Minor*. Quarto ſi videtur neceſſe, repetitur *Concluſio* Verbis aliis.

4. Argumentandi Oratorie Modus.

EXEMPLUM.

Si v. g. Gratulari velles in Adventu viri Magni & Regis cujuſpiam Legati, hanc faceres Propoſitionem: *In Tuo adventu ad nos eſt gaudendum;* Ratio: *Quia*

Gratulatoria de Adventu Viri M.

Quia vir magnus es. Pone Dialectice ita: *In adventu viri magni gaudendum est: Tu vir magnus,*&c. Ergo. Oratorie ſic pro feres.

ELABORATIO.

Major. Nec Sidera ſine orbis gaudio, nec magni viri ſine animorum ſerenitate tranſire poſſunt. N.N. Eam illis legem natura dixit, ut eſſe non poſſint, niſi

Ratio Major. proſint: Hanc pulcherrimam neceſſitatem virtus impoſuit, ut magnis eſſe nullibi liceat, niſi ad minores favor &

Conclusio. clementia inclinet. Utinam liceret hodie vel de lucida *Momi* feneſtra omnium noſtrûm animos vicinius contemplari, videres utique amorem cum timore, gaudium cum triſtitia, vota cum Eloquentia, non ineleganti conflictu in pectoribus noſtris concurrere: Ut quando Te magnum hoſpitem ſalutamus, adhuc an Te metus noſter amet, an amor Majeſtatem timeat, aut gaudium de ſua tenuitate triſtetur, an triſtitia de tuo adventu gaudeat, an vota perorent, an Eloquentia faveat, dicere non poſſimus: Toti gaudium fieri, toti amor, toti votum, toti Eloquentia volumus, ut animorum de Te adfectus coram Te dignè explicemus.

Et

Et ſane Te magnum eſſe non ſtirpis ſolum claritudo, non prudentia ſingularis, non omni humanitate perfuſi mores, non virtutes dumtaxat cæteræ perorant, quas niſi modeſtiæ vulnera timeret, in lucem facile præeunte fama produceret facundia: Sed totius Regni judicio Te magnum veneramur, quod cum hos dignitatis radios in Te poſuit, Orbi Te Sydus ſuum propoſuit. Magnum Rex noſter judicavit, cum arcanorum Te conſcium & regii conſilii non ſemel Arbitrum voluit. Magnum, quando Te perſonæ ſuæ capacem, iterum atque iterum oſtendit, & hanc non perGermaniam tantum & Britanniam, &c. circumferre ſed etiam in Regni ſui ambitu dedit, ut foris & domi Magnus haberêre: Magnum Te & litteræ noſtræ fatebuntur, vel ex hac ſubmiſſione Tua, qua illuſtrem vultum & excelſum animum ad noſtram tenuitatem tam benevole inclinaſti. Magnos ſiquidem ſe demittendo creſcere nemo noſtrum eſt, qui ignoret. Minor cũ ſuis probationibus.

Quintus Modus.

Aliquando omittitur *Major*, & ejus loco ponitur *Ratio Majoris* cum ſuis comprobationibus. Deinde *Concluſio*, 5. Argumentandi

 tandem

Oratoriæ Modus. tandem *Minor* cum ſuis probationibus; & ultimo *Concluſio* repetita. Pro hoc vulgare accipe.

EXEMPLUM.

Conſolatoria in morte Amici. Sit Propoſitio: *Non debes in morte amicorum graviter dolere.* Ratio eſt, *Quia mors eſt commune malum:* Pone Dialectice ita: *In communi malo graviter dolendum non eſt; Sed mors amicorum eſt commune malum;* Ergo, &c. Ratio Majoris eſt, quia malũ commune vitari nequit; Oratorie ſic tractabis.

ELABORATIO.

Ratio Majoris. Quod vitari nequit patienter ferendum eſſe, Sapientes exiſtimavere. Ita enim fit ut alienum malum à nobis videatur cum non ſentitur. Male igitur Comprobatio. profecto agimus ſi animũ nimio mœrori ob amicorum diſceſſum damus, & Concluſio. veluti eodem funere lætitiam cum amicis tumulamus. Minor. Non enim hoc malum ad unum aliquem refertur, unum petit, unum premit; ſed in omnes pariter graſſatur, univerſos affluit. Ii Ratio Minoris. enim quibuſcum vivimus, quorum vita fruimur, quorum uſu oblectamur, omnes eadem conditione devincti ſunt, omnes mortalitate damnati.

Infir-

Infirmum enim & debile hoſpitium animus noſter incolit, quod & intra ſe pugnantia hoſtiliter Elementorum bella alit, & plurimis aliunde maximiſque periculis oppugnatur. Perquam egregie Seneca: In hoc multi erramus, quod mortem tamquam venturam præſtolamur; magna pars illius tranſiit, atque hoc ipſum quod vivimus mors eſt. Divide igitur dolorem omnibus, quem ex communi acerbitate Fortunæ tibi aſſumpſiſti: Eodem in curſu ſumus; idem omnibus tolerandum eſt, neque recte factum judica, ſi animum doloribus nimiis diſcerpendum ultro conceſſeris.

Confirmatio. Exornatio. Conclusio repetitur.

Sextus Modus.

Frequenter omittitur *Major* & ponitur ſolum *Minor* cum probationibus & *Concluſio*: dicitur hæc Argumentatio *Enthymema*, cujus Prima pars vocatur *Antecedens*, altera *Conſequens*. Ponitur vero ſicut placet vel Primo loco *Antecedens*, deinde *Conſequens*; vel contra.

6. Argumentandi Oratorie Modus.

EXEMPLUM.

Sit Propoſitio: *Juvenes rigida diſciplina coërcendi non ſunt.* Ratio: *quia rigore*

Juventuti indulgen-

dum Suaſoria. *rigore non fiunt meliores ſed pejores.* Dialectice omiſſa *Majore* , pone ſic : *Rigore diſciplinæ pejores fiunt juvenes : Ergo ſub rigida diſciplina habendi non ſunt.* Oratorie ſic V. G.

ELABORATIO.

Conſequens. Erras & vehementiſſime erras, ſi diſciplinæ ſeveritate & timore juventutis recte reliquæ ætati conſultum exiſtimas. Antecedens. Nam in ſpeciem mitigari videntur, auſtero animo revera efferantur. Ratio. Invoca experientiam & ad ſui juris libertatem dimiſſos, eos plerumque peſſimos inveneris, qui graviori ſub diſciplina juventutem egerunt. Exornatio a ſimili. Veluti enim aquæ objecto aggere coërcentur utcunque & collectis fluctibus quieſcunt, ubi vero obicem fregerint, diuturnitatem otii ferociori impetu compenſant ; ſic juventus ſub crudis preſſa imperiis, poſteaquam legum clauſtra egreditur, inſolentius efferveſcit, & non conceſſis antea Sirenum illecebris, animos pleniſſimis conatibus immergit : Nitimur enim in vetitum ſemper & ardentius negata concupiſcimus. Hunc animi morbum melius aliqua indulgentia curaveris : Nam ut optime *Naſo* illud naturæ compendium.

Quod

Quod licet ingratum est, quod non licet acrius urit.

Ipsa potestas
Semina nequitiæ languidiora facit.

Septimus Modus.

Ad *Herennium* hic Modus à *Cicerone* præscribitur: ut Primo, ponatur *Expositio* seu res probanda. Secundo, *Ratio* una seu plures. Tertio, *Comprobatio*; Quarto, *Exornatio* seu *Illustratio* à *Contrario* vel *Exemplo*, à *Simili, Testimonio, Sententia*, &c. Quinto *Complexio* in qua totum colligitur; Modus hic facillimus est & ad Oratiunculas extemporales aptissimus.

7. Argumentandi Oratorie Modus.

EXEMPLUM.

Sit Propositio; *Brevis malitia & petulancia non nocet juventuti*: RATIONES; *Quia non ideo dicentur statim mali esse. Quia homo bonus semper esse non potest. Quia & Sol suas habet nebulas.* COMPROBATIO: *Et hi qui modo senes sunt petulantes fuerunt dum juvenes essent.* EXORNATIO à TESTIMONIO; Quod Poëta quidam dixerit: *Ver ex anno tollit, qui ex juventute petulantiam.* A SENTENTIIS; *Quod*

Mediocris malitia juveni non nocet.

Persuasoria.

quævis ætas ſibi convenientes debeat habere mores. A CONTRARIO; *Turpe eſt ſenem juveniliter agere; ergo & juvenem inſtar ſenis graviter.* A SIMILI; *Nam recens cereviſia niſi inſaniat, & fæces depellat, nil valet in poſterum.* Oratorie ſic v. g. tracta.

ELABORATIO.

Expoſitio. Rationes.

Perſunctoria & brevis malitia quid damni tandem Juventuti importaverit. An ideo aquam bibunt *Hiſpani*, quia vinum diluunt; aut ſi una caleat dies, æſtatem ſtatim cenſebimus; & quis mortalium omnibus horis ſapiat. Solem adhuc tam felicem non vidimus ut diem interdum euntibus ſurſum terræ mariſque ſudoribus non maculaverit; & in juvenum vita minimum nævum tam religioſe perhorreſcimus: Quamquam, (ignoſcite liberius dicenti) pridem & nos vera rerum vocabula amiſimus, & quod petulantia eſt, malitiam novo Calepino appellamus. Quid enim eſt deambulatione ſocia plateas coronare; uno vini, vel mulſi poculo cum ſociis indecoram juveni triſtitiam mergere, vel amiſſas revocare vires, ludicro certamine alter alteri cæſariem vellere, brachia brachiis amico prælio fatigare,

non perpetuo doctorum in cœtu plantis terram premere, nec ſemper lucubrationibus invigilare atque libris impalleſcere, aliquando riſui, ſalibus, ſaltibus indulgere, quid inquam aliud niſi juventutis blandimenta ſunt & deſæcantis ſe ad maturitatem ætatis certamina. Nimirũ niſi inſtructa frontis ſcena Saturnum induas, niſi damnatis perpetuò ad terram oculis, lapides omnes & pulverem computes, niſi depoſita in humeros cervice devotionis larvã præferas, Gyaros jam & ultimam Thulen vitioſus promeruiſti. O rigidos juventutis Catones! O Cenſores Manlio judice digniſſimos! vel ipſi ſuam relegerent juventutem, diſcerent utique ex priſtina ſtultitiæ ſuæ indulgentia ad noſtram aliquantiſper connivere; nec auderent violato juventutis privilegio naturam arguere, cum idem ſit (ut bene Vates cecinit) Ver ex anno, petulantiam ex Juventute tollere. Habet ſuos quælibet ætas limites, & ſicut veſtimenta corpori, ita mores annis conguere neceſſe eſt. Si vero puerilem Senem ridemus, cur non æquali arbitrio juvenem vetulum deteſtamur. Et quæ hæc crudelitas eſt in aurora ætatis, gravitatis meridiem deſiderare & dum vix

Comprobatio.

Exornatio.

à Teſtimonio.

à Sententiis.

à Contrario.

prudentia crepuſculum adfulget plenum Sapientiæ diem exigere. Equis certe juvenciſque in primorum annorum libertate incurioſos impetus effundere conceditis, & adeò cæcæ mentes quod in cæteris animantibus videtis in veſtris pignoribus aut negligitis aut neſcitis. Saltem ex Cereviſia (ut mitiſſime dicam) veritatem bibite, hæc niſi à Coctione juvenis petulanti tumultu auram, dolia, cellaria miſceat, nec guſtui nec valetudini, ubi maturuerit prodeſſe poterit. Hic *Complexio* poni poſſet, in qua hortatio fieret, ut boni conſulatur ubi juventus petulca fuerit.

Octavus Modus.

8. Argumentandi Oratoriæ Modus.

Fit per *Inductionem*. Eſt vero *Inductio* Oratio, quæ præmiſſis non dubiis infert ex iis unum aliquid. Duo in illa obſervanda ſunt. *Primo*, Ut ea quæ præmittuntur ſint certa. *Secundo*. Ut id quod infertur ſit præmiſſis ſimile. Hæc *Inductio* familiariſſima eſt Oratori & ad ornandum illuſtriſſima. *Suaviter inſtillat, inquit Cauſinus, & probando delectat, & ſi rerum, quæ inducuntur, magna ſit multitudo, latiſſimum præbet campum Orationis.*

EXEM-

EXEMPLUM.

Sit Propoſitio : *Homo à ſe debet commendari non ab extrinſecis bonis;* Ratio : *Quia & navis & gladius & regula à ſe non ab ornamentis ſuis commendantur.* Oratorie ſic tractat Seneca.

Commendatoria per Inductionem.

ELABORATIO.

Navis bona dicitur non quæ pretioſis coloribus picta eſt, nec cui roſtrum eſt aureum, nec cujus tutela ebore celata eſt, nec quæ fiſcis aut opibus regiis preſſa eſt: Sed ſtabilis & firma, ad ferendum incurſum maris ſolida, gubernaculo parens, velox & conſentiens vento. Gladium bonum dices, non cui deauratus eſt balteus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur: Sed cui ad ſecandum ſubtilis acies & mucro munimentum omne rupturus. Regula non quam formoſa ſed quam recta ſit quæritur, quodque illi proprium eſt laudatur: Igitur in homine quoque nihil ad rem pertinet quantum aret, quantum fœnoret, à quam multis ſalutetur, quam pretioſo incumbat lecto, quam pellucido bibat poculo, ſed quam bonus in ſe ſit, &c.

Huc quoque pertinet illud Legato-

rum Scytharum probantium Alexandro non esse nimis fidendum magnitudini atque fortitudini per *Inductionem* sic: *Quid Tu, inquit, ignoras arbores magnas diu crescere, una hora exstirpari, stultus est qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit, & ferrum rubigo consumit, nihil tam firmum est, cui periculum non sit etiam ab invalido.* Curtius.

Nonus Modus.

9. Argumentãdi Oratorie Modus. Est argumentari per *Exemplum*. Est autem *Exemplum* imperfecta inductio seu argumẽtatio ab uno simili ad aliud. Fit duobus potissimum modis: *Primo* per *Protasin* & *Apodosin* rem explicando. Ita hæc propositio V. G. *Dux belli debet litteras amare sicut Julius Cæsar fecit*; tractetur sic: *Julius Cæsar bellicis victoriis quam nomine clarior tanto studio est litterarum amplexus eruditionem, ut gladium sæpe calamo permutarit, & manum qua palmas hosti eripiebat stilo imbueret.* Quis ergo *Principum, quis Imperatorũ litteras convenire bello negare potest? imo si saniore uti consilio non detrectaverit, si omnes boni Principis partes explere cupiet has magno studio*

ſtudio ſedulus exercebit, &c. *Secundo* Argumentamur ab exemplo, quando poſt narratum illud rationes probantes vel reprobantes ei ſubjicimus ita ſicut in cæteris Orationis partibus facimus, poſt rationes vero ſubjunctas rem ad noſtram cauſſam referimus & in illa aut paritatem aut diſparitatem oſtendimus. Hic modus quotidianus eſt venuſtus; Sed obſerva pulcherrimum eſſe uſum Exemplorum (& idem de Sententiis, Apophthegmatibus, Hieroglyphicis, &c. dictum volumus) quando per illud ſive ab initio ſive in aliis partibus Orationis eum ſenſum exprimimus quem aliàs noſtris verbis exprimere deberemus. V.G. *Vellem dicere, cavendum eſt, Judices, ne præmiorum ſpe ad Tribunalia accedatis*; hoc exprimerē Exemplo; *Agathocles iturus ad Judicium dicebat: Eamus ad aureā meſſem.* Deinde ſubjungerē rationem quam eſſem ſubjuncturus meæ propoſitioni V. G. *Improbe id quidem, qui ab alienis malis ſe ditari voluit. Plutarchi.* Poſtea idem latius probarem & amplificarem. Poſſem etiā loco hujus exempli uti illa ſententia V. G. *Non tamquam ad nundinas eundum eſt iis, qui Magiſtratus ſibi à Republica habent commiſſos*: Eidē ſententiæ

ſubjungeres rationes & probationes utiliores. Diligenter tantum attendendum eſt, ut exemplum aut ſententia illum ipſum ſenſum ſignificet qui eo in loco exponi debet. Solet Exemplum & ſimplici modo breviſſime poni v. g. ſic: *Julii Cæſaris fata exſpectent Tyranni*, &c.

APPENDIX.

Appendix.

Ad Tyronem monita.

Etſi modi prædicti Oratoriè argumentandi ſumme utiles ſint & in praxi quotidiana proficui; Tyro tamen ſciat *Primo*, non ſemper per diſpoſitionem oratoriam ita argumentum dilatari, ſed aliquando, ſive in membra, ſive in unam ſive in duas periodos cum concluſione compingi atque ita commiſceri ut diſtincte evidens non adpareat. V. G.

Si rotas omnes & omnem ſuppliciorum crudelitatem promeruit ille, qui depoſito filii animo in amantiſſimam Patriam ſævit viperino adjectu; Quid Tu pænarum exſpectare debes Catilina? qui dies nocteſque ad excidium Reipublicæ invigilas, & quaſi bonos ſuſtuliſſe parum ſit, aris etiam & Deorum templis interitum machinaris, &c.

Sciat *Secundo*, Quod quando *Conclusio* ex antecedentibus ſatis intelligitur, tunc ab Oratore *Major* aut *Minor* tractari tantum debeat. Nam poſt ſingula argumenta Concluſionem repetere, eſſet *moleſtam Crambem recoquere:* Imo verò ut faſtidium & ſatietatem evitet, non eodem ſemper elocutionis paſſu Argumenta tractet; Sed nũc rotundo circuitu ac paribus membris circumſcribat, modo longioribus ambagibus diffundat Orationem, modo in commata ac membra ſcindat.

Sciat *Tertio*, Omiſſum eſſe à me *Dilemma* (quod eſt cornutus Syllogiſmus ſeu Argumentatio ab utraque parte concludens) eo, quod minus frequens ſit apud Oratores & à Syllogiſmis nihil differat, niſi quod hic duæ partes ponantur, verbi gratiâ; *Vel verus eſt timor, vel falſus; ſi verus diſcedo, ne opprimar, ſi falſus abeo, ut aliquando timere deſinam.*

QUÆSTIO IV.

Quomodo partes Orationis diſponi debeant.

Ubi inventa in certum ordinem digeſſit Orator, conſtituat apud ſe quas velit in Oratione partes ponere. *Quin-* **Oratio-nis partes.**

quæ vero ſunt ſecundum Ciceronis doctrinam partes: Exordium, Propoſitio, Narratio, Confirmatio, Peroratio: Nam *Confutatio in Confirmatione* comprehenditur: Scias tamen non ſemper ponendas has eſſe: Nam ingenioſus Orator ſicut expedire videbit aliquando *Narrationem* omittet, interdum *Exordium*, nonnunquam *Concluſionem:* Imo & *Confirmatio* ſæpe vix dignoſcitur, quando nimirum res certæ ſunt & non tam probantur quam ornantur, ut plerumque fieri aſſolet in officioſis Oratiunculis, *Gratulatoriis, Salutatoriis* & *Similibus.* Si ſpectes *Diſpoſitionem naturæ* eo ordine debent poni partes Orationis quo paulo ante numeratæ ſunt, niſi quod *Narratio* frequenter omittatur: ſed de ſingulis enucleatius loquendum eſt in ſequentibus.

QUÆSTIO V.

Quid ſit Exordium & quale debeat eſſe.

Exor-dium. Exordium eſt facies & atrium Orationis in quo Orator animos ſibi aptat Auditorum ad reliquam dictionem:

Captatio benevolentiæ. Aptat verò tribus modis, videlicet *Captando benevolentiam, Docilitatem faciendo, Attentionem conciliando. Benevolentia captatur* ſeu favens redditur Audi-

Auditor vel ex persona ipsius Oratoris; vel ex Auditorum ipsorum; vel ex Adversariorum; vel denique ex re & negotio præsente. Ex propria persona captas benevolentiam si Te moribus Auditorū accommodes, si modestiam præferas, si tua merita, dignitatem, virtutem modestissime enumeres; (si enumerari debent.) Ex persona Auditorum: Si eorum in Rempubl. merita vel in te vel in alios aut dignitatem aut virtutes enumeres. Ex adversariorum persona, si eorum vitia aperias & Auditoribus infensos facias, modeste tamen & quasi injuste criminando eos: Non enim gravis criminatio forte esset placitura. Ex Negotio seu re proposita; si dicas Rem celebrem esse, necessariam, utilem &c. *Docilitas fit* cum clare Orator aperit quid, & de quo, & quomodo dicturus sit. *Attentio excitatur* cum dicit se dicturum de magnis & mirabilibus, de jucundis, necessariis, pertinentibus ad Auditores &c.

Docilitas. **Attentio.**

Vitia Exordii sunt *Primo*, si sit vulgare, hoc est quod in diversis Caussis usurpatur. *Secundo*, Longum quod magnitudini Orationis totius non quadrat & quasi verbis obesum intumescit. Tertio separatum; quod cum reliquis Ora-

Vitia Exordii.

Orationis partibus non bene cohæret. Quartò translatum, quod non efficit hoc quod Caussa postulat.

Bonum Exordium.

Bonum Exordium est, quod elegans & venustum est, aptum rei propositæ, verbis & sententiis concinnum, faciens Auditorem docilem & benevolum, & à quo non violentus nec coactus, sed facilis & connexus est accessus ad *Propositionem.*

QUÆSTIO VI.

Quomodo Exordia formari debeant.

Exordium.

Prolixe licet nimium in Exordiis occupetur *Cicero*, ut scilicet ejusmodi sint ex quibus propositio connexe possit inferri: Attamen hoc optime docebit optimus rerum Magister usus, & diligens observatio, quomodo Authores Exordia in suis Orationibus confecerint. Solent tamen Rhetores certas formas præscribere secundum quas Tyrones exordiri recte assuescant, ex quibus quatuor tantum selectiores pono.

Prima.

Exordiorum Formæ.

Ponatur *Primo*, aliqua propositio seu *Protasis*, à qua facile accessus fieri potest ad rem propositam. *Secundo. Ratio* seu *Confirmatio* quæ & *refutationem*

tionem poteſt habere adjunctam, nam liberum eſt cuique dum confirmat vera, refutare falſa. *Tertio, Redditio*, ſeu *Apodoſis*, quæ aliàs Rationis corroboratio dicitur. *Quarto*, *Concluſio* ſeu *Complexio Exordii* quæ ponitur poſt *Protaſin* veluti aliquid particulare, poteſtque illi etiam ratio addi & ſic jam fiet acceſſus ad Propoſitionem.

EXEMPLUM.

Sit *Propoſitio; Volo famam meam quam læſerunt Improbi, coram vobis Auditores defendere.* ad eam ſic poſſes deſcendere. Nihil non violare ſolet malignitas, & adeò eximium reperiri poteſt nihil, quòd non è veſtigio aut Theonino dente arrodat aut nigro cõtumeliæ ſarcaſmate conſpuat. Accidit hoc ex infami ſeculi noſtri genio quo plerique jam ſine humanitate homines vivunt, & non contemnere dumtaxat, quæ cum virtute fiunt, laborant, ſed quæ ad honeſtatis etiam regulam facta vel audiunt vel vident, verborum ludibriis: ſiquidem aliter non poſſunt, velut injecta caligine opprimunt. Et nonne pedetentim eo delabemur vitio indulgentiæ noſtræ, ut improbi Momi familia indies incrementum ſumente

Exemplum.

Protaſis.

Ratio.

Rationis Corroboratio.

nos

nos ſingulos tandem honeſti pudeat : ſiquidem ſcelera in triumpho cũ plauſu ferri, virtutes ad exilia, ad ſannas, ad odia condemnari impune adhuc & intuemur & patimur. Noluiſſem ego primus hanc ſceleratorum Camarinam commovere, ſed procella quæ ſuper caput iterato fluctu incubuit, patientiã meam vincit, & nociturum me bonis arbitror, ſi malis ignoſcam. Jam enim non fortunas meas invadunt quod per ſe miſerabile eſſet, non ſundos diripiunt & ædes quod nefarium, non vitæ inhiant & Saluti quod plus quam inhumanum; Sed famam meam ſed honorem ſed opinionem, probo cuivis vita longe cariorem, aggreſſi, plenis convitiorum plauſtris obruere machinantur. Ut igitur hæc Improborum Audacia per vos Sapientiſſimi Audit : ſemel reprimatur dabitis gratiam hodierna die, & me pro me dicentem breviſſimi temporis humanitate donabitis.

Comp. Exordio.

Ratio Complexionis.

Acceſſus ad Propoſitionem.

Secunda.

Exordii Secunda forma.

Intellige prius bene Propoſitionem tuam de qua dicere vis; deinde deduc ex illa *generalem Rationem*, quæ ſit ex ipſis rei viſceribus, tum hanc amplifica & exorna jam per *Sententias*, jam per *Exem-*

Exempla, jam per *Similitudines*, &c. Tandem ſubſume Propoſitionē tuam, quæ ſit quaſi quædam particularis aſſumtio illius diſcurſus generalis: Hæc forma Exordii in gravioribus Orationibus communiter adhibetur, etiam in Epiſtolis, dum rei de qua ſcribunt, quoſdam prius generales diſcurſus ponunt per modum acceſſus ad rem ſcribendam. Pro Exempio ſit Exordium Orationis funebris olim in obitu cujuſdam Viri non Ignobilis compoſitæ.

EXEMPLUM.

Super omnes omnino mortales juſſa & confirmata de Cœlo vivit ſententia ut aliquando exeat, qui ſemel mundum intravit. Quemadmodum enim vivis aquis ſic morituris hominibus uno in loco conſiſtere non conceditur: Trudit dies diem, annum devorat annus, fluctus fluctum depellit: non aliter plane volentes aut nolentes de tranſitoria vitæ ſtatione tandem migrare & diſcedere urgemur. Fovemus namque animum in noſtro humano corpore, teſte *Seneca*, Deum hoſpitem; numquid verò Deus terram amare quem alta trahunt, numquid hoſpes diverſorio affigi debeat, quem

Orationis funebris Exordium.

Pegaſus. quem ſui repetunt per naturam? *Pegaſo alato Solis equo hominem imponunt Ægyptii ſacerdotes*, nimirum quoniam tempus, quod volucri Pegaſo exprimitur, portat quidem ac devehit hominem tanquam equus Seſſorem, ſed exigua mora per terram circumfert, mox enim quo loco non ſperaveris, quo tempore non expectaveris, de terris ſub terras, de vivis ad defunctos ſubducit atque exportat, & more alitis freno regi aut voce revocari non potentis ex ſenſibus evolat & non rediturum diſcedit. Vellem cum vero pugnaret mea Oratio. Sed nimium eſſe veram, Illuſtriſſimus juxta ac Ampliſſimus Senator N.N. duos ante menſes luci Patriæque ſurreptus exſerte probat ac teſtatur. Probat inquam, exorta occidere, probat intranti exeundum eſſe, probat animum noſtrum in corpore non regnare, ſed peregrinari, non morari ſed hoſpitari. Fuit, fateor, Vir ille ad ſumma omnia natus, ad ſumma deſignatus; cogente tamen inevitabilis neceſſitate fati, de ſummis vivorum apicibus ad ima mortuorum ſepulcha juſſus eſt deſcendere, Abiit è Sella Senator abiit, &c. Sed de funebri urna fluentes oculos parumper transferte & ſpecta-

Acceſſus ad Propoſitionem.

ſpectata duce itineris virtute in Capitolium æternitatis illuſtrius abiviſſe, quam olim Barbararum gentium Triumphator urbem Romam invectus eſt, intuebimini. Tu &c. O ventura olim poſteritas quem virum ante Te habueris, quam abſolutum imitationis exemplar amiſeris, tecum poteris ſollicita expendere, &c.

Tertia.

Pone prius ſententiam contrariam tuæ opinioni cum vel ſine ratione; *Secundo* Pone tuam ſententiam propriam cum ratione una vel pluribus, vel etiam ſine ratione. *Tertio* Solve rationem Contrariam, ſi videbitur id neceſſarium eſſe, & fac acceſſum ad Propoſitionem; id eſt, pone ſenſum aliquem in præcedentibus locutionibus, à quo connexe Propoſitionem tuam aperte vel occulte inferas. E. C. Sit Propoſitio v. g. in aliqua oratione: *Nobili maxime convenit Sapientia:* Hanc ut deducas, pone primo contrariam ſententiam, nempe *multi ſunt qui putant Sapientiam ad Plebejos tantum pertinere.* Ratio contrariæ Sententiæ. *Quia Nobiles ad bellum naſcuntur, non ad Scholam, & à fortuna commen-*

Exordii Tertia forma.

Nobili Sapientia proficua.

Nobiles ad bellum nati.

mendationem habent. Tua Propria Sententia : *Mala hæc opinio est & refutanda ;* Ratio & Solutio contrariæ ; *Quia multum nocet Orbi,* Accessus ad Propositionem : *Ostendam ergo Nobili maxime convenire sapientiam.* Oratorie sic; præmissis generalibus sententiis de mutabilitate judicii humani.

EXEMPLUM.

Contraria Sententia.

Nihil diu placet mortalibus, & alterno saltu honor & contemptus judicia hominum obambulant; quodque suam modo Majestatem super capita ceterorum protulisse videmus, everso rursum ordine, miserabilem dedisse ruinam, omniumque pedibus succumbere non uno experimento discimus. Credidisset hoc contingere potuisse quisquam, ut princeps bonum sapientia, in Regum hactenus palatiis dominata & Templis, ad ignobile vulgus damnaretur ? Ecce ! jam illud vivimus seculum quo factum prius inter funera ingeniorum dolemus, quam fieri potuisse arbitramur. Populi clamor est & inter oracula orbis noster recensuit eos, quos Majorum claritate illustres in mortalitatis theatrum natura produxit, manu non lingua, pedibus non ingenio indigere

Ratio Cõtrariæ Opinionis.

gere

gere atque adeò ab ipſa ſtirpis proſapia Marti non Palladi initiari. Illos autem qui ad tenuiorem projecti ſunt ſortem, apud Muſas debere fortunam mendicare & de caliginoſa originis nube cum artibus emergere. Fatalis enimvero & relabentis in barbariem ſeculi opinio, quæ conſuetudine robuſta ne remedii tandem impatiens fiat, rationum robore profliganda eſt, atque in annuis ſapientiæ encæniis pro ſapientia perorandum. Dicam igitur Auditores in hoc doctiſſimo conſeſſu veſtro & omnibus quidem congruere ſapientiam, inprimis tamen Nobili contendam, atque adeo *Nobilem ſine ſapientia oculum eſſe ſine pupilla, ignem ſine fulgore, Sidus ſine lumine demonſtrabo.*

Propria ſua ſententia & ſolutio Contrariæ.

Acceſſus ad Propoſition.

Quarta.

Sumitur à *Sententia* vel *dicto* alicujus vel ab *hiſtoria* vel à *fabula, conſuetudine, legibus, Apophthegmatis, Adagio, Hieroglyphico,* vel ab *alia eruditione.* Tractari verò ſolet eo modo quo *argumentatio ab exemplo* tractatur. Exempla habes paſſim in *Mureto, Perpiniano, Vernulæo* & aliis, quapropter his immorari ſupervacaneum: In omnibus vero videndum ut quam optime

Exordii Quarta forma.

optime accessus ad Propositionem fiat.

Nota. Nota vero quod aliquando hæ eruditiones sumantur ex Caussæ visceribus, id est, de eadem ipsa re de qua loquimur, & tunc facillima via est ad Propositionem. Aliquando sunt contrariæ rei de qua dicimus, & tunc tractantur per rejectionem. Ut plurimum vero adducuntur & tractantur per modum Similitudinis.

QUÆSTIO VII.

Qui sunt fontes præcipui Exordiorum.

Fontes Exordiorũ. Ut omnis cura circa Exordium attenuetur, duodecim fontes tantum indigitant meliores Rhetores, è quibus liberaliter exordia hauriantur.

Primus Fons est.

Primus. *Enumeratio Caussarum*, cum Orator Caussas dat, cur dicat, v. g. Dicturus de laude cujusdam Herois, ejusmodi tibi faceres Exordium. *Non debes mirari, quod ego dicam: Hæ me Caussæ impulerunt* (& hic Caussas adducit) Ergo dicam. Sic *Cicero* pro *Roscio*, item pro *M. Marcello*.

Secun-

Secundus Fons.

Ab Adjunctis perſonæ vel Oratoris ipſius vel Auditoris vel illius de quo dicis. Exemplum *Primi* v. g. Laudaturus aliquem ſic exordireris: *Majorem hic quidem Panegyriſten requirit Vir, tamen & ego loquor ut adfectum meum & gratitudinem oſtendam, quia benefactor meus eſt.* Exemplum *Secundi* v. g. ſic: *Licet tenuitas mea mihi ſilentium indicit, veſtra tamen Auditores, benignitas, qua ſoletis dignari dicentes, me allicit & invitat; Igitur loquar* &c. Exemplum *Tertii* v. g. *Demoſthenem aliquem aut Tullium requiret hæc perſona, ſi pro Majeſtate laudari deberet; tanta enim & talia ſunt quæ ad laudandum in illa occurrunt: Dicam tamen quia inſtar ſilentii erit, pauca dixiſſe vel tenuiter.* Secundus.

Tertius Fons.

Ab Adjunctis loci v. g. *Si loci dignitatem ſpectaſſem hodie, non dicendum hodie ſuſciperem vel à dicendo abſtinerem* (Et Cauſſas ponit cur) *Sed ego magis veſtram Humanitatem ſpecto, aut rei neceſſitatem* : Ergo dicam. Tertius

Quartus Fons.

Quartus. Eſt *ab Adjunctis temporis* v.g. *Tempus deſiderat, ut hodie dicam* (& Cauſſas ſubjunge.)

Quintus Fons.

Quintus. Ab *Adjunctis Perſonæ, Loci, Temporis* & *modi* ſimul. Exemplum habes in Oratione *Secunda* Mureti, ad quem Te remitto ſi lubet.

Sextus Fons.

Sextus. *Ex hominum adſectu & opinione;* Nam aut lætantur homines aut contriſtantur, aut dolent aut iraſcuntur, &c. Et ita variabis Exordium pro adſectu & opinione hominum. v. g. Dicturus de victoria Regis diceres: *Communis gaudii ubertas, quo omnium pectora implentur, meum etiam inundavit & in verba debuit emanare, &c.*

Septimus Fons.

Septimus. *Adſectus quivis gravior*, quem ſecum Orator adſert, ſive ira, ſive admiratio, ſive dolor; ſive gratitudo; Sic Cic. Catilinariam incepit primam; Sive per invocationem.

Octa-

Octavus Fons.

A difficultate rei de qua dicendum est v. g. *Onus Ætna gravius humeris meis impositum est, cum de hac re dicere debeo, &c.* Octavus.

Nonus Fons.

A purgatione Sui, vel ab *improbatione adversariorum* v. g. Si alicui contradicturus diceres, Tibi non placere illius sententiam, adductisque rationibus tandem tuam sententiam subjungeres. Vel si aliquem accusaturus diceres, *Te non odio aliquo privato aut animo nocendi adductum id facere sed boni communis amore vel necessitate vel justitiæ studio impulsum.* Nonus.

Decimus Fons.

Cum per *præteritionem* dicis posse Te quidem multa de aliquo dicere, sed nolle omnia, atque ideo unum tantum eligere. Decimus.

Undecimus Fons.

Ex iis quæ jam præcesserunt, seu quæ ante jam dicta sunt vel facta: Ut si aliquem accusaturus diceres: *Non hoc est Tempus primum quo hic reus factus est,* Undecimus.

jam ante criminibus obnoxius erat, sed tolerari potuit, modo jam ultro tolerari non potest.

Duodecimus Fons.

Ulti-mus. Si compares & opponas sententias vel personas v. g. Si suadeas pacem, diceres: *Multi bellum & sanguineum laborem volunt, ego vero existimo pace nihil melius nobis esse.* Vel si Conferas personas, sic: *Perorarunt quidem alii ante me Viri & dignitate & doctrina maximi, quibuscum ego nullatenus conferri possum, quia tamen de Republica sermo, ego quoque loquar.*

Potest hic ultimus fons esse à *Similitudine*, ab *Eruditione*, à *Consuetudine Veterum*, *Fabulis*, *Exemplis*, *Sententiis*, &c.

QUÆSTIO VIII.

Quid sit Propositio, ubi ponenda & qualis esse debeat.

Propositio quid? *Propositio* est pars Orationis in qua Orator proponit, de qua re dicturus sit, & breviter hortatur Auditores ad se audiendum, si necessum est. Ubi ponenda. Ponitur aliquando statim post *Exordium*, aliquando post *Narrationem*: debet autem esse brevis, clara & accommodata

data ad *Confirmationem*, ne aliud ſit *Propoſitio*; aliud *Oratio*. Sed.

Adverte Primo quotupliciter poni poſſit Propoſitio, nempe *Primo Aperte*, quando Orator clare denuntiat de quo ſit dicturus. *Secundo Occulte*, quando vel res de qua eſt ſermo nota eſt, & facile ex contextu patet: vel quando id quod probandum eſt, non tanquam pars ſeparata ab *Exordio* ponitur, ſed veluti membrum ejus adnexum inſinuatur, probandum tamen ulterius. Quotupliciter ponenda.

Adverte Secundo; Quod Propoſitio quando longior eſt, debeat diſtribui in aliquot partes, ut & Orator rem clarius explicet, & Auditor melius retineat. Sic *Cicero* pro Lege Manilia: *Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo eſſe dicendum.* Quomodo diſtribuenda.

QUÆSTIO IX.

Quid ſit Narratio, quotuplex & quomodo facienda.

Narratio eſt facti vel rei geſtæ relatio; *Duplex* eſt vel ſeparata pars Orationis & communiter ſtatim poſt *Exordium* ponitur, ut ex illa *Propoſitio* cum *Confirmatione* eliciatur: Vel conjunctim Narratio quid? quotuplex.

ctim cum confirmatione ponitur, quod fit in illis Orationibus, quæ ad probandam rem ipsius rei gestæ explanationem assumunt: v. g. *Si probares generosum fuisse militem quempiam in bello, necessario deberes narrare gesta & facta in quibus generositatem ostendit.* Jam vero in illa narratione quæ ut separata pars Orationis ponitur, debet res gesta breviter & simpliciter sine exaggeratione narrari: In hac vero Narratione quæ Confirmationem intrat, facta & gesta magnis & collucentibus verborum gemmis, *Sententiis* & *Figuris* illustrantur. Præterea adhibentur *Discursus, Æstimationes facti, sententiæ, Acumina, Amplificationes*, præsertim ex *Similitudine* & *Comparatione*. Denique ubicunque *Protasin* vel ex Historia vel Fabula constantem ponere voles, cui deinde subjungas applicationem, ibi debes *Narrationem* instituere, quod fieri potest in quavis parte Orationis, etiam *Exordio*; maxime tamen vigent hæ Narrationes in *Laudatoriis* & *Vituperatoriis* Orationibus, ubi aliorum Virtutes & vitia narrare necesse est.

Ut sit bona observa I.

Ut bona sit Narratio observanda sunt hæc: *Primo*, Ut res nota breviter in

in memoriam revocetur, ignota prolixius narretur: *Secundo,* ut narratio ſit II.
morata & adſectibus plena, hoc eſt, ut habeat Sententias aptas & hominum mores exprimat; v. g. *Avari, Divitis, Superbi* &c. Valent vero ad hoc *Hipotypoſes, proſopopæjæ* & *id genus figuræ,* tunc ſcilicet; cum inducuntur aliqui cogitantes, deliberantes, vel dicentes aliquid naturæ ſuæ & propenſioni conforme. *Tertio,* ut ſit perſpicua & clara; III.
Erit vero talis, ſi longæ verborum ambages evitentur; ſi nimia rerum perſonarumque multitudo non ponatur veluti uno impetu; *Si Parentheſes* crebræ & longæ, & digreſſiones inutiles omittantur.

Quarto, ut ſit probabilis; quod fiet, IV.
ſi *Circumſtantiæ* congruentes, *loci temporis, perſonæ, modi* ponantur. Inſuper teſtimonia breviter adducantur, licet narrans ipſe probus fuerit & fide dignus. Quod ſi occurrat quid minus probabile, præmuniendum eſt, ſive Cauſſam addendo v. g. *Sprevit avarus divitias, quia videbat, ſibi periculum imminere. Vulpes contempſit uvas, quod cauda decutere non poterat.* Sive Confitendo, ſi non poteſt defenſio inſtitui idque aut ſimpliciter ſic: *Mirabile dictu*

dictu si fides adhibenda Poëtis : aut cum compensatione sic : *Mirum est, sed tamen verum.* Aut ad testes appellando sic : *Caussam ignoro, sed ita viri graves asserunt.* Sive petendo ab Auditoribus ut in præsentia fidem habeant ei rei, quam postea sis probaturus. Quinto ut omnia narrata ad finem propositum spectent, ut ex eo probationes instituantur. Porrò hæc maxime in re narranda observet; *personas, rem, tempus, locum, modum, caussam.* quæ ubique fere interveniunt : non omnes tamen hæ circumstantiæ semper exprimendæ sunt, sed prout judicium sanum suggesserit.

Narrationis Vitia. Vitia Narrationis supra dictis virtutibus contraria sunt : Nempe si sit de rebus notis prolixa, si non plena affectibus, si incredibilis. *Exemplum habes in Miloniana Ciceronis.* Mihi placet hic apponere *Ex Causino* nitidam Narrationem de Fabrica Cosdroæ potentissimi Regis machina Crystallina, *in qua*, ut est apud Cedrenum *mirum dictu, Cæli immensitas, Solis cursus, Lunæ labor & æternæ conversiones micantium Syderum cernebantur ; aderant quoque machinæ, è quibus vis aquarum exsiliret, quæ modo subirent in imbres,*

Cosdroæ.

modo

modo rigeſcerent in grandines, modo tumeſcerent in fluctus, modo præcipitarentur in torrentes: Tum vero aër modo ſerenus, blanda velut Eteſtiarum amœnitate ridebat, modo nubibus obducebatur, furebat procellis, micabat fulguribus, minaci fulminum terrore confundebatur; Ipſe quaſi Deus aliquis in medio collatus, ad nutum compoſitos curſus recurſuſque ſtellarum contemplabatur, pluebat, ningebat, tonabat, ſulminabat, permiſcebat omnia. Simili profecto ratione animus in capite velut in arce poſitus ſedet & dominatur; Nunc, ut ait Plato, *cupiditatum gynæcea diſpenſat, nunc deſideria, veluti volitantes prodromos emittit, nunc furiales irarum exercitus è caſtris educit, nunc ſerena luce circumſeptus ſuavius renidet, nunc variis adſectuum turbinibus totus circumſtrepit; atque cum talis & tantus ipſe ſit, duas habet facultates omnium præſtantiſsimas, quibus veluti manibus rerum apprehendit ſpecies, intellectum dico, & Voluntatem, hac in amorem fertur & odium, illo vera diſcernit à falſis, inveſtigat, capit, cognoſcit; & ſi acutior fuerit atque ſolertior, vocatur Ingenium, cujus, Deus bone! quanta velocitas, quam celeres motus & plane*

 ignei;

ignei; vis disjunctissimas terrarum partes peragrare, jam peragravit, præcipis Oceanum tranare? jam tranavit; jubes in cælum evolare? jam evolavit; cupis detinere? non potes, quos enim obices oppones? pone terræ molem, penetrabit; pone claustra adamantina, perrumpet; pone cælum, perfringet; ad extremam usque Naturam pervadet, & sic quid extra est, scrutabitur.

Aliud Exemplum Narrationis.

Ut quærat aliquando stilus ubi luxuriet, appono hîc Epistolam insignem & delicatam *ad Picum Mirandulam de Paulo Ursinii filiolo,* Angel. Politianus lib. 12. epist. 2. *quæ sic incipit.*

Fabius. *Filiolus est illi Fabius undecim annos natus, insignis cum pulchritudine tum virtute; flavi puero crines in terga molliter fluentes, alacres oculi, facies liberalis, vultus ingenuus, status elegans, decorus habitus, atque his militaris.*

Ut ergo discubuimus, canere quædam jussus notata musicis accentiunculis carmina, simul cum peritis aliis, statim suavissima quadam voce sic in aures nostras illapsus, imo verò in præcordia est, ut me quidem (cæteros nescio) pene extra me rapuerit, certe sensu tacito divi-

næ

næ prorſus voluptatis cujuſdam affecerit. Pronunciavit heroicum deinde carmen, quod ipſemet nuper in Petri Medices laudem compoſuerat; rogas quale carmen; quale ſere nec meum dici ſanus recuſem. Vox ipſa nec quaſi legentis, nec quaſi canentis, ſed in qua tamen utrumque ſentires, neutrum diſcerneres, variè tamen prout locus poſceret, aut æqualis, aut inflexa, nunc diſtincta, nunc perpetua, nunc ſublata, nunc deducta, nunc remiſſa, nunc contenta, nunc lenta, nunc incitata, ſemper emendata, ſemper clara, ſemper dulcis. Geſtus non otioſus, non ſomniculoſus ſed nec vultuoſus tamen ac moleſtus: Roſciolum diceres prorſus aliquem in ſcena verſari. Poſtularunt quidam ſubito carmen, ut illud in proſam retexeret & Oratione ſoluta totum rurſus ut argumentum colligeret. Cunctatus paululum quaſi deliberabundus, cœpit mox dicere verecunde quidem ſed tamen admirabiliter. Et fluebant ex ore tenello verba lectiſſima tanto curſu, quantum facile nec ſtilus ipſe ſuppeditat; Miraris hæc Pice? dabo aliud majus, majuſque quod mireris. Impleverat hoc jam munus, & eum pater juſſerat ibidem cibum capere ſtantem, non enim ſolet aliter;

jam Secundæ mensæ erant cum proponere jubeor, quid & quæ Epistolarum argumenta velim, quas ille simul pluribus dictaret ex tempore: Proposui quinque duntaxat non enim plura libuit, ne forte puerum fatigarem, plura tamen ille blande adhuc deposcebat. Sed quæ proposui nata ibidem sunt, varia, nova, quædamque ridicula, sic ut ad ea comparare se prius non potuerit. Collocati igitur quinque Librarii per ordinem cum stylis & pugillaribus excepturi quod ille dictasset. Consistit puer in summo, terram intuens modeste, cogitat aliquantulum, mox tamen oculos attollit, imperat ei, qui summus consederat, ut jam scribat, ubi pauca dictavit, innuit & Secundo, dictat & huic alterũ argumentum, pergit ad ceteros deinceps, doneo ad infimum: Rursus quoque ad primum revertitur, sarciens quod omiserat, sulciens quod pependerat, dissidebat ibi nihil, claudicabat nihil; ita sæpius in orbem remeans Epistolas uno tempore, (quis credat,) absolvit quinque.

QUÆSTIO X.

Quid sit Confirmatio & quid in ea curandum Oratori.

Con-

Confirmatio eſt Cor Orationis & Animâ quâ præcipuè vivit Oratio: Seu eſt princeps pars Orationis in qua producuntur argumenta ad probandam *Propoſitionem* noſtram & adverſariorum ſi neceſſe eſt refutantur. **Confirmatio.**

In hac quid curandum ſit, ex dictis conſtare jam poteſt. Nam cum Confirmatio conſiſtat ex rationibus inventis & recte diſpoſitis; & quomodo inveniri & quomodo diſponi debeant jam ſupra diximus: Attamen ut totam doctrinam in compendium colligam: In *Confirmatione* curat Orator *Primo*, **Curet Orator.**
ut aliquod argumentum fortiſſimum
1. in principio ponat, ſimiliter & in fine *Confirmationis*, in medio vero debiliora collocet.
2. SECUNDO, curet ut creſcat ſemper Oratio, quod fiet ſi verbis minus ſignificantibus, magis ſignificantia ſubjiciat, ſi adfectus circa finem major erit.
3. TERTIO, curet ut ſingula argumenta bene propoſitionem probent.
4. QUARTO, ne argumenta ſemper eodem modo tractet & una forma: quod fiet, ſi per varias figuras ea tractaverit & modo in *Syllogiſmum*, modo in *Enthymema* diſpoſuerit, modo *majorem* omiſerit, modo *Concluſionem*: ut videbit expedire.
5. QUINTO,

curet ut agnoſcat *Crinomenon;* Sed claritatis gratiâ.

PETES I.

Quid ſit Crinomenon.

Crinomenon Crinomenon eſt illa propoſitio in Argumentatione ſive generalis ſive particularis; in qua eſt tota vis, & qua probata, videtur tota res probari, quam proindè Orator maxime confirmare & declarare debet.

Sed Nota I. quod aliquando Crinomenon idem ſit cum propoſitione totius Orationis, & tunc plura argumenta diverſa adduci poſſunt ad probandam propoſitionem, v. g. ſit hæc propoſitio. *Oſtendam vobis Audit. Quod Rex debeat amare ſubditos ſuos & Rempubl.* Primum Argumentum eſt, *quia Caput debet amare membra, Rex eſt Caput, ſubditi membra,* Ergo; Secundum Argumentum; *Patrimonium ſuum quivis debet amare, Reſpubl. eſt Regis patrimonium,* Ergo: Hic vides multa adduci diverſa Argumenta ad confirmandam propoſitionem, quia hic Crinomenon idem eſt cum propoſitione Orationis.

Nota

Nota II. Quod aliquando Crinomenon diversum sit à propositione Orationis totius, & tunc unicum argumentum principale in tota Oratione dominatur, in quo confirmando & amplificando omnis industria verti debet. Porro agnosces. Crinomenon si præcipuum argumentum tuum in recta Syllogismi forma posueris; aliquando enim *Minor* Syllogismi est Crinomenon, ut in Primo argumento Orationis Milonianæ *Insidiator jure est occisus, Clodius fuit insidiator*. Ergo: Ubi *Major* verissima & notissima est. *Minor* saltim probanda incumbit Ciceroni, & probat eam per totam Orationem. Aliquando *Major* est Crinomenon: Ut pro S. Roscio: *Nullus filius sine magna caussa occidit Patrem, Sextus Roscius est filius*, Ergo: *Minor* hujus Syllogismi verissima est; *Major* ergo tantum probari debet, in ea enim tota vis est. Aliquando & *Major* & *Minor* est Crinomenon V. G. *Cui bono fuit mors Roscii, ille occidit eum; Capitonii bono fuit mors Roscii, Ergo:* Hic *Major*, & *Minor* indiget probatione. Itaque & in legendis Orationibus & in cōponendis, Crinomenon est advertendum. Quando vero Orationis propositio plures

habet partes, tunc etiam Crinomena erunt plura.

PETES II.

Quid sit Transitio & quomodo usurpanda.

Transitio. Transitionibus connectuntur argumenta Confirmationis, imo & partes Orationis, ut bene cohæreant. Est autem Transitio Locutio quæ, quod dictum est paucis, repetit, & quid dicendum sit breviter exponit. Duplex est perfecta & imperfecta. Perfecta Transitio est quæ & dicta repetit & dicenda infert: ut si dicas; *Satis de necessitate armorum dictum sit, jam quæ utilitas inde veniat, videamus.* Imperfecta Transitio est quando non revocantur ea quæ dicta sunt, sed tantum transitur ad dicenda per has vel similes particulas: *Quid; quod; jam vero; & vero; præterea; adde; adjunge; sed enim; deinde; ad hæc*, &c. Sed Nota etiam tunc bene argumentum unum cum altero connecti, quando in Fine præcedentis argumenti ponitur aliquis sensus hujusmodi à quo facile occasio porrigitur loquendi & argumentandi ulterius.

Perfecta alia.

Alia Imperfecta.

Debet

Debet Transitio esse elegans ex Verborum delectu & perspicua, quia per illam *benevolentia, docilitas* & *attentio* renovatur.

PETES III.

Quid sit Sententia & quomodo adhibenda.

Quia pulchrum est, quod aliquando Orator argumentum per modum sententiæ enuntiet, ideo hic de illa disce quod duplex sit Sententia: Alia aperta, alia occulta. Aperta Sententia est veritas paucis verbis inclusa, seu est locutio universalis de bonis expetendis, de malis fugiendis, de Deo, de Religione, de providentia, de rebus utilibus, de magnis, de admirandis, de dissimilibus & similibus rebus ad vitam hominum moresque pertinentibus. V. G. *Nemo mortalium omnibus horis sapit:* Vel: *Veritatis una facies est semper: Falsis, nulla constantia, variantur & dissident. Occulta sententia* est Locutio singularis facta ex generali, adjectis circumstantiis *personarum, loci, temporis*, &c. V. G. sic dicendo: *Non potest fieri, ô Petre, ut omnibus horis sapias.* Vel: *Cum sis mortalis ô Cæsar, mortales iras gerere debes.*

Sententia.

Vel aperta alia.

Vel occulta.

Ejus-

Ejuſmodi ſententiæ occultæ frequentiſſimè debent eſſe in Orationis quacunque parte, ornant enim mirificè & capiunt Audientem. Apertæ etiam poſſunt eſſe, tamen hæ potiſſimum ſenibus conveniunt & experientiam habentibus. Uſus earum in rebus gravibus eſſe debet.

PETES IV.

Quid ſit Digreſsio & quando Oratori uſurpanda.

Digreſſio. Hæc ſæpe & pulchre Confirmationem intrat: Eſt autem tractatio rei diverſæ à propoſito ad utilitatem cauſſæ pertinentis. Solet poni vel breviter, & tunc nulla facienda eſt Tranſitio: vel longius & fuſius, & tum Oratio velut à longo devioque curſu revocanda eſt ad propoſitum.

Poteſt Orator uti digreſſione cum ſermo incidit de rebus communibus & univerſim ſumptis. V. G. *De vitiis, de virtutibus, de ſervitute, de libertate, de morte, de vita,* &c. E. C. *Probaret quis, literatum eſſe non ejiciendum ex urbe, poſſet digredi in laudes literarum, earum neceſsitatem utilitatemque oſtendendo.* Ad Digreſſionem revo-

revocantur rerum gestarum expositiones, descriptiones *locorum, personarum, morum*, &c.

PETES V.

Quid sit Amplificatio & quomodo adhibenda.

Amplificatio est Oratio, quæ id, quod simpliciter prolatum parvum videtur, auget, describendo ex adjunctis, ex circumstantiis. Duplex est Verborum & Rerum; de utraque sigillatim. **Amplificatio.**

De Verborum Amplificatione.

Amplificatio Verborum est, per quam res verborum delectu atque elocutionis genere augetur. Potest autem ex uno Verbo undecim modis dilatari Oratio. **Verborum. Amplific. fit.**

Additione aptorum Epithetorum; Sic Cic. *quod uno* BELLI *Verbo dici potuit*, dixit: *Horrificum quoddam & nefarium atque omni scelere imbutum bellum.* 1.

Adverbiorum commoda appositione. Ut, *jure ac merito laudare potestis.* 2.

Definitione vel descriptione: ut *Consceleratorum ac perditorum manus*; pro *sicariis*. Sic Cic. *Cum debuit dicere* 3.

Sardius

Sardius Clodii minister; dixit: *Armiger Catilinæ, stipator Clodii, signifer seditionis, concitator tabanorum, damnator injuriarum, percussor, lapidator, fori depopulator, obsessor curiæ,*

4. Notatione: ut *Aureum illud os Chrysostomus.*

5. Cum una vox in duas secatur: ut, *improborum furor* pro *improbis.*

6. Synonymiâ; cum idem significantia multa ponuntur: ut *hanc animorum conjuctionem, hanc in unum conspirationem, hanc jucundissimam vitæ atque sociorum societatem*; pro *amicitia.*

7. Periphrasi. Ut: *id populi sermo in animis nostris jam ante defixit*, pro *audivi ex populo.*

8. Formarum enumeratione; ut *Sanctissimus, prudentissimus, fortissimus, amicissimus Reipublicæ*; pro *optimo.* Vel, *Omnia contra mores legesque majorum, temere, turbulenter, per vim, per furorem gesta sunt*; pro *nefariè.*

9. Partium enumeratione: quando loco totius, partes ponuntur. ut; *afflicto Senatu; perturbatis Equitibus, suspensa ac sollicita civitate*; pro *commota urbe.*

Caussa-

Caussarum Commemoratione, seu rerum antecedentium & consequentium: ut *Hanc tu ferro civem & armis & exercitus terrore & Consulum scelere, & audacissimorum minis, obsessione templorum, occupatione fori, oppressione curiæ, domo & patria cedere curasti*; pro *vi*. 10.

Adjunctorum frequentatione: ut *Frugum inopia, fames, vastitas, cædes, incendia, rapinæ, scelerum impunitas, fuga, formido, discordiæ*; pro *bello*. 11.

De rerum Amplificatione.

Amplificatio rerum est, cum res ipsa gravibus sententiis augetur & confirmatur. Fit ex iisdem locis ex quibus Argumenta sumuntur Communiter tamen, cum Definitiones seu Descriptiones unius rei multæ ponuntur: ut *Historia est testis temporum, lux veritatis, vitæ memoria, nuntia vetustatis, magistra vitæ*. 1.

Rerum fit subsequentibus.

Historia quid?

Cum consequentia multa ponuntur; h. e. cum ea ponuntur quæ consequutura sunt, vel quæ jam sequuta sunt: ut, sit Propositio; *Neglectam libertatem multa damna subsequuntur*; hæc sic amplificarentur; *Quid libertatem gligi patiemini? negligitur hoc pacto simul* 2.

ſimul fortunarum cura, negligitur bonorum poſſeſsio, negligitur fidelitatis tutela, negligitur civium defenſio, contra furioſorum hominum audaciam objecta propugnatio, negligitur vita ac ſalus communis, & latiſsime panditur aditus ad injuriam, jam violentiæ ſine vitio, malitiæ ſine judicio, ſcelera ſine accuſatione, neces ſine pœna exercebuntur, &c.

3. Caligula. Cum contraria contrariis opponuntur: V.G. ſit Propoſitio; *Caligula factus Imperator turpiſsime vitam in pejus commutavit;* amplificaretur ſic: *O Turpe monſtrum & latens ſub purpura prodigium, quem virtus ex ſervo Imperatorem fecit; vitium ex Imperatore in ſervum transformavit; tranſit pietas in pravitatem, in odium patientia, pudicitia in pudorem, generoſitas in ignaviam, humilitas in ſuperbiam, comitas in barbariem, liberalitas in prodigalitatem, ſanctitas in Deorum contemptum, gaudebat audire Dominus, & vitiis ſerviebat, gaudebat ſalutari Deus, & Sacra prophanabat: pulcher miles, turpis Dux; bonus ſervus, malus Dominus; ante Regnum ſceptro dignus, in regno jugum meritus; ante dominium omnium gratiam habuit,*

buit, in imperio omnium execrationem. Idem *fortis & ignavus, pius & scelestus; Patriæ Pater & carnifex, custos civium & oppressor.* Huc pertinent etiam *Repugnantia & Dissimilia.*

Cum Caussæ multæ conglobantur 4.
V. G. sit Propositio: *Nunquam fac, quod aliquando fecisse pœniteat:* hæc ita amplificaretur: *Quando id agis quod dolore luendum est, impetu ageris, quo quid stultius? animo destitueris, quo quid miserabilius; furore raperis, quo quid imprudentius? futura non prospicis, quid periculosius? cupiditates non refrænas, quid indecentius?*

Cum multa effecta conglobantur. 5.
v. g. sit Propositio; *Antonius multa damna fecit Romanis.* Amplificatur sic: *Doletis tres exercitus populi Romani interfectos, interfecit Antonius; Desideratis clarissimos viros? eos eripuit Antonius; Authoritas nostri ordinis afflicta est? Afflixit Antonius.*

Cum multæ similitudines ponun- 6.
tur V. G. sit propositio: *Si vitia cum parva sunt non corriguntur; difficile postea cum creverint emendantur.* Amplificares, sic: *Prohibete igniculos scelerum si conflagrare non vultis; obstruite fontes si violento fluctu abripi non*

non optatis; ſuccurrite languori ſi morbo exſtingui timetis. Quemadmodum enim ignis de parva ſcintilla ortus, non raro integras urbes demolitur; quemadmodum fluvius guttatim aggeri ſe infundens, univerſam molem eruit & evertit; quemadmodum levis febricula ingentes morbos excitat, totaſque familias abſumit; ſic vitia Juvenum niſi initio opprimantur fortius radices agunt, donec omnem animi virtutem, omnem honeſti ornatum turpiſsima labe conficiunt..

7. Cum multa exempla adferuntur. Sic *Cicero* pro *Milone. Uteretur eadem confeſsione Milo, qua Hala, qua Naſica, qua Opimius, qua Marius, qua noſmetipſi,* &c.

8. A Comparatione fit pulchra amplificatio. ut, ſit Propoſitio. *Fruſtra diſputatur utrum literarum ſtudia an armorum potiora ſint, cum utrinque maxima dignitas emicet;* Amplificaretur ſic: *O ſupervacaneos eorum labores, qui literas armis oppugnant, aut literis contra armorum dignitatem abutuntur: deſiſtite ab infeſtis contentionibus, utrinque magnum decus, magna commoda, magna gloria emicat. Arma Deorum inventum ſunt & à Vulcano ſabri-*

Collatio ſtudiorum cum armis.

fabricantur; literæ Deorum sunt proles & Jovis cerebro prodierunt. Arma Bellonam colunt, Literæ Palladem. Arma ad fortitudinem & audaciam animum exercent, Literæ mentem honestate & virtutis amore excolunt. Armatus ab hoste non facile vincitur, sapiens à fortuna. Armatus gladios & vulnera non timet; Sapiens mortem contemnit; Armatus res in manibus gerit. Sapiens in consilio. Armis dura franguntur; Sapientia emolliuntur. Arma in corpus potestatem gerunt; Sapientiæ in animum; Armis Rempubl. defendimus, Doctrina observamus. Armis libertatem propugnamus; Doctrina discernimus. Armis imperia distendimus; Doctrina & jure sub pace retinemus. Ab Armis robur & vires Reipublicæ accedunt; à litteris industria, doctrina, ars donatur, &c.

Pro pleniori Doctrina nota I. Quod omnes figuræ vehementiores ad Amplificationem valeant, præcipue autem; *Interrogatio, Repetitio, Subjectio, Conversio, Complexio, Apostrophe, Exclamatio, Hypotyposis, Sustentatio, Etopæja, Prosopopæja, Communicatio,* &c.

Nota II. Quod necesse sit, ut cum

amplificare velis Orationem, ſemper ille verſiculus ante oculos ſit *Quis, quid, ubi, &c.* Quæ amplificandi Ratio tam ſingulis periodis quàm rebus poteſt ſervire, & videtur melior pro Tyronibus quam per locos communes. Nec tamen requiritur omnes hæ circumſtantiæ ut exaggerentur aut ut certo ordine, ſed ſatis eſt interdum aliquam vel aliquot adhibere, eo ordine quo placuerit.

QUÆSTIO XI.

Quid ſit Confutatio & quomodo ponenda.

Confutatio. Confutatio eſt pars vel ſpecies Confirmationis, in qua objecta vel objicienda rejicimus, ponitur vel ante Confirmationem vel poſt illam vel etiam ſpargitur per partes in tota Oratione. Refutantur autem objecta vel omnia ſimul, vel ea prius quæ prius objecta ſunt, & deinde ea; quæ poſterius: Vel firmiora prius, ut iis fractis leviora ſponte ſua corruant: Vel leviora prius ut illis eluſis fortiora infirmentur & extenuentur.

Confutandi modus. Modus vero Confutandi, eſt oſtendere id, quod ab adverſario dictum eſt, eſſe

esse falsum, repugnans, impossibile, incertum, incommodum, non cohærens. Et quia Orationis pars est, plena caloris & sæpe furoris, ideo admittit Dialogismos, seu collocutiones, *Ironias, illusiones, Subjectiones, Interrogationes, Execrationes*, & alios adfectus atque vehementiores figuras. Sæpe autem rejicitur adversarius contemptu, sæpe non ita rationibus quam voce & gestu eluditur: Sæpe increpatione vexatur, premitur interrogationibus, sæpe similibus objectionibus impetitur: sæpe id quod ex nobis quæsivit sine responso omittitur: Sæpe responsum non statim redditur, sed diu prius suspenditur.

QUÆSTIO XII.

Quid sit Peroratio & quas habeat partes.

Peroratio, aliter Epilogus, est ultima Orationis pars, in quo debet accuratè desudare Orator, ut aculeum in animis Audientium relinquat, eosque in suas partes pertrahat: Ideo figuræ vehementiores hic esse debent & adfectus motusque incitatiores. Duas partes habet potissimum, *Enumerationem* & Peroratio.

Amplificationem : *Enumeratio* requirit ut Argumenta Orationis in contextu fuſius dicta, breviter, clare, & nova Verborum varietate repetantur, non iiſdem verbis, ne cramben recoquas ad nauſeam. *Amplificatio* deſiderat ut gravibus verbis, ſententiis, figuris hæc repetitio fiat. Vult adhuc Cicero requirere *adhortationem*, *& adfectum pro peroratione*, ſed Amplificatione hæc includuntur. *Exemplum* Perorationis Lege celeberrimum *in Ciceronis Oratione pro Milone.*

Hæc Orationis pars vel ideò diligentius facienda eſt quod communiter Orator tanti fiat quanti æſtimatur Peroratio. Eam enim tenaci memoria excipit Auditor, & ex ea de Nobis fert judicium.

CAPUT III.

DE ELOCUTIONE.

INter quinque Rhetoricæ partes meo quidem calculo principem obtinet locum *Elocutio*, quippe parum eſt acute inveniſſe, parum bene diſpoſuiſſe Argumenta, niſi eadem aptis & idoneis verbis, figuris & ſententiis ad audientium aures devehas. *Ab Elocutione*

Elo-

Eloquentia & Eloquentes dicimur. Ab ea quantum quiſque Orator poſſit, judicium fertur. Eſt autem Elocutio idoneus verborum, figurarum & ſententiarum apparatus; quia Eloqui eſt, omnia ea quæ mente concepiſti ornatè promere. Jam Elocutio ut artificioſa ſit, oportet *Primo* ut ſit *Latina; Secundo* ut *Plana*; *Tertio* ut *Ornata & apta* ad id de quo agitur, de ſingulis enucleatius. Elocutio.

QUÆSTIO I.

In quo conſiſtat Elocutio Latina.

Cum de Latina Elocutione agimus, cave putaveris Latinis dumtaxat verbis Orationes efferri, ſiquidem vernacula & quavis lingua poſſunt combinari: Sed nobis qui Latinitati nomen dedimus, inquirendum eſt de Latino ſermone, ne barbare & inſulſe loquamur. Hoc univerſim diſce, ut quacunque uſus fueris lingua, ejus morem patrium ſequâre: *Eſt enim cuivis linguæ ſuus genius, ſuus lepos.* Jam vero ille Latinam Elocutionem artificioſe ſervabit. *Primo,* qui verbis pure Latinis & apud probatos Authores receptis utetur, non peregrinis aut alterius Latina.

linguæ, nisi forte consuetudine longa pro Latinis suscipiantur, ut sunt nonnulla Vocabula Scientiarum & Artium V. G. *Philosophia*, *Theologia* & quæ cum artibus simul à Græcis ad Latinos transiverunt. *Secundo*, Is recte loquetur Latine, qui Latina utetur constructione; quamquam publice constat non à Poëtis solum sed etiam ab Oratoribus maxime panegyricorum scriptoribus item Historicis Græcam passim constructionem & Syntaxin usurpari, est quippe vere elegans & eximie ornat, ut videre licet apud *Paterculum*, *Sallustium* & alios; Ut ergo ejusmodi constructiones in legendis Authoribus & noveris & judiciose imiteris, ostendam hic quomodo *Hellenismus* seu quod idem est *Græcanica constructio* in Latinis Verbis fabricari possit; Et quod docebo ex Latinis probatis Authoribus confirmabo.

Primus Hellenismus.

Hellenismus

Nominativus eleganter apud Græcos *adverbii loco* ponitur; hoc imitantur Latini dupliciter; *Primo* ponunt *Neutrum* pro *Adverbio*, *Neutrum* tamen illud transit in *Adverbium* & *Accentu* notatur V. G. *Acutùm clamat*, *Acu-*

Acutùm ludit pro *Acutè. Horat.* Et alibi: *Crudelè micat, dulcè loquitur, dirùm minari, dirùm insonuit.* Silius. Et alibi: *grandè ingemuit, immanè fremit,* id eſt, *valde.* Statius. *Secundo Rectum* ponunt pro *Adverbio*, non *Neutrum* ſed cujuſvis generis, ut *atrox inſtat*, id eſt, *atrociter; matutinus veni*, id eſt, *mane. Veſpertinus ſecit*, id eſt, *veſpere; nullus dixeris*, id eſt, *ne dixeris.* Et hæc fiunt per *Enallagen* figuram ubi pars Orationis una pro altera ponitur. *Cicero.*

Secundus.

Apud Grœcos eleganter ponitur *Verbum* inter *Nominativum* unum & *Genitivum* alterum: ita ut apud Latinos inter duos *Nominativos* ſolet poni. v.g. *Fies Nobilium tu quoque ſontium, Horat.* id eſt, Tu quoque fies fons nobilis.

Tertius.

Adjectivum Neutrum venuſte jungitur *Subſtantivo maſculino* aut *fœminino.* Ut, *Varium & mutabile ſemper fœmina;* Et alibi *Tutiſsimum pænitentiæ confeſsio: Quintilianus.* Et alibi: *Triſte lupus ſtabulis.*

Quartus.

Adjectivum apud Græcos *Substantive* ponitur & more *Substantivorum* construitur : Latini eos pulchre imitantur dupliciter. *Primo* ponunt *Adjectivum* loco *Substantivi* ut *æquum* pro *æquitate :* v. g. Sic Poëta, *Virgil: Servantissimus æqui*, id est, *justus : honestum pro honestate ; pium pro pietate; serenum pro serenitate ; verum pro veritate ; sinistrum pro infelicitate. Secundo Adjectivum* ponunt in *Neutro pluralis numeri* & *Substantivum in Genitivo.* V. G. *amara curarum*, id est, *amaræ curæ.* Horat. Sic, *ardua rerum ; incerta viarum ; opaca sylvarum ; plana camporum.*

Quintus.

Eleganter apponitur *Adjectivo Casus genitivus* ; ut *Abstinens pecuniæ. Abundans corporis ; Cæcus futurorum ; Candidus Eloquii , doctus Choreæ , Literarum; Nimius animi,* id est, *iracundus ; nimius imperii*, id est, *Severus ; nimius sermonis* , id est , *Loquax ; plenus fori*, id est, *inter lites versatur, plenus litium , animi , crapulæ , iræ, negotii, somni, timoris* &c. *parcus irarum ;*

parcus

parcus oris; reus voti, id est, *debet solvere votum.* Idem. Claudianus. Cicero.

Sextus.

Verba admirandi, appetendi, amandi, privandi, consequendi, participandi, aberrandi, incipiendi, dominandi, abstinendi, junguntur apud Græcos cum *Genitivo*; quod præclare, Latini imitantur v. g. *Abstine irarum, calidæque rixæ; desine tristium querelarum:* Virgil. *Fallor animi.* Plaut.

Septimus.

Adjectivis Græci adjungunt *Infinitivum*; hoc imitantur Latini. Sed fere tantum Poëtæ; & *Primo* apponunt *Infinitivum Activum*, seu *Neutrum Adjectivo.* ut Horat. *Amicus ferre jugum; cereus diffluere; doctus ludere, durus componere versus; Facilis dare; piger ire. Secundo Infinitivum verbi* apponunt *Passivi* vel *Deponentis*, *Adjectivo; ut audax perpeti; blandus loqui; celeres vehi horæ, cereus in vitium flecti;* Idem. *mitior adspici frons; fluvius sedulus labi.*

Octavus.

Pulchre Latini imitantur Græcos illa

conſtructione, in qua *verbum* aliquod apponitur *Infinitivo*, quod fit dupliciter. *Primo* apponitur *verbo Infinitivus Activus* aut *Neutrius verbi*: ut *Amo vivere tecum; deſcende promere vina. Secundo* apponitur *verbo Infinitivus Paſſivus* aut *Deponentis*, ut *Amat dici; gaudet aſpici; annuit capi*, &c. *Idem.*

Nonus.

Multa *Adjectiva* laudem, vituperationem, patriam, gentem, nomen, vel partem ſignificantia *Accuſativum* regunt apud Græcos, item *Participia & verba*. Latini imitantur hoc frequentiſſime intelligendo ante *accuſativum particulam Secundum, aut aliquid aliud*: ut auctus opes, id eſt, ſecundum opes; cuncta pares fratres, id eſt, Secundum cuncta; tecta caput nube, &c.

Hæc ſufficiant de conſtructione, plura colliges ipſe legendo; pro fine tamen moneo, ut Orator ſe exerceat unam eandemque rem pluribus modis efferre. Deinde ex iſtis aptiorem ſeligat, ſic copiam acquiret & ad Latinæ linguæ gratiam perveniet.

QUÆSTIO II.

In quo consistat plana Elocutio.

Plana Elocutio est quando verba & modi loquendi, ita clari sunt, ut ab Auditoribus facile intelligantur; plane enim dicere, est clare dicere. Hinc illi sub reprehensionem veniunt, qui, ut subtiles & acuti videantur, orationes suas aut phrasibus & inusitatis verbis aut sensibus obscuris, ita infarciunt, ut ad intelligendum candela indigeas; certè extremæ dementiæ est, loqui ad aliquem & ab eo nolle intelligi: Suadetur tamen à doctis viris ut juvenes quoad fieri potest, tumide scribere & cum ingenii ostentatione adfectent, omnemque suam gloriam in ea sitam arbitrentur, quod magnifice & phrastice scribere possint, modo phrases quærendo, sensum & rem non perdant, facile enim ubi judicium maturuerit, detumescent & medium invenient.

Plana Elocutio.

Reprehendēdi qui?

Ut ergo plane loquaris, hæc quatuor observa: *Primo* Longas parentheses & frequentes nō usurpa. *Secundo* Abstrusas phrases & modos loquendi non usitatos rejice. *Tertio* Acumina crebra & inepta evita. *Quarto* Membra & periodos ultra justam mensurā non extende.

QUÆSTIO III.

In quo consistat ornata Elocutio.

Ornata Elocutio.

Ornatus Elocutionis in multis spectari potest, *Primo* in verbis singulis. *Secundo* in verborum conjunctione. *Tertio* in numero Oratorio. *Quarto* circa incipientes Syllabas & finientes periodum. *Quinto* circa figuras. *Sexto* circa affectus. Distinctionis gratia de singulis quam brevissime sigillatim.

Quomodo ornatus in verbis singulis spectandus.

In verbis singulis.

Verba, quibus Oratio conficitur vel simplicia sunt sive propria; vel translata sive impropria. Simplicia & propria ut ornata dicantur, has tres virtutes habeant; sint usitata, sonent optime, rem maxime exprimant. Usitata sunt illa quæ à bonis Authoribus usurpantur. Optime sonant *primo Superlativa*, ut, *conspectus vester, multo jucundissimus. Secundo Verbalia*; ut *dominatrix animi cupiditas*, pro *Domina. Tertio Composita*, ut *consceleratus, constuprare*, &c. *Quarto. Quæ habent plures Syllabas*, ut *tempestas* pro *tempore*; *moderatio animi* pro *modestia. Quinto. Quæ longiores habent Syllabas*; ut, *princeps*

pro

pro *primus, quamquam* pro *licet.* Uno verbo; illa verba ſunt ſonora in quibus vocales ſunt A O V; Molliora & delicatiora illa in quibus J E frequentius; quæ vero verba maxime exprimant rem, judicio uniuſcujuſque relinquitur: Ita *Clementia* melius exprimit quam *lenitas; perditus & profligatus*, quam *malus; exterminare* melius quam *ejicere; trucidare* quam *occidere; excruciare* quam *torquere* &c. De Alienis ſeu tranſlatis nil attinet dicere, ſatis de iis paſſim Rhetores.

Quomodo ornatus in Conjunctione Verborum ſpectandus.

In conjunctione verborum erit ornatus *Primo*, Si apta *Vocalium* & *Conſonantium* ſtructura ſervetur. Quod ad vocales attinet; *primo Vocalium* concurſus eſt fugiendus frequens: *Secundo*, ne eadem *Vocalis* & præcedens verbum finiat, & ſequens inchoet, exaſperat enim Orationem v.g. *ampliſsima actio oritur:* Maxime tamen hoc vitandum eſt in A & E. ut autem hoc fiat natura *vocalium* eſt cognoſcenda: Ergo concurſus A & A faciunt orationem hiulcam v. g. *ad ea arma accingimur.* A & I obtuſam, ut, *diligentia inimicum*

In verborum cōjunctione.

vicit; A & V insuavem, ut, *Sylva uritur*. E & A minus dissonant, ut, *tua voluntate ad bellum ivi*. I & A suavius audiuntur ut, *prostrati ad pedes jacent*. O & A insuavia sunt, ut, *æquo animo tuli*. O & E mollius concurrunt, ut, *reprehensio exigua non nocet*; O & I absona sunt, ut, *sine modo injuria*. V & A pulchrius sonant, ut, *urbs adscensu ardua*. *Tertio*, *Vocalium* brevium & tenuium vitanda est multitudo, ut, *speciei progeniei*. Sed in his nec negligentes nec diligentes nimium esse oportet, alias singulorum verborum singulas Syllabas anxie inspicere, quæ tandem Oratori libero & quam intolerabilis esset servitus!

Quod *consonantes* concernit bene monet Rhetor asperum esse concursum, si S præcedens verbum finiat & X sequens incipiat; ut, *Exercitus Xerxis*: Item si S incipiat & S finiat, aut si X finiat & X incipiat; ut *Ars studiorum, Rex Xerxes*. II. erit ornatus in conjunctione verborum, si monosyllaba multa non ponantur simul. III. Si nomina aut verba brevia multa non continuentur, sic enim compositio fit minuta & concisa IV. Si nec longa verba multa in unum conglobentur,

adse-

adferunt enim tarditatem, Plura lege apud *Soaret*, lib.3. Cap.33,

Venuſtam etiam facit Orationem quando voces certæ, vel anteponuntur vel poſtponuntur, quod in Oratoribus paſſim obſervare potes.

Quomodo ornatus ſit in numero Oratorio ſpectandus.

Numerus Oratorius eſt quædam menſura & vocum coordinatio; ut hæ longis brevibuſque Syllabis conſtent, quæ voces vel partem ſenſus faciunt, vel aliquem ſenſum, ſed pendentem, vel perfectum & integrum. Si voces aliquæ partem ſenſus faciunt, vocatur *Comma* ſeu *inciſum*, ſi aliquem ſenſum, ſed pendentem, vocatur *membrum* ſeu *colon* vulgò *duo puncta*; ſi perfectum & integrum *periodus* vocatur. *Comma* eſt pars ſententiæ ſeu elocutionis ex duobus vel pluribus verbis conſtans nihil adhuc perfecti & abſoluti ſignificans v. g. *Etſi vereor Judices*, *Duplex eſt comma*; aliud eſt *membri actualis pars*, aliud *pars membri potentialis*: notatur *comma* virgula per modum mediæ lunulæ inverſæ (,) ut quotidianus docet uſus. Longitudo ejus propriè ſumpti, ad ſeptem

In numero Oratorio.

Comma quid?

Quotuplex.

Syllabas longas extenditur aut ad breves quatuordecim, quia cum longa quævis Syllaba duo faciat tempora, possunt pro una longa breves duæ substitui. Sed in Syllabis numerandis terendum tempus non est, aures enim tersæ & politæ de omni superfluo & defectu facile ferunt judicium: Et hac in re optimus magister sit usus.

CAPUT IV.

DE MEMORIA.

Memoria. MEmoria est facultas animæ retinens ea & conservans quæ cognovimus & impressimus: pulchre à Cic. *Thesaurus & sinus animi dicitur*: à Caussino, *horreum mentis*; ab aliis, *Ærarium ingenii; quia in illa quæ volumus deponimus, ut pro tempore recipiamus.* De hac multum loqui consilii mei non est, siquidem ea contenti esse debemus, quam à Deo accepimus; nec ullus sibi per præcepta si caret, formabit. Solent tamen Rhetores multa suggerere auxilia, ut quam natura nobis concessit Memoriam excolamus, amplificemusque; Localis. Suadent omnes & docent loca sibi quædam fingere atque imagines, sive nota ædificia, sive castella, sive alia spatia

ſpatia quæcumque concipere animo, atque in eorum partibus certas rei dicendæ partes collocare, ut ſic viſa aut revocata loci parte, ſtatim occurrat pars rei, de qua dicendum eſt, & hanc illi *Memoriam localem* ſive *artificialem* appellant, eamque Rhetoricæ partem eſſe volunt: Utatur hac ope qui volet; mihi præſentiora videntur auxilia, quæ ſequuntur.

Primo: Ut Orationem commendaturus memoriæ, poſt invocatam Dei opem, ſemel totam prius legat, ut quaſi confuſam ejus habeat notitiam; deinde per partes ediſcat, nec facile ſaltet ab una parte nondum plene poſſeſſa, in aliam. *Secundo*, Quia tempus matutinum longe commodius eſt ad ediſcendum quam meridianum & Veſpertinum, ideo illud curæ ſit: tamen perquam utile eſt pridie veſperi priuſquam dormitum concedas, ſemel & iterum percurrere ea, quæ poſtridie ſunt ediſcenda.

Tertio, dicerem ut curet intelligere, quia intellecta facilius hærent & fortius, ſed Rhetori loquor qui ſine dubio nihil declamabit quod non intelliget.

Quarto, proderit multum ex iiſdem chartis, in quibus compoſuimus, ediſce-

edifcere; quia ad paginæ loca & partes jam affuevit memoria, hinc fcimus, quo in chartæ angulo aliquid fcriptum fit, atque adeò fedem verbi cujufque quafi oculis tenemus. Turbatio verò & confufio, fi in alia charta fcribas & ex alia difcas: inter dicendum enim utriufque chartæ imago occurrens, diftrahit & confundit animum perorantis.

Quinto, Utile eft, ut fi quidpiam difficilius addifcitur, illi loco aliquod fignum vel notam aliquam apponas, cujus admonitu citius occurrat, & infigatur.

Sexto, Puto utilius effe fi non tumultuarie fed declamando ftatim & cum geftu difcat, eumque fenfum quem jam infixit aliquoties fecum revolvat, tum demum ulterius pergat.

Breviter; Maxima fabricandæ & fervandæ fibi Memoriæ ars eft, indies illam exercere, aut faltem fæpiffime: quia otiofa diu & fine ufu hebefcit, & infidelis efficitur.

ORATORIS EXTEMPORANEI

Seu

ARTIS ORATORIÆ BREVIARII

PARS ALTERA.

Quæ circa Praxin in ſpecie occupatur potiſſimum.

BREVIARII ARTIS ORATORIÆ PARS POSTERIOR.

De genere Demonstrativo & Deliberativo.

TAmetsi generalia Oratoriæ facultatis præcepta, pro omni Oratione componenda, abunde sufficere possint: Uberioris tamen Doctrinæ & claritatis Caussa, ad particularia descendere volumus; & post ostensos fontes, rivos etiam demonstrare: Ut si forte aliqui minus felici studio artem in genere scriptam non penetraverint, saltem hinc laboris fructum colligant. Quod utique gratum esse nemini non poterit, cum illud jam vivimus seculum, in quo cum Orationibus nihil non inchoatur, nihil non perficitur. Nam & nascentes nos Orationes excipiunt & mortuos deducunt, & mensæ, hospitia, fora, congressus ac singuli ferè motus Orationibus personant: ut nostrum fere loqui, sit eloqui, atque adeo nullibi non sedem sibi Eloquentia cum libertate & theatrum elegisse hac ætate videatur. Accessus ad rem.

Hæc

Insti-tuti ratio. Hæc autem instituti nostri ratio erit; *Præcepta* prius dicam, juxta quæ Orationes *Demonstrativi* ac *Deliberativi generis* componi debeant. Deinde *Praxes* subjungam & præcipue in *genere Demonstrativo*, quia genus hoc crebrius est; postremo supellectilem dabo ex *Sententiis*, *Historiis* & *aliis eruditionibus*, quibus in ejusmodi Oratiunculis conficiendis maxime indigemus. Sed prius in communi docebo, ex quibus præcipue locis Argumenta invenienda sint pro utroque genere; & quibus modis Oratiunculæ facile possint componi ac disponi.

CAPUT I.

EX quibus locis præcipue Argumenta invenienda sint in utroque genere.

QUÆSTIO I.

Ex quibus locis præcipue inveniantur in genere Demonstrativo.

Demonstrativum genus quid? *Genus Demonstrativum in quo laudamus vel vituperamus. Laudamus bonum, utile, jucundum: Vituperamus malum.* Porro, laudare vel vituperare possumus, aut *personas aut res*; De utrisque aliquid distincte.

Per-

Personas laudaturus maxime argumenta ſumes ex *Cauſsis, Effectis, Adjunctis, Comparatione & Similitudine.* Sunt verò *Adjuncta personæ Patria, Majores, Parentes, Bona animi, Corporis, Fortunæ.* *In Patria* conſiderandum eſt, qualis ſit, clarane & magnorum Heroum genitrix; an obſcura, quam ferax, quam ſplendida, abundans, ubi & quomodo ſita. *In Majoribus* nobilitas & res præclare geſtæ. Deinde in ipſo qui laudatur, natalis dies, & ſi quæ laudabilia aut prodigioſa nativitatem præceſſerunt. *In Pueritia.* Ingenium, indoles, docilitas, inſtitutio, proclivitas ad virtutes, ad alta, &c. *In Adoleſcentia* mores & ſtudium ſeu virtutis & ſapientiæ ſeu vitii & ignaviæ, quomodo vitam egit, apud quos, ſub quibus Præceptoribus, cum quibus æqualibus, quibus artibus & ſtudiis vacabat. *In Juventute,* genus vitæ, fortunæ, bona, ut honores, dignitates, facta præclare geſta, virtutes. *In Senectute* conſilia, pietas, morbi, patientia, conſtantia in bene cœptis, &c.

Laudamus Perſonas ab Adjunctis Perſonæ.

Sed Adverte *in factis vel operibus laudandis vel vituperandis* bene ponderandum eſſe quale opus ſit, *honeſtumne*

an turpe, utiléne Religioni, Patriæ aut alteri, an vero noxium; Faciléne an difficile, jucundum an molestum.

Quid vero sit *honestum* esse, *utile, jucundum* infra dicam. In *Rebus* hoc universim spectetur, ut rei laudandæ vel vituperandæ partes diligentissime inquirantur: Rursus examinentur *Genera, Species, Caussæ, Effecta, Contraria, Adjuncta.* Porrò *res Naturales*, item *artes, linguæ, virtutes, scientiæ,* laudari vel vituperari solent *ab honestate aut turpitudine, à Caussa efficiente, à necessitate;* aut contra *ab utilitate* vel *à damnis, à facili vel difficili, à circumstantiis aliis,* &c.

In sulas, Regiones, &c. Sic *Urbes, Castella, Arces* commendantur *ab antiquitate, à conditoribus, à forma, à situ, partibus, ædificiorum structura, aëris clementia, fertilitate soli, abundantia rerum, à Fluminibus, quibus irrigantur, à Civium moribus, à Studiis, Operibus, a Politia, Senatu, rebus gestis.* Vituperantur *à contrariis.*

Insulæ, Regiones, loca alia laudantur *à situ, figura, amplitudine, antiquitate incolarũ, à Regibus, Ducibus, à cultu Religionis, à fertilitate, fontibus, aquis, stagnis urbium frequentia & celebritate, ab institutis & legibus, à rebus gestis,* &c.

Arbo-

Arbores, Plantæ, Herbæ laudantur *à nomine seu Notatione; à forma, à loco subjecto, ab adjuncto tempore, à virtute, ab Effectu* Arbores. Plantas. Herbas.

Flumina & Fontes ab ortu seu scaturigine, ab amplitudine, colore, natura aquæ, à velocitate cursus, à locis nobilioribus per quæ fluunt, à piscium generibus, copia, salubritate, ab effectibus. Flumina. Fontes.

Montes laudantur *à situ, ab iis quæ in illis nascuntur ut herbis, arboribus: vel quæ effodiuntur, ut metallis, à feris, quæ in illis degunt, ab Arcibus & Turribus,* quæ in ipsis sunt, *à fontibus inde scaturientibus, à rebus memorabilibus aut prodigiosis ibi factis.* Montes.

QUÆSTIO II.

Ex quibus locis præcipue Argumenta sunt sumenda in genere Deliberativo.

Deliberativum genus est, in quo de rebus futuris, quæ in potestate nostra sunt, quæque evenire possunt & non evenire, deliberamus, Nobile & Civile genus dicendi, *duabus partibus constat: Suasione & Dissuasione. Suademus bonum, dissuademus malum.* Deliberativum genus quid?

Argumenta potissimum in hoc genere quærenda sunt in *Caussis, Effectis, Consequentibus, Contrariis, Adjunctis,*

Comparatione. Seu ut clarius loquar, capita universalia pro Argumentis *in Deliberativo genere* ad suadendum sunt hæc :

Suademus.

A necessario, ab honesto, ab utili, à jucundo, à glorioso, à justo, à possibili, à facili.

Dissuademus.

Ad dissuadendum vero hæc :

A non necessario, à turpi, ab inutili, ab injucundo, à periculoso, ab impossibili, à difficili, à probroso, à molesto & damnoso.

Honestum.

Porrò *Honestum* illud dicitur quod à Deo ac Religione vera commendatur, quod rectæ rationi, quod sanis legibus, quod sapientum dictis ac monitis consonat. E contra vero *Inhonestum seu turpe*, quod Deus, quod pietas reprobat, quod sanæ rationi repugnat, quod sanis legibus, quod sapientum dictis ac monitis non congruit. *Utile* illud dicitur quod bona animi vel corporis vel fortunæ aut acquirit, aut auget, aut conservat. *Inutile* quod ad nihil horum conducit. *Jucundum* est quod animum voluptate perfundit; *Injucundum*, quod nihil voluptatis habet. *Necessarium* illud dicitur sine quo vel salus vel libertas vel Relligio vel aliquid aliud esse non potest, vel quod necesse est ut fiat, alias

Inhonestũ.

Utile.

Inutile; Jucundum. Injucundũ. Necessarium.

alias multum nocetur. *Poßibile* eſt, quod habet Cauſſas à quibus fieri poteſt. *Facile*, quod ſine labore magno; *Difficile*, cura & pretio. **Poſsibile.** **Facile.** **Difficile.**

Probroſum, ex quo infamia ſequitur. *Moleſtum*, quod aufert voluptatem ſenſuum vel animi, quod tædium vel faſtidium generat. **Probroſum** **Moleſtum.**

Adverte verò diligenter Oratori conſiderandum eſſe *in Suaſione vel Diſſuaſione*, quinam & quales Auditores ſint: Nam ſi Generoſi & Nobiles, tunc maxime argumenta ſumenda erunt *ab honeſto*: Si vero plebeji animi & mechanici maxime *ab utili*: *utili* enim hoc genus hominum maxime trahitur.

CAPUT II.

De Diſpoſitione Orationum generis Demonſtrativi & Deliberativi.

PRæter ea quæ ſupra de *Diſpoſitione* diximus, nihil ſpeciale hic occurrit; de *genere Demonſtrativo* hoc ſolum addendum eſt, quod cum ſit perpetua *Narratio cum Amplificatione*, laudando aliquem ſolemus incipere *à Patria*, deinde laudare *à Majoribus*, *à Parentibus*, *Conſanguineis*, & *Familia*

utriuſque lineæ. Poſtea *nativitatem* deſcribimus, tum *Pueritiam*, *Adoleſcentiam*, *Juventutē*, *Virilem ætatem*, *Senectutem*, denique *mortem*, atque ita quem ordinem vita habuit, eundem oratione ſequimur. Aliquando verò accipimus unam tantum, vel aliquot virtutes laudandi tota oratione tractandas, atque ad eam vel ad eas alia honeſte geſta deducimus quæ poſſumus, prætereundo *Patriæ* laudes, *Generis & Familiæ* &c. Sed *Decem modos diſponendi vel conficiendi Oratiunculas à Neotericis collectos proponere lubet,* in quibus ſi ſedulus te exercere volueris facile in Oratorem etiam extemporaneum evadere poteris.

Decem Modi diſponendi.

Modus Primus eſt.

3. Cum voles *Gratulari*, *Salutare*, *Valedicere*, *Propinare* & alia ejuſmodi præſtare, *Primo* rationem ſeu Cauſſam invenias propter quam id facere velis, *Deinde* rationem cum propoſitione *in Syllogiſmum* diſpone faciendo *Majorem*, *Minorem*, *Concluſionem*, ut ſupra diximus, & facillime paraveris Orationem.

EXEM-

EXEMPLUM.

Velles v. g. Amico gratulari *Natalitia festa*, quæreres ergo prius *Rationem* propter quam facere velles & occurreret hæc; *quia Amor impellit*; Ex hac igitur *ratione & propositione* conficeres hunc *Syllogismum*: E. C. *Amor urget amicum ut Amico debeat gratulari. Sed ego habeo tui Amorem. Ergo* &c. Gratulatoria.

Oratorie hoc sic facile efferres.

ELABORATIO.

Habet suas faces, habet stimulos Fœcundus votorum AMOR, & eo perurit, eo lacessit usque Amici pectus, donec in Amici præsentia totum in vota, totum in desideria exundet. Major.

Quid vero pectus meum, nonne Amoris in Te singularis palatium? quem humanitate hactenus non vulgari & favore ornavisse parum fuit; etiam plurimis & maximis beneficiis nutrivisti, fovisti. Minor.

Certe ursit & jussit ille in amicissimum conspectum Tuum prodire, & hoc tuæ benevolentiæ Domicilium, siquidem re non potest, verbis aperire commendavit; Obsecundo, aperio, & cum has Natales Christi Ferias tibi evenisse felices gratulor; tum Conclusio.

à Deo rerum & fortunæ Arbitro omnia fausta apprecatus annos etiam meos in felicis vitæ tuæ prorogationem depono. Dixi.

RESPONSORIA.

Qui vellet gratulanti respondere, hunc *Syllogismum* institueret. v. g. *Gratulatio Amici gratißima est, Tu Amicus gratularis: Ergo:* Oratorie sic tractabis:

ELABORATIO.

Respõsoria. Nullius quidem vota & salutis apprecatio grata esse non potest, ab amico tamen quæ venit pectore solet esse
Major. semper gratissima. Ut enim pretiosis
Ratio Majoris. nobilius pretium adjicimus, quando aurum adjicimus; Ita quæ amore condiuntur, si bona sunt fiunt optima. Jam
Minor. vero à Te quid non amore plenum prodire potuit, qui totus amor es, & amoris mei singulare Elogium. Aperuisti hodie pectoris dulce Sacrarium, & me novo favoris radio rursus perfusum beavisti: Fecisti quod prior facere debui & in amicitiæ certamine me longe
Conclusio. superior triumphare potes: Quid ad gratissimas amoris tui voces adjiciam? quia majora non possum, paria repono,

Vive

Vive & vale ſemper felix, ſemper meus, & quem tempus inter nos inchoavit amorem, æternitas conſignet.

Adverte hic: *Primo*, quod ſi fuſius loqui voles propoſitionibus tuis hoc eſt, *Majori* & *Minori*, *&c.* plures *rationes*, *confirmationes*, *exornationes* ſubjunge. Nota.

Adverte *Secundo* Quod ii qui eruditiores videri volunt, communiter *rationes Majoris* aut *Minoris* per *Sententias & aliorum dicteria* efferunt. Quanto autem cultiores erunt *rationes*, tanto etiam ipſa Oratio plus habebit gratiæ.

Adverte *Tertio* Communiter in officioſis Oratiunculis loco *Concluſionis* ipſam adfectus teſtificationem poni, ſervientem ei rei, quam aſſumpſiſti, ut ſi gratularis, gratulationem, ſi ſalutas, ſalutationem ponis in *Concluſione*

Secundus Modus.

Quando immutantur partes *Syllogiſmi*, & *primo loco particularis propoſitio* ponitur, ſeu quod idem eſt *Minor*: *Deinde univerſalis propoſitio* ſeu *Major*: vel ante vel poſt *Concluſionem*; ita tamen, ut ſi *Concluſio* ante *Majorem* poſita fuerit, rurſus repetatur aliis Verbis in fine. 2.

EXEMPLUM.

Si velles v. g. Capitaneum primo ingredientem Capitaneatum nomine aliorum excipere, hanc pro fundamento ſimplicem *rationem* acciperes: *Lætamur quod ſalvus ingrediaris, quia hoc aſſequimur quod optavimus. Syllogiſmum* formares ſic:

Qui aſſequitur quod optavit, jure lætatur;

Sed nos, cum incolumem Te accipimus, aſſequimur quod optavimus: Ergo. Oratorie ſic:

ELABORATIO.

Saluta-toria. Minor. Oculos noſtros hodie primum auſpicatus ingrederis, ſed in animis omnium & votis pridem habitas. N. N. Idem ipſe Dies qui Te feliciter Capitaneum noſtrum denunciavit, deſideriis noſtris impreſſit, ut de Te unice ſolliciti, hoc in votorum ſumma portaremus Te incolumem accipere: Sæpe lentum accuſavimus Solem, quod eum moraretur diem quo magis apprecationibus hominum & plauſu, quam curru hanc Urbem & ſedem invectus, nominis tui magnitudine exornare inciperes; quam ut à Majoribus liberaliſſimè

lissimè derivare possis; in hoc tamen maximus es quod mensuram magnitudinis tuæ totus in te habeas & fortunam quantamcunque animo & meritis excesseris. Ecce verò desideria hodie felix coronat eventus, quando Te Salvum nobis, quando faustum explicat. Major.
Et quis votis suis subscripsisse Numen non triumphet? qui voluntati diuturnæ? qui sollicitis animorum curis satisfactum esse non vehementer gaudeat. Gaudemus certe, triumphamus, & quem hodie ingredientem salvum felicem salutamus, eundem progredientem diu faustum, diu incolumem ut amare & venerari eveniat solliciti unanimes Cœlum imploramus. Conclusio.

Tertius Modus.

3. Quando *Conclusionem primo loco* ponis & ei *Majorem* & *Minorem subnectis* eo ordine quo melius videbitur. *Denique* repetis *Conclusionem* & facis testificationem adfectus, convenientem rei assumptæ.

PRO EXEMPLO.

Sit oratiuncula, qua *Cancellarius Regni Poloniæ Georgius Ossolinsky* à nobis salutatus est. Pro cujus funda-

mento hæc ſimplex *ratio* fuit. *Salutamus Te, quia magnus Hoſpes es & ad noſtram tenuem Salutationem audiendam Te demittis:* *Syllogiſmus* talis eſt:

Saluta-toria. *Lætitiæ & amoris opus eſt, quando magni Viri ſe demittunt ad tenues:*

Tu magnus ad audiendam tenuitatem noſtram Te demittis. Ergo;

Oratorie ſic.

ELABORATIO.

Con-cluſio. Erubeſcere debet coram Te Eloquentia noſtra, Princeps Illuſtriſſime, & pudore quam verbis ornatior Te hoſpitem orbis judicio magnum venerari: Felicitatem noſtram Tua humanitate metimur, quod magnis aſſuetas aures ad noſtram dicendi infantiam inclines: Et explicatam Principibus præſentiam noſtrorum intra oculorum

Major. compendia contrahas. Ut natura in magnis miranda ſit, in parvis ſemper amabilior eſt, ita magni Principes quando Majeſtatem in anguſtias colligitis, forte magnitudinem ſtringitis, ſed amorem amplificatis; fit molis jactura, ſed pretium creſcit æſtimationis.

Minor. Anguſtum pridem nominis tui ſplendori *Poloniæ Cælum* fuit, Mundus aperire

rire debuit, ut illuſtraretur: Imo ipſe Mundi oculus *Roma* ad Polonæ indolis radios connivere, & cui omnem prope admirationem Heroum frequentia ſuſtulit, cum Te vidit & loquentem audivit, etiam admirari. Quod *Ferdinandus Imperator* & in eo Orbis Chriſtianus de Te ferret judicium, ſatis aperuit, cum Virtutes tuas *Ducis* titulo æſtimavit. Quo in Amore collocaret *Patria*, luculenter annulo publicæ fidei, quam tradidit, teſtatum fecit; Quo loco Rex *Uladiſlaus* poneret, quando toties nomen & perſonam in Te ſuam transfudit, ad terrarum regna & Duces circumferendam; eccui tandem obſcurum reliquit? Quid mirum igitur ſi cum humili Salutis apprecatione ad Majeſtatem Principis audacter vicini, à tui nominis radiis tenebras etiam noſtras illuſtratum iri nequaquam dubitemus. Conclusio repetita

Quartus Modus.

Quando facto *Syllogiſmo* omittis *Majorem* & incipis à *Majoris Ratione*: eamque ſi placuerit exornas vel confirmas. *Deinde Minorem* ponis, cum ſuis itidem ſi placuerit *rationibus* & *exornationibus*; Tandem *Concluſionem*:

Vel ſi placebit pone *primo Rationem Majoris, deinde* ſubjice ſtatim *Concluſionem*; Tandem pone *Minorem*, & rurſus in fine repete *Concluſionem*,

EXEMPLUM.

Si velles v.g. Suadere non eſſe flendum ob Juvenis obitum, hanc *rationem* invenires; *quia maturus Cœlo propter virtutes mortuus eſt* : *Syllogiſmum* hunc faceres:

Qui maturus Cœlo licet juvenis moritur fleudus non eſt, Sed hic &c, Ergo; &c. *Ratio Majoris* eſt, *quia Cœlum non à diebus ætatis, ſed à moribus annos computat*. Oratorie Sic.

ELABORATIO.

Suaſoria. Si more noſtro Cœlum, vitæ dies in Annos computare arbitramur, vehementiſſime nos ipſi fallimus & Cœli ingenium ignorare videmur. Ratio Majoris. A moribus ætatem æſtimat & de immatura adoleſcentia maturos virtutum fructus frequentiſſime decerpit. Exornatio. Hæc miſerorum mortalium cæcitas eſt, ſua non nôſſe gaudia, & in lætitia ſæpiſſime mœrorem, in mœrore lætitiam comminiſci : Ecce in mortali vita currimus omnes per plana & aſpera, trudimur

mur per summa per ima, mera fortunæ & tempestatum ludibria sine pace, sine solatio, semper miseri, semper indigi; donec manumisso semel quod gerimus corpore, quasi procellarum solenni theatro, innocenti vita & morte, immortalitatis metam attingimus. Cur igitur ubi plerosque feliciter attigisse intelligimus, temere in lacrymas solvimur? Cur locum qui maturæ virtuti debetur invidemus? Nautam certe superata hyeme in portum feliciter evasisse nemo nisi hostis fleverit: & militem potitum victoria, quis nisi inimicus doleat. Doleat tuum occasum N.N. qui Virtutis tuæ & felicitatis conscius non est: qui mecum sanioris consilii rationes inire voluerit, gratulationes parabit & panegyres. Cecidisti in primo ætatis flore, sed bonus Salvatori Tuo odor; Ad urbis & parentum spem adhuc immaturus, sed jam maturus Cœlo: Annis non attigisti Senectutem, attigisti virtute, & quo cum mora temporis vix pervenire solent alii, eo celeri innocentiæ cursu festinus pervenisti; Quid multis? Parentem Deo, vitam æternitate, immortalitate mortem, mundum Cœlo permutâsti. Hoc morum de Te in-

Conclusio.

Minor.

innocens ſuavitas: hoc facilis animi in honeſti ſtudium propenſio, hoc in Cœlum & Parentes pietas, hoc in ſocios & pares amor ſuadent exiſtimare. Et ut vitæ inter nos ad probitatis regulam tranſactæ mentionem nō injiciam, cujus cum ſocii fuimus, teſtes ſemper erimus; Qua mentis magnitudine morbum ingreſſus fueris, quis enarrando ſatis explicabit? Oſtendiſti in juvenili pectore virilem habitare animũ, quando graſſantes per membra cruciatus & ante ambulones mortis dolores invicta fortitudine ſuſtinuiſti: Atque in maximo febrium æſtu, nonniſi in Chriſti Salvatoris nomine ſolatium poſuiſti. Vere Chriſtianus Athleta, qui & agere honeſta didicit & fortia pati non ignoravit; qui defixis continuo in Fixum cruci oculis cordis tanquam in patientiæ Magiſtrum cedro dignas & auro voces emittebat: En, inquit, Chriſte JESU à tuo pendeo nutu, ſi mori jubes, lubentiſſime morior; ſi vivere placet, tibi vivere non renuo: Cæterum in omnibus ſanctiſſimæ voluntati tuæ ſubſcribo, & me ex aſſe dedico. Sic Heros ille vixit vitam; Sic Heros mortuus eſt, & juvenem adhuc occubuiſſe lacrymabimur.

Abſint à vultu, abſint næniæ triſtes & querimoniæ: Juvenis vixit, vir mortuus eſt; matura virtus excedere terris debet: Depoſitum Natura & Deus credidit: quod ſuum eſt, repetiit uterque: E tuis brachiis in beatitudinis ſinum migravit, an meliorem Pater filio optaveris locum. Nos verò adoleſcentes, quando ultimum N. N. parentamus obſequium, cum JESU vivere diſcamus, ut cum JESU moriamur.

Conclusio repetita.

Quintus Modus.

5. Cum partes *Syllogiſmi* imminuo & ex ratione inventa *duas* tantùm *propoſitiones* conficio, quarum *prima* ſit inferens *alteram*, & *una* vocatur *Antecedens*, altera *Conſequens*. Vocatur hic modus diſponendi vulgo *Enthymema*: Fit vero dupliciter: *Primo* cum *una propoſitio* nudè ponitur, & *altera* ei *per modum rationis* ſubjicitur, exornaturque & confirmatur prolixius. *Secundo* Quando & *Antecedens* & *Conſequens* ſuis *rationibus* pluribus vel paucioribus roboratur, prout res videbitur exigere.

EXEMPLUM.

Vide ſupra Parte prima Cap. 11. Quæſt. 3. Modo Sexto, pag. 75.

Sextus Modus.

6. Quando *prius* præmittitur per *diſcurſum aliquem generalem Expoſitio* ſeu *Explicatio rei illius* de qua dicturi ſumus: *Deinde* verò res ipſa ſubnectitur, ſive illa *gratulatio* fuerit ſive *ſalutatio*, ſive quid aliud. Modus eſt & facilis & frequens, & cultus pro iis maximè, qui eruditionis famam volunt promereri. Conſtat his partibus: *Primo* ponitur *Propoſitio* ſive ſermo explicans rem, de qua dicturus ſum *Secundo* ponitur *Ratio* una vel plures. *Tertio Confirmatio* ſeu *Exornatio* quæ communiter accipitur ab *Exemplis*, *Sententiis*, *Symbolis*, *Similitudine* &c. *Quarto*; ponitur *Concluſio*, ſeu illa ipſa res tua, quam voles dicere.

EXEMPLUM.

Si quiſpiam v. g. vellet conjugium Sponſo gratulari, Orationem poſſet optime hoc modo conſtruere: *Primo* aſſumeret hanc *Propoſitionem*, *Felix eſt & eximium, invenire ſibi fidelem ami-*

amicum; Secundo, Daret *Rationem, quia cum eo poteſt proſpera & adverſa omnia communicare. Tertio,* Confirmaret hoc *ex dictis Sapientem; quia Amicus dimidium anima eſt & ſine eo omnia etiam dulcia amareſcunt. Quarto, Gratulatio* quod Sponſus fidelem hactenus amicum diu quæſitum tandem invenerit, & ut in hac interna amicitia felices vivant optabis. Oratorie ſic; Gratulatoria Conjugii.

ELABORATIO.

Theſaurum invenit qui amicum invenit, & votorum ſuorum culmen videtur attigiſſe. Propoſitio. Enimvero ſi viſceratio *Lupi* & *Leonis* vita eſt, quæ ſola eſt, ut *Romanus rectè Sapiens exiſtimat;* annon ſupremæ felicitatis teſſera erit, eum ſibi adſciviſſe, in cujus ſinum arcanas pectoris cogitationes confidentius poſſis effundere? cum quo velut tecum loqui, cujus Spiritu vivere, in cujus animo ſecurus habitare, ſuaviter quieſcere, aſſiduus lætari liceat. Ratio. Certè non deſipuit ille, & à veritate laurum promeruit, qui *Amicum partem animæ ſuæ alteram aut dimidium ſui nuncupavit;* Exornatio. Perinde enim quaſi non integer homo, qui ſine amico eſt; & dumtaxat

in vita

in vita moratur, non vivit, magna ſui parte verſatile cadaver. Et verò habe fortunas omnes cum *Cræſo*; numera candidos cum *Polycrate ſelici* dies; fluant ultro dormienti in gremium victoriæ cum *Timotheo*; fiat aurũ quidquid tetigeris cum *Myda*; fiat roſa quidquid calcaveris cum *Perſeo*: niſi amicum tamen habeas, quo cum adfectus & animum commiſceas, inter fortunas & ſolatia *Tantalum* te & *Irum* invenies. In Comitiis ſapientum definita veritas eſt, & experientiæ calculis probata perſeverat; *Nullius boni ſine ſocio jucundã poſſeſsionem eſſe, & abſque amico etiam dulcia amareſcere.*

Gratulatio. Hunc igitur amicũ diù quæſitum tandẽ te N. N. inveniſſe, & vaga hactenus deſideria in domo N.N. conſtitiſſe gratulamur, & applaudimus in hodiernis mutui amoris feriis: Atque ut hæc animorum & cordium conjunctio, quam bene precantibus ſuperis æternam eſſe juſſiſtis; Eccleſiæ, Patriæ, Familiis utrinque nobiliſſimis ornamento ſit & gloriæ, multis vocibus ſed uno corde apprecamur: Facit ſpem non exiguam ſimilis ſplendor utriuſque Domus & ſtirpium clariſſimarum æqualitas, quæ cum concordiæ mater ſit & amicitiæ parens,

parens, quidni hoc liberum, quod vestris cordibus injeciſtis vinculum plus quam *Gordio Nodo* confirmabit: Vocabunt vos in amplexum Majores veſtri, qui cum recte geſtis & nomine famam impleverunt, non difficulter cuivis allucere poterunt & facem præferre. Sed eximia inprimis virtutes, quæ in vultu utriuſque veſtrûm, velut in ſolenni animorum theatro, ſe late explicant, illa, inquam humanitas, ille pudor, illa comitas, illa modeſtia, illæ ceteræ mentium generoſarũ dotes ac pediſſequæ, annon æternas mutui amoris nutrices ſe fore pollicentur. *Mollibus eſt verbis*, inquit Poëta, *dulcis alendus amor;* Ego ſatius dixerim perennem Amoris ignem ibi conſtrui & foveri, ubi honeſti fomitem ſuppoſueris.

Hic modus diſponendi Orationem adhuc gratior eſt, ſi *diſcurſum generalem* incipias *ab inopinato* ſeu ab aliquo adfectu & figura vivaciore maxime in materia pathetica. Tunc enim & arriguntur animi auditorum & ſtatim initio capiuntur.

EXEMPLUM.

Si velles dolere ſupra mortem Adoleſcentis poſſes diſcurſum communem

de

de imbecillitate vitæ humanæ ſic affe-ctuoſe exordiri.

ELABORATIO.

Oratiuncula ſupra mortẽ Adoleſcentis.

Adhuc ne ſpes noſtras in ſecula explicabimus? & cum unius puncti poſſeſſores eſſe non liceat, longas æternitatis ambages, in hac morientium Republica ſomniabimus? O ploranda mortalitatis felicitas! vix è portu pleriſque in altũ ſolvere contingit, & inſperatis acti tempeſtatibus nunquam reparabile vitæ naufragium facimus; vix in Adoleſcente ætatis Vere, Autumnum promittimus & contra Naturæ ordinem crudeliſſimã hyemem experimur. Nimirũ inter mortales nihil non mortale eſt, & anni etiam teneriores diem cum morte partiuntur. Clarum heu nimis clarum ante oculos noſtros decumbis ſpeculum N. N. & de ſilenti tumba nimis ad mœrorem publicũ vocalis, humanæ imbecillitatis exemplar peroras. Certe ſi viridem ætatis tuæ ſtatum adſpicimus; floruiſti Juvenis! Si tui Parentis Spem de te conceptam conſideramus; floruiſti! Si omnium expectationem de tua juventute revocamus; floruiſti! Si erectam tui ipſius ad omne honeſtũ indolem memoramus; florui-

floruiſti ! Parenti Spes & Corona, Scholæ decus & gloria, ſtudioſæ juventuti ſidus & exemplar. Et quem illimis morum candor, ſimplex animi tralucentis ſuavitas, innocentiæ & Relligionis, pietatis & ſtudii imago non recreabat aſpicientem ? At ecce tecum ceciderunt omnia, ac præterquam tui deſiderium & mœrorem reliquerunt nihil ! Exaruiſti, proh dolor ! pulcherrime plantarii floſcule ; cecidiſti formoſum Juventutis lilium ! abiiſti ſpes parentum & lætitia. O duram neceſſitatis legem ! O acerbam mortis tyrannidem ! O fati inclementiam immanem ! Sed fruſtra lamentis agimus Auditores, Juvenis fuit N. N. Sed & homo; humanæ naturæ tributum eſt mori, & quicquid *ortum* habet, *occaſum* exſpectat : Nulli non eadem terenda ſemita eſt. Hac lege naſcimur ut moriamur. Præceſſit N. N. Serius aut citius omnibus & ſingulis ſequendum eſt.

Septimus Modus.

Per *Protaſin* & *Adopoſin* hoc eſt, quando Orationem incipimus ab antiquitate aliqua ; ſive id ſit *ab exemplo* : ſive *à conſuetudine gentis*, ſive *ab Adagio* quodam, ſive *à Sententia* vel *dicto* 7.

Sapien-

Sapientis alicujus; ſive *Hieroglyphico*; ſive etiam à ſimilitudine pulchra, aut aliquo alio: deinde rem noſtram ei applicamus, eamque rationibus & confirmamus & exornamus. Solet hoc fieri dupliciter: *Primo* quando rem de qua dicimus ſimpliciter ſubjungimus, & ſubjunctam confirmamus. *Secundo* quando partes *Protaſis* cum partribus *Apodoſis* & membra cum membris conferimus. Modus ſic diſponendi Orationem venuſtus eſt & valde uſitatus eruditis, præſertim ſi ex occaſione antiquitatis incipias diſcurſum generalem, pertinentem ad rem de qua dicturus es.

EXEMPLUM.

Sit in hac Oratione gratiarum Actoria, qua captivus aliquis hoſtis ab Imperatore & vita & beneficiis donatus poſſet gratias agere: Si ſumeret, pro fundamento Orationis, *conſuetudinem Venetorum, quâ ſolent ſingulis annis ſolenni plauſu in Mare annulum conjicere, illudque quaſi ſibi deſpondere ac amicum facere*. Oratorie ſic.

Mos Venetorum.

ELABORATIO.

Gratia. Cor hominis mare eſſe tempeſtatibus

bus varium, Sapientiſſimi judicarunt olim, & nos quotidie diſcimus N.N. Tamen ſicut in commendationem cadunt nationes illæ, quæ quotannis conſuetudinem ſuſceperunt, injecto annulo Oceanum ſibi deſpondere, & quaſi temerario hoc munere ejus fidem devincire: Non ſecus merito in laudem veniunt illi, qui hominis Cor diverſis adfectibus quaſi ventis tempeſtuoſum beneficiis demerentur. Non tuæ Majeſtati peregrinæ opis haud indigæ, ſed noſtræ conſuluiſti varietati, his tantis ac tot muneribus uno pene temporis momento in hoſtes nos tuos, digna vere Imperatoris throno liberalitate effuſis: Ita Cor noſtrum Tibi obligaſti, ut excluſo cogitationū æſtu in Te dies noctesque ſua non poterit deſideria non convertere; quaſi compedes injeciſti, ut obæratum undequaque, ad tuum debeat nutum ſponte ambulare. Orbis prædicet hanc animi tui celſitudinem, erga inimicos etiam benignam: Sciat æternitas hoc Tibi COR eſſe Regium, quo & tuos poſſis Cives & Hoſtes una complecti. Nos cum hanc throni tui aſſiſtricem Clementiam adoramus, tum hanc, quam à Te accepimus vitam, beneficiis impares refundimus: Hâc uti, tui

rum Actoria.

Protaſis.

Apodoſis.

tui erit arbitrii; res adeò difficilis erit nulla, quam ſubire recuſabimus, rati pulchrum pro te mori: Quod dum fecerimus, ingrati adhuc manere nobis videbimur.

Octavus Modus.

8. Per *rejectionem*, quando ſcilicet incipimus ab eo quod nobis contrarium eſt, illudque refutamus; deinde noſtram opinionem ſubjungimus, atque ad rem de qua dicere volumus, tranſimus. Et hic modus venuſtus pariter ac frequens eſt eruditioribus.

EXEMPLUM.

Si quis Profeſſor v.g. vellet ſuis Diſcipulis gratulantibus ſibi valetudinem reſpondere; Poſſet *prius* aſſumere fabulam *Momi* deſiderantis feneſtram ad Cor humanum: eamque rejiceret & oſtenderet, quod per Verba benevola & candide dicta, ſufficienter animus videatur: *Deinde* gratias ageret pro hac oſtenſione & animorum dedicatione. Oratorie ſic.

ELABORATIO.

Reſpõſoria ad Gratulatoriã.

Pereat veritatis latro & emiſſarius invidiæ ſatelles *Momus* qui benevolum non

non aliter animum, in cognitionem amici devenire exiſtimavit, niſi tralucens in pectore vitrum ad altiſſimos Cordis labyrinthos conſpectum admitteret: Quaſi vero mendax color non æque luderet oculos; & quod nunc latebris tunc apertiori dolo non poſſet abſcondere. Verba ſpeculum cordis eſſe, voces animorum imagines ſcire debuit; & ſicut radii Solem in notitiam deducunt, ita Orationes animum. *Clavis pectorum Lingua eſt*, aperit mentem qui loquitur: Et quemadmodum qui viam ad mare neſcit, amnem ſibi Ducem eligit; Ita qui ignorat mentem, qui Cor indagat, per verba intelligit. Plus quam luculenti teſtes ſumus, quando Scholam hodie noſtram in amoris mutui campum & gratiarum amphitheatrum explicuimus. Produxiſtis imagines N. N. cordis & animorum, & me tot ornaſtis adfectibus, quot verbis; Toti ſinceri; toti lympidi, toti mei. Alter altero ſuperior eſſe voluit, & dulci conflictu nemo veſtrûm victus eſt, ſinguli amorem eviciſtis. Sileant jam Athenienſes annuas amoris ferias, in quibus Amicos amicis ſimulachra amoris mittere ſolenne fuiſſe legimus: Coloribus illi divites

animorum typos donare potuerunt; Vos ipſos animos obtuliſtis, Accipio gratiſſime nobiliſſima munera & quod *Æſchini Socrates* hoc vobis polliceor, vobis vos meliores reſtituam.

Nonus Modus.

9. Quando orationem incipimus aut per *extenuationem* noſtræ facultatis & ingenii, aut *à magnitudine rei*, de qua dicendum eſt, aut *ab excellentia Perſonæ* coram qua aut de qua dicendum; ſive id fiat ſeparatim ab his ſingulis, ſive ab omnibus ſimul: Et ex occaſione *generalem diſcurſum* aut *de tenuitate dicentis* aut *de beneficii magnitudine* aut *de excellentis Perſonæ* laude facimus. Poſſum etiam ab optatione & voto Orationem dicere; optando mihi aut felicitatem alicujus, aut copiam & ſuavitatem omnium ſimil Oratorum ad explicandum animum meum, & poſtea ſubjicere rem meam de qua dicere inſtitui.

E X E M P L U M.

Si quis deberet nomine Reipubl. Regi gratias agere & gratulari pro debellato hoſte, poſſet ab extenuatione ſui & à magnitudine beneficii præſtiti Rei-

Reipubl. ex perſonæ conferentis excellentia ſic diſcurrere.

ELABORATIO.

Publicæ interpres lætitiæ quaſi omnium lingua ad tuam Majeſtatem miſſus venio; ut ſingulorum animos ad Majeſtatis tuæ pedes explicem & deponam. Felicitas fateor eſt tot cordium, Atlantem fieri, ſed metus & ſollicitudo me revocat, ne aut ob magnitudinem oneris, obſequium tenuitate corrumpam: aut ad hoc officii minus idoneus anxia hærenteque devotione gravius in præſentem delinquam Majeſtatem. Quod enim jam ex orbis Comitio dari poteſt ingenium, quod Eloquentia ſua ad nominis tui altitudinem aſſurgat; aut cum id non poſſit, ſaltim ad parem meritis venerationem & gratias ſe demittat. Eviciſti obſequiorum noſtrorum abundantiam, & immortales alias gratiarum horti, in tuis beneficiis nobis deficiunt: Nec de divite inopum penu uſitatum illud (agimus gratias) niſi per violatam beneficii dignitatem poſſumus expromere: Ita omnis facultatis poteſtatem debiti abſtulit magnitudo. Voluimus collatum Reip. à Tua Majeſtate beneficium Gratiarum Actoria.

 in

in noſtri adfectus pignus præſentare, & è benefactoris (ut fieri amat) ærario noſtra redimere debita; ſed novo rurſus miraculo experimur plus pictorum tabulas, quam mentem poſſe humanam; quod illæ orbem referant, nulla veri injuria, aliqua molis: Hæc tuæ Majeſtatis in Rempublicam meritorum magnitudinem ita in ſummam cogere non poſſit, niſi & amplitudinem attenuet & veritatem minuat. In his tamen gratitudinis noſtræ anguſtiis illud ſolari debet, quod hanc vobis magni Principes à natura impoſitam neceſſitatem videamus, ut eſſe non poſſitis, niſi proſitis: & ſicut ſidera lucem habent ut effundant, ita vos dotes & animos benevolentia plenos ut communicetis. Cum vero plurimis meritis hominum obligaſtis voluntates, hoc rurſus vicinũ vobis cum Deo eſt; par recipere non poſſe, & in gloriæ ſtipendium ex beneficiis dumtaxat ſumitis, dediſſe. Vix dum in Regem noſtrum ac Dominum ex orbis judicio liberis ſuffragiis electus fuiſti, nondum Majeſtatis aurum capite indueras & jam Te ſalutis publicæ ac felicitatis Parentem ſenſimus; agnovimuſque luculentiſſime in tuo nomine tantum à virtute muneris, ut regni famam

mam gubernaret, animos in ſpem erigeret, cives ſecuritate, hoſtes terrore percelleret. Et quis non cohorruit Sereniſſ. Rex ad primas perduellis Moſchi irruptiones: poſtquam tot annorum pacem in bello nobis fabricando poſuiſſe audivimus, tot valentes undique ex orbis regionibus populos, immenſis ſtipendiis collegiſſe, belli molem jam extra ſuarum fines provinciarum exportaviſſe in Regni partem & ferro ſævire & igne, foſſas novo gentis artificio indies duci, delineari valla, erigi propugnacula, montes tot caſtris jam inſtructos, vias paſſim denſis cratibus ſeptiſque impeditas? Ferale diluvium Patriæ incumbere ominabamur, & de coactis tanto turbine nubibus, ingentem ſanguinis pluviam, aut aliquam provinciæ ruinam timebamus. Cum ecce Tu ſerenum ſidus oriri cœpiſti & ſimul diem facere; vix ſolium aſcendere & tuos conſervare: Ut curantibus Tuam fatis gloriam occulte, hoſtem quoque tuæ laudis operarium fuiſſe viderimus. Quando enim tot ex orbis provinciis manus comparaſſe recordamur, vel hoc nomine factum concludimus, ut per Te in illo Orbis vinceretur. Iviſti in perſona ad eam partẽ Regni, ubi dolor

erat, & ſi quidem jam Cor & anima Reipublicæ palpitabat anxie, ibi ſanguinem & auxilium contra metum & ſtuporem ſuggeſſiſti. Erigebantur ad adventus tui famam, quæ prope in proclivi erant, & terra illa vires ſibi ſenſit cum ſacro tuo veſtigio imprimi. Tum meliorem Te Reipublicæ *Mercurium* diximus, cum quocunque gladium ferres, animi populorum redirent: meliorem *Perſeum*, cum quidquid calcares in laurum cederet. Quis inſomnes curas tuas Rex Potentiſſ. ſatis celebret? Quis exantlatas *Cœli* injurias? quis in cæteris patientiam pro dignitate exaggeret? Hoc univerſum fatemur; tuis curis noſtram quietem; tuis vigiliis noſtrum ſomnũ; tua inquietudine noſtram pacem procuratam ac fundatam eſſe. E tuo ſudore effloruit hæc palma & gloriæ Patriæ laurus, qua pleriſque nationibus umbram facimus: Ex tua manu, ſecundùm DEUM, deſiderata manavit Pax, qua ſoli fere in Europa felices hac bellorũ tempeſtate fruimur; Tua Virtus, Tua fortitudo, petulanti hoſtium fortunæ frænos injecit, ut ſervire diſceret, & cum noſtram minuere ſomniaret, ſui imperii portionem haud exiguam proſtitueret, ac in redemptionis tri-

tributum Regno noſtro adnumeraret. Quis igitur noſtrum Cor tibi non ſubjiciat ? quis magnitudine beneficii & gaudii obrutus eloquentiam deliquium pati non ſentiat ? Deſideriis & votis amor & gratiæ perorant ubi vincuntur, & per me Reſpublica tuis meritis minor, æternæ tuæ Majeſtati debito devincta, ſuperos precatur, ut diutiſſime Te in Regno adorare liceat, &c.

Decimus Modus eſt.

Quando rem ſub *Allegoria* tracta- 10.
mus: hoc eſt quando accipimus alicujus *Allegoriæ* partes & adjuncta: & ſingula alicujus rei laudibus vel vituperio applicamus. Hujuſmodi *Allegoriarum* occaſio, maximè in ſtemmatibus nobis offertur. Ut v.g. Velles devictum Turcam ab Imperatore Romano deſcribere, poſſes ex ſtemmate gentis utriuſque *Allegoriam* formare & dicere, quod *Turcicæ Lunæ cornua*, ſuis decuſſerit expanſis Alis *Aquila Romana*, & in tenebras & noctem ſuam ſidus hoc barbarum compulerit. Curanda autem ſunt hic diligenter duo; *Primo*, Ut *Allegoriæ* accipiantur ex rebus non humilibus ſed magnificis; quales ſunt *res Cæleſtes*; *res naturales*, quæ

magni æſtimantur; *res artificiales*, quæ rariores & celebriores ſunt. *Secundo*, Curandum, ut obſcura non fiat Oratio: & ideò apertis verbis ac ſimplicibus permiſcenda erit.

EXEMPLUM.

Exemplum I. Sit in oratiuncula in qua *Chriſtus patiens* ſub *Allegoria* apiculæ mellificantis proponitur ſic.

ELABORATIO.

Christus patiens ſub Allegoria apis melliſ. Salve magna Cœli Apis dulciſſime Servator. Satis ſuperque nobis Te ſuaviſſimam eſſe Apem hi aculei tui probant, quos fronti tuæ defixiſti, ut tibi aculeos, nobis mella relinqueres: deque tuo capite favum ſalutis faceres, in quo tot dulciſſimi nectaris cellulæ, quot perforatæ ſpinarum aculeis rimæ eſſent. Horruimus hactenus cognominis illius vilitatem, quando Te vermem & non hominem vocaſti: *Pſal. 22. v.7.* quaſi magnus ſuperbuſque titulus eſſet Deo homini, hominem vocari; Nunc autem, cum non quemque inutilem abjectumque vermem, ſed apem Te eſſe circa Caput denſiſſimis aculeis edocemur: amamus in tam vili nomine ſuavitatem, ſatiſque jam mel-

lis ad animæ pabulum à Te nobis paratum arbitramur, cum ſic Te vocaſti. Sed Tibi magnæ Api parum hoc fuit, niſi nobis plus, de tuis doloribus mellis faceres, ut non tam vocula quam fructu Te nobis Apem probares. Ergo in hortum *Gethſemani* primum volaſti ut eo loco redemptionis mella colligere inciperes, nec alibi dignius quam in horto apis caperêre; inde Te parricidarum crudeles manus, tamquam ventorum tempeſtates, ad iniqua judicũ ſubſellia, cæteraque ſupplicia aſportarunt; & tamen quaſi prata quædam nactus eſſes, ita ibi mel ſalutis feciſti, ubi felle acerbiſſimo paſcebare: Nec vero hæc deformia in vultu tuo ſputa contemno; quia ſuaviſſimi oris tui cõtactu, in ſuaviſſimum nectar ſunt converſa: niſi aliquis forte credat Apis Paradiſi, in ore tuo aliquid quod mel non eſſet, eſſe poſſe. Vulnera quoque tua non aliter aſpicio quam in tanto alveari, id eſt, corpore tuo magna foramina, è quibus hyblæo nectare quovis gratior ſanguis promanavit. Ita enim ſuaviſſima Apis etiam ſanguinem tuum mel facis, memorque te eſſe florem, de Te ipſo mel legis. Merito dulciſſimus vocaris Salvator; quandoquidem Te undique ſan-

guine quaſi ſuaviſſimo nectare perfudiſti : & quod de *Terra promiſsionis* narratur, melle atque lacte affatim de tuis vulneribus manante, totus immaduiſti. Caput tuum plenum rore, ſic in pectus demiſſum index eſt, multum divini mellis in tuo pectore eſſe, indeque ſuave animæ libum peti oportere. Curemus ergo ô inutiles tui placida Apis fuci, ut laboris ignari, parato à Te melle de tuo pectore perfruamur. Alius nobis uberior favus non erit, quam is quem in corde tuo haſtâ perforato, tuus ille amor magnus mellis artifex aperuit. Aculei hi tui nihil terrebunt, quos tu ſanguine capitis tui imbuiſti, ut nulli terribiles eſſent. Denique juvat ad tuum mel, ô ſuaviſſima Apis, etiam per aculeos pervenire.

EXEMPLUM ALIUD.

Exemplum 2. Sit in illa Oratiuncula in qua Chriſtus patiens ſub *Allegoria* horti vepribus conſiti proponitur. Sic:

ORATORIE.

Chriſtus ſub Allegoria horti. Ave delicate animarum Hortule, ac veprium corona, tanquam armato quopiam firmatoque ſepto admodum munite. Fideliter hactenus claudebaris,

nec

nec ulli omnino interior opum florumque tuorũ copia & pulchritudo undecunque aperta fuit: Nunc primum ad Te tot januæ quot vulnera patuerunt: per quæ tota florum tuorum pulcherrima forma, clarissima à quolibet potest videri. Mali agricolæ Judæi, omnia tua membra in pulchro corpore ararunt: ut virtutum lilia, reliquaque animi decora, in Te non tam plantarent, quam plantata aperirent. Vultum quoque tuum omni prato amœniorem, turpi labiorum pectorumque fimo commacularunt; ut inde fœcundi aureæ gloriæ manipuli, hilari olim ubertate meterentur. In manu vero tua, in illo nempe tam amplo divinarum virtutum perenniumque Nardorum arvo, levem plantarunt arundinem, quæ, ut ut nihil præclari habeat, contemtu tamen tuo nimium floret & damnato ad vilitatem vanitatemque homini imperia & regna parit. Pulcher in ore tuo livor violarum colorem præfert; factæ toto in corpore maculæ, majorem quolibet Amaraco inhalant odorem; & quot rubicunda vulnera, tot veluti pulcherrima in novo Horto poma virent vernantque. Hæ quoque ah nimium duræ immanesque virgæ, quæ te auream Vitæ Arborem

 cæci-

cæciderunt, cruore tuo tanquam fœcundo rigatæ imbre, in nova germina pullulavêre, fructumque grandem animarum affatim protulêre: ut non jam rudium immaniumque virgarum, sed nobilium palmarum; sed pulcherrimarum laurearum habeant Majestatem. Botri loco CORtuum pono, è quo duo optima animæ vina, sanguis nimirum & aqua tam largo flumino manârunt. O Hortum tanta fructuum florumque varietate fœcundum! O vineam hac aurea ubertate ornatam! Parco nunc tuæ crudelitati barbara carnificũ furia parco! pulcherrimoque huic Horto meo veprium à te super injectam molem, non adeò graviter fero; siquidem inde armatum tutumque vallum ac munimentum Horto meo paratum animadverto. Flore beate! Hortule flore! & ne quid à me quoque Operarum requiratur, hanc meam tanquam exiguæ aviculæ cantilenam in Te audiri admitte.

EXEMPLUM ALIUD.

Exemplum 3. Sit in illa Oratione gratulatoria Novi Anni, in qua Annus sub *Allegoria* maris proponitur: sic v.g.

ORA-

ORATORIE.

Anno velut Mari committimur, per tot undas vehendi, quot dies; per tot fluctus & procellas, quot horas & momenta. Ecce ad portum adhuc & prope littus consistimus; quidni, quod prudentiores Nautæ in consiliis habent, votis vela instruimus, ducem itineris cœleste sidus intuemur? Magnetem cursus magistrum expedimus. O Auguste temporis & fortunæ Imperator; qui educis de thesauris ventos, lenem favoris zephyrum adspira! aut si mavis nobilem gratiæ tuæ Favonium, ut siccis oculis monstra natantia, decertantem Aquilonibus Africum, naufragos fluctus, sonoras tempestates, & si quos alios occasio objecerit scopulos, felici progressu transeamus. Sed quid undas? quid procellas perhorrescimus? Cœlestem hodie Cynosuram, nomen JESU accepimus; non mergendi certò si pietatem pectoris in Magnetem adhibeamus: mugiat procella & madidam minitetur mortem! JESUM voca; vita est, sedabit. Misceant Cœlum Terramque Venti! JESUM aspice & obmutescent. Diem eripiat Tempestas & *Ponto Nox incubet atra!* JESUM in-

Gratulatoria Novi anni sub Allegoria Maris.

intuere, Lux eſt, fugabit. Irruant Balenæ & Cete grandia, aut ſi quod monſtrum Mare parturit crudelius! Ad JESUM curre, Aſylum eſt, tuebitur. Melius cum JESU quam ſua fortuna CÆSAR navigabis, & quaſi ferres Halcyona, quocunque ratem direxeris malaciam facies. Quis enim ſaluti nocere præſumat, ubi ſalutis tuæ cuſtodem ipſam ſalutem viderit. Ite felices temporis Nautæ, & jam deciſis rudentibus, mergite remos, tranſcendite fluctus, ſubigite procellas; curſus ego veſtri me ſocium porrigo & votis meis ac deſideriis JESUM itineris annui Rectorem ac portum non magis exopto quam exoro.

CAPUT III

De Orationibus Sponſalitiis.

TAnta eſt Orationum prodigalitas, quibus Nuptias exornant hocce ſeculo, ut in Catalogum redigere fere operoſum ſit. *De quadruplicibus* hic agere tantum eſt animus; nempe de SPONSALITIIS; de NUPTIALIBUS; & EPITHALAMICIS deque MUNERUM OBLATORIIS: Nam vel hæ celebriores ſunt,

vel

vel ad eas cæteræ revocantur. Jam vero *Sponſalitiæ Orationes* illæ dicuntur, in quibus Sponſa à Parentibus impetratur, vel per amicos Sponſi, vel aliquando per ipſum Sponſum: & Parentes vel patroni Sponſæ reſpondent; vel promittendo; vel negando, vel differendo. Sit itaque

Orationes Sponſalitiæ quæ dicantur.

QUÆSTIO I.

Quomodo conficiatur Oratio in qua petitur à Parentibus vel Patronis Sponſa per amicos Sponſi.

Qui petiturus eſt Sponſam à Parentibus vel Adfinibus vel Patronis, debet *Primo* invenire *Rationem* unam vel plures, quibus dicat Sponſum eſſe inductum ut hanc conjunctionem deſideraret; *Secundo* Inventas *Rationes* debet aliquo modo ex ſupra dictis decem diſponere: Hæc tamen puncta obſervet præcipue, *Primo Rationes* tales inveniat; quibus facile animũ Parentis vel Adfinium Sponſæ conciliare poſſit & ad Connubium permovere. *Secundo* Pone laudem Sponſæ & Parentum ejus à familia, à virtutibus, &c. *Tertio* Exponat quis ſit ſponſus, quo genere, quibus dotibus, virtutibus, meritis ornatus:

Petiturus Sponſam notat. 1. 2.

Obſervet ad hæc. 1. 2. 3.

bre-

breviter quidem si notus est, latius autem si ignotus. *Quarto* Explicet quo adfectu & desiderio ad hoc Conjugium feratur, quam magno, quam justo, quam perpetuo. *Quinto* Si differri non placet, petat promptum ac determinatum responsum: Si vere placet differri, dicat quod Sponsus velit dare suorum morum & animi experimentum. Solet etiam fieri indolis & possessionum Sponsi mentio, sed communiter hoc punctum privatim tractatur.

Observa quod si aliqua alia puncta occurrant, quæ in argumentatione commode exprimi non possunt, debeant conclusioni subjici.

Ejusmodi Oratiunculas facile conficies, si ad jam dictos modos decem fueris attentus. Ego ut Te vel leviter manu ducam, aliquot Praxes hic dialectice dispositas subjicio, quas Oratorie vertendas tibi relinquo.

PRAXIS PRIMA.

Praxes aliquot I. Virtus speculum interioris hominis est: & Magnes non oculos tantum, sed pectora & voluntates aliorum ad se inclinans. Ast in Tua N. N. domo est virtus. *Ergo* inclinant & oculos & voluntatem Domini N. N. *Majo-*

rem

rem exorna *Ratione* aliqua vel Similitudine. *Minorem* proba ex laude familiæ ejus, quem petis. In *Conclusione* pete ut annuat voluntati inclinatæ: & si qui adfectus & officia occurrent, ibidem pone.

PRAXIS ALTERA.

Vulneri suo quisque medelam quærit; Cervus telo saucius ad herbam *Dictamum* natura docente festinat: Hirundo *Chelidoniam* inquirit, ut oculos recuperet. Vulneratus quoque est ab amore domus tuæ Clarissimus Dn. N N. & maxime à filiæ tuæ dotibus; quam Oculum & pupillam oculi sui nominat. Igitur remedium petit vulneri cordis. Et quia in Amore idem qui facit vulnus, sanat; In domo tua à Te Nobilissime Domine suppetias rogat, succurres ei pro tua gratia. 2.

Cervus Dictamum saucius quærit. Hirundo Chelidoniam.

PRAXIS TERTIA.

Ignis & Amor in hoc conveniunt, quod aliquandiu latere possint, sed tandem debeant erumpere. Fuit Amor pridem in Corde N. erga te & domum tuam N. Accendit eum claritas Majorum tuorum & familiæ nobilitas & virtus tua & virtus filiæ tuæ. Latuit hacte- 3.

hactenus, ſed jam per nos ecce manifeſtatur: atque ut fomentum in domo tua per gratiam tuam inveniat, orat.

PRAXIS QUARTA.

4. A veritate non aberrarunt illi, qui Amori Citharam dederunt, & alterum *Orpheum* nominarunt: Non quod Sylvas & Saxa in Urbes & communitatem convocet, ut ille, ſed quod ſuavi melodia & concenſu animos & corda in pulchram amicitiam connectat. Luſit hic Amor Nob. Domino N. & quidem ſuavi concenſu virtutum tuarum N. N. Majorumque tuorum, præcipue Avi M. Proavi, fratris, &c. Igitur hoc concenſu victus, merita domus ſuæ cum meritis domus tuæ, Virtutes ſuorum, Majorum, cum virtutibus tuorum Majorum conjungere deſiderat; atque adeò Cor ſuum cordi tuo ſubjicere per nos petit ut ſibi liceat.

PRAXIS QUINTA.

5. In hominum notitia habitare & fama ita pulchrum eſt, ut generoſæ mentis poſſeſſores univerſas inter curas hanc principem numerent & in votorum culmine portent. Hinc & Romanus ille cryſtallinam domum, vitreos parietes & per-

& perſpicuos habere optabat, ut velut in Theatro & cognitione omnium viviveret. Sed quid opus eſt cryſtallo? res cum virtute geſtæ pro Eccleſia & Patria clariſſima ſpecula ſunt, quæ nobilem familiam tuam N. in omnium pridem cognitionē deduxerunt; &c. Hoc cum conſideraret Nob. Dominus N. maturo ſecum conſilio concluſit, meritorum horum particeps fieri, atque ideo ut hæc illi fortuna contingat per nos enixe poſtulat.

PRAXIS SEXTA.

6. Amicum ſibi ſincerum & ſocium reperire inter labores & curas graviſſimus eſt. Nam & quæri ſapienter debet & inveniri vix aliquando inter mille ſolet. Ideo & prudentes antiqui, quærenti Amicum tabulam proponebant, in qua Cor inter oculos, lampades, & ſtellas depictum eſſet, cum hac inſcriptione; *Vide Cui*: quaſi monebant, Amicum quærere, eſſe, Cor velle tradere. Sed hic *centoculũ Argum* eſſe oportere nec unam *Diogenis* lucernam, ſed mille accendendas, imo cœlitùs lucem petendam, ut ſatis cautus & felix inveniaris. Non temere, ſed matura deliberatione rem exegit Dominus N. autequam nos

nos ad Te Domine N. mitteret; ut hoc grande munus, COR ſuum in domo tua poſſet deponere, atque nobilem theſaurum, amicum perennem invenire. Perſuaſit hoc illi virtus familiæ tuæ, virtus tua &c Ut ergo deſiderio illius annuas, & nos petimus.

QUÆSTIO II.

Quomodo Oratio facienda ſit in qua Sponſus ipſe Sponſam petit.

Sponſus ipſe petiturus Sponſam.

Hæc Oratio eodem modo diſponi debet, quo & aliæ; hæc enim puncta in ea obſervanda ſunt. *Primo*, ut reddas Cauſſam, cur eam conjunctionem deſideres. Cauſſæ autem plerumque ſumuntur ex laude familiæ Sponſæ & parentum ejus. *Secundo*, ut magnitudinem adfectus declares, quo ad eam conjunctionem traheris. *Tertio*, ſi ignotus es, qui Sponſam petis; manifeſta conditionem tuam & poſſeſſionem, modeſte tamen: ſi notus es, fac idem ſed breviſſime. *Quarto* ſi placet differri reſponſum, dicas te ex dilatione non offendendum; ſi verò non placet, pete reſponſum quantotiùs. *Quinto* Omnem gratitudinem & ad omnia obſequia animum paratũ offer: Et ut Verbo me abſol-

abſolvam : In Oratione ejuſmodi dicendum eſt, quid petas, quare, quis vel à quo miſſus & quanto adfectu.

Praxes vel ſimiles, vel eædem, quæ jam datæ ſunt, hanc Doctrinam illuſtrant: tantum ibi alieno fit Oratio nomine, hic proprio.

QUÆSTIO III.

Quomodo facienda ſit Oratio in qua reſpondetur Sponſo vel Amicis ejus petentibus.

Qui reſpondere volet, ſive *conceſſurus*, ſive *dilaturus*, ſive *negaturus*; hæc debebit puncta exprimere. *Primo* dicet, ſibi ſumme gratum eſſe adfectum petentis & ſe merito jure ad compenſationem teneri. *Secundo* Laudes ſuas & merita modice & modeſte extenuabit. *Tertio* Si Sponſus notus eſt; dicat merita ejus & ſibi & omnibus aliis perſpecta eſſe: Si vero ignotus fuerit, dicat, ſe minime dubitare de ejus dignitate & excellentia: atque plurimum ſe ei debere, quod è longinquo venerit, ut ſtudia ſua & officia offerret. *Quarto* Offerat gratum animum etiam Amicis ipſis, qui à Sponſo miſſi fuerunt, & eorum gratiæ ſe quoque commendet. Reſponſoriæ ad petitoriam Sponſi.

Præ-

Conceſſurus notet. Præter hæc puncta, ſi *Concedere* voles quod petitur, *Quinto* dices Te concedere & in parte felicitatis futurum tibi adventum Sponſi; quem proinde invitabis, ut domi Tuæ impoſterum ſiquidem elegit, tamquam Amicus & domeſticus agere velit. Quod ſi vero

Dilaturus. *Differre* volueris; dices Te paratum quidem eſſe ad omne obſequium, rogare tamen ut abſque offenſa rem differre liceat & maturiore conſilio digerere; ſiquidem hoc certiſſimum futurum eſt quod fata ordinaverunt. Quod

Negaturus. ſi *Negare* voles, præter ſupra dicta puncta, hæc *tria* maxime obſerva: *Primo* liberalius Sponſum à virtutibus & meritis lauda. *Secundo* Cauſſas da quare neges, tales tamen quæ Sponſum non offendant: Sumuntur vero hæ paſſim vel ex alia intentione Sponſæ vel ex ordinatione divina. *Tertio*, Roga ut hoc fiat ſine læſione amicitiæ, & offer obſequia tua Sponſo, Procis, atque Amicis pro omni alia occaſione.

Pono *Praxes* Dialectice diſpoſitas, quas ubi placuerit Oratorie vertes.

Praxis Concedendi.

PRAXIS CONCEDENDI

Prima.

Prima. Major. Jure hoſpitalitatis apud eos qui humani-

manitatem colunt, debet gratus esse, sacer & acceptus omnis quidē hospes; Ille tamen qui cum nova amicitia, novo domus ornamento venit, & cum gemma singulis optanda non potest non esse gratissimus, etiam ei apud quem crudeliores mores humanitatem nonnihil libaverunt. *Ratio est:* Quia, *qui Amicitiam offert, adfert solatium & senectuti parentum & amicorum desideriis & filiorum votis ingens* &c.

Sed Vos Nob. Domini cum nova Amicitiâ N. in domum meam venistis, & in benevolentia, erga me servum vestrum, plane prodigi, adfirmatis, & Vos & Eum maxime, cujus nomine venistis, meis meritis & virtutibus provocatos esse. Utinam esset aliquid in me & domo mea, quod tantorum virorum oculos & corda posset advertere. Lætor tamen Nobilissimo Domino N. aliquid in me placuisse, & hunc adfectum quem mihi domuique meæ offert, libenter accipio, ejusque voluntati respondere paratissimus sum: ratus domum meam tanti viri dotibus & virtutibus consecratum iri. Cæterùm oro enixe, ut Dominus N. si quidem ita satis placuit, ad me & domum meam, jam non ut nobilis Hospes, sed ut singularis Ami-

Minor.

Conclusio.

Amicus, aut filius potius imposterum divertat.

Secunda.

Secunda. Et laudare adfectum Domini N. & me domumque meam felicem hodie prædicare debeo. Orbi enim notum est, quantæ familiæ & quantorum Parentum homo suas virtutes & monilia in domum meam inferre desiderat, prout ex vestris verbis N. N. intellexi; Cæcus sim, si ornamentum non videam, quod ex utriusque domus conjunctione consurget; Barbarus, si tantum Domini N. adfectum non admitto: Invidus mihi ipsi & domui meæ, si huic fortunæ fores & ostium non aperio. Veniat Dominus N. ut Amicus & filius noster, siquidem Deo, siquidem illi placuit, & nostram domum suis meritis & dotibus exornare pergat. Unicum nostræ senectutis fulcrum erit, & solatium ingens. Vos vero N. N. qui tantæ felicitatis authores esse cœpistis, gratia vestra & adfectu singulari adestote. Vobis ego & domus mea, æterno gratiarum vinculo obligabimur.

PRA-

PRAXIS DIFFERENDI.

Non ſoli vos limen domus meæ intraſtis N. N. vobiſcum venit lætitia omnis & ipſa fortuna, nobile & aureum vinculum manu offerens, quo corda & domus noſtræ in perennem concordiam colligentur: Et non gaudeam, quando Dominus N. tot Majorum ſuorum, tot ſua merita hic deponere, & apud me deſideria ſua coronare deſiderat. Utinam aliquid in me aut domo mea eſſet, quod hunc animi impetum Domino N. ſuccendere potuiſſet! Sed cum nihil dignum videam, adfectum tamen & voluntatem meam petitioni Domini N. inclino: Deum ter O.M. precor, ut, felix principium, felici exitu definiat. Vobis N.N. immortales gratias refero, pro favore, adfectu, lætitia, cujus Authores veniſtis, oroque enixè, ut mille ſalutes Domino N. à me dicere dignemini; poſtulantes, ut deliberationi aliquod tempus concedere non gravetur: Magna quippe, magnis ſunt incipienda conſiliis. Erit utique hoc certiſſimum; quod adamantinis libris Fata futurum inſcripſerunt: nec voluntati divinæ ulla mora temporis reſiſtet.

Praxis Differendi.

PRAXIS NEGANDI.

Praxis Negandi.

Et hoc mortalitatis infortunium eſt, quod fortunæ frequenter occurrentis, ultrò Dominos, fieri non liceat: debeamuſque interdum felicitatem è gremio ejicere. Eſt Altior ſupra nos Poteſtas, quæ cogitationes & voluntates noſtras ordinat, ut noſtrum ſæpe numero tantum proponere ſit, Illius propoſita diſponere. Nonne feliciſſimus ego hodie ſum, ad quem Dominus N. omni ex parte, ſive Majores ſpectes, ſive ipſiuſmet ſtudia & merita, Nobiliſſimus divertit, ut æterno fœdere domum meam tantarum virtutum heredem faciat. Sed ecce jam aliter cecidit alea; aliter Deus, qui diſponit omnia, diſpoſuit. Quare ſi Domini N. voluntati hac in re reſpondere non poſſum, pro alia omni occaſione obſequia mea & ſtudia domus meæ, pro hoc favore & honore offero: enixe ſimul precor, ut priſtina gratia me excidere non ſinat. Vobis etiam N.N. pro obſequiis & ſtudiis veſtris, æterno me compenſandi debito obligatum profiteor.

QUÆSTIO IV.

Quomodo aliquæ aliæ Orationes parantur spectantes etiam ad Sponsalia:

Multæ sunt aliæ Orationes quæ haberi solent à modernis Politicis ante & post Sponsalia: Sed de omnibus dicere non est necessarium; eo quod vel similes sint prædictis, vel ad eas pertineant, de quibus jam sumus dicturi. Nam *Gratiarum Actio* pro promissione; utique ad *Gratiarum Actorias* pertinet. *Significatio de adventu Sponsi*, utique spectat partim ad *Salutatoriam*, partim ad *Petitoriam*: quia in illa, nihil aliud agitur, nisi salus dicitur à Sponso, & ostenditur fervor durantis desiderii, deinde facta mentione temporis, petitur nomine Sponsi, ut actus ille utrique domui honorificus terminetur.

Aliquæ Aliæ Orationes quo modo perficiantur.

DE DESPONSATORIIS

Orationibus hoc habe.

Desponsatio est, cum jam mutua promissio fit futuri Matrimonii; præsentibus Amicis utrinque & testibus: Certaque pacta & leges ex utraque parte intercedunt. In Oratione ergo desponsatoria hæc puncta exprimimus. *Primo* Explicamus Dei nutum & læti-

Desponsatoriæ.

tiam Amicorum Sponſi, qua hanc futuram conjunctionem proſequuntur. *Secundo.* Exponimus adfectum quo omnes eam optant, & gratias agunt Parentibus & Amicis Sponſæ, pro hac in ſe propenſione. *Tertio*, Ominamur quod decus, quod ſolatium inde in utramque familiam ſit venturũ. *Quarto* petes ut gratiæ promiſſæ Confirmatio in conventu tot illuſtrium virorum & Amicorum peragatur. Ejuſmodi Orationes vix differunt ab iis; in quibus Sponſa petitur: niſi quod ibi coram Parentibus aut Adfinibus Sponſæ fiat; hic vero coram Amicis utriuſque partis, & quod hic petatur promiſſæ gratiæ confirmatio ultima: Quare Praxes ſuperius dictæ facile hic accommodari poſſunt.

Nota. Eſt alia Oratio in qua ſolet petere facultatẽ Sponſus devovendi ſe in famulum Sponſæ; aut ſe ultro devovet, in obſequia illius. Hanc conſtruendo hæc exprime puncta. *Primo,* Expones adfectum gratitudinis ob factam promiſſionem: & quam Te lætum, quam felicem hæc promiſſio fecerit, explicabis. *Secundo* Ages gratias quod Te dignum famulatu ſuo habuerit, & rogabis, ut imperare Tibi quam plurima velit, ut animum tuum ei obſequiis tuis poſſis aperire.

PRA-

PRAXIS.

Et me copia gaudii verborum facit inopem; nec possum eloqui, quæ lætitiæ pectus meum inundaverunt, ubi precibus meis locum apud Te concessum video, & me nobili promissionis debito obligatum. Illud gaudio identidem sufficit, quod servus tuus esse cœperim: Hoc dulce nomen ante omnes titulos cordi meo vicinius est: hoc euntem, hoc sedentem oblectat. Cujus dignitatem ut jure portem, & jure portare merear, unum oro, ut audacter imperes, & certissimo imperia ante vitam mihi esse experieris. Oratio qua se devovet Sponsus, Sponsæ.

SENTENTIÆ VARIÆ
His materiis servientes.

Eccl. c. 6. *Qui invenit Amicum, Thesaurum invenit.* Applica, invenisse sibi videtur Dominus N. in domo Tua Thesaurum, morum, virtutum, stemmatum, splendorum, charitatis. Oratoria Supellex.

Sine Amico omnis cognatio est tædium, omnis operatio labor, omnis terra peregrinatio, omnis vita tormentum; sine ejus solatio vivere est mori. Cassiodorus in Epist.

Quidquid Amor jußit, non eſt contemnere tutum. Ovidius.

Gubernatores accommodant ſe ventorum mutationibus, & viri ſapiemtes adſectibus. Stobæus.

Amor eſt latens ignis, gratum vulnus, ſapidum venenum, dulcis amaritudo, delectabilis morbus, jucundum ſupplicium, blanda mors. Petrarcha.

Quod eſt in Navigio Gubernator; quod in Civitate Magiſtratus, quod in Mundo Sol; hoc inter mortales eſt Amor Navigium ſine Gubernatore labaſcit; Civitas ſine Magiſtratu periclitatur; Mundus ſine Sole obtenebratur; & mortalium vita, ſine Amore vitalis non eſt. Tolle ex hominibus Amorem; Solem è Mundo ſuſtuliſti. Philippus Beroald.

Ut vincula ex commiſſura vires accipiunt, ſic ex conſenſu Viri & Mulieris familiæ ſtatus. Auguſtinus.

Amicitia eſt divitibus pro gratia: pauperibus pro cenſu; Exulibus pro Patria; imbecillis pro virtute; pro medicina ægrotis; mortuis pro vita. Petrus. Bleſen.

Amicus eſt animæ dimidium. Horat.

Nulla eſt amico jucundior poſſeßio. Canic. Græcus.

Quæ-

Quærendus ægro Medicus est corpori, & ægritudini mentis amicus. Idem.

Fama præsens, absentes parit amicos. Petrarch.

Si amicum invenisti, magnas te divitias invenisse scias. Idem.

Magnus thesaurus, est amicus. Idem.

Cui Amicus abest, manus ei dextera & oculus abest. Idem.

Amicus magis necessarius est quam ignis & aqua. Plutar.

Amicitia, quæ disjuncta sunt, propinqua, efficit. Nazianzen.

Amicus animæ custos. S. Greg.

Amicus in pectore quæritur non in atrio. Borea.

Amicus est alter Ego: igitur qui amicum non habet, se non habet. Hieron.

Anima ibi plus est ubi amat, quam ubi animat. Cato.

Arma potentissima sunt hominibus Virtus. Arist.

Quatuor abscondi non possunt; Amor, Tussis, Ignis, Dolor. Tympius.

Unus Homo, nullus Homo. Adagium.

Amicus est anima in duobus corporibus una. Arist. apud Dion. Laërt.

Non est Amicus qui sempiterne non amat. Arist. l. Rhet. c. 20.

Non est Amicus quisquis amare desiit. Eurip. in Troa.

Amicitiæ immortales, mortales vero inimicitiæ esse debent. Livius,

Amore conciliatur Amor: Magnes amoris Amor. August.

Dogma naturæ est ut amatus ames. Nazianzen.

Ostendam Tibi potissimum remedium Amoris, ut ameris ama. Seneca.

EXEMPLA.

Et Alia Supellex.

Catenæ, pedicæ, manicæque sunt Symbolum vitæ conjugalis. Pierius. Applica; Dominus N. non refugit hæc vincula dulcia, sed appetit.

Senec. in Dial. *Uxores sunt aureæ compedes rationis & adfectus,*

Parthe. Sodal. Symbo. Catena sine nexu connexa.

Petrarcha. *Parthenica Sodalitas in collegio Romano habuit in Symbolo suo* CATENAM *ex annulis non nexis sibi invicem, sed secreto complexu à superstante magnete compositis, nam Magnes primò attrahit annulum ad se, annulus vi attractiva imbutus, trahit secundum, secundus tertium: & sic fit catena sine nexu connexa: Lemma fuit:* ARCANIS NODIS. Applica; poten-

potentem Magnetem Amorem esse; qui corda hominum arcanis nodis connectit, & ad se pertrahit.

Idem. *Sodalitas Mariana aliud Symbolum habuit; Columbam odore perfusam, quam gregatim aliæ insequebantur*: cum Lemmate: IN ODOREM. Emissa enim una odorifera columba, plurimas adducit. Applica Te odore famæ, virtutis, Domini N. adductum esse. Sodal. Mari. Symbol. Columba.

Itidem. *Duæ faces vinculo colligatæ, sunt Amoris mutui indicium. Significatur etiam per Lyram Amor, quia debet esse concors.* Lyræ autem ea vis est, ut non solum *Alexander* ludente *Timotheo*; sed & saxa paruisse, ludente *Amphione*, dicantur.

Plato. *Amorem magnum Deum esse*, dixit, & *omnipotentem: quippe cui nec Hercules resistere potuit; & cujus famulum se esse Socrates ex Delphico oraculo Sapientissimus publice professus est. Et quid non vincit Amor?* Applica, & Te ab Amore devictum in Domum D.N. opima Spolia Te & tuos Majores deferre.

Ravisius lib. 7. *Apud Athenienses Amori in eodem Templo cum Pallade Sacra fiebant*: Nimirum ut Sapienter Templum Amori ac Pal-

ladi commune. ames non temere; amare enim & sapere vix Deo conceditur.

Fidei Imago. *Romæ Imago Fidei sic fuit expressa:* Ab una parte stabat *forma Viri*, cui nomen erat adscriptum HONOR. Ab alia parte *forma Virginis*, cui adscriptum erat nomen VERITAS. Hæc autem Honori manum porrigebat: Inter has duas statuas, media stabat alia, cui nomen adscriptum erat AMOR. *Guliel. Choulius de Imag. Deo, & nat. Gall. Applica:* Hæc duo esse quibus Amor supervenit, nempe *honorem natalium*, & *Veritatem adfectus*: quæ duo cum Dominus N. habeat, & in Domo D. N. esse agnoscat, *tertium*, *Amorem* videlicet supervenire desiderat.

Amicitia pomo lucrata. *Tympius.* Mater dedit filio *tria poma*, ut instrueret quem eligere amicum deberet. *Hunc nimirum qui traditum sibi pomum æqualissime divideret;* Nam qui sibi majorem sumeret partem, hunc utilitatis suæ studiosum fore putabat: Qui sibi minorem accepisset partem & filio reddidisset majorem, hunc Adulatorem: qui æqualem sibi & filio sumpsisset, hunc verum amicum & sincerum. Applica *per Rejectionem* arguendo temeritatis, quod Amo-

Amorem pomo lucrari vellet: Non ſic Dominus N. COR, *Se, Sua offert.*

Lucius Sylla cognomine *Felix* hoc primum inter fortunas ſibi eſſe dixit; *quod P. Metellum haberet Amicum. Plutar.* Applica: Dominus Feliciorem ſe habebit, ſi apud Te Amicitiam poterit inire. Sylla. Felix.

Lacænarum Virgo quædam, roganti cuidam quam dotem eſſet allatura, reſpondit: *Pudicitiam, virtutem mihi à Majoribus traditam.* Plutar. in Apophtheg. Virgo.

Pyerius lib. 46. Idem. lib. 52. *Amor alas habere pingitur, ſagittas item & arcum. Pingitur etiam Amor una manu pomum habere, altera papaver;* ſignificat jucunditatem fructuoſam, ſecuritatem & fœcunditatem. Amor.

Narratur, olim Amicos duos ad *Vulcanum* iviſſe, poſtulantes, *ut ſe in unum hominem transformaret & tranſcuderet.*

Nat. Comes Myth. l 7. c. 8. Mos antiquus fuit multorum, *ut nuptias præſtantium Mulierum virtute comparandas proponerent.* Sic *Antæus Rex Lydiæ* filiam ſuam *Alceim* victori curſus propoſuit: Sic Danaus filias, *Piſander Camirenſis* Sorores, &c. Mos Antiq.

Atalanta. Nat. Comes in Myth. Et Ovidius in Metam. *Atalanta Jasii Regis filia corporis viribus & elegantia atque pedum velocitate excellens, nulli volebat nubere nisi à quo in cursu esset victa. Multi attentarunt hæc sponsalia sed victi ab illa, sicut conventum fuit, in pœnam occisi sunt:* Tandem *Hippomenes* tria poma aurea sumens ex *Hesperidum hortis*, cum illâ certamen ingreditur, & quoties antecedit *Atalanta*, toties *Hippomenes* ad partem pomum aureum projecit, cujus pulchritudine & pretio capta morabatur, & pomum sustulit. *Sic ter dum fecit, victor evasit & Sponsam accepit.* Applica; Ludicra esse hæc media quærendi Sponsam.

Pythagoras. *Pythagoras docebat eos qui Amicitiam colere vellent, omnia ad commune conserre debere.* Erasm. in Apophtheg. Applica; hoc vult facere Dominus N. omnia quæ à Parentibus decora & à virtute sua habet, ad usum Amicitiæ ecce confert.

Mos Græcorum. *Apud Græcos & Macedones dum inibant sponsalia, Sponsus & Sponsa debebat panem gladio divisum gustare.*

Symbolum Frideri- *Carolus Fridericus Dux Juliacensis pro Symbolo habuit parmam, sive scutum-*

cor-

cordibus humanis plenum, cum inscrip-tione; HIC MURUS AHENEUS ESTO. *Alex. ab Alex. lib.* 2. Applica; omnes nos defendere nitimur ab hostili tempore & oblivione subruente omnia: nullus autem murus fortior est, quam concordia familiarum & conjugium, in quo tot corda connectuntur, quot in amicitiam admittuntur. ci Duc. Julia.

Plinius ait *reperiri Arborem quandam nomine* LARIX *quæ igne non comburitur, quin potius si in ignem conjiciatur ac si esset lapis, ejus flammis resistit;* Lib. 16. natur. histor. Cœlius Rodig. lib. 6. antiq. lect. quod experimento probavit *Cæsar*, circa civitatem *Gezgobiam*, ibi namque erat Turris ex hoc ligno confecta, cui ignem apponi jussit & cum flammis undequaque circumdaretur, nullum detrimentum passa est. LARIX. Turris.

Alex. ab Alex. l. 4. cap. 7. *Lacedæmonii* priusquam ad bellum moverent victimas *Amori* immolabant: Cur non potius *Matri* bellorum Duci? *credebant victoriam in bello subditorum potius adfectu quam ab Armorum robore dependere.* Amori victimæ.

Alciatus In Embl. *pinxit Ulyssem* con-

Ulysses Diomedes. *consilio prudentissimum, & Græcorum Diomedem fortissimū cum inscriptione* UNUS NIHIL, DUO PLURIMUM POSSUNT.

CAPUT IV.

De Orationibus Nuptialibus.

Orationes ad Nuptialia spectantes.

POst firmata *Sponsalia*, ubi dies Nuptiarum advenit, iterum Orationibus certatur: sed pleræque *Salutatoriæ* sunt; *Gratulatoriæ; Gratiarū Actoriæ*; quæ proprie ad Nuptias spectant hæ sunt: *Primo*, Est Oratio, qua nomine Sponsi petitur Sponsa ante vinculum maritale à Parentibus vel Adfinibus Sponsæ. *Secundo*, Est Oratio quâ respondetur nomine Sponsæ, sponso. *Tertio*, Est Oratio qua traditur post Copulationem; à Parentibus vel Adfinibus Sponsa Sponso; & omne jus Parentum vel Adfiniū in Sponsum transfunditur. *Quarto*, Est Oratio qua gratiæ aguntur pro Sponsa nomine Sponsi. *Quinto*, Sunt Orationes quibus gratulantur Amici & Hospites præsentes. De Singulis distinctè quomodo construendæ sint, quæramus.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio in qua nomine Sponsi petitur Sponsa ante Copulationem.

Hæc puncta servari solent: *Primo*; Discursus aliquis ponitur, sive de voluntate Dei disponentis omnia, cui ne in minimis resistendum est: Sive de lætitia qua perfunditur is, qui expectatum tempus desiderii explendi tandem advenisse videt: Sive de Constantia adfectus ac Amoris qui temporis mora, si verus est, intepreſcere non solet, sed incrementum sumere.

Petiturus Sponsam ante Copulationem observet.

Secundo; Fit applicatio ad Sponsum qui vel voluntati divinæ, à qua ductus fuit in Domum Sponsæ, repugnare non vult; vel lætatur tempus venisse quo promissio expleatur: vel adfectum habere dicitur æque stabilem ut ante, erga Domum Sponsæ & ipsam Sponsam. *Tertio*: rogatur Parens vel adfinis Sponsæ, ut promissam Sponsam, nunc, quia tẽpus venit, ei extradere velint, & hoc æternum amicitiæ vinculum inter utrasque nobiles familias inchoare. *Quarto*: Offeruntur obsequia & gratiæ. *Breviter*, optime hæc Oratio construitur, si in illa revocetur promissio facta

Matri-

Matrimonii; Si proteſtatio fiat durantis animi & amoris; Si rogetur extraditio Sponſæ; ſi gratus animus offeratur.

PRAXIS.

Græcis dicitur Aſbeſton Lapis. I. Praxis.

Fruſtra Secretarius Naturæ *Plinius* tantis verborum phaleris *Aſbeſti* lapidis conſtantiam famæ & admirationi proponit; quod ſuccenſus igne ſemel, impoſterum nullo poſſit extingui Oceano. Pectus ille ſincero candens Amore vidiſſet, magis Amoris ingenium admiratus, majorem feciſſet commendationem.

Profecto *Adamante ſcribit, qui vere amat;* nulliſque evertendum machinis gerit propoſitum, amato potiri: Hoc donec fiat omnis illi feſtinatio mora eſt; omnis exſpectatio, violentia: Imo pone gladios; funde maria; explica ignes, & mille diſcrimina rerum; per omnia perget audax Amor, in amplexum dilecti, citiuſque volet emori, quam non pervenire. Recens & Domeſticum ante oculos exemplum videre licet in D.N. Domum, ille Tuam N. amare cepit, cum tua ſtirpe nobili amicitiam inire petiit: & quid ardentius voluit hactenus quam conjungi? quid ſolici-

licitius expectavit, quam eum diem qui ſummam rerum ferret, coronaret fortunam & deſideria felici fine abſolveret? Hic igitur cum fauſtus advenerit & jucunda hoſpitum comitia id exigere in partem lætitiæ videantur. Dominus N. promiſſam ſibi dilectam, velut eximium & dulce debitum à Te Domine N. repetit. In te ſolatia & gaudium, à Te tot Amicorum vota pendent & deſideria; annue verbo & diem lætitia impleviſti: Cæterum Dominum N. æternis tibi meritis perpetuo obæratum experieris.

PRAXIS ALIA.

Supra vocem & Eloquentiam eſt lætitia, quâ hodie Dominus N. perfunditur, cum ex hodiernæ diei diu expectata præſentia, tum ex tot Magnificor. Dominorum Illuſtri hoſpitũ Corona; qui ferias amicitiæ hodiernas & negotium Domini N. inter omnia maximũ, præſentes exornare non recuſarunt: Amico amplexu excipit omnes & æternũ ſibi futura cordi hæc tanti momenti beneficia ſanctiſſime pollicetur. Sed ut cumuletur lętitia & culmen accipiat; Tu Author eſſe debes Domine N. A Te Dominus N. à Te Domini N. N.

Amici

Amici enixe orant, ut quam ſibi dile-ctam & præ omnibus unicam fata de-ſtinaverunt, virtutis & familiæ tuæ ſplendor ſuaſit, nobile verbum & gra-tia tua promiſit, ei nunc in æternam fidem & amorem porrigas: ut hic pe-rennis Amicitię auſpex dies inſurgat au-ctior. Hoc unanimi conſenſu volunt omnes, hoc perpetuum tibi devota Domini N. iterum iterumque petunt deſideria.

QUÆSTIO II.

Quomodo conſtruitur Oratio in qua reſpondetur Sponſo à Parentibus Sponſæ vel Adfinibus.

Reſpõ-ſoriæ quomo-do con-ſtruen-dæ ad præced.

Primo fieri ſolet vel diſcurſus brevis de voluntate Dei diſponentis omnia; vel de conſtantia amoris veri; vel de lætitia, quæ percipitur ex adventu Sponſi, Amicorumque ejus, & ex præ-ſentia diei nuptialis; quo Nobile Ami-citiæ Vinculum utrique Familiæ debet imponi; vel ab æſtimatione adfectus Sponſi, qui non ſatis habuit rogare ſe-mel ſed iterum iterumque precatur. *Secundo* Annuitur petitioni & ſiqui-dem ita volentibus animis Deoque diſ-ponente fit, omen ſumitur futuræ fau-ſtitatis.

PRA-

PRAXIS.

Etiam nunc noſter in Te calet adfectus & magis ſuccenditur ex tot Illuſtriũ Hoſpitum Amicorumque præſentia & iteratis precibus tuis Domine N. Non ſic levi momento fundatã habeo fidem, ut facilis inconſtantia everterit: non ſic hoc Nobile Amicitiæ Vinculum, quod ſubire paramus ſemel placuit, ut diſplicere poſſit. Quod maturis utrimque conſiliis ponderatum eſt, quod nobili verbo & promiſſis decretum, adhuc inviolabile poſſidetur. Ne verò tempus amplius gaudia differat, fiat feliciter! fiat bene precantibus Superis quod ſic amat fieri nobis violentibus! *Vox Populi, vox Dei eſt*: quod autem vocante Deo fit; anne proſpero ſucceſſu deſtitui poteſt? Hilares præterea veſtri Hoſpites & effuſi in vultus animi, ad omnem fauſtitatis ſpem, non inutile mihi augurium porrigunt. Praxis.

QUÆSTIO III.

Quomodo conſtruitur Oratio, in qua poſt Vinculum Maritale traditur Sponſa Sponſo à Parentibus vel Adfinibus?

Primo, Præmitti ſolet vel laus Conjugii: vel lætitiæ manifeſtatio de vinculo in- Traditoriæ quomo-

do fabricandæ post Copul. injecto: vel discursus aliquis de Amicitia: vel quid simile. *Secundo*, Laudatur Sponsa à Majoribus, Parentibus, Nobilitate, Adfinitate & ab iis virtutibus, quæ illi propriæ sunt; ut est Pietas, Verecundia, Honestas &c. *Tertio*, Explicatur adfectus Parentum; quo in Sponsam feruntur, & quo eam tradunt. *Quarto*, Exponitur adfinium lætitia, & votum pro felicitate, virtute, imitatione parentum. *Quinto*, Commendatur Sponsa Sponso ut ejus curam habeat, amorem & venerationem.

Nota. Adverte vero non semper necesse esse omnia hæc prædicta puncta in Oratione exprimere, sed quæ pro tempore & loco videbuntur, dices; quæ itidem videbuntur, omittes.

PRAXIS.

1 Praxis. Brevissima quidem est illa *Episcopi Wilnensis Eustachii Wollonicz*, sed nervosa & plurima continens; qui ex tempore jussus *à Sigismundo* III, *gloriosissimæ memoriæ*, tradere Sponsam ex Reginæ Gynæceo nomine *Leonoram*, cuidam Magnati, sic dixit: Illustrissime D. *Hæc est Leonora*, Tu illam in Conjugem accipe, ama & honora. Dixi.

PRA-

PRAXIS SECUNDA.

Adhuc felicitatis plenitudinem, quam dies hodiernus in ſinum veſtrum & animum infudit, non ſatis explicuero, ſi nobilem Conjugii Copulationem inter omnia Societatis vincula & arctiſſimam & jucundiſſimam eſſe dixero, & quoddam humanæ felicitatis Corollarium. Altius eſt beneficium quam ingeniis attingi poſſit. Latius & amplius quam verbis ſuis Eloquentia circumſcribere. Nec late fluens ſolum *Ciceronis* copia hic deficiat, nec ſtagnās *Iſocratis* ſuavitas; ſed centum ora & centum Linguæ, ſolemne Poëtarum in cauſſis gravioribus votum ad enarrandum non ſuffecerint. In cæteris enim inveniendis aut mortalis neceſſitas aut induſtria ſubtilior humana excogitando laboravit: Connubium, ipſius Potentis omnia, naturæ Authoris inventum eſt, adhuc ab ipſis Mundi incunabulis, in illo voluptatis Viridario; Cui magnam beatitudinis partem deeſſe crediſſet, niſi primos inter homines hoc decumanum munus inſeruiſſet; quod cum tempore deinde ad nos hereditaria felicitate tranſiret. Parentis & Filii amorem ſupremum naturæ vincu- 2. Praxis.

cu-

culum & jus credimus ? Ecce ſtrictius Sponſi charitatē & fœdera, quæ & Parentem à Filio deſeri, & Filium à Parente manumitti poſſunt, perſuaderem. Phytiam Damoni acceſſiſſe, Oreſtē Pyladi uberrimam gaudii materiem reputavimus, virtutiſque & fortunæ ſingulare privilegium: Conjugio tot Amicos paraveris, quot utriuſque familiæ homines in unam ſanguinis lineam facis convenire. Parum eſt thori Sociam, curæ vitæque Conſortem accipere; dulciſſima humanæ converſationis & graviſſima nomina, *Imperium & Servitus*, ea hic temperantia manſueſcunt, ut & dulcedo gravitatem minuat, & gravitas augeat dulcedinem: Sic alter in alterius jus concedit, ut ſuo non abeat; ſic ſuus manet, ut totus ſit alterius; uterque ſervit: & quæ duo erant ac diverſa, Sacra Metamorphoſi eadem ſunt & unum Quid quod aliquam æternitatis imaginem æmuletur & perenni nepotum ſucceſſu, familiam ab oblivionis ruina ſuſtineat? aureæ non inconveniens Arbori, in qua

Ramo avulſo uno, non deficit alter
Aureus, & ſimili frondeſcit virga metallo.

Hinc felicitatis acervum nobis hodie cœli-

cœlitus obveniſſe Nobil N. cum cæterorum plauſu Amicorum gratulor. Tibi vero inprimis Domine N. qui hanc N. Virginem in perenne vitæ conſortium & eligere voluiſti & copulare; cujus ego vitam cum inſpicio, ita omnium honeſtarum actionum ſocietate contextam invenio, ut ſub nobilibus figuris Natalitia Claritas velut aurea tela lateat, emineatque decentius, ſi Paternum Maternumque Genus; tot utriuſque ordinis Heroës, uno impetu obtutum incurrunt, ut me quos proferam, quoſve ſileam, in ambiguo ſiſtant. Sed quis in Sole niſi noctua cæcutiat? quis nobiliſſimam ſtirpem niſi hoſpes in Patria ignoret? Adhuc fama non conſenuit, nec ſeneſcet unquam, Sed immortalis gloriæ *Phænicem* in memoria poſteritatis faciet æternũ juveneſcere. Quis Nob. *Avum* &c. N. quis *Parentem* Virginis, quis *Fratres* neſcit? &c: Adhuc Subſellia Senatorum ornant &c. ut me tempus citius deficiat, quam ſingula virtutum magis quã virorum nomina poſſim enumerare. Ipſa Virgo Nob. quos hactenus vitæ annos exegit, cum probitate egit, ut in ſummam de ſe ſemper Parentum Amicorumque animos ſpem erexerit, &

mi-

mitiorem honesti familiam, qua se hic sexus solet exornare abunde collegerit. Hanc itaque tantorum Heroum Heredem, tanti sanguinis Neptem, & tantarum virtutum Sponsam cum hodie ad intimam cordis familiaritatem admiseris, Parentum & Amicorum nomine atque adeò animis omnium Illustrissimor. hospitum iterum & rursus gratulari debeo. Nam ut foveas perenni amore, ut honores Sociam nec monere me sinit tua Nobilitas, nec orare pietas. Ultra spem & preces dignaberis illam, quam tanto desiderii molimine, tanti adfectus promulgatione quæsivisti, elegisti. Adsint modo *Superi* & quam inchoavimus Amicitiam in felicem faciant sobolescere posteritatem.

QUÆSTIO IV.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur nomine Sponsi ad traditoriam Sponsæ.

Re-sponsoriæ ad præced. *Primo*, præmitti solet vel laus Conjugii vel Amicitiæ; vel solet explicari lætitia ex inito Conjugio orta; vel aliquis alius discursus fieri *ex consuetudine Gentium* vel ab aliqua *Antiquitate*. *Secundo* Laudatur Sponsus à familia &

Vir-

Virtutibus. *Tertio* Explicatur animus Sponsi de tali Socia, aguntur que gratiæ pro illa sibi tradita. *Quarto* promittitur adfectus, debitusque cum amore honos Sponsæ. *Quinto* Vota fiunt & apprecationes.

PRAXIS.

Amico diu quæsito, diu desiderato potiri, hæc demum lætitia est, quæ nullis Eloquentiæ cancellis possit definiri. N. Clamat hilaris *Celeusma suum Nauta*, ubi procellis superior tempestates transiit, & incolumis portum ingreditur: canit *Pæana miles*, quando hoste subacto victoriam adipiscitur: *Cursor in Olympiis* ubi consecutus Coronam est, *plausus hominum & Triumphos præstolatur*: Sed potiori jure Amicus, postquam Amico frui conceditur; nec *Celeusmate*, nec *Pæane*, nec *Triumpho*, aut si quid Orbis amplius excogitat, lætitiam suam potest evolvere. Quippe Amici pectoris & portus, & victoria, & triumphus & corona alter Amicus est. Blandiatur sibi, ut moris habet, de sui ævi gloria Antiquitas; fingat, scribat, dicat duos sibi ejusmodi prærogativæ Amicos fuisse, *quorum uterque à se abire & alter in alterum* Praxis.

Vulcano artifice recudi voluerit, atque unus homo fieri. Ferias etiam Amoris Solemnes instituat; quibus Amicis convenire Sanctum fuerit atque in reciprocum æterni adfectus debitum conjurare. Habuisse hoc, sicut alia pleraque comminisci antiqui poterant & imaginaria felicitate lætari: Nos sacro Conjugii fœdere & videre fieri possumus & possidere gratulamur. Nonne enim hæc pulchra Metamorphosis & unio? quando non Sponsi dumtaxat Cor & animum, in Cor & Animum Sponsæ transire intuemur, sed nobiliss. præterea stirpes venusta confusione commisceri; ut amplius Reip. lumen crescat & ornamentum. Hæc ego cum dico Te non possum non laudare N. cujus arbitrio & gratia hoc nobilissimum par conjugum convenire potuit: qui omni ornatam Choragio virtutum filiam tuam Domino N. pleno jure in æternam amicitiam concessisti. Non errasti certe in amico deligendo: Nam sive stirpem Domini N. spectare velis, eam utique esse nôsti, quam merito jure *Equo Trojano* conferre possis *ex quo tot Heroës quot homines prodierunt*, in Orbis & Patriæ defensionem, Fuerunt in hac Illustri Domo qui vi-
ctrices

ctrices Aquilas in hostium castris plantaverunt; fuerunt, qui Consiliis, fuerunt qui Manu fulserunt Rempubl. fuerunt qui sanguinem & vitam, ubi occasio volebat & necessitas, in Patriæ salutem profuderunt? longe ab eorum consuetudine diversi *qui immensis poculorum certaminibus & quasi bello nihil præter vinum pro Reip. salute effundunt.* (*Hic laudetur fusius familia*) Majorum suorum vestigiis insigniter inhæsit Dominus N. & cum teneriores annos in Scholis ad virtutum & probitatem exegit, tum reliquos in cæteris exercitiis, in exteris Nationibus, in Castris, in Militia, in Aula Seren. probavit: & post hæc cum laboribus suis portum quæreret & familiæ suæ solatium, hoc non alibi quam in domo tua N. invenisse lætatur. Gratias habet immortales pro adfectu, & hanc nobilem filiam quam in consortem ei dedisti, non cordi sibi futuram, sed Cor & Animum suum, sanctissime pollicetur. Tibi interim obsequia sua æternum devovet, hoc uno sollicitus ne ingratus moriatur.

QUÆSTIO V.

Quomodo construuntur Orationes in quibus hospites & Amici præsentes gratulantur Sponsis.

Gratulatoriæ. *Primo*; poni solet vel significatio lætitiæ exundantis in omnes, vel discurritur breviter de felicitate ejus, qui æternum & fidelem Amicum invenit; vel laus connubii ponitur. *Secundo*; fit Gratulatio Sponsis super præsenti felicitate. *Tertio*; Omen sumitur de futura faustitate. *Quarto*; Laudantur Conjuges, à Familia & virtutibus. *Quinto*; Vota fiunt & apprecationes. *Exemplũ* habes hujusmodi Orationis, supra Capite 2. sub sexto Modo. Exemplo 1.

CAPUT V.

De Orationibus Epithalamicis.

Epithalamicæ. EPithalamicæ Orationes illæ dicuntur quæ haberi solent ad thalamum, quando Sponsa Sponso iterum traditur. Vix in aliquo differunt hæ Orationes à superioribus Nuptialibus, nisi tantum tempore. Claritatis tamen gratia etiam de illis distincte dicamus.

Duæ præcipue sunt; *Una* nomine Parentum & consanguineorum in qua tradi-

traditur Sponsa Sponso & plenum jus transfunditur in Sponsum *Altera* est nomine Sponsi, in qua gratiæ aguntur pro sponsa.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio in qua nomine Parentum vel Consanguineorum traditur ad Thalamum Sponsa Sponso pleno jure?

Fere eadem puncta servari debent, quæ servari dixi in Oratione Nuptiali traditoria Sponsæ: nam *Primo*, poni solet vel laus Nuptiarum: vel discursus aliquis de Amore aut Amicitia; aut de fortuna ejus qui fidelem & insignem invenit Amicum: vel explicatur lætitia communis de inito Matrimonio inter hos conjuges. *Secundo*, Laudatur Sponsa à Familia & dotibus. *Tertio*, commendatur Sponsa Sponso & traditur ei in illam plenum jus. *Quarto*, fit cohortatio ad mutuum Amorem & concordiam. *Quinto*, Apprecatio felicitatis & benedictio impertitur.

PRAXIS.

Ea est creatarum rerum ambitio, ut nulla non Societatem desideret: N. Praxis.

Domine. Forum Universi Aërem si adspicimus, concolores AVES pariter volare videbimus: si in Sylvas & Nemora descendat cogitatio, CERVOS gregatim currere & quodcunque Animal cum humanitate communicat, similium contubernia vestigare & sequi animadvertemus: Et viventia quidē convivere non utcunque admirationem superat: illud stupore magis quam verbis dignum, quod *Joannes Bustamantius* inter *Adamantes duos* se vidisse historica fide confitetur: *Duos,* inquit, *Adamantes hæreditarium unius familiæ pretium vidimus, naturali connubio ita sociatos, ut marem alter, alter fœminam retulerit; hos si loco componeres uno, videbas perenni amplexu & osculo secum hærere: si separares spatiis & situ, radiis tamen & quodam promicante fulgore se mutuo intuitu irrorabant, donec fœcunditate mirabili tertius è duobus Adamas, singulos in annos nasceretur.* Quod si muta mutuus tangit Amor, quidni homo animal ad societatem natum? ut sollicitus inveniat, cui cor amicitiæ obliget vinculo, desideriis orbem inambulet? Utcunque enim bonis animum vitamque impleverit; si amico tamen careat, nullius boni

Adamantes duo.

boni jucundam possessionem habebit. Non quiescit *Magnes* nisi *Cynosuram* habeat; nec Homo si non Amicum. *Absque igne & aqua vivere homini non est possibile;* potiorem tamen igne & aqua magisque necessarium Amicum esse censuit cum cæteris *Plutarchus*: Unde venuste Latini *Amicitiam à necessitate Necessitudinem* voluerunt nominare. Sed quid multa? Tu N. impetu naturæ & imperio persuasus, amicum Tibi & sociũ prudenti diligentia quæsivisti, quæsitum invenisti, inventum ecce è paterna manu accipis. Accipe & posside, quam per me servum & Amicum tuum Tibi tradit N. Dominus filiam: accipe Nobilem Nobilium Heroum sanguinem, Familiæ Gemmam, Parentis Spem, Matris solatium, & *Animæ dimidium*, Accipe simul cum ea verecundiam virgineam, & fere dixerim Angelicam: Accipe humilis animi pietatem, devotionem ad tuos nutus & obsequia promptitudinem, & cæterarum virtutum gynæceum, accipe jus & potestatem, quam Pater cum amore pariter omnem tibi cedit in filiam suam. Quod si & stirpis claritatem desideras, cum Te sanguinem accipere cogita, quî liberalissime in amorem Magnes.

Patriæ ſuſus, eos nutrivit Heroës, qui & Sago & Toga celebres, apud famam vivunt, viventque in memoria poſterorum, donec Orbis recte geſta ſciverit revereri. Veniat in mentem Dominus N. Patruus; veniat Avus &c. Hunc igitur amicum perennem, hoc ornamentum Domus Illuſtriſſimæ, ut amico pectore & ſuſcipias & foveas, & Parentes Magnif. per me orant, & precamur Amici. Nec tua ſponte inclinata voluntas multis eget precibus inflecti: Nulla *Erynnis* infelix concordiam veſtram temeret: aut *Alecto* tumultuum obſtetrix domi veſtræ reſideat; ſed Amor, ſed faciles *Gratiæ*, ſed honor, ſed fortuna & omnis felicitas comitentur, aſſideant; nec hoſpitentur, ſed habitent. Hoc bene precati vovent N. Parentes: hoc nos Amici & Adfines unanimi deſiderio precamur.

Eſte pares & ob hoc concordes vivite, nam vos
Et decor & Virtus & Amor ſociavit & ætas.

QUÆS-

QUÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio in qua gratiæ aguntur ad thalamum, pro Sponsa sibi tradita, ab Amicis Sponsi.

Primo; Solet præmitti vel Matrimonii laus vel discursus de beneficii obligatione; vel de Amicitia aut Amore vel etiam lætitia explicatur, quæ omnibus inest ex felici nuptialis diei successu. *Secundo,* Breviter laudatur Sponsus à Majoribus & virtutibus. *Tertio,* Acceptatur Sponsa & pro ea gratiæ aguntur. *Quarto,* Promittitur omnis Amor & honor Sponsæ. *Quinto,* Vota fiunt & apprecationes & ad omne obsequium oblationes. Solent interdum aliqui hic subjicere Gratiarum Actionem ad Parentes Sponsæ, pro bona educatione Sponsæ Sponso enutritæ: & mentionem simul facere hospitum maxime præcipuorum, quibus gratiæ dantur, quod adfuerint. Responsoriæ ad præced.

PRAXIS.

Odium perenne apud veritatem meruerunt, tamquam sacrilegio infames, *quicunque* AMOREM *& puerum esse & cæcū ausi sunt comminisci.* An enim Amor immaturus semper & semper Praxis. Amor Cæcus & puer.

 fra-

fragilis eſt ? cujus fortitudini nullum robur par poteſt Orbis invenire. An ſemper ſtupidus & incogitans conſilii ? ut quem hodie in animum & pectus admiſit, eum cras mutato ſuffragio non de memoria ſolum, ſed oculis etiam exturbet. Leviorem iſti plumâ gratiam putaverunt, & in omni pectoris deſiderio, neſcio quid puerile decreverunt inveniri; ipſi pueris magis pueriles, quibus maturo mentis obtutu nondum licuit adultum agnoſcere Amorem. Vel cũ nomen improbitati dederunt, quod ipſi non ſunt, alios non eſſe arbitrantur. Suis moribus metiuntur cæteros, & aſpicere ſolent nullum, niſi ſuæ de ſe opinionis vitro oculos inumbrent. *Argum* ego potius Amorem dixero & ſupra Heroës inviĉtiſſimum, qui plena timoris ſollicitudine inſpicit omnia, attendit omnia, vitamque prius deſtituere, quam amatum obſtinato conatu laborat. Et verò prophanus Amor, ſi forte levi receptus fomite, ubi aliquantum arſit illuſtrior, non difficulter exſtinguitur. Hic certe connubii, quem natura & naturæ Author conſecraverunt, flammę cœleſtis æmulus eſt: lucet & ardet ſemper, ſi in fidelia cecidit pectora, tenebraſque & fumum igno-

ignorat: Hoc prudenti Amore ſuccenſus animus N. nobilis proſapiæ & Majorum imaginibus clariſſimus, ſocium vitæ & conſortem quæſivit; hoc, invenit; hoc, è benigna & paterna manu tua Domine N. hodie accipit; hoc, habebit; hoc, poſſidebit, donec vita ſuperaverit. Lætari quidem ille poteſt, de Majorum ſuorum non vulgari luce; atque ut lucernam in ſole non præferam, quot ſuæ familiæ viri, tot Patriæ ornamenta, ſunt, à quorum gloria & dotibus ne latum unguem abivit: ſed nobiliſſimam hanc domus ſuæ lucem, cum nobiliſſ. ſtirpis tuæ radiis commiſceri, tot Heroës Majorum ſuorum tecum & cum Heroibus Majorum tuorum in recte geſtorum communionem concedere, hoc gaudiorum ingens diluvium eſt, cui omnium noſtrûm animi atque pectora non innatare debent ſed mergi. Aderunt Boni ſuperi ſine dubio, & quod hodie felici initio incipimus, hoc felix ſucceſſus, non ſine fama & poſteritatis commendatione perficiet. Magnif. vero Dominus hanc nobilem filiam tuam Domine N. non in cordis dumtaxat & animi ſociam, ſed, ſi dulce Mariti nomen patitur, in Dominam ſervus ad honorem & cultũ paratiſſimus

admittit : Et hanc à Te ſibi hactenus enutritam, optimiſque & ſanctiſſimis moribus imbutam fuiſſe, & gratulari debet & gratias reponit immortales. Tunc ad voti culmen ſe veniſſe arbitrabitur, ſi grande quod ſubit debitum, ſua obſequiorum gratitudine, non dico adæquare laborabit, ſed æſtimare æternum oſtenderit. Vobis etiam Perilluſtres &c. Domini hoſpites, qui veſtra nobili præſentia, hoc perennis amicitiæ ſacramentũ condecorare voluiſtis, ſiquidem verba non ſuppetunt, quibus gratiæ poſſint referri, animum ſuum Dominus N. cum utriuſque familiæ obſequiis, voluntati Illuſtrium Dominorum N. N. & nutui devotum æterna dedicat ſubjectione. Dixi.

APPENDIX.

Obſerva Primo, Poſſe interdum fieri, ut ſolitaria Oratio dicatur nomine Sponſæ, in qua gratiæ aguntur parentibus pro honeſta educatione: Quæ Oratio quomodo conſtruenda ſit, & facile patet cuivis, & ſiquidem Gratiarum Actoria eſt, inferius docebimus.

Obſerva Secundo, Interdum contingere ut alter conjugum conditione inferior ſit altero, nec adeò clarus, ut

eum

cum dignitate ex familia & majoribus laudari poſſit: tunc ergo prudens Orator, vel communem locum de nobilitate tractet: vel in utraque Oratione tam traditoria quam reſponſoria nobiliorem Conjugem laudet, non inſtituendo comparationem familiarum, ſed potius dicat, æſtimandum beneficium eſſe quod talis ac tantus eam perſonam ambiverit. Laudet ergo prolixius ejus virtutes & dotes, cujus Natalem fortunam laudare non poterit.

SENTENTIÆ

his Materiis Servientes.

Domus & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem prudens Uxor. Prov. Oratoria ſupellex.

Mulier digna, corona eſt viro ſuo.

Mulieris bonæ beatus vir, nam numerus duplicatur dierum ipſius.

Gratia ſuper gratiam mulier ſancta & pudica.

Conjugio ornatus ſpecioſa vinctus es catena, unde Te ſola mors liberet. Petrar.

Ne maneas ſine Nuptiis, ne ſine nomine pereas. Phocyl.

Amor conjugalis naturam nostram pessum euntem generando resuscitat. Plutarch.

Amicus Animæ custos est. Gregor.

Amicitia est una anima, duo corpora ferens. Idem.

Inimicitiæ terminos cognosce, Amicitiæ nullos. Idem.

Quot Amicos paraveris, tot oculos habebis, quibus quæ velis videas: tot aures, quibus quæ decet, audias; tot consilia, quibus de iis quæ conducunt consultare poßis, Chrysostom.

Nihil æque ægrum reficit; sicut Amicorum adfectus; non judico me mori, cum illos superstites relinquo; puto me victurum non cum illis, sed per illos. Seneca.

Non exercitus neque thesauri præsidia regni sunt; sed Amici. Sallust.

Nulla est pretiosior possessio bono veroque amico, nec aliunde plus fructus ac voluptatis capitur. Seneca.

Amici non debent esse, ut supputatorii calculi, qui interdum valent multa millia interdum nummum, interdum nihil. Solon.

Tota domus duo sunt, iidem parentque jubentque. Ovid.

Tristia omnia vince, aut Animo aut Amico. Anonym.

Satis magnum Regnum est Marito Uxor & Liberi. Eurip.

Optimæ sunt divitiæ generosam invenisse Conjugem. Menander.

Virtutis penu est generosa mulier. Alexander.

Genus humanum sociale est, ipsius autem societatis principium est Conjugium. Athænæus.

Conjunx aut perenne refugium aut perenne tormentum. Fulgent.

Bonum Maritum agere, quam in Republ. magnum virum esse, plures veteres amplius censuerunt. Alexa.

Conjugium genus hominum immortale reddit, Plato.

Inter Conjuges pullulent quotidie timor, gratia, amor mutuus atque fides. Plutarch.

Uxor existimet mariti mores esse legem vitæ suæ impositam, quam sequatur. Aristot.

Quod honestius levamen quam assumere conjugem prosperis dubiisque sociam? Tacit.

Tanto Uxor est honoratior, quanto amplius virum honorat. Hieron.

Concordia fulciuntur opes.

Conjugum dissensio, est totius domus perturbatio. August.

Similes sunt senectus & nuptiæ: utrumque consequi desideramus; postquam vero nacti fuerimus, tristamur. Theodat.

Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem. Ecclesiast. 36.

Qui verè amicus est, omni tempore amicus est. Cassiodor.

Pulchra mulier est sæpe inaurata pilula, formosa ad videndum, acerba ad sumendum. Aurelius Imp.

EXEMPLA
Et Alia Supellex.

Themisto. *Themistocles dicere solebat eligendum potius esse virum sine pecunia, quam pecuniam sine viro; Stobæus.* allusit ad Diogenes. *Diogenis* dictum, qui viso divite indocto, *en*, inquiebat, *Ovis aurea.* Ovis propter stultitiam, Aurea propter divitias!

Democritus. *Democritus dicebat, eum qui bonum generum nactus esset, invenisse filium: eum autem qui malum; perdidisse & filiam.* Idem.

Olympius. *Olympius dicebat, quidam nec auribus nec oculis, sed digitis Uxorem ducunt, solam spectantes dotem.* Eras. l. 5.

Socrat. *Socrates* consultus à quopiam Adolescente,

lescente, *an Uxor ducenda esset?* dixit; *Pisces qui nondum intra nassam sunt, volunt intrare: qui autem jam intus sunt, volunt exire: sic tu vide ne idem tibi contingat.* Anton. part. 2.

Epaminondas reprehensus à Pelopida, quod cælebs viveret; nō curas tu, inquit, rempublicam Epaminonda, qui nullos post Te filios relinquis, quorum manu salus Patriæ defendi poßit. Brisson. **Epamin. nond.**

Socrates dicere solebat, normam Conjugis virum esse. Anton. **Socrat.**

Phocionis Uxor interrogata, quare auro & muliebri splendore non uteretur: *Satis,* inquit, *Uxoris magnus ornatus est, viri sui virtus.* Idem. **Uxor Phocionis.**

Vel ut alibi: dixisse fertur, *Meus ornatus non est talis, sed Phocion me ornat, jam vicies Atheniensium Imperator.* Sabell.

Lucerna ardens apud Onocritas Symbolum Conjugii fuit. Quia Amore Conjugium ardere, fama lucere, calamitatum tenebras pellere & solari mutuo convictu debet. **Conjugii Symbolum.**

Artemisia Cariæ Regina, Mausolum virum suum defunctum eo honore & amore prosecuta est, ut mortuum intra se sepeliverit. Nam cineres defuncti, vino immiscens paulatim ebibit. Deinde **Artemisia.**

sepul-

ſepulchum ei Mauſoleum *dictum & inter Orbis ſeptem miracula connumeratum conſtruxit; ad funus quoque ex tota Græcia Principes Oratorum convocavit.* Valerius Maximus. 4.

Democ. filia. *Democio: Areopagitæ filia*, mortuo Sponſo negavit ſe alteri nupturam, dicens : *aliis quidem mortuum eſſe, ſibi tamen adhuc virum vivere.* Hieronymus ad Jovianum.

Prothesilai Uxor. *Protheſilao ſub Troja occiſo, Uxor ejus Laodemia in ſolatium mæroris orabat, ut ſaltem umbram mortui viri videre poſſet: Quod cum impetravit, præ gaudio in amplexu umbræ exſpiravit.* Propert.

Philippides. *Philippides dicebat bini cum uxore ſunt jucundiſsimi dies, unus quo ducitur, alter quo mortua effertur,* Floril. mag. ſub tit. Nupt.

Antiphanes. *Antiphanes ajebat, infortunium extremum Nuptias eſſe.* Ibidem.

Diogenes. *Diogenes dicebat Amorem eſſe otioſorum negotium, eo quod plerumque is adfectus otio deditos invadat.* Laërtius. lib. 6.

Cato Major. *Cato major ajebat amantis animum in alieno corpore vivere & animam illic potius eſſe ubi amat, quam ubi animat.* Plutarc. in ejus vita.

Que-

Quemadmodum radius à Sole, calor ab igne, frigus à glacie, candor à nive nequeunt separari: ita ab Amore divelli non possunt benevolentia, societas, necessitudo, concordia. Philip. Beroaldus. Amoris adjuncta.

Apud *Plautum* senex *Amorem* appellat *Deum munditiantem*, seu *omnis elegantiæ & munditiarum patrem, eumque nitoribus nitidissimis antecellere.* Plautus. Amor Deus mundiciæ.

Qui Amorum agmina depingere solent, pingitant eos plerumque malis colludere & inter arbores poma decerpere, abrodere, jactare &c. Pierius. l. 4. Amor ludibundus.

Martia Catonis filia quæsita quare post mortem Mariti cum alio copulari nollet, respondit: Quia non facile virum invenio qui me magis velit quam mea. Eras. l. 8. Apoph. Martia Catonis filia.

Portia cum diutius defunctum virum lugeret, rogata; *quem esset diem ultimum habitura luctus*, respond: *eum quem & vitæ.* Idem. Portia.

Cato dicebat, si sine Uxoribus mundus esse posset, vita nostra non esset sine Diis. Idem. Cato.

Idem dicebat cum uxoribus incommode vivitur, sed sine illis non vivitur omnino: Unde Uxor quid est, nisi necessarium malum.

Alphon-

Alphõsus. *Alphonſus dicere ſolebat tunc matrimonium tranquille & citra querimonias poſſe exigi, ſi Maritus ſurdus fiat, Uxor cæca,* hoc eſt, ſi garrulitatem patiatur Uxoris Maritus, & Uxor non laboret ſuſpicionibus malis de Matito. *Eraſm.*

Antiſthenes. *Antiſthenes ajebat Uxorem ducere debetur naturæ & Patriæ : Nam rem propius intuenti;* (inquit Plutarchus) *non ita magnum diſcrimen eſt inter eum qui civem occidit, & qui civem Reipub. cum dare poßit, recuſat.* Diog. Laërt. l.6.c.1. in Laconic.

Democritus. *Democritus interrogatus cur puſillam Uxorem duxiſſet*, reſpondit : *Ego ex omnibus malis minimum elegi,* Anton. ſerm. de Mulier. for.

Periclitantibus quibuſdam in mari ac jam propre naufragium ſubeuntibus cum nauta dixiſſet, ut ejectis oneribus levarent Navim: alii merces ejiciebant & quæ habebant onera: unus arreptam Uxorem in mare projecit, eam ſibi graviſsimum onus eſſe dicendo. Facetiæ Polon.

Uxor cuidam onus grave.

Ariſtippus. *Ariſtippus mulierem parvam ſed pulchram conſpicatus: Parvum quidem pulchrum,* inquit, *magnum autem malum.* Anton.ſerm.de mulier.fort.

Pro-

Prothagoras quæſitus cur inimico filiam ſuam nuptam dediſſet ? *quia,* inquit, *nihil illi dare poteram deterius.* Idem. ſerm. de mul imper. **Prothagor.**

Philoſophus quiſpiam interrogatus quid eſſet *mulier mala ?* reſpondit, *viri naufragium, domus tempeſtas, quietis impedimentum, vitæ captivitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, ſumptuoſum bellum, bellua conviva, ſollitudo confidens, Leæna complectens, exornata Scilla, animal malitioſum, malum neceſſarium.* **Mulier mala.**

CAUSSÆ NUBENDI *Ex Antiquitate.*

Cauſſæ nubēdi Antiq.

Apud Carmanos nemo Uxorem ducebat, niſi qui hoſtis caput prius ad Regem detuliſſet. Alex. ab Alex. **Mos Carma:**

Apud Indos ille in præmium accipiebat conjugem, qui in pugnis & lucta prævaluiſſet, Arrianus l. 8. de reb. g. **Indorum.**

Nemo inibat connubium niſi qui hoſtem confeciſſet apud Amazones ; idem Stobæus de Sauromatis ; Et Mela lib. 1. *de populis circa Meotim adfirmat,* Alex. M. Herodotus l. 4. **Amazonum & alior.**

Apud Perſicam gentem mulier equitandi perita jus habebat nubendi, ſic enim, **Perſarum.**

enim, ait Hiſtoricus; *quæ optime judicatur quadrigas ducere, cuicunque vult, nubit.* Strabo l. 1.

Nubentiũ ornatus.

ORNATUS NUBENTIUM *Apud Antiquos.*

Apud Romanos.

Apud Romanos induebat Sponſa Rectam Tunicam & togam puram; Erat autem *toga pura*, veſtis quam nullus purpureus limbus prætexebat: neque adſcitus alter color candorem ejus ullo modo vitiabat: unde *Caudidus Umbo* vocatur apud *Perſium*. *Tunica* autem *recta* fuit purpurea & picta: Inde forte & moderna conſuetudo apud pleroſque inolevit, ut veſtes albæ ſumantur ab iis, qui Matrimonii fœdus ſunt inituri.

Tanaquil tunicæ rectæ inventrix.

Tanaquil omnium prima (teſte Plinio) l. 5. natural. hiſtoriæ cap 48. *rectã tunicam fecit, quam ſimul cum toga pura tyrones induebant novæque nuptæ.* Erat vero hæc veſtis miri candoris, ſubtilitatis & odoris, & fortunæ conſecrata. Unde & *veſtis fortunæ* dicta fuit. Non cuivis verò concedebatur, ſed ei tantum qui virtutibus & probitate famam meruerat, eaque uti tantum quadrante horæ licitum fuit: *Servio* tamen

men *Tullio, qui natus radios circa caput & flammam habuisse sine damno visus est*, Dion. l. 4. concessum fuit integro die ea veste uti. Addit *Varro* hanc vestem ad *Sejani* tempora duravisse & ideo dictam fuisse. *Vestem immortalitatis.* Servius Tull. Vestis immortalitatis.

Apud Hebræos quamdiu Sponsæ statum virginalem profitebantur, tunicis albis utebantur: quibus in introductione solenni injiciebant floribus pictam vestem: Philo. Hinc apud *Philonem* filia cujusdam à spe conjugii lapsa inducitur sic loquens; *& albam quam nevit Mater mea, tinea comedet eam.* Apud Hebræos.

Divus *Hieronymus* in illa verba *Psal.* 45. *In fimbris aureis circumamicta varietatibus*, dicit *vestem Sponsarum apud Hebræos scutulatam fuisse, dictamque vestem clypeatam: eo quod Clypei acu picti in ea fuerint, & in clypeis singulis, singulæ Majorum imagines.* Hinc Sponsa Majoribus suis induta ad Sponsum ducebatur. Hieronym. de Hebræorum veste clypeata.

Ex verbena & floribus nectebat olim sponsa corollam, eamque sub amiculo ad virum deferebat; & hæ corollæ quando ex variis floribus erant nexæ, appellabantur Pancarpiæ. *Fest. Pompej. lib.* 3. Corollæ.

In

In Bœotia. *In Bæotia Sponſam Aſparagine coronant:* ut ait Plutarchus. *de connubio. Fit autem id ad ſignificandam urbanam jucundamque vitæ ſocietatem.* Nam *Aſparagus,* ut dicitur, fundit ſuavem fructum ex ſpina aſperrima.

Luſitani. *Apud Luſitanos ex Solis roſis debebant eſſe ſerta ſponſalitia.* Strabo. l. 3.

Græci haſta caput comeb. Sponſæ. *Apud Græcos caput Sponſæ, haſta gladiatoris comebatur, & crines diſcriminabantur; ſed haſta hæc nullum debuit caput mortui tetigiſſe.* Ejus rei *Plutarchus In quæſt. Rom. num.* 87. dat triplicem cauſſam: *Prima*, Ut monerentur nuptæ, quod bellicoſis viris jungerentur, ideo ipſas debere à luxu & mollitie alienas ſimplici ornatu uti. *Secunda*, Ut innueretur hoc ſolo ferro Conjugium diſciſſum iri. *Tertia*, quia pleraque ad Nuptias pertinentia ad *Junonem* referuntur: *Junoni autem ſacra habetur haſta & plerumque ejus ſtatuæ haſtis nitebantur. Quartam* dat *Alexander ab Alexandro*: In Genial. die. *Opinari,* inquit, *licet quaſi ſortes ea de cauſſa viros genituram ſe ominetur. Quinta,* ut hoc ſigno ſubditam ſe ſponſi diſciplinæ fateretur.

Flammeum. *Flammeo etiam caput tegebant, dependebat autem ita ut vultum tegeret;*

Erat autem lutei coloris : Ovid. l.4. Fastor. *Caussa à Festo l.1. cap.6. datur: Flammeo ,* inquit, *amicitur nubens boni ominis caussa : quod assidue eo uteretur Flaminis uxor, cui non licebat divortium facere.* Idem mos fuit apud *Spartanos & alias Nationes,* ut prodeuntes foràs puellæ, vel totam faciem vel dimidiam velarent.

Cingulo cingebatur Romana Sponsa, ex ovis lana contexto , quod Herculano nodo cinctum erat. Inde *Junoni* natum nomen ut *Cinctia diceretur.* Fest. l.3. Romani.

Athenis in usu erat , ut Sponsi caput Caricis & palmarum fructibus inspergeretur. Idem fiebat servis novitiis , qui primo domum Dominorum ingrediebantur. Alex. ab Alex. l.2. c.5. Athenæ.

Ornabantur Sponsæ monili , & tunc exsecrabantur monile filiæ Martis, quod fingebatur adeo infaustum esse gestantibus, ut vel discordiam Conjugum, vel aliquem interitum insolitum portenderet. Natalis Comes. Monile.

Sponsi & Sponsæ solebant coronari fere apud omnes Gentes : Sic enim *Tertullianus* , inquit, *de coron. mil.c.13. coronant & Nuptiæ Sponsos.* Hic mos manavit ab *Adam* qui *Evam* gramine viridissimo dicitur coronasse , quando Coronantur Sponsi. Adam primus coro-

navit Evam gramine. eam Deus ad se adduxit. Coronæ istæ erant prius è floribus textæ postea etiam aureæ. Et inde natum ut *Sponsæ Reginæ, Sponsi Reges* vocarentur. Et in Sacris literis vox Hebræa, quæ est *Uxor*, dicitur etiam *Regina*. Bene ergo dixit *Chrysostomus : Cuilibet viro Regnum ejus est Conjunx.* Moys. Bercepha Syrus lib. de Parad. cap. 28.

Apud Coos & Spartan. *Apud Coos Sponsus Sponsalia initurus muliebri veste induitur.* Plutarc. in Lycur.

Apud Spartanos verò, Sponsa capite raso in indumento virili ad Sponsum deducitur.

Anglorum mos. *In Anglia Sponsa corona spinea redimitur, & manu aliam gerere debet.* Pol. Virg. l. 1. c. 4. de rer. Invent.

MODUS NUBENDI.

Nubendi modus. Apud Roman. *Apud Romanos ignem & Aquam in limine appositam ambo tangere jubebantur; qua etiam nova nupta aspergebatur: quasi eo fœdere æterno nexu essent copulati.* Varro l. 4. de ling. Lat.

Ignem & Aquam tangebant Caussam dat *Festus Pompejus*; lib. 1. *Aqua & igni interdici solet*, inquit, *damnatis : contra accipiunt nuptæ, videlicet quia hæ duæ res humanam*

vit am

vitam maxime continent. Clarius *Plutarchus,* in quæst. Rom. *Ignis,* inquit, *lustrat, aqua purgat: debet autem quæ nubit puritatem & castimoniam servare.* novæ nuptæ.

Alexander Magnus more patrio panem divisum gladio cum Sponsa libavit. Curtius. lib. 8. Hoc enim erat apud Macedones Sanctissimi Matrimonii signum. Apud Maced.

Apud Galatas inituri connubium ex eodem poculo bibebant. Plutar. lib. 8. Apud Galatas.

Romulus in communicatione panis & aquæ dicitur inivisse Matrimonium. Dion. Halic. lib. 2. Romulus.

Apud Latinos Sponsus & Sponsa amicti Vitta purpurea, candido colore distincta aut veste versicolore, jugum subibant: unde *Juno Jugalis* dicta est: *Virgilius:* lib. 4. Æneid. *Junoni ante omnes cui vincla jugalia curæ.* Latini. Juno jugalis.

Persæ & Medi inibant Matrimonium dextris datis. Arrian. lib. 3. Persæ & Med.

Apud Gallos signum electi mariti erat aquam manibus dedisse. Just. l. 4. Galli.

Apud Massilienses cui Sponsa phialam impletam porrexisset, ei nubebat. Athenæus. l. 4. cap. 12. Massil.

Apud Gothos quando Sacerdos benedictum annulum porrigit, adstantes Gothi.

impingunt colaphos Sponsis. Olaus. cap, 14.

Angli. *Apud Anglos Sponsa à Sacerdote benedicta incipit in templo bibere, Sponso & reliquis idem facientibus.* Pol. Virg. l. 1. c. 4.

Megarenses. *Megarenses Sponsum cum Sponsa copulaturi, eosdam à Templi vestibulo usque ad Altare pugnis concutiebant:* Binetus. Indicantes neminem ad gaudia pervenire, nisi per tolerantiam adversorum.

Sacrificia.

SACRIFICIA NUPTIALIA.

Hetrus. *Apud Hetruscos in conjunctione nuptiali porcam immolabant.* Alex. ab Alexan.

Græci. *Apud Græcos in Epithalamio Deos præsides nuptiarum invocabant*, videlicet, *Jovem adultum; Junonem adultam; Dianam suadelam.* Plutar. in quæst. Græca: l. 1. c. 2.

Bœotii. *Apud Bœotios & Locros nihil erat in Sponsalibus firmum, nisi Sponsus & Sponsa in Ara Ecclesiæ Virgini dicata prius libarent:* Plutar. in Aristide. Dum nuberent invocabatur *Deus Jugatinus:* Dum Nupta domum duceretur; *Deus Domi-*

Domiducus : ut domi esset, *Domicitius.* ut cum viro maneret, *Manterna:* cum postes ungerentur, *Juno Unxia.*

Erat Romæ *Templum Fortunæ muliebris* in memoriam *Veturiæ* & *Volumniæ* dedicatum, id est, Matris & Uxoris *Coriolani*: cum dedicaretur ei Simulacrum, auditæ bis sunt voces hæ: *Rite me Matronæ vidistis, & iri dedicastis,* Valer. Max. l. 1. cap. 8. num. 4. lib. 8. Addit *Dion* : *Halicarnasseus, quod monitu primæ Sacerdotis sit institutum, quod hoc simulacrum solæ novæ nuptæ coronarent.* Fortuna muliebris.

MODUS DEDUCENDI *Sponsam.*

Romani non patiuntur nuptam transcendere limē, sed sublata transportatur à pronubis. Hujus rei tres causas dat *Plutarchus in quæst. Rom. num.* 15. *Prima, quia in raptu non ultro intraverunt mulieres Domos; Sed illatæ sunt ut Livius lib. secundo. Secunda, quia videri volunt non volentes, sed vi coactæ eo ingredi. Tertia, quia hoc signum est eas exire etiam domumque relinquere non debere, nisi vi ejiciantur, sicut vi introducuntur.* Nam etiam in *Bœotia* in nup- Romani.

nuptiis axem plaustri ante fores comburunt: significantes Sponsæ hic jam manendum esse, sublato avehendi instrumento. *Quartam* causam subjungit *Cicero* de claris Oratoribus, ubi de *Scipionis familia* dicit, *ex duarum familiarum conjunctione, gloriam stirpis in unam domum vel in unam arborem inseri*: Hoc igitur modo illiminatur Sponsa seu in limen infertur alienæ familiæ; ut ibi nomen suum deponat novumque Sponsi induat.

Cajus. Caja. *Sponsa introiens domum Sponsi debuit dicere ubi tu Cajus ego Caja*: Cujus rei duas dat caussas. *Plutar. Primo, quia Sponsa hac conditione intrat, ut particeps omnium rerum & gubernationis fiat.* Itaque hæc verba hoc significant, ubi tu Dominus eris & paterfamilias, ego Domina ero & materfamilias. *Secundo, quia Caja Tarquinii prisci Regis Uxor optima lanifica fuit: ideo institutum ut nova nupta ante Mariti januam interrogàta quomodo vocaretur: Cajam se esse diceret.*

Romana Sponsa. *Romana Sponsa domo egressa ibat præcedente Tibicine, & eo qui canebat Hymenæum, colum secum ferens & fusum cum stamine*: Canebatur autem sic,

Hymen,

Hymen, ô Hymenæe Hymen: Ades ô Hymenæe Hymen. Fiebat autem in gratiam *Hymenæi Dei nuptiarum*, qui a *Græcis* pariter & *Latinis* colebatur, & pingebatur *coronatus floribus & Amaraco, dextra facem tenens, sinistra flammeum in pedibus croceos soccos habens.* Valer. Max. Hymenæus Deus Nupt.

Apud eosdem ducebant Sponsam duo pueri, qui ex eodem patre & matre sunt nati; seu (ut Festus ait) quorum uterque parens in vivis esset: tertius autem præibat, & præferebat facem ex spina alba; Fax vero hæc dicebatur *Pralux*: & rapiebatur ab Amicis, ne forte illam cito vir ferret in sepulchrum ut ibi combureretur, quod erat ominosum. *Plutarchus dicit* in quæst. Rom. *quod quinque præferebantur faces,* & dat caussam; *quia impar numerus diffindi pariter non possit; quinarius vero maxime congruit Nuptiis: Nam ternarius primus est de imparibus: binarius primus de paribus: ex his tanquam mare & fœmina nascitur quinarius.* Pueri ductores Sponsæ. Faces.

Apud Græcos medio in curru Sponsa locabatur: comitabatur eam Sponsus & adfinis aliquis necessarius, qui Parochus dicebatur eo quod pedibus iret. Rodig. l. 4. c. 15. Græci.

Morem fuisse apud eosdem fertur, ut Sponsam in viri domum euntem puer Spina & glande querna obsitus præcederet, & canistrum panis præferens clamaret: Effugi malum, inveni bonum;

Roman. *Apud Romanos Sponsa in domum Sponsi deducta in gyrum vertebatur: caussam dat, ne scilicet viam sciret ad paternas ædes.* Teraquellus.

MODUS DISPONENDÆ *Domus, quam Nupta ingrediebatur.*

Roman. *Ianua cingebatur lana apud Romanos & lauro exornabatur. Sponsa vero ingrediens, postes vittis laneis attingebat, & oleo vel adipe suillo vel lupina inungi jubebat: ne quid perniciosæ pestis irreperet.* Plinius l. 28. c. 9. Et ab hac unctione quam novæ nuptæ faciebant, dicit *Servius* dictas *Uxores quasi Unxores.* (Uxores quasi Unxor.)

Id. *Alii felle nigri canis suffitum faciebant: Alii in villarum foribus ponebant rostrum lupi, ne quid periret aut fascinaretur. Alii caput Draconis limini subjiciebant.* Alex. ab Alex. Horat. lib. 1. Sat. 8. Plin. lib. 29. c. 4. (Rostr. lupi. Caput. Drac.)

Alii

Alii Stellam marinam vulpino sanguine illitam, ne quid periculi aut noxæ foret, defigebant. Al. ab Alex. Stellà.

Focus accendebatur à Sponsa & deposito in eo nummo, in signum cultus Larium, pluribus ornabatur corollis: Ædium vero fores exornabantur floribus & frondibus. Varro.

CIBUS NUBENTIUM. Cibus.

Sponsis apponebatur papaveris succus lacte & melle dilutus. Ovidius lib. 4. Succus papaveris.

Apud Persas malum edebatur aut cameli medulla: nec licebat alieno cibo vesci eo die. Fastor. Strabo. Persæ malũ.

Babylonii & Arabes thymiama gustabant. Herod. lib. 1. Thymiama.

Ex Solonis instituto malum Cydonium epulis nuptialibus adhibebatur. Plutar. Cydonium malum.

Repotia apud novum maritum postridie nuptiarum dabantur; & tunc jam Sponsa Dominam agebat: clavis adhæc ei tunc porrigebatur. Apoll. lib. 2. Repotia.

Ritus Nubendi. Ritus.

Cimbri in more habebant ut ipso nuptiarum die, post quam inter propinquos de matrimonio convenerat; Sponsus ungues sibi demeret, Sponsæque præsegmina Cimbri.

mina mitteret & Sponsa vicissim Sponso; quæ si invicem accepissent, mox pro justis conjugibus habebantur. Guevarra in Horol. Princip.

Teutones. *Teutonum ritu Sponsus Sponsæ & Sponsa Sponsi caput radebat, quod simul atque uterque consensu mutuo fecissent, nuptias celebrabant.* Idem.

Armenii. *Armeniis Lex fuit ut Sponsus dextram aurem Sponsæ, Sponsa vero Sponsi aurem sinistram rumperet, quo facto & illa se illius conjugem, & ille se hujus maritum testabatur.* Idem.

Elamitæ. *Elamitis solenne fuit, ut Sponsæ digitum annularem Sponsus pungeret, & sanguinem inde manantem sugeret, & Sponsa itidem digitum annularem Sponsi pungeret, & simul atque sanguinem alter alterius è digitis libasset, conjuges erant.* Idem

Numidæ. *Numidæ habuerunt in more, ut Sponsus in terram spueret, idemque Sponsa faceret, lutoque ex amborum Sputis temperato mox Sponsus Sponsæ & ipsa Sponsi frontem illineret, & sic lutum alter utriunque illitum, contracti conjugii signum erat.* Idem.

Daci. *Daci Nuptias celebraturi, certum in locum Sponsum Sponsamque devehebant; quo cum convenissent; Sponsus novum*

vum nomen Sponsæ quod libuerat, itemque Sponsa Sponso vicißim imponebant: quæ nominum impositio, si ab utroque rata habebatur, signum erat contracti conjugii. Idem.

Apud Pannonas Nuptiarum initio Deum familiarum, quem Larem vocabant, id est, Deum domesticum, Sponsus Sponsæ ex argento factum; itemque Sponsa Sponso Deum suum argenteum mittebat, & postquā alterius Deum alter acceperat, jam conjuges erant. Idem. Pannonæ.

Apud Thraces nova nupta ferramento subtilissimo candente, quendam caracterem fronti novi mariti inurebat Sponsus vicissim in fronte Sponsæ; quibus cauteriis notati conjuges habebantur. Idem. Thraces.

Sicyoniorum lex nuptialis fuit, ut Sponsus Sponsæ & Sponsa Sponso calceum mitteret; quod si alter alterius calceum accepisset, signum erat contracti Matrimonii. Idem. Sicyonii.

Tarentini in more habebant ut nupturi mensæ accumberent, & Sponsus Sponsæ & Sponsa vicissim Sponsi manu ingesta comederet; quod si per incuriam aliquis eorum propria manu in os ingereret cibum, nec firmum nec ratum erat conjugium. Idem. Tarentini.

Scythæ. *Scythis lex erat, ut quemadmodum nostro ævo matrimonium inituri manus dant & accipiunt, ita pedibus Sponsus Sponsæ pedes, genua genibus, manibus manus, cubitos cubitus, capite caput tangeret; & tandem postquam inter se complexi erant, satis confirmatum habebatur matrimonium.* Idem.

SYMBOLA NUPTIALIA.

Cyri laboriosa Conjunx. *Cyro Regi spectaculo se oblectanti in Scenam produxerunt tres fratres sororem Colum nentem, Equum adaquantem, & Amphoram cum aqua Miranti Regi virginem, & quæ sit quærenti; fratres responderunt sororem suam esse. Placuit Regi tam laboriosa Virgo eamque in Uxorem duxit.* Hæc jam Regina facta in sua corona insculpi *formicam & apem Symbolum sui laboris cum lemmate;* HOC EXSTO, QUOD GESTO in tumba vero sua excidi curavit *Colum, Amphoram, Equum.* Idem.

Ejus Symbolum.

Ægyptiorum Torques. *Ægyptii ornabant filias suas etiam pauperrimas torquibus: & ab aliis pro torquibus filia stipem erogabant. In his torquibus figuræ erant sex: Prima,* TURTUR, *cum lemmate,* SIC SOLA. *Secunda,* COLUMBA, *cum*

cum lemmate; SIC CASTA. *Tertia,* AQUILA *cum lemmate;* SIC PROMPTA. *Quarta,* CICONIA, *cum lemmate;* SIC PIA. *Quinta,* NOCTUA *cum Lemmate;* SIC VIGIL. *Sexta,* ALAUDA *cum lemmate;* SIC SANCTA AUT DEVOTA,

Porphyrites.

Pausanias inquit, tracta Virginem ut Fulvia Porphyriten. Porphyrites vero lapis est, in quo quidquid vis sculpere possis. *Fulvia* ergo sculpsit in illo virginem super testudine stantem: à partibus duos serpentes: in dextera manu pomum stellatum: lævâ corniculam pellebat: ex capite crescebat palma. *Hoc Symbolum Virginis est. In testudine stat,* ut sciat Virgini convenire: graviter & tarde moveri. *Serpentes à lateribus* significant, ut sit Sapiens & circumspecta ubique. *Pomum stellatum* notat, ut Cœlum habeat in operibus manuum, & virtutibus velut stellis vitam suam ornet. *Corniculam pellit,* ut non sit garrula & litigiosa. *Palma crescit ex capite,* quia virgo vincere debet virtute sua omnes pravas cogitationes & desideria.

Virginis Symbol.

Dux Mediola.

Johannes quidam Dux Mediolanensis Leonoræ Sponsæ duos annulos misit, in

Sponsæ Annulum mittit: remittit illa Lances aureas.

in quorum singulis, singulæ gemmæ erant pretiosissimæ. In gemmarum una scriptum erat A V E, *in Secunda* A G E id est, Saluto te & rogo ut facias hoc quod faciendum promisisti. *Leonora hæc remisit tale hieroglyphicum : duas lances aureas & in una verbum* E X-P E N D I, *in altera verbum* A P P E N-D I *posuit*; id est, consideravi hoc quod petis & ad pectus meum appendi seu admisi. *Platina.*

Athenienses Festum Amoris celebr.

Athenienses singulis annis festum Amoris celebrabant : in quo mutuæ caritatis Symbola depicta exponebant, & specialiter Amorem invicem aut conciliabant aut redintegrabant. Alii ergo Geminos; alii Castorem & Pollucem; alii alia caritatis Symbola promebant. Tympius.

Amici pictura.

Antiqui scite admodum ac perbelle Amici figuram descripsêre. *Petr. Rebuffus lib. de privilegiis.* Pingebant insignis formæ *Adolescentem, capite nudatum, hirsuta veste indutum, in cujus fimbria scriptum erat :* VITA ET MORS. *In fronte* HYEMS ET ÆSTAS; *habebat latus usque ad Cor apertum, ubi hæc aurea verba legebantur* PROPE ET LONGE : Hæc autem omnia, insignia quæ-

quædam documenta præmonſtrabant. Quid *ætas viridis?* quod vera amicitia vireſcat ſemper, tempore ſeneſcat nullo. Quid *viloſa veſtis* adumbrat? quod fidelis amicus debeat eſſe paratus ad toleranda quælibet ardua pro Amico. *Detectum Caput* indicat, amicum nunquam eſſe negandum. *Latus apertum* quid? innuit Amicum eſſe diligendum, non ore tantum ſed corde & opere. In *fronte Hyems & Æſtas;* quia verus Amicus tam in proſperis quàm in adverſis leges amicitiæ conſervat. Circa *Cor* erant hæc duo verba literis aureis exarata; *Prope & Longe:* hinc deducitur quod veri amici etiam abſentes tanquam præſentes ſe mutuo diligunt; diſtantia enim loci non tollit Amicitiam; Corpora quidem ſed non corda animoſque ſeparat. In *fimbria Mors & Vita:* Quid hinc? qui vere diligit, uſque ad mortem amat.

Huc quadrat quoque Symbolũ iſtud: *Columbæ duæ utrinque pedibus tenent annulum cum inſcriptione* COMMUNIS UTRIQUE: Supple compes ſeu vinculum; Annulus enim compes cordium eſt. Infra pingitur *Ciconia* Serpentem lacerans; *lemma* NECAT NE NOCEAT: ſigni- **Symbolum aliud,**

ſignificat à connubio omnem acerbitatem & venenum abeſſe debere.

Marchionis & Uxoris Simbol.

Carrepta Wilhelmi Marchionis uxor in Symbolo Lunam habuit cum lemmate ME TUIS ORNARI. *Ipſe vero Marchio Solem habuit cum lemmate.* SIC MUTOR AD ILLAM. *Tipertius*

Uxor M. Ant. Col.

Hieronyma Arragonia M. Antonii Columinæ uxor ad ſignificandam perpetuam cum marito concordiam, duas faces vinculo quodam aureo colligatas habuit pro Symbolo; cum lemmate;

Faces.

UNA FUIT, & UNA ERIT, id eſt, una anima, una vita cum marito. *Idem.*

Conſtantia. Cygn.

Conſtantia Sfortia Duciſſa, ut ſuum ſerenum candorem inter conjugales curas teſtaretur, Cygnum in aquis natantem & deſuper tres veſſertiliones ſuo volatu quaſi tenebras minitantes pro Symbolo habit: Lemma; CANDOR ILLÆSUS. *Idem.*

Ferdinand. I. Uxor.

Anna Regina Ungariæ & Bohemiæ Ferdinandi I. *Imperatoris Uxor, manus connexas cum roſa pro Symbolo amoris habuit : Lemma :* SIC IN PERPETUUM. *Idem.*

Caroli V. Uxor.

Iſabella Caroli V. *Imperatoris Uxor in Symbolo ſuarum virtutum quibus Sponſo*

Sponſo placeret, pingi curavit Tres Gratias, quarum una roſam, altera myrthum, tertia glandem præferret: Lemma; HAS HABET ET SUPERAT. Gratiæ.

Renata Uxor Herculis Secundi Ducis Ferrariæ pro Symbolo habuit duas manus quaſi invicem ſe ſalutantes: & duos ramos in modum crucis poſitos, deſuper coronam: Lemma, UNA FUIT. Renata Herculis Uxor.

Margarita Duciſſa Mantuæ Friderici Uxor in Symbolo habuit duas manus ad ſe porrectas & junctas. Lemma: IN ÆTERNUM. Margarita Friderici Uxor.

Eliſabetha Auſtriaca Ferdinandi Imperatoris filia, Arborem fructiferam habuit in Symbolo, deſuper verò è nubibus manus fulmen tenebat, ac illo Arborem findebat; Lemma; SOLA MORS SPOLIAT MUNERA NOSTRA. Eliſabetha Ferdinandi Filia.

In Nuptiis Sigiſmundi III. *Regis Poloniæ cum Auſtriaca Archiduce,* tale numiſma cum Symbolo cudebatur. Stabat à dextris *Aquila Nigra biceps Imperii Romani:* à ſiniſtris *Aquila Alba Regni Poloniæ:* utraque vero Aquila inſiſtebat Stemmati Auſtriacæ domus, quod eſt, *Alba Tænia in ſcuto rubro:* Lemma: Sigiſm. III.

POST

POST ANIMOS SOCIASSE JUVABIT.

Idem. Secundum Symbolum ejuſdem Regis erat, *Duæ Palmæ* ſupra adverſas partes ripæ fluminis, ſe invicem, verſum ſe acclinantes cum hac inſcriptione. AMOR DISTANTIA JUNGIT.

Fräciſcus II. Valeſius. *Franciſcus* II. *Valeſius, Rex Galliæ habuit pro Symbolo aureum nummum coronatum, quem dextra ad lapidem Lydium probabat : Lemma :* SIC SPECTANDA FIDES. Significabat fidem Amicorum & amorem Conjugum, non verbis ſed re præſtari & cognoſci.

CAPUT VI.

De Orationibus Munerum oblatoriis.

MUnera offerri ſolent variè : Alia inter Sponſalia & Nuptias: alia poſtridie Nuptiarum: & hæc quidem partim à Sponſo Sponſæ, partim ab Hoſpitibus, partim ab Invitatorum Legatis. Sed omnibus idem modus offerendi convenit : itaque de duplici Oratione hic dicere ſufficiat: De Oblatoria ſcilicet munerum, & de Reſponſoria ad eandem.

QUÆ-

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio in qua munera offeruntur?

Oratio Munerũ oblatoria.

Postquam *rationem* aliquam inveneris, propter quam munus istud te offerre dicas, dispone eam juxta aliquem modum supra dictum: hæc tamen puncta in ipsa rationis expositione include. *Primo*, Expone animum & adfectum offerentis & benevolentiam ejus semper consecratam alteri commenda. *Secundo*, Extenua breviter & ingeniose munus oblatum. *Tertio*, Roga ut munus benevole recipiatur & constantem imposterum adfectum offer. *Quinto*, si munera post Nuptias offeruntur, potest addi apprecatio felicis & concordis vitæ in Connubio; Meminerit supra omnia Orator brevis esse in ejusmodi oblatoriis & in ea laudem sciat positam esse, si compendiose & erudite hoc officium transegerit. *Duos autem præcipue modos à modernis observare licuit in ejusmodi Oratiunculis.*

Primus est.

Incipiunt ab aliqua Sententia vel Exemplo vel aliquo discursu de testificatione Amoris; deinde exponunt bene-

benevolentiam ſuam : quam munere oblato teſtantur : tandem extenuant munus, ut ſuſcipiatur orant, offerunt que ſe ad cætera obſequia liberaliſſime.

Secundus eſt.

Ex occaſione muneris quod offertur, omnia hæc ſupra dicta puncta per *Allegoriam* exprimere : ad quod plurimum conferent jam jam ſcribendæ eruditiones.

Praxis Prima. Oratio Oblatoriæ mun.

PRAXIS PRIMA.

Utcunque verbis Amorem noſtrum & lætitiam explicare conati fuerimus, N. amplius tamen in pectore fervet deſiderium, quod ſatis Linguâ exſolvi non poteſt: grandior urit affectus, qui interpretem ſui vultum, pro dignitate neſcit ad cognitionem incendere. Optime itaque ex Majorum inſtituto, aliam Eloquentiam invenimus, & cum ore non ſufficeret, manu loqui incepimus, cujus dicere, dare eſt, cujus verba munera ſunt. Et licet hic etiam Amoris Orator infirmus ſit & infans, uberius tamen & clarioris pectoris benevolentiam perorat Elocutione. Hac igitur & ego facundia inſtructus, cum

N. tibi

N. tibi hoc ſimplex amoris argumentum porrigo, Tu N. in æternam amicitiæ perſuaſionem admittes, ſed una cum animo meo, à quo ſicut humanitatis teſtimonia veniunt, ita pretium accipiunt: Humilis fateor Amoris character eſt; ſed cogitabis omnes amare poſſe & lætari, à nemine amorem & lætitiam ſatis explicari.

PRAXIS II.

Si offerre velles *poculum navis inſtar fabre factum*, quod vulgo *Cymbium* dicitur & inſuper anchoram adderes, hac uti poſſes Oratione. **Cymbium.**

Onerariam plenam non mercium gemmarumque, ſed votorum tibi veho. N. Gubernacula tua petit hæc Navis: Sincerius nemo *Navigium* regere poteſt, quam is qui ſua gerit regitque commoda. Occupa prudentia tua *Malum*, ut in integro attingas. Enaviga feliciter his remis omnes tempeſtates: *Navim* inconcuſſam turbulentis exime fluctibus. *Favonii* benigni, venti placidi fidique Te propellant, quo te fortuna, quo te quies tua vocat. *Anchoram* etiam eidem *Navigio* addo, quam jacere ad felicitatem tuam, quietemque poteris, tunc potiſſimum cum tempe- **Praxis Altera.**

ſtates

ſtates te exagitârint. Hæc te *Anchora* tutæ ac firmæ benevolentiæ ſiſtat inter ipſas turbas ac mota diſcrimina : hæc Portum tibi inter maris procellas ſtatuat. Utere illa feliciter, nullumque naufragium pertimeſce.

Praxis Tertia.

PRAXIS III.

Oblatio Torquis.

Amoris compedes & amicæ ſervitutis Catenam, qui Torquem eſſe diceret, an à veritate calculum non mereretur? N. Ab quid enim colla cingimus ; niſi ut publico argumento nos amicorum captivos voluntaria deditione profiteamur. Et ſint dulcia licet ſemper vincula, ſint amabiles catenæ, quas AMOR Tyrannus injicit: non eo tamen nomine hunc Torquem N. offero. In ſervũ me & amicitiæ mancipium dedico atque vincula ſimul, quibus in omnia obſequia meam obliges voluntatem, porrigo. Non *Gallicus* olim duntaxat *Hercules* , ea gaudebit prærogativa, ut miſſis ab ore catenis , omnes ad ſuos nutus inflexerit : etiam Tu inter amicos felix imperabis. *Imperare enim invicem & ſervire amicorum eſt.* Cæterum cum torquem hunc vile adfectus mei documen-

mentum benigne admiseris, animum meum cum tuo aurea unione colligatum esse interpretare.

QUÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur ad Oblatoriam munerum.

Responsurus hæc puncta observet. *Primo*, Demonstret gratum sibi esse adfectum offerentis: *Secundo*, Munus oblatum æstimet & breviter collaudet. *Tertio*, Mutuum adfectum polliceatur. **Responsoriæ ad præced.**

Adverte autem, quod tota respondentis industria in eo verti debeat, ut respondendi occasionem sumat vel ex verbis offerentis, vel ex re oblata. Ad hoc autem multum juvabit: *si rerum earum, quæ pro munere offerri solent Qualitates & Adjuncta bene considerabit*. Pulchros enim & ingeniosos cõceptus eruet. v.g. *si de Serto dicturus dicat*: Amorem semper floridum esse, semper coronatum incedere, semper amœnitatibus tamquam floribus cingi, & nunquam finem scire, ut circulus serti, &c. **Nota.**

PRA-

Re-ſponſ. ad I. præced.

PRAXIS I. RESPONSORIA

Ad primam Praxin præced. quæſt.

Non Amorem & lætitiam tantum perſuaſiſti, hac duplici oris manuſque Eloquentia. N. Sed animum & gloriæ commendationem meruiſti non vulgarem. Neſas eſt inter eos Te numerare Oratores qui ut facundiſſimi, *Mel & Roſas* locuti fuerint, non niſi tamen clamores ſuis auditoribus dederunt. Eorum Catalogo inſcribimus, qui ab aurea elocutione aureum nomen acceperunt: Teque novum noſtri ævi (abſit invidia verbo) & potiorem Chryſoſtomum, Chryſologumque placet appellare. Crede mihi non in ſumma aure hæret hoc aureum amoris verbum: altiſſime in pectus à N. demittitur, ut in aureas gratias exſurgat. Cui ſiquidem pro majeſtate impræſentiarum reſponderi non poteſt, animum erga Te ſuum æternis obſequiis N. perorabit.

Re-ſponſ. ad II. præc.

PRAXIS II.

Reſponſoria ad Secundam Praxin præcedentis Quæſtionis.

Feliciter in portum benevolentiæ gratiſſimus Amoris Nauta Onerariam

tuam appulisti. N. Excipit votorum merces lætissimus N. Dominus, & quia in regno Amoris COR & *Animus* monetæ sunt, quibus emuntur omnia: non alio etiã pretio hæc amicitiæ mercimonia redimit solvitque. Utcunque faverint venti & Dominum N. super procellarum capita tempestates vehent incolumem, non se felicem tamen opinabitur, si non magis te quam *suam Cæsar fortunam*, comitem secundorum habuerit. Hoc cum vovet, cum exoptat, tum æternam lætitiæ *Anchoram* apud animum tuum suumque jecisse se arbitratur.

PRAXIS III.

Responsoria ad Tertiam Praxin præcedentis Quæstionis.

Uti servitus Amoris grata est, ita Symbola amicæ servitutis non possunt esse non gratissima N. Certe accipit lætissima fronte Torquem hunc quem tradidisti: & quod *Manlius* olim fecisse ad famæ commendationem perhibetur, hoc in amoris tui meritum faciet. *Detractum ille in acie è colli Galli torquem, suæ cervici imposuit, & eam ob rem apud posteritatẽ Torquatus audire meruit:*

Respons. ad III. præced.

Manlius unde Torquatus dictus.

meruit: Dominus N. Catenam hanc Amoris, quæ non è collo sed corde tuo processit, gratissimi instar muneris, imo dicam opimi instar Spolii de tuo animo reportati habebit, meliusque in Corde quàm collo Torquem hunc portabit, ut & ipse Amoris tui *Torquatus* possit nominari.

SENTENTIÆ

Huic Materiæ Servientes.

Abel. *Non Abel ex muneribus sed munera ex Abel placuerunt.* Greg. l. 12.

In beneficio conferendo plus animus quam sensus operatur. Augustinus.

Regium est & humanum parvula accipere & largiri magna. Plutarc.

Nihil offertur Deo ditius bona voluntate. Gregor.

Ante Dei oculos non est vacua manus à munere, si arca cordis plena est bona voluntate. Augustin.

Rejiciendi genus est protinus aliud invicem mittere, & munere munus expungere. Sen.l.4. de Benef.

Benefactorum recordatio jucundissima est. Aristot.

Beneficia eo usque grata sunt dum videntur exsolvi posse; ubi multũ ante venêre pro gratia odium redditur. Tac.l.4.

Liberale

Liberale officium, serere beneficium, ut possis metere fructum. Cicero.

Interdum beneficii solutio est ipsa confessio. Senec.

Duo beneficentiæ venena seu vulnera sunt hinc exprobratio largientis, hinc oblivio accipientis: utraque Mater ingratitudinis & beneficii Noverca. Petrar.

Nemo habet eam in beneficiis manum, ut non sæpe fallatur. Seneca.

Maximum beneficium est, unus in fame panis. Seneca.

Animum in beneficiis spectemus, nec pretium iis umquam à se faciamus, sed ab affectu. Lipsius Cen. 1. Epist. 4.

In beneficiis non ut in pecuniæ redditione quærere opus est ut solvas sed agnitione & grato animo. Lipsius.

Extra fortunam est quidquid donatur Amicis,
Quas dederis solas semper habebis opes. Mart.

Acceptissima semper munera sunt,
Author quæ pratiosa facit. Ovidius.

Multiplicat doni gravitas authoris honorem.
Et Majestatem res data dantis habet. Idem

Ei plurimum tribuamus, à quo diligimur plurimum. Cicero.

Quoniam non poteſt fieri id quod vis, id velis quod poſſit. Epictet.

Non quanta quæque ſint ſed à quali & quo Domino dentur, perſpiciendum eſt. Seneca.

Valentior fortunâ Voluntas eſt. Idem.

Melius eſt benefacere quam benedicere. Cato.

Vultus & frons animi eſt Janua, quæ abſtruſam animi voluntatem ſignificat. Cicero.

Oratoria ſupellex.

ERUDITIONES
& Alia Supellex.

Annulus.

De Annulis.

Plinius lib. 13. cap. *peſſimum vitæ ſcelus patrâſſe dicit eum, qui annulum digitis primus induit.*

Prometheus Annuli Author

In Fabulis Prometheus habetur author annuli: Hic exſectum circulum ex catena, qua ad *Caucaſum* ligatus erat, dicitur geſtaſſe cum tuberis fragmento ut maneret pœnæ recordatio. Unde factum eſt, *ut in gratiam Promethei Parentis homines deinde annulos geſtarent.* Kirchm. de Annul.

Ser-

Servis in libertatem vocatis; circulus ex catena cum particula lapidis de quo fuerant empti eidem circulo inserta dabatur, ut essent memores conditionis pristinæ. Deinde ex luxu ferrum in aurum, lapis in gemmam transiit: cæpitque esse gestamen quod antea fuit vinculum, & ornamentum quod fuit tormentum. Petrasanta l. 3. de Annulis. Servis dabatur annulus.

Annuli dantur Sponsis, quia servire invicem conjuges debent, nec retinent sui in matrimonio libertatem. Spons. dantur. annuli.

Apud *Pythagoram* etiam *Annulus Symbolum servitutis fuit*, ideo proverbio monebat; *arctum annulum ne indue*, id est, in duram servitutem te non committe. Annulus servitutis Symbolum.

Flamini Diali interdicebatur annuli usus: nam Sacerdotes maxime debent esse liberi: Nostri tamen utuntur utcunque, quia Deo & virtuti servire debent. Sacerdotibus interdictus.

Numæ Pompilii & Servii Tullii statuæ cum annulis erant tempore Plinii in Capitolio; quia Rex bonus est servus publicus. Statuæ cum annul.

Post exactos Reges annuli ferrei erant Romæ apud Imperatores, & manserunt tamdiu quam manserunt aurei amores. Imperator. annul. ferr.

Mos. Rom. *In funere apud Romanos, luctu & acerbis Reipublicæ casibus aureos annulos deponebant, & ferreos induebant.*

Annuli diversi. *Erant annuli æstivi pro Æstate, hyberni pro Hyeme, Verni etiam & Autumnales, Candida gemma Hyemem, Cerasina Ver, flava Æstatem, rubea Autumnum repræsentabant.*

Heliogabalus. *Erant pro singulis Mensibus singuli annuli, imo Heliogabalus quotidie toto anno annulos mutavit, & singulos semel tantum induit.* Petrasant. lib. 3.

Annulus pronubus. *Annulus Sponsæ dabatur loco pignoris, quem Tertullianus* Pronubum *vocat, & Juvenalis* Pignus digiti.

Seleucus. *Seleucus in annulo Anchoram sculptam habuit*; convenientissimam Sponsis; quia est signum fixæ firmæque benevolentiæ, ut possit dici illud Poëtæ *Propert.*

Anchora. *Anchora jacta mihi est:*

Et illud *Pindari. Jam Anchoram ad felicitatem jeci.*

Indi. Nec novum est Anchoram portare in manibus, dicit enim *Philostratus* in vita Apoll. Consuetudinem apud *Indos* fuisse *ut Anchoram auream in manibus gestarent.*

Polycrates. *Polycrates in annulo habuit sculptam lyram, quæ signum est concordiæ:* Clemens

Clemens Alexandrin. ex hoc *Ambros.*
Ubi nuptiæ ibi harmonia, ubi harmonia nostra Deus jungitur.

Annulus nuptialis in quarto digito manus sinistræ portabatur. Ratio hujus præcipua est, quia in eo digito vena quædam reperitur, ad Cor usque pertingens: & hoc modo putabatur, ab Ægyptiis cor ipsum coronari. Ideo bene non nemo dixit, annulus est corona cordis. Annulus corona cordis.

Romani soliti sunt omnes alios digitos coronare præter medium, qui morosus, sordidus, impudicus dicebatur. Pierius. lib. 4. Romani.

Annulus qui à Sponsis offerebatur ferreus fuit, & sine gemma; pertinet hoc ad durationem & robur: vel ad modestiam & fugam luxus: Gemma autem Annulo deerat, quasi ipsa Sponsa gemma esset Plin. l. 3. cap 1. Annulus sine gemma.

Apud Persas Annulis ac monilibus uti nulli licebat, nisi cui à Rege data essent. Proinde donari annulo, magnæ benevolentiæ & amicitiæ signū erat. Plin. Persæ.

Apud Romanos soli honoratiores, uti Centurio, Tribunus &c. aureis utebantur annulis; alii omnes ferreis. Idem. Rom.

Iidem legatis ad exteros profecturis annulum aureum tanquam insigne munus dabant. Idem. Legati.

Car-thagin. *Carthaginenses pro munere expeditionum militibus annulos dabant.* Idem.

Hannibal. *Hannibalis annulus venenum pro necessitate servatum sub gemma habuit.*

Victimæ obsignatæ. *Nefas erat olim victimas offerre, nisi eas prius Sacerdotes annulo obsignavissent. Petrasant.* Habuit verò hic annulus in gemma sculptum hominem procumbentem manibus junctis, cum gladio ad jugulum.

Annulus Midæ. *Midæ aut potius Gygis annulus erat cujus gemma si versus volam manus vertebatur, ipse à nemine cernebatur & omnes cernebat.* Hoc annulo ipse usus *Opilio in Regem Lydiæ* evasit. Plin. lib. 13. cap. 1.

Adami annuli duo. *Adamus duos dicitur habuisse annulos; unius nomen* OBLIVIO, *alterius*, MEMORIA fuit. *Ex Tal, Judæor.*

Mos Venet. *Princeps Venetus quolibet anno, die Ascensionis Domini cum solemni supplicatione per mare vehitur, & illi annulum injicit, ut ita Mare Reipubl. Venetæ desponset.*

Alex. Magn. *Alexander Magnus ante ipsam mortem cum jam loqui non posset, Perdiccæ magno amico suo, annulum quo usus fuerat in signum Amicitiæ dedit.* Curt.

Lega-

Legatus quidam Polonus apud Imperatorem quendam Germaniæ, cum illi Imperator theſauros oſtentaret, quibus ſe Polonos debellaturum gloriabatur, annulum ex digito detractum in theſaurum injecit, dicens: Addamus aurum auro. Cui Imperator vernacula reſpondens dixit: **Habt danck /** *Ex hoc nomen deinceps promeruit familia* Habdanckorum. Polonus. Legatus.

Annularem digitum Sacerdotes ſacrificaturi variis odoribus inungebant. Pierius. Sacrificaturi.

In Pyrrhi annulo Apollo cum novem Muſis exſculptus fuit ac ferè Parnaſſus integer. Alex. ab Alex. Pyrrhi Annul.

Plinius junior quadrigam in ſuo annulo habuit. Plinius jun.

Carolus Magnus pro annulo ſignatorio gladii capulo utebatur. Carol. Magn.

Pharaonis Annulus quem Joſepho dedit, habuit ſignum crucis ſignificans quod ei ſumendorum ſuppliciorum poteſtatem daret. Pharaonis annul.

Flamen Dialis caſſo & pervio annulo utebatur. Nimirum Sacerdos ipſe gemma eſt. *Agell.* Flamen Dial.

Abrahamus Gorleus ſcribit ſe reperiſſe annulum aureum vetuſtum cui ſimul adnexa erat clavis: in gemma Annul. vetuſt.

habuit duas ſpicas ſculptas, inter quas erat gubernaculum navis & in manubrio gubernaculi, crux.

Sponſis annuli dati.

Dabantur Sponſis annuli, qui inſculptam ſponſorum aut ſponſarum effigiem ad memoriam eorum cordi habendam gererent. Puto ego inſculpta fuiſſe quædam amoris Symbola, nam & in calceis ejuſmodi Symbola ferebant, ut teſtis eſt *Clemens Alexandrimus;* l. 2. Pædag. c. 11. *Multa* inquit *fæminarum ſoleis quoque amatorias ſalutationes imprimunt, ut vel per terram numeroſe incedentes meretriceos Spiritus in inceſſu inſculpant.* Caſtæ autem Sponſæ in ſuperiori parte calcei Symbola hæc geſtabant, vel in parte ſubjecta calcei, *addebant ſoleis clavos, cum iis formis inſignes, quas in ſigillis exſtare videmus.*

Fiat roſa quidquid calcaveris; unde hoc natum.

Et hinc arbitror natum loquendi modum, cum ex veſtigiis alicujus dicantur flores erumpere. Sic dicitur quoque *apud Perſe. Quidquid calcaveris, hoc roſa fiat:* Quia fortè clavis inſcripta fuit roſa.

Carolus V. Horologium in annulo.

Carolus V. *In annulo horologium habuit, quod non ſonabat ſed pungendo digitum, horas indicabat, monebatque Imperatorem temporis exacti.* Petraſant.

Quædam Regina Ungariæ annulum

ex

ex Smaragdo habuit; sed prima nocte nuptiarum fractus est: Sentit enim hæc gemma jacturam Virginitatis. Idem. Smaragdus.

Philosophi suos Magistros in annulis cælatos habuerunt. Stoici Zenonem: Academici Platonem: Peripatetici Aristotelem: Alii Epicurum. Idem. Philosophi Magistros in annu. habuerunt.

Alii parentes, Avos, Patriam: Aphricanus Patrem: Lentulus Avum: Julius Cæsar Venerem: Galba canis caput. Alii Alios.

Alexander M. in annulo uno habuit Darii imaginem, pro Epistolis in Asiam à se victam obsignandis: Epistolas vero in Europam suimet imagine obsignavit. Alex. M. Annuli.

In Pompeji annulo ensifer Leo fuit. Pomp.

In Augusti, Sphinx (significabat robur cum solertia, vel secreta esse principum consilia) Deinde cum murmuraretur Augustum ænigmata scribere, imago Alexandri magni in eodem annulo sculpta fuit. Augusti annulus.

In quorundam annulis *Harpocrates Deus silentii:* in quorundam *Amor Leoni insidens habenisque regens iram,* fuit. Harpocrates Deus silentii.

In *Mecœnatis* annulo *Rana* fuit ex *Insula quapiã,* ubi ranæ perpetuo silent. *Hic Mecænas cum esset Secretarius Augusti, omnẽ silentii fidem ei promittebat.* Mecœnas in annulo Ranam hab.

Olim gravatis somno & morientibus detrahi debebant annuli. Plinius.

Tiber. *Tiberius ſub pœna gravi prohibuit, ne quis annulos imagine ſingulari notatos in lupanaria, latrinas, aut alia loca obſcæna inferret, & ob id accuſatus eſt Paulus Prætorius quod matulâ indigens manum cum annulo & imagine Tiberii obſcœno vaſi admoviſſet.* Seneca lib. 3.

Cato. *Cato in annuli ſui gemma ſcriptum habuit: Amicus unus, inimicus nullus.* Guevar.

DE TORQUE.

Conſtant. *Conſtantinus Imperator in Torque ſuo Solem aureum tulit cum Inſcriptione:* ET ASTRIS, ET SIBI. *Niceph.*

Idem Imperator alium Torquem habuit, in cujus medio pendebat Cor aureum, circumcirca vero omnia ſuppliciorum genera erant expreſſa cum Inſcriptione; NIHIL, NIHIL, NIHIL: quaſi dicere Cor vere Deum & patriam amans, pro Dei & patriæ amore hæc omnia contemnit. *Idem.*

Burch. Montmorẽt. *Burchardus Montmorentius ſtetit in Acie infractus, dum alii è prælio fugerent:* poſt intravit ſemel aulam *Philippi* I. *Regis*, torquem in collo habens connexum ex aureis capitibus Cervorum, ex quibus dependebat *caput canis.*

Aulici

Aulici indignati, quod venationum trophæa circumferret, ſed ille Regi quærenti de inſolito Torque, reſpondit: *Notari illo torque proceres illos, qui fugerunt ex prælio timidi inſtar Cervorum, dum ipſe manſiſſet inſtar fidelis moloſſi ad cuſtodiam ſui Regis.* Petraſant.

Boleſlaus Rex Poloniæ circumferebat in *Torque, parentis ſui imaginem,* ne unquam aliquid turpe aut parente ſuo indignum faceret. *Cromer.* Boleſl.

Quidam *Prorex Neapolitanus* cum in extremis, illi allatus eſſet torques à Rege, collo eum imponens dixit: *O quam magna ciphra ex multis ciphris conſtans.* Tipocius. Prorex Neapol.

Cum Sardinius quidam habitandi cauſſa Carthaginem migrare vellet, Claudius Imperator eum magno ſtudio retinuit, inquiens, Ego Te aureis compedibus obligabo. Intellexit per hoc Senatoriam dignitatem. *Dion.* Aureæ compedes.

Darius Medicum qui ſe graviter infirmum ſanavit, duarum compedum aurearum paribus donavit. Herodot. Darius.

Philo hoc ſenſu dari torquem dicit: Damus Tibi torquem ornamentum in proſperitate, vinculum in adverſitate. Philo.

Pulchra eſt illa catena quam efficit Catena

Magnes ferreos annulos attrahens ad invicem, cum inſcriptione. *Arcanis nodis*. De qua ſupra.

Tirii. *Tirii obſidione preſsi Herculis Dei Imaginem ne à ſe diſcederet, aureis torquibus alligaverunt*. Curtius.

Fabii torques *Torques Fabii Quadrati in marmore inciſus, in medio ſpeciem candelabri habuit*. Pierius lib. 41.

Romani. *Qui in prælio ſe inſigniter geſſerant apud Romanos torquibus donabantur: ſed Externi aureis; Romani ferreis* Alex. ab Alex. c. 3.

In Galliis erat Ordo qui torquem ex liliis aureis concinnatum geſtabat, vocabaturque ordo liliatus.

Ludovicus. II. *Valeſius inſtituit ordinem ex Proceribus Galliæ qui uterentur torque de quo pendebat bulla cum imagine S. Michaëlis Archangeli Draconem calcantis, cum inſcriptione.* IMMENSI TERROR OCEANI. *Supra torquem verò erat corona regalis*. Cardanus.

DE POCULIS.

Græci tria pocula apponūt. In Cœna apud *Græcos tria pocula* apponebantur, unum *Mercurio*, alterum *Gratiis*, tertium *Jovi Servatori*. Alex. ab Alex.

Gram-

Grammaticum poculum ſeu poculum literarum fuit *verſibus Homericis* circumſcriptum & *Palladi* ſacrum: Hoc poſtea fuit adfixum in *Dianæ Templo*. **Grammaticũ poculũ Palladi ſacrum.**

Erat etiam genus poculi quod dicebatur *Cymbium*, quia erat in formam cymbæ aut navis factum. **Cymbium.**

Verus Imperator habuit calicem cryſtallinum, qui nominabatur VOLUCER *ſeu* EQUUS: ab ejus equi nomine quem dilexit. *Capitol.* **Procul. Veri Imper.**

In Scypho *Henrici Galliæ Regis* gemmeo, erat *Angelus aureus, lilium adamantinum manu tenens*. Turſell. **Henri. Scyph.**

In *Didonis* poculo erant res geſtæ Majorum ſculptæ, id eſt, *Jovis, Beli, Agenoris, &c.* Virgil. l. 1. Æneid. **Didonis.**

Poculum *Rufi* ex Electro fuit, habens caprum aureum efformatum cum aureo vellere, in quo ſedebat Amor aureus, alatus, inflans tibias, qualibus Epithalamia canebantur. *Mart. lib. 8. Epigr. 49.* **Poculum Rufi.**

Ex cornibus *Onagri* fiunt pocula, ex quibus qui potaverit, eo die nec ferro, nec igni, nec venenis eſt obnoxius. *Philo lib. 3. cap. 41.* **Onagri cornua contra venen.**

Ferdinandus Rex, Solimanno Turcæ Poculum aureum obtulit, totum gem- **Poculũ machinã ho-**

mis

gariam præ ſeferere. *mis diſtinctum, habens argenteam machinam horariam; quæ non horas tantum, ſed motus etiam errantium ſignorum & lunares mutationes exprimebat: Erat autem tantæ magnitudinis ut duodecim viri portarent.* Jovius & Sab.

Ludovicus XII. *Ludovicus* XII. *Galliæ Rex* utebatur pro Symbolo, *Cratere Cœleſti*, cum inſcriptione: *Inter ecclipſes orior.* Tipoc.

Neſtor. *Scyphus*, quo *Neſtor* olim utebatur, dicebatur *Neſtorida*: fuit aureis clavis confixus; anſæ ipſius quatuor erant, & circa quamlibet duæ columbæ aureæ paſcebantur: duæ Columbæ aureæ ſub pedibus Scyphi erant: Hunc Scyphum vocat *Alciatus* Cœlum:

Eſt cœlum Scyphus ipſe colorque argenteus illi
Aurea ſunt cœlis ſidera claviculi.
Plejades eſſe putant quas dixerat ille columbas,
Umbilici gemini magna minorque fera eſt.

Apollo & Nep. in ædificatæ Trojæ præmium pocul. accep. *Neptunus* & *Apollo* in præmium ædificatæ *Trojæ* poculum aureum acceperunt: Cecinit autem *Apollo Lyrâ*, qua ſonante muri ſteterunt. *Mart. l.* 8.

Figura-

Figurabantur etiam pocula exſculpto intus ſpeculo ad multos angulos: ut uno intuente turba appareret.

Quem quiſque gratum habebat, ejus ſpeciem inſculpebat in poculo: quod de *Epicureis* teſtatur *Cicero* Ult. de Fin.

Cornelius Marcus utebatur poculo ex Electro, in cujus medio *Alexandri M.* vultus erat expreſſus: in circuitu autem omnis hiſtoria & bellum illius exprimebatur. *Trebell. Pollio.* Cornel. Marc.

Erat & poculum *Baucalium*, ita dictum, quod redderet quendam ſonum cum infunderetur. *Alex. Aphro. in Probl. l.* Baucal.

Pater *Clitophontis* habuit poculum, cujus oram vites in ipſo natæ coronabant; è vitibus racemi pendebant cum botris, qui ſicco poculo omnes acerbi, immiſſi autem vino rubentes & maturi fiebant. poterat hoc *poculum* dici *Vinea*. Achill. lib. 2. Poculum, vinea.

Joſeph Patriarcha ex poculo divinabat teſte S. Scripturâ. *Gen.* 44. *v.* 5. Joſeph. Pocul.

Priuſquam in convivio pocula guſtabantur Diis libabant Antiqui; & convivis apprecatio inſtituebatur. *Primus* autem calix *Jovi Olympio* miſcebatur; Mos Antiq.

batur; *ſecundus Heroibus; tertius Jovi Servatori,* Alex. ab Alex. l 5.

Scyphus boni omin. Remotis menſis mos fuit Antiquis, maximum ſcyphum afferri, qui dicebatur *Scyphus boni ominis*, quia boni ominis cauſſa circumferebatur, & de illo omnes guſtabant. *Idem.*

DE CORONIS, SERTIS *& Floribus.*

Caligula. *Cajus Caligula* coronas invenit inſtar Solis & Lunæ. *Idem. l.* 4.

Corona. Civica. Donabantur antiquitus *Coronâ* viri fortes & ſtrenui in bello. Alia autem erat *Civica*, quam perpetuo geſtare licebat & fiebat ex fronde, hanc qui meruiſſet in ludis à populo univerſo & Senatu ei aſſignabatur. Obſidionalis. *Corona obſidionalis* erat ex gramine in eo loco collecto, in quo cives obſidione liberati erant. Muralis. *Corona muralis* deſinebat in ſimilitudinem Pinnarum; Navalis. *Navalis* autem inſtar navis roſtrata erat. *Alex. ab Alex. lib.* 1.

Perſæ. Apud *Perſas* non modo Sacrificuli, ſed omnes qui Sacro intererant, coronabantur. *Idem.*

Barbaræ gentes. Apud *Barbaras gentes*, florentes corollas impoſuiſſe, pacis & Amicitiæ ſignum fuit. *Polybius.*

Roma-

Romani in conviviis etiam miniſtros conviviorum & pocula & poſtes coronabant. *Alex. ab Alex.* Romani.

Nuntii victoriæ, literæ & naves & faſces victorum lauro coronabantur. Idem. l. 6.

Deæ Floræ & *Deæ Salutis* in *eodem loco apud Romanos templũ erat.* Idem. Templum Floræ & Sal.

Coronæ Muſarum ex pennis nectuntur quas ex *Sirenum* alis evulſere, quo ſignificatur earum famam Orbem peragrare, *Pierius.* Coronæ Muſarum.

Etiam Mortuorum ſepulchra ſolita fuiſſe coronari, refert *Pierius* lib. 55. & quidem *Valeriani filio, Romæ, ternæ coronæ, roſeæ in Julio, Myrtheæ hyeme ex teſtamento ſuperimponi debebant.* Sepulchra coronata apud Rom.

Triumphatori ſertum laureum fuit, ſed prius myrtheum: dum autem curru in triumpho veheretur, flores per plateas ſpargebantur. Sertum autem triumphatoris Jovi conſecrabatur. Alex. ab Alex. Triumphat.

Roſam olim ſpinis caruiſſe docet Baſilius: ſed poſt peccatum Adæ ſpinas aſſumpſiſſe: Unde *Roſa* ſine ſpinis apud Authorem eſt *Amoris Hieroglyphicum.* Pierius lib. 55. Roſa abſque ſpinis.

Ægyptii ſi quem vixiſſe ad extremum inoffenſa valetudine & dignitate obſervaſſent, *Amaranthi* corollam Ægypt.

capiti

capiti ejus imponebant. Eſt autem *Amaranthus* ſpica purpurea potius quam flos: & poſtquam flores deſecerunt, aquis madefactus reviviſcit, & hybernas coronas facit.

Æſtas & *Pax* in Spiceo ſerto dicuntur à Poëtis ambulare. *Idem.*

CAPUT VII.

De Orationibus Funebribus.

ORationum funebrium duplex genus eſt in uſu. Nam aliæ dicuntur ab Hoſpitibus ad Amicos defuncti; Aliæ ab Amicis defuncti ad Hoſpites. De utriſque agendum ſeparatis quæſtionibus, & dein de *Epitaphiis* ſeu Sepulchrorum & Vexillorum Inſcriptionibus.

QUÆSTIO I.

Quomodo conſtruitur Oratio funebris ab Hoſpitibus ad Amicos defuncti.

Orationes Funebres ab Hoſpitib. ad Amicos.

Tria præſtare debet talis Oratio: exprimere dolorem ſuper defuncto: Laudare defunctum: & conſolari Amicos defuncti: Hæc autem ita fiunt optime. *Primo*, Exordiendo ab aliquo diſcurſu de Mortis certitudine, aut de incertitudine temporis mortis, aut de varietate, aut de potentia: vel dicendo de brevi-

brevitate vitæ aut de mutatione fortunæ aut de Calamitatum impendentium hominibus multitudine: vel declarando quis dolor ex morte secutus sit: vel optando lætiorem occasionem, in qua adfectum tuum & obsequia defuncto ostendere velles: vel dicendo, ferreum eum fore, qui mortuum talem non defleat: vel describendo dignitatem & potentiam mortui, & ex ea occasione erumpere in querelas & commiseratio-nem: vel laudando Amicos à constantia amicitiæ &c. *Secundo*, Laudando defunctum à Nobilitate Majorum, à factis Parentum, à meritis & bene gestis erga Patriam, Ecclesiam, alios. *Tertio*, Consolari Amicos; adferendo Causas quæ dolores mitigare possunt. Tales autem Caussæ communiter sunt: *Voluntas Dei; necessitas moriendi communis; recte acta vita; bene merita in Rempubl. & Ecclesiam; memoria secutura, posterorum felicitas, exempla aliorum, qui mortem suorum tulerunt patienter; dicta Sapientum; Amicorum constantia &c.* Sed

Nota quod hujusmodi in oratione maxime hi dominari debeant affectus; *Amor, Dolor, Commiseratio, & alii graviores*: atque ideo valent *Primo*, *Exordia*

Exordia ex abrupto aut alio ſingulari impetu fuſa. *Secundo*, Poſſunt adhiberi frequentes *Exclamationes*, *Epiphonemata*, *Deſcriptiones*, *Apoſtrophe*. *Tertio*, Excurratur ſæpe in querelas de inconſtantia vitæ, de fallacia ſpei, de afflictione Amicorum, Patriæ, Eccleſiæ, quando vir ſingularis occumbit. *Quarto*, *Apoſtrophe* fieri ſolet vel ad Amicos defuncti, laudando quod talem virum in ſuo genere habuerint; vel ad hoſpites excitando eos ad mortis terrorem & conſiderationem : vel ad defunctum gratulando illi æternam Patriam & perennem ex benefactis famam apud poſteros: vel ad Familiam, Patriam, Relligionem, Templa, Xenodochia, filios, conjugem ; excitando ad fletum, quod benefactorem amiſerint: vel valedicendo defuncto nomine ſingulorum hoſpitum & Amicorum : aut illius nomine hoſpitibus & Amicis : vel introducendo ipſum defunctum valedicentem.

PRAXIS.

Funebris Oratio.

Hæc eſt humanæ conditionis infelicitas, ut cum interituram ſe publico æternitatis decreto noverit, interitus tamen ſui deſtinatum tempus ignoret.

Eſſet

Esset aliquod adhuc in malorum maximo solatium, si, ubi cauta declinatione evitari non posset, posset tamen prævideri, ut cum inopinato ictu vim amitteret. Sed ô fatorum inclementiam, ô crudeles supra nomen suum *Parcas!* latet ultimus dies, ut observentur omnes: & quasi parum sit, fragile vitæ filum invida manu carpere, omne præterea quod vivimus tempus, timore inundat. Sæpe nimium de Tempestate securi negotiorum æquor adimus: hilaresque & salvi super procellarum capita triumphamus & nescimus *sub malacia insidias esse*, ponenteque vento *Brevia* superesse & *Scopulos*, qui etiam in portu parant naufragium. Omnino *sicut Fortuna, ita Vita nostra vitrea est, cum maxime splendet, maxime frangitur*. Et hæc ego non eo animo dico, quasi Dominus N. cujus ossa mœsti tumulamus existimem non exspectato mortis telo præventum esse: & in eorũ vixisse contubernio, quibus omnia casu metientibus, omnia accidunt, non eveniunt: Illudque temerarium & imprudens verbũ subinde occlamant, *non putavi*. Semper ille mortis memor, ubique mortem expectabat: Sẽper virtutis Alũnus, nunquam non æternitati maturus

fuit:

fuit: & ne ignavi militis more, ab impedimentis oneratus, tunc vaſa colligeret primũ, cum jam in acie ſtandum eſſet, ſuam quotidie in numerato habebat *Conſcientiam.* Exire è vita voluit, non excludi, cum ſciret *volentem à Fatis duci, nolentem trahi.* Noſtram hic ego lamentor miſeriam, Reipublicæ calamitatem defleo, quæ tantum virum nobiſcum præter ſpem amiſit; Cujus ſi redimere vitam integrum foret, nemo noſtrum eſſet, qui de ſuis illi annis non concederet. *Atlas* certè noſter fuit & Patriæ delicium; qui, ſi mœrorem noſtrũ noluiſſet, numquam naſci debuit; ſi perenne Reipublicæ decus & commodum, nunquam mori. Magnus quidem ille fortunâ fuit & Majorum imaginibus inſignis; quippe cujus familiæ claritatem nec ille ignorare poteſt, qui in Patria noſtra plus quam peregrinus & hoſpes vivit: Sed in hoc vere maximus dici meruit, quod Avorum virtutes ſupergreſſus, menſuram ſuam totus in ſe habuerit, & fortunam quantamcunque & animo & meritis exceſſerit: ut novo naturæ ingenio, non ille ex Majoribus, ſed Majores ex illo ad gloriam & famam nati videantur. Juventutẽ & lubricos ætatis annos laudent in illo,

illo, illi, qui disciplinis regendum habuere commendatum; Nos putavimus & meminimus innocentiam cum lacte imbibisse, cum ætate corroborasse: & sæpius incertum fuit, an in eo differret à virtute natura. Iverat æmulo *Ulyßis* studio in exteras Provincias, quod hac tempestate Nostratibus nimium solemne est: Sed innocens exiit, innocens rediit, quod heu nimis rarum. Excepit redeuntem Patria, ut amantissimum filium sollicita Mater; & in Reipubl. obsequiis instructum ad Off. N. honorem primum, deinde & Off. N. Reipubl. evexit. Hic ille virtutis campum nactus, quid non egit ut decurreret. Summam adhuc Juvenis authoritatem atque admirabilem in rebus tractandis industriam habuit: huic suavis accedebat affabilitas, affabilitati humanitas, humanitati diligentia. Sic universi hominum ordines, eum necessitatis suæ *Asylum* habere; in auribus ejus suarum precum domicilium collocare; neque ullum esse audivimus vel infimæ conditionis, qui non illum, quem supremum dignitate suspiceret, parem sibi facilitate experiretur. Privatorum dumtaxat esse ajebat *sibi & suis vivere, se publicæ luci expositum velut candelam aliis*

lucere debere, sibi consumi. Quid quod semper ille in publica territorii nostri corona prudentiâ superior triumpharit? nosque velut à Sole minora sidera consilium accipere potuimus, & illi, qui ætate ei non cedebant, sententia tamen libenter. Et cujus tandem facundia, Patriæ sibique non morituram apud exteros famam conciliatam, satis enarret? plus cogitationi hic relinquendum quam sermoni concedendum est; siquidem multa de Te N.N. dicere possumus, sed nemo satis. Si tamen has lugubres nostras admittis gratias, agit Tibi, agetque immortales Patria pro consiliis & ornamento: agunt Senatorum subsellia pro prudentia; agimus nos pro fama & laude : & Tibi simul illustris familia gratulamur, quod tantum viri decus protuleris, quem imitari possumus omnes, admirari debemus. Prohibe jam cadentes lacrymas ac æternæ Numinis voluntati defunctum concede. *In hanc necessitatem nascimur ut moriamur*; serius aut citius, ad illum pertinet, cujus arbitrio totus componitur Orbis. Juvenis quidem Dominus N. vixit, at senex mortuus est, si non ætatem annis, quod hominum est, sed recte gestis & virtutibus, quod

quod Heroum eſt, cenſemus. Quamquam, quid vixit? qui mortuũ dico; adhuc vivit, vivetque non in hoc mortali corpore fortunæ & calamitatum theatro, ſed in animis cordibuſque omnium; mortalitatem depoſuit; Vitam non exuit, ſed mutavit. Dixi.

QUÆSTIO II.

Quomodo conſtruitur Oratio in qua gratiæ aguntur nomine defuncti Hoſpitibus?

Ad Hoſpites Gratiarum Actoriæ nomine defuncti.

Similis in multis eſſe hæc Oratio priori debet, ita tamen texi ſolet: *Primo*, ponitur aliquis diſcurſus de morte, aut de miſeriis humanis, aut de vita præſenti; aut ex abrupto deſcribitur dolor propter defunctum: aut quocunque alio modo, ſupra in præcedenti quæſt. dicto inchoatur. *Secundo*, inſtituitur laus defuncti. *Tertio*, fit gratiarum actio hoſpitibus, qui funebri pompæ adeſſe voluerunt, ſive per ſe, ſive per Legatos miſſos: & fit repromiſſio obſequiorum in alia lætiori neceſſitate & occaſione. *Quarto*, fit invitatione ad Convivium funebre.

Nota.

Nota quod pleriſque in locis inter Magnates legati mitti ſoleant, qui no-

mine eorum perorent: illis ergo, cum gratiæ agendæ erunt, prioribus dignitate, prius reſpondendum erit.

PRAXIS.

Gratiarum Actoria ad Hoſp.

Et non ille latiſſime humanæ imbecillitatis imaginem explicuit, qui duarum vocum anguſtiis incluſit Elogium & *vivam mortem vitam hominis* appellavit N.N. Omnino non morituri, ſed morientes vivimus, alterniſque momentis vita & mors, dies & annos ſibi partiuntur. Ruina & perennis fuga eſt tempus quod vivimus. Labitur Infans in puerum, Puer in juvenem, Juvenis in virũ, Vir in ſenem; & ſic omnis rerum humanarum Hiſtoria, eſt interire. Atque utinam hoc ordine conſtanter procederet negotium, & ultimus qui omnes conſumat dies nonniſi cum ſenectute incumberet: Sed cæca Mors neſcit diſcrimina, & latronis more quidquid obvium eſt diripit, juxta maturos immaturoſque invadit, eo ſolum nomine, quia mortales. Ecce recens ante oculos exemplum Dominus N. cujus ſi recte geſta & virtutes conſideramus non immature obiit: ſi annos & deſideria omnium, eheu nimis immature!

Ut

Ut enim famæ ſatis, ut ſatis immortalitati vixerit; Nobis certe non ſatis, non ſatis Patriæ, non ſatis bonorum votis, qui cum tot immortalia gerentem viderent, vix cenſere volebant mortalem. Fuit benigniore natus genio, & cœlo liberali, utpote in quo Natura parens nimium permiſerit ſibi cum genuit, quandoquidem unum habere conceſſit ea, quæ vix multis conceſſit. Cum *Sidonio* dicam, *Natura, Virtus, fortuna in eo ſibi compendium fecerant, & nobilem nobiliſſ. Heroum epitomen.*

Et quis non in illo *Ariſtidis* juſtitiam ſuſpexit? quis non *Lycurgi* prudentiam admiratus eſt? quis non *Alexandri* magnanimitatem? *Julii Cæſaris* fortunam? imperterritum in adverſis *Catonis* & *Pompeji* pectus vidit, coluit, adoravit? Nemo illo incorruptior; nemo in negotiis agendis aptior; in gratificando humanior; in bene de aliis merendo paratior. *Non ſibi Se, ſed Patriæ natum ſciebat;* quare quod *Themiſtocli Miltiadis* trophæum, hoc illi amor Reipubl. fuit. Vigilabat, dormiebat, & Patriæ cura ſemper verſabat animum: cujus publicam quietem, privata inquietudine dicebat ſanari oportere. Et audivit illius ex ore verbum aliquis, quod

quod Relligionem, quod Cœlos, quod famam violaret? Sane nihil virtuti ipsius arduum, nihil impervium fuit; quod autem in pietatis & Religionis Amore præcipuum eſt, *neſcivit velle, quod velle non debuit.* Sint igitur multa quæ luctum familiæ & Patriæ mitigare poſſint. N. N. illud grande & magnum doloris ſolatium, Dominum N. ſub onere Reipubl. fractum occubuiſſe. Quamquam & ſerenitas & tranquillitas, qua ſupremum clauſit diem, quanta & qualis? Deus immortalis quam non perturbatè, quam ſuaviter: In morte ſibi vel maxime vivere videbatur, qui dum viveret, aſſidue ſibi moriendum eſſe cogitabat: ut minime illius vita mori oblivione poſſit, cujus vel ipſa mors viſa ſit immortalis. Sed quæ jam vobis gratiæ referantur Domini Hoſpites &c. quod Supremo amicitiæ & Chriſtianæ pietatis officio egregiè perfuncti, frequentes confluxeritis, ut diem hunc Patriæ & nobis luctuoſum veſtro etiam dolore levaretis: Revera Amici; revera vicini & uſque ad ſummam fatorum urnam in amore conſtantiſſimi. Faxint Superi ut hanc obſequiorum induſtriam lætiori occaſione compenſare liceat: ad hoc prompti & alacres,

alacres, animos & corda consecramus. Interim ut mutuus dolor, mutuo convictu melius mulceri & profligari possit, post lugubrem laborem ad lugubre convivium N. N. Dominos invitamus.

SENTENTIÆ

Huic Materiæ servientes.

Uno eodemque ubere vitam mortemque sugimus. Epictetus.

Non est res magna vivere, magnum est honeste mori. Seneca.

Nemo unquam mortalium erravit ad Sepulchrum. Idem.

Alia vos, ô Reges, Aula deducit in sepulchrum, vermis, putredo, tenebræ. Gers. Paris.

Quem Dii diligunt Adolescens moritur. Plaut.

Optima quæque rapit mors, pessima quæque relinquit. Homer.

Puer centum annorum moritur, & peccator centum annorum maledictus erit. Jesaias c. 65. v. 20.

Mors ultima Linea rerum. Horat.

Somnus frater mortis. Seneca.

Mors medicus Malorum est. Æsch.

Mors terribilis est iis, quorum cum vita

vita omnia extinguuntur; non quorum laus emori non potest. Cicero.

Mors nobis quasi Saxum Tantalo impendet. Idem.

Impie & impudenter vivere, non tantum est male vivere, sed diu mori. Democrat.

Undique eadem est via ad Sepulchrum. Diog.

Nos accendimur & extinguimur, medio tempore aliquid patimur. Seneca.

Quoniam vita qua fruimur brevis est, memoriam nostram, quam maxime longam efficere studeamus. Sallust.

Tota vita discendum est mori. Et: *Nullius rei difficilior est scientia, quam vivere.* Seneca.

Cogites velim mortale Corpus nos habere, sed gloria & laudibus fieri compotes immortalitatis. Isocrat.

Bene moritur, quisquis moritur cum lucrum facit. Euripid.

Post mortem non opuscula, sed opera pensanda meminerimus. Plutarc.

Non vivere bonum est, sed bene vivere. Et: *quid est novi hominem mori, cujus tota vita nihil est aliud, quam ad mortem iter.* Et:

Quisquis ad vitam editur, ad mortem destinatur. Seneca.

Illi

Illi mors gravis incubat, qui notus nimis omnibus, ignotus moritur sibi. Senec. Trag.

Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitæ, & tunc cum crescimus, vita decrescit: & hunc ipsum quem agimus diem, cum morte dividimus. Et: *Vir fortis & Sapiens non debet fugere ex vita, sed exire.* Et: *Quidquid egeris tunc apparebit cum animam ages.* Et: *Omnes eadem conditio revinxit, cui nasci contingit, mori restat; intervallis distinguimur, exitu æquamur.* Seneca.

Commorandi nobis diversorium natura, non manendi, dedit.

Ex vita discedendum est, tamquam ex hospitio, non ex domo. Cicero.

Mihi nec diuturnum videtur illud, in quo aliquid est extremum. Et: *Vestra quæ dicitur vita, Mors est.*

Nunquam bono quidquam mali evenire potest, nec vivo, nec mortuo. Seneca.

Justus mortē cavet, non pavet. Bernh.

Non potest male mori, qui bene vixerit. August.

Compendium est male agentibus, si cito moriantur. Ambro.

Inopi quanto longior vita, tanto plus supplicii. Tacitus.

Tota vita hominis unus est dies. Fabius.

Non est ullum majus solatium mortis, quam ipsa mortalitas. Seneca.

Mala mors putanda non est quam bona vita præcessit. Aug.

Mors vitæ est testimonium. Ambrosius.

Cui peregrinatio dulcis est, non amat Patriam. Augustin.

Non domus est hoc corpus, sed Hospitium & quidem breve hospitium, quod relinquendum est, ubi te gravem esse hospiti videas, Seneca.

Sicut mali nascuntur ut moriantur, sic boni moriuntur, ut vivant. Guevar.

Vir bonus etiamsi moriatur vivit; vir malus etiamsi vivit, moritur. Idem.

Mundus est taberna fortunæ, in qua omne mercimonii genus suspectum est. Et: *In Fortunæ nundinis nihil nisi mendacia venduntur, nihil nisi nostræ vitæ stipe solvitur, nihil ad pondus & mensuram datur.* Idem.

Viri Sapientes magis duos vitæ hujus dies felices, quam ducentos fortunæ adversæ formidant. Et:

Non minus egent consilio felices in rebus secundis, quam auxilio miseri in rebus adversis. Idem. l. 3. c. 44. Et; l. 3. c. 51.

Ma-

Maximum ultionis genus, quo ini-
micos nostros afficimus, est; ut eos diu
vivere sinamus. Et:

Mors est verum perfugium, perfecta
sanitas, portus securus, integra Victoria
caro sine osse, piscis sine spina, frumen-
tum sine paleis. Et l.3.c.53.

Vita innocens mortem reddit secu-
ram. Et: Immoderatum in vita risum,
largus in morte ploratus sequitur.

Quod Phœnix inter aves, hoc filius
inter homines, qui Patris mortem non
exoptet. Idem.

Divitiæ, Adolescentia, Solitudo, Li-
bertas, sunt quatuor pestes quæ vivos oc-
cidunt, mortuos infamant. Idem. l.3.
c.35. Et cap. 56.

Pauper ut requiescat moritur, Dives
ut crucietur. Et:

Soli felices appellandi sunt, qui ex
hac vita Deo chari, & hominibus non
invisi discedunt. Ibidem Et l 3.c.59.

Germanus & minime ingratus fili-
us, quo die Patrem in tumulum durum
miserit, eo ipso die illum sepelire in tene-
ro corde debet.

Ita vivere hominem oporteret, ac si
post horam ei esset migrandum. La-
ctan. lib.7. Difficile est tacere cum do-
leas. Cicero.

Loquacissima res est homo infelix. Philos.

Non ii optime vixerunt, qui diutissimè, sed qui modestissimè. Varri

Quo facilius obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet. Seneca.

Qui est hodie, in eum qui cras erit, morietur; & qui heri fuit, in eum qui hodie est, mortuus est. Plutarc.

Vita Comœdia est, cujus Epilogus Mors est.

Vita Græcis Comœdo-Tragœdia est, nam mista habet lætis tristia: Porphyrius Matrimoniũ etiam sic appellavit.

Quomodo fabula sic vita: non quam diu, sed quam bene acta refert. Seneca.

Congenita sunt sibi prorsus; vita & dolor. Philem.

Vitæ humanæ accinitur perpetuo cantilena, Eja, Eheu! Plutar. ex Aristoph.

Ad majora natus sum, quam ut terræ serviam. Philosoph.

Mihi semper videtur acerba, & immatura mors eorum qui immortale aliquid parant. Plin. Ep. 5.

Falsum est quod vulgo creditur; Testamenta hominum, speculum esse morum: cum Domitius Tullus longe melior apparuerit morte quam vitâ. Plin. Epl. 18.

Lau-

Laudabilius teſtamentum eſt, quod pietas, fides, pudor ſcripſit. Idem.

Qui quotidie vitæ ſuæ ſummã manu impoſuit, non indiget tempore. Senec. Epl. 101.

Multi per ſtillicidia emittunt animam: alii ſemel exhalant. Idem.

Quam bene vivas refert, non quam diu: ſæpe autem in hoc eſt, bene, ne diu. Idem Epl. 102.

Quicquid circa te eſt rerum; tanquam hoſpitalis loci ſarcinas ſpecta: tranſeundum eſt. Ibidem.

Dies iſte quem tanquam extremum reformidamus, æterni natalis eſt. Ibid.

Magnorum virorũ non minus præſentia Utilis eſt quam memoria. Ibidem.

Quiſquis aliquem queritur mortuum eſſe; queritur hominem fuiſſe. Senec. Epl. 98.

Non ut diu vivas, curandum eſt, ſed ut ſatis: Nam ut diu vivas, fato opus eſt, ut ſatis, animo. Idem epl. 93.

Quod eſt ampliſſimum vitæ ſpatium? uſque ad ſapientiam vivere. Ibid.

Non judicabam me mori cum ſuperſtites amicos relinquerem: putabam me victurum non cum illis ſed per illos, non effundere ſpiritum videbar ſed tradere. Idem Epl. 78.

Unus dies hominum eruditorum plus patet quā imperiti longißima ætas. Ibid.

Unū ex officiis vitæ est mori Epl.77.

Sapiens cogitat semper, qualis vita non quanta sit. Epl.69.

Vita secura, & sine invasionibus fortunæ, mare mortuum est. Epl. 67.

Vivit ille qui se utitur: qui vero latitant & torpent, sic in domo sunt tamquam in sepulchro. Epl.60.

Non ubique mors se propè ostendit ubique propè est. Epl. 49.

Punctum est quod vivimus, & adhuc puncto minus: sed hoc minimum specie, quadam longioris spatii natura divisit. Epl. 49.

Ut nunquam mortem timeas, semper mortem cogita. Epl.30.

Vir fortis & sapiens non fugere debet è vita sed exire. Epl.24.

Ex quo natus es, duceris ad mortem. Epl. 4.

Septimus quisque annus ætati signum imprimit. L. de benefi.

Multi sic complectuntur vitam, & tenent; quomodo qui à torrente rapiuntur, spinas & aspera. Epl.4.

Quia nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur. Plinius l.3.ep.7.

Vitæ

Vita quoque ornatur variis ut sermo figuris.
Vita figurata est, vivimus ut loquimur. Ouenus.

APOPHTHEGMATA.

Clemens Alexandrinus In Orat. contra gent. *hominem esse Citharam dixit:* Pulchre, nam sicut Cithara è variis chordis, ita homo ex corpore & anima, opibus, honoribus, compingitur; ex quibus tamen omnibus una harmonia fit in laudem Dei, Patriæ, sui: Rumpitur hæc cithara dolore & morte. Homo Cithara.

Braxillus Philosophus moriturus cum à senatu frequenti visitaretur & deploraretur; propter quatuor se lætari dicebat. Primo, propter bonæ conscientiæ testimonium. Secundo, quod tantos viros suam mortem lugere videret. Tertio, quod 60. annis Reipubl. & aliis prodesse studuerit. Quarto, quod cultum quem debuit aliis, præstiterit semper; denique subjunxit, Ergo mihi hodie vitam exordiri videor. Diogen. Laërtius in vit. Phil. Braxillus moriturus ob quatuor lætatur.

Isidorus Pellusiot. vocabat Mundum perpetuam ruinarum ruinam. Macrob. Saturn. l. 2. c. 21. Allusit puto ad Mundus ruina.

Ethnicorum veterum consuetudinem, qui Deum suum non in forma humana depingebant, sed in forma baculi simplicis, appellabantque hoc Idolum; *Jupiter Tigillus* seu *Fulciens Dominus:* quasi humana omnia ad interitum ruentia fulcire Dei munus continuum sit.

Jupiter Tigillus.

Jupiter Stator.

Huc pertinet quod *Romulus Jovis effigiem in Capitolio* posuerit; cum titulo: *Jupiter Stator.* in manu baculum hic *Jupiter* habebat, ut eo fulcitet *Novam Romam; sed Sempronius Consul ibidem jussit Vulcanum locare, quasi dividentem Iovis baculum in baculos minores pro aliis Diis* v.g. *in sceptrum pro Plutone; in tridentem pro Neptuno; in clavam pro Marte; in caduceum pro Mercurio, & lemma adscripsit* : ET VOS FULCIUNTO. Quasi diceret vos minores Dii, id est, vos Domini, terreni Principes, Magnates, simul cum Deo fulcite ruentem mundum. Nam sceptra vestra participant à Sceptro Dei. *Diodorus Siculus.*

Adde hic quod in *Italia* alicubi in Templo depictus sit *mundus rotundus, quem duodecim baculi sustentant,* Lemma subscriptum est : *Prædicatio Euangelii*, ac si duodecim Apostoli

verbis

verbis ſuis velut baculis teneant orbem.

Aurelius Imperator moriturus dixit : *Ex omnibus quæ habui & poſſedi, duo tantum habeo, nimirum quod Deum offendi, cruciatum, & dolorem, quod vitiis tempus impendi.* Guev. l. 3. c. 56. **M. Aurelius.**

Secundus *Philoſophus* interrogatus quid eſſet *Mors*? reſpondit : Eſt *Somnus æternus, diſſolutio corporum, divitum pavor, pauperum deſiderium, inevitabilis eventus, incerta peregrinatio, latro hominis, ſomni mater, umbra vitæ, diſceſſio vivorum, omnium reſolutio, laborum finis, cupiditatum clauſula, improborum carnifex, bonorum præmium.* Idem. l. 3. c. 51. **Mors quid ſit?**

Epaminondas mortem ſortium virorum otium eſſe dixit: improborum vero & ignavorum laborem. Lycoſten. **Epaminondas**

Plato dicebat vita noſtra ſicut flamma ſtupæ à minimo vento extinguitur. **Plato.**

Homo eſt vas quaſſum & fragile, eſt corpus in omnem fortunæ contumeliam projectum. Seneca. **Homo.**

Alii dixerunt hominem eſſe calamitatis omnis hoſpitium.

Mors bona eſt laboris corona, felicitatis porta, vitæ janua. Bernhar. **Mors.**

Phi-

Philippus. *Philippus Maced. Rex.* cum consuluisset Oraculum quomodo posset senex fieri: responsum accepit: *Vita quadrigas.* Quo audito primum edixit, ne ullus in regno suo quadrigis uteretur: Deinde cum Montem audivisset esse, nomine *Quadrigam* eum suffodit & evertit. Sed *Pausanias* in capulo gladii, quo eum occidit, quadrigam habuit cælatam. *Valer. Maxim. l.* 1. c 8. Ext. n. 9.

Venus quatuor cygnis vehitur. Dicerem ego si vis ad Maturitatem pervenire, *vita quadrigas*, sed *Veneris. Venus* quippe *juxta Poëtarum Opiniones quatuor Cygnis vehitur;* & secundum *Bernhardum* Luxurię currus quadriga volvitur vitiorum: *Ingluvie ventris, inhonestate sodalium, mollitie vestium, otii soporisque resolutione.*

Crœsus Socrat. Quæsitus quidam olim quid mallet, an esse *Cræsus dives*, an *Socrates sapiens;* respondit: *In vita Cræsus, in morte Socrates.* Bessæus in concion.

Gorgias Leontinus Orator. Quæsitus olim *Gorgias Leontinus Orator* jam senex, an mortem æquo animo ferret, si è vita vocaretur, respondit: *Ex putri & defluente domuncula non invitus discedo.* Lycost.

Severus. *Severus Imperator* vivo sibi *loculum* parari jussit, cui se interdum includens sic

ſic illum alloquebatur: *tu ô locule virum capies, quem Orbis non capit.* Xiphilin.

Relligioſi quidam in Turcia incedunt per plateas portantes *ſpecula;* porriguntque obviis & dicunt; *inſpice & vide quis ſis.* Annales Turcici. Relligioſi Turcici.

Zeno philoſophus cum ab *Apollinis Oraculo* ſciſcitaretur, quomodo poſſet vitam bene agere? reſponſum accepit, *mortuos conſule, & ab iis quid ſit faciendum diſce.* Laërtius l. 1. Zeno.

Antiſthenes à diſcipulis quæſitus quid eſſet *Mors, duos Circulos fecit, & hoc eſſe mortem affirmavit:* Interpretati ſunt illi, unum circulum eſte corpus, quod ducitur unde incepit, nempe ad terram; alium circulum eſſe animam, quæ etiam ſuum terminum quærit. *Idem.* Antiſthenes.

Nabathæi Reges non in Mauſoleis ſed in fimo ſepeliebantur, nec aliud ſibi occini præter hæc verba voluerunt: *Pulvis pulveri, fimus fimo traditur.* Reinerus. Nabathæi Reges in fimo ſepel.

Iidem Reges ante pectus loco ſignaculi mortem geſtabant, cum inſcriptione. *Mater bonorum, Noverca malorum.* Idem.

Apud Scythas in coronatione Regis Scythæ.

ſpar-

ſpargitur terra & cinis, & ſimul hæc verba dicuntur: Hæc tua eſt origo, vide ne quid ſuperbe agas. Idem.

Medicæus. *Nicolaus Medicæus Princeps* cum poſt multas exſpectationes filium accepiſſet, lacrymans in hæc verba prorupit: *Et tu fili ad ferendas hujus ſeculi calamitates adveniſti.* Idem.

Juſtinus. *Juſtinus Imperator jubebat ſibi lectum conſpergi pulvere & lacrymans dicebat: Ecce nunc in pulvere dormiam, quoniam pulvis ſum & in pulverem convertar.* Cedrenus.

Albani. *Apud Albanos ſi maſculus naſcebatur, Adfines ei militaria munera offerebant cum his verbis: Armeris miſer, quia ad Bellum non ad otium veniſti.* Criſpinianus.

Marcus Antonius. *Marcus Antonius Senator Romanus cum Pyramides Ægypti luſtraret, ad ſuos dixit: Omnia tempus devorat, omnia conſumit, ſola gloria laborum noſtrorum cum tempore intercidere non poteſt: hæc ut æternum duret, vitæ eſt anteponenda.* Comineus.

Epaminondas præmium quale poſtulaverat. *Epaminondas Dux Thebanus* accepto lethali vulnere, cum univerſa civitas ad corpus ejus afflueret, de præmio laborum rogatus dixit: *Nullum aliud volo quam memoriam mei.* Sollicite

licite itidem quæsivit an Clypeus salvus superesset, & cum superesse audivit, dixit; *nunc lætus morior hoc salvo, quo salvo lætus vixi: Epaminondas dux vester, nunc vivere incipit, quia sic moritur.* Lycosten.

Democritus Philosophus mæstum Darium Regem ob mortem conjugis consolaturus; vitam defunctæ se restiturum promisit, si modo tres illi homines invenirentur, qui nunquam lugubri vestitu usi fuissent: quæsiti tres in tota Persia, & non inventi; tum ille ad Regem, vides ô Rex quam inevitabilis sit omnibus fati necessitas; nefas est deflere, quod nefas est devitare. Juem: & Julianus in Epist. ad Ameri. Demócritus solaturus Darium tres postulat homines qui lugubria nō sumpsissent.

Ferdinandus Rex Castell. ubi ab Isidoro intellexit vicinam esse horam mortis; regio habitu indutus ad Templum concessit, ibique consistens ad Altare, purpuram, sceptrum, coronam, torquem, annulum & omne regium vestimentum exsuens deposuit, dicens: Domine! Regnum quod à Te accepi, tibi restituo: colloca me in æterna luce: sic mortuus ibidem. Spondanus. Ferdinandus Rex. *Ptolomæus Philadelphus Ægypti Rex inter medias epulas mortui cranium semper habuit: & à ministris hanc sibi vocem* Ptol. Philadelphus.

dici

dici voluit; inspice Rex & cogita talem aliquando futurum. Plut. in conviviis Sapientum.

Xenophon. *Xenophonti sacrificium peragenti cum nunciatum esset, majorem natu filium occubuisse in prælio, coronam regiam primo deposuit, quæsivitque quonam modo occubuisset: ubi ergo audivit fortissime pro Patria pugnantem occubuisse, reposuit capiti coronam, & testatus est se voluptate majori perfundi, quàm dolore.* Lycosten.

Basilius. *Basilius Episcopus sibi vivus construxerat sepulcrum, sed imperfectum reliquit consulto: cum ergo pro festis diebus Episcopali pompa cogebatur uti, puerum destinavit qui subinde occlamaret: Pater mortem cogita, & sepulcrum tuum perfici jube,* Marlia.c.26.

Lips. *Lipsius decubiturus dicebat semper: ad Lectum ad Lethum.* Drexel.

Carolus M. *Carolus Magnus cum in extremo mortis articulo constitutus, à suis rogaretur, quænam insignia sepulcro affigi vellet, respondit: Sola Mortis insignia sculpantur, hæc est enim regina illa potens, quæ omnes meas victorias in nihilum redegit & de meipso victore triumphũ agit, hac adscriptione: Sola mors omnia æquat.* Gregor. Turo. lib. Histor.

Diogenes

Diogenes Cynicus cum aliquando curiosius sepulcra inspiceret, ubi defunctorum ossa cernebantur, Alexandrum M. obviam habuit, & cum ille percunctaretur, quid inter mortuos ageret? in hac ossium congerie Patris tui Philippi calvariam quæro, sed à cæteris dignoscere non valeo. Laërtius. Diogen. ad Alex.

Musonius Philosophus interrogatus, quisnam sit aptior modus ad diem ultimum feliciter claudendum, respondit: Vive ut cras moriturus. Marl. c. 26 Musonius.

HIEROGLYPHICA & Symbola.

Alphonsus Arragonum Rex in Symbolo dicitur habuisse *Coronam*, in cujus ambitu hæc inscriptio exstitit: *Artifex cudit, Deus ludit, imponendo, deponendo.* In fronte coronæ *pomum* erat *Smaragdinum*; cum Lemmate: *Æstate prodor; Autumno probor; Hyeme perdor.* Manus tenens filo Orbis globum; cum lemmate *Tenui pendentia Filo.* Alphōsi corona. Pomū. Manus.

Candela ardens *cum inscriptione: Dum aliis prosum, consumor.* Topotius. Candela.

Brachmani certis temporibus solent mittere vicinis regionibus arefacta folia cum his verbis: *Talis est vita homi-* Brachman. Folium

hominum, qualis foliorum. Drexelius in Prod. æter.

Lilium. *Johannes Dux Cliviæ* habuit in Symbolo lilium cum inſcriptione; *Hodie aliquid, cras nihil.* Hinc in tumbis antiquorum exprimebantur lilia & roſæ. *Topotius.*

Germ. antiq. Sepul. inſcrip. In ſepulcris *Juvenum* ac puerorum apud *Germanos* erat olim hæc Inſcriptio per interrogationem & admirationem: *Et mortuus eſt? In Senum* vero Epitaphiis erat eadem cum periodo ſeu puncto: *Et mortuus eſt.* Drexelius in Prod. æter.

Scipio. In Exequiis *Scipionis* celeberrimi Marſalci Galliæ, ante tumbam caduceum prætulerunt, è cujus manibrio *tria lilia* pullulabant, utpote *ſtemma Galliæ;* per medium verò caducei erat inſcriptio hæc: *Non genere tantum ſed ore & re Scipio.* Tomach.

Calvariæ duæ Duæ calvariæ jacent; una inter ſceptra & coronas, alia inter ligones & raſtra; inſcriptio. *His diſcerne Regem à Ruſtico.* Sond.

Sol. *Perſæ* in tumbis ſculpebant *Solem*, cum lemmate: *Orietur.*

Phœnix. *Antiqui Ægyptii* Phœnicem in ſepulcro poſt fata ſuperſtitem ſculpebant: cum lemmate: *Evolabit.*

Athe-

Athenienses in monumentis scribebant ciphras multas, cum lemmate: *Ignorans.* Athenienses.

Avis quæpiã reperiri dicitur, quæ uno dumtaxat die vivit, mane nascitur, vespere moritur: Interea vero aliarũ avium nidos pervolitat & singularum voces ac cantus addiscit, canitque jam ut *Turdus*, jam ut *Philomela*, &c. Hæc avis Symbolũ solet esse hominis cito moriẽtis, cum inscriptione: *Non diu sed satis.*

Alexander M. de se dicere solebat, *vixi satis, quia non annos sed triumphos numero; metior me non ætate sed perennitate.* Alexand. M.

In monumento *Pausaniæ* depicti erant canes multi insequentes feras diversi generis per campos & sylvas; Lemma: *Venatio.* Nempe vita hominis venatio est, & sæpe dum capere volumus, capimur. *Cirica.* Pausaniæ monument. Vita hominis Venatio.

In *Orphei* sepulchro inscripta erat hæc unica vox: *Lusit.* Marl. Orph.

In monumento cujusdam Eleemonarii scriptum fuit: *quod dedi Habeo; perdidi quod servavi.*

Ægyptii inter convivia mortui caput circumferunt, & convivatoribus ostendendo dicunt: *Comedite tales futuri.* Plutarc. Ægypt.

Elati cujusdã Symbolum. Habuit quispiam ampullatus homo ex superbia potius quam ex sciéntia pro Symbolo, in stemmate hanc unicam voculam *Omnia*. Cui oblique tumorem castigando quispiam adscripsit literam S. ante O & leganda fuit vox *Somnia*. O bene humana *Omnia* sunt *Somnia!*

Anguilla fragil. hum. Symb. *Ægyptii* notaturi eum, qui rebus hujus vitæ fideret, spemque suam in fragili poneret: *hominem manu anguillam tenentem pingebant*; Nam mundana instar anguillæ elabuntur è manibus, nec teneri possunt.

Homi. vita navis inst. *Alii vitam hominis notaturi navem pingebant, cujus clavum Deus gubernaret*. Pierius.

Isabellæ Arragoniæ Reginæ Symbolum. *Isabella Arrag. Regina* in Symbolo habuit duos flosculos, unus vocabatur *Scelenitropos*, id est, Flos Lunæ: Alter *Heliotropos*, i. e. Flos Solis: cum lemmate: *Sequor & æternum specto.* Brisson.

Mel mortis, fel vitæ Simbo. *Mortis Symbolum olim mel fuit, vitæ vero fel*: Nimirum sicut apis, est homo, & dum vivit ex floribus virtutum, mel æternitatis colligit. *Rodigin. l.* 28.

Mortis Templum. *Spartani Templum Deæ Morti ex candido marmore exstruxerunt, in cuius*

jus postibus scriptum erat: Morti matri perennis felicitatis. Pausanias.

Leonidis ossa in mausoleum sunt translata cum inscriptione: *Speculum benemeritorum de patria.* Idem. Leonidis ossa.

Clotarius Imperat. tres Philosophos quos à consiliis habuit, interrogavit, quomodo posset vita humana optime exprimi: respondit horum *Primus, pingendum esse florem Caryophylli Indici, qui licet honore & odore cæteris præcellat, si eum tamen Testudo subintraverit, statim arescit; cum inscriptione: Tales opes momento pereunt.* Clotario Imperatori a tribus Philos. vita humana æquiparata Caryophyllo.

Secundus, suasit pingendum Phœnicem, qui cum ab plumarum pulchritudine aves sibi sciat insidiari, noctu & interdiu volitat, nec tamen manus aucupis aufugit; cum inscriptione: Tantorum laborum stipendium, Mors: Tertius suasit hominem pingi in mari naufragantem, supra verò in nubibus Aquilam & Anchoram, cum Lemmate: Domine ad Te sunt oculi nostri. Phœnici. Et Naufraganti.

In *Caroli V.* sceptro stabat masculus manu tabellam tenens, cum lemmate: *Sto*: infra vero mures ejus plantas arrodebant cum inscriptione: *Iacebis.* Idem Imperator dicitur annulum habuisse cum horologio, in quo Sceptrum Caroli V.

carbunculus instar indicis horas indicabat; bicolor autem fuit hic carbunculus, & lucida parte diem, nigra noctem denotabat. Lemma fuit: *Vertimur*, id est, Carbunculus in carbonem.

Henrici Galliæ Regis vitæ adornatio.

Henricus Rex Galliæ sic vitam suam ordinaverat; *Octo horas legebat, octo orabat; octo dabat corpori & Reipublicæ:* Sedenti ad Mensam *tres Orbes* apponebantur, in primo orbe *Crucifixus;* cum lemmate; *Cibus cordis;* in secundo *Liber*, cum lemmate; *Cibus mentis:* in tertio *panis*, cum lemmate; *Cibus ventris:* supra mensam ex tholo pendebat *Alauda*, cum inscriptione; *Cælum cane, terram tace.* Loco horologii utebatur *candela*, quæ viginti quatuor lineis distincta, viginti quatuor horas diei ac noctis continno ardens indicabat. *Annales. Gall.*

Alauda.

Adverte hic, quod *Alauda* cum in terra sedet, tacet, cum volat in altum, canit: unde bene ille, *Deum lauda, non sicut Alauda*, à terra te elevasti, Deum laudare cœpisti ad terram redire noli ut Alauda redit. justorum enim via crescit, non decrescit. *Caßiodorus.*

Salamandr.

Urbis Parisiensis insigne *Salamandra* nimirum in medio flammarum, apposita

apposita hac nota; *Circumdor, sed non uror.* Marlia.

Struthio aspiciendo ova, fovet: cui apposite Academicum: *Ex visu Salus.* Idem cap. 6. Struthio.

Julianus Imperator gerebat in stemmate regio *Aquilam* sagitta percussam, quæ confecta fuit ex ejusdem plumis addita notula; *Ex ipsa contra ipsam:* id est, ab ipsa nascitur quod illam perimit. Ita Mors ex peccato, at memoria mortis occidit peccatum, unde merito dici potest: *Ex ipso, contra ipsum.* Julianus.

Pulchrum etiam Symbolum humanæ vitæ potest esse Lapis ille pretiosus, quem *authore Dorotheo*, Angelus dedit Alexandro M. Paradisum ingredi quærenti: hic enim lapis omnes alios pretiosos in bilance superabat, etiam simul positos: Conspersus vero pulvere minimo, minima pluma levior fuit: Hunc lapidem pulvere obsitum in Symbolo habuit *Alphonsus Arragoniæ Rex* cum Lemmate; *in pulvere non Rex.* Lapis Alex. M. datus.

In *Alexandri M.* tumulo fuit Asia & Africa ligata catenis cum Lemmate: *Victoria Alexandri.* Alexandri M. tumul.

Exempla & reliqua Supellex.

Noctis filii Somnus & Mors. *Olympiæ* visa est Nox in figura & habitu muliebri, quæ puerum album dormientem dextera tenebat, & sinistra nigrum dormienti similem. Primus appellabatur *Somnus*; Alter *Mors*, uterque *Noctis* filius. *Pausanias.*

Hispani. Apud *Hispanos* mos fuit tot hastas figere circa sepulchra, quot hostes quis interfecisset. *Veridicus.*

Scythæ. Apud *Scythas* qui victor fuisset in bello & vivus debuit bibere ex *aureo scypho*, & super mortui sepulchrum *aureus* appendebatur *scyphus*. Idem.

Regina Amalus. Reginam *Amalusintam* sic descripsit *Cassiodorus: Lib.* 1. *Si prudentem quæris, hæc fuit: si fortem, nulli cessit: consilio optima; religione nitens; prole beata; ubique chara;* Epitaphium ei tale fecit: *Casta vixit, lanam fecit, domum servavit.*

Tessalia. Tessalia funeri Matris suæ cum adesse non posset, misit spongiam lacrymis plenam cum lemmate; *Corde & lacrymis prosequor.* Appianus.

Libitinæ statua. *Romani* in medio foro statuam *Libitinæ* posuerant, ut transeuntes ementesque & vendentes mortis monerentur, *Rosinus.*

Syba-

Sybaritæ ut melius voluptatibus indulgerent, *plectebant eum morte, qui mortis mentionem fecisset.* Solinus. Sybaritæ.

In Principatu *Tiberii* sub pœna capitali interdictum erat, mortuos deflere; ipsæ matres flentes super mortuis filiis convictæ necabantur. *Tacitus l. 5. annal.* Mortuos deflere interdictũ.

In Coronationibus Imperatorum hujusmodi genus usitatum fuit, ut eo ipso die quo capiti Corona, manibus sceptrum Imperiale imponebatur, egregius sepulchrorum fabricator, tres diversos lapides, *Alabastrum, Jaspidem & Porphyrum* afferret, ut ex illis habito delectu, sepulchrum construeretur, alta voce inclamans: *Elige ab his ex quo Augustiss. Cæsar, Ipse tibi tumulum, me fabricare velis.* Claudius Parad. Mos in coronatione quondam usitatus.

Philippus Macedo puerum habuit in Aula, huic tantum muneri destinatum, ut quotidie ad eum ingressus tale quid proferret: *Memento, ó Rex Te esse hominem: tunc Rex miseram conditionem considerans, tales è pectore effundebat voces: Heu me miserum! Homo sum, & proinde mortalis ac in cinerem redigendus.* Stobæus Serm. 19. Ælian. l. 5. c. 12. Philippus Macedon.

Ægyptii. *Ægyptii* dum *Genio* indulgerent, *Osirim* Regem in aurea tumba circumferebant. *Plutar.*

Domitianus. *Domitianus Imperator* invitatos ad convivium, in palatium nigro panno obductum induxit, ubi tantum duæ ardebant candelæ, & quemlibet loco solii, in tunba collocavit: dicendo: *Vive memor Lethi. Xiphilinus.*

Æthiopes. *Macrobii Æthiopiæ populi* defunctorum statuas ex auro vel Argento vel ligno erigere solebant, ut ita memoria defunctorum in Animis conservaretur: His vero Statuis excavatis includebantur cineres defunctorum. Is autem qui sanguine proximus defuncto fuit, eam statuam domum deferebat, & vitro pellucido includebat: Cæteri vero adfines, primitias frugum suorum, & alia plurima singulis annis offerebant. *Ctesias apud Diod. Siculum.*

Galatæ. *Galatæ* superstitionem habuêre, ut quamprimum exspirasset aliquis *varias ad eum literas & scripta destinarent: quæ ipso sepulturæ die una cum corpore cremabant.* Credebant literas à mortuis in alio mundo legi. *Al ab Alexandro l. 3.*

Lacedæmonii. *Lacedæmonii*, ut Juventutem ad Majorũ imitationem accenderent; defuncto-

functorum Heroum imagines in ære vel marmore ad vivum exprimebant, in senatuque exponebant singulas cum suis elogiis & hoc lemmate; *si fueritis sicut isti, eritis sicut isti.* Bessæus.

Abrahamus Ortelius Cosmographus scribit quandam gentem esse, *quæ ossa mortuorum loco nummorum habet*, iisque utitur in emendis vendendisque rebus, loco auri, & ea ossa loco divitiarum habet. Ossa mortuorum divitiæ.

Tyrannus quispiam sibi ex ossibus mortuorum, organa fieri curavit, dicens. *Saltus Regum, Mors hostium est.* Tyrannus ex ossibus organa fabric.

Idem *Tyrannus* Capita occisorum in Arborum ramis horto suo delicato pomorum loco appendebat: in vestibulo autem horti scriptum erat: *Bellaria Martis.*

Philosophus quidam rogatus ut suam de vitæ brevitate sententiam daret, *tacens in orbem se gyravit.* Phocylides. Vitæ brevitas.

Alter Philosophus parumper subsistens deinde se abscondit, & hoc esse optimum Symbolum humanæ vitæ dicebat. Lycosten. Symbolum Vitæ humanæ.

Ex cranio *Nicephori Imperatoris* poculum formatum est, *Bulgarorumque* Cranium Nicephori.

 pro-

proceribus ab ipſorum Principe deinde propinatum. Raderus in virid. Sancto.

Romani. *Romani*, ubi animam ægrotus exhalare cœpit, qui proximiores erant, ſpiritum ejus egredientem ore appoſito excipiebant. *Roſin. l. 5.*

Cupreſſus Symbolum Mortis. Apud eoſdem *Cupreſſis* ſignabantur mortuorum domus, quia ſicut hæc arbor exciſa non renaſcitur, ita ex mortuo nihil jam ſperandum eſt. *Idem.*

Tibicines. Tibicines præcedebant funebrem pompam, qui canebant laudes & facta defunctorum, præferebantur etiam inſignia honorum quos geſſit, coronæque omnis generis quas meruit: præterea totius familiæ imagines in haſtis & perticis portabantur: *Servi à defuncto libertate donati lacrymantes & pileati, ſeu alba lana velantes capita, præcedebant ſeretrum*; & hoc maxime honorificum fuit, familiam ſuam à defuncto honoratam fuiſſe. *Roſinus.*

Mos apud Romanos poſt exuſtum cadaver. Apud eoſdem *Romanos* mos fuit; ut poſt exuſtum cadaver *Præfica* noviſſimum verbum illud, altiſſima voce inclamaret. *Ilicet: id eſt, ire licet jam domum:* quo dicto qui comitati funus erant, domum abituri *extremum Vale* ſic

ſic ter occlamabant : VALE, VALE, VALE! *nos te ordine, quo natura permiſerit, ſequemur.* Idem.

Epiſcopi Conſtantinopolitani, ita olim gratulabantur Imperatoribus, *Imperator oriaris, Imperator moriaris:* quæ verba etiam ab Imperatoribus inter gemmas Diadematis circumquaque ſcripta portabantur. Epiſcopi Conſtantinopol.

Severus Imperator moriens ultimo dixit, *Omnia fui, ſed nihil prodeſt.* Ælius Sparti. Severus.

Ad *Alexandri* mortui corpus plures philoſophi confluxerunt, & ſuper Regio funere lamentati ſunt. Unus dixit, *En modo quatuor ulnarum ſpatium ei ſatis eſt, cui ſpatioſiſſimus terrarum Orbis non ſufficit.* Alter ſubjungit : *Heri potuit Alexander quos voluit à morte liberare, hodie ſeipſum non poteſt.* Tertius aureum tumulum contemplatus dixit : *Heri ex auro fecit theſaurum, jam mutatis vicibus theſaurum ex Alexandro facit aurum* : alii aliter ſunt lamentati. *Petrus Alphonſus apud Drexel.* Philoſophi lamentantes ſuper Alexandri mortui corpus.

Carolus Rex Siciliæ cum in ultimis eſſet, hæc locutus eſt : *O vanas hominum cogitationes, ah miſeri honoribus delectamur & Cælũ negligimus!* Carolus Rex morti vicinus

Nondum cœpi vivere, & jam cogor vivendi finem facere. Eadem me necessitas involvit, quæ vilissimum mendicum: Vale igitur terra vale! sed ah utinam liceat dicere: salve Cœlum! Lucius Marin. de reb. Hisp.

Turcicus Imperator. *Turcarum Imperatores* cum quendam è *Bassis* suis & imperii proceribus perire volunt, literas ad eum sua manu scribunt, easque nigro holoserico obvolvunt: Harum literarum hæc semper est summa : *Mitte mihi tuum caput.* Busbequius de reb. Tur.

Pacuvius. *Pacuvius Syriæ præfectus* hoc in more habuit, ut quotidie à cœna vino somnoque sepultus se in lectum ferri à famulis juberet atque à flentibus occlamari : *Vixit! vixit!* Applica : Quod ille ex perversa consuetudine faciebat, nos pio & laudabili Christianorum more, cum Domino N. facimus : reddimus illi ultimum obsequium, extulimus in lectum subterraneum, restat ut acclamemus, *Vixit* : nimirum *ad decus familiæ, Patriæ, Ecclesiæ & gloriæ, &c.* Causimus l. 4. Symbol.

Augustus. *Augustus Imperator* supremo vitæ die vocatos ad se amicos percunctatus est, ecquid videretur an vitæ Mimum bene

bene transegisset, cum illi respondissent bene; subjecit ille: *Ergo plausum date.* Sueton. in August. 99.

Tempore *Severi Imperatoris* reperta est *moneta*, quæ *Heros* dicta est, in qua mirabilis exsculpta fuit figura: *Caput Elephantis fuit, cum lemmate:* Magnanimitas, *Pectus Delphini cum lemmate;* Humanitas. *Manus Castoris cum lemmate;* Officiositas. *Pedes Ursi cum lemmate;* Modestia. *Imago fuit Herois significans virtutes quibus vitam suam ornare debet, ut laudi vivat immortali.* Trebellius.

Moneta Heros dicta.

Henrico Bavariæ Duci apparuit quispiam in pariete scribens hæc verba: *Post Sex: Henricus* moriturum se existimans *post dies sex*, omni diligentia ad mortem se præparavit; ast transactis *diebus sex* cum salvus existeret, post 6. *hebdomadas* mortem imminere verebatur, ideoque rursus sua disponebat, sed nec tum mortuus: quapropter post *menses sex* vitæ finem fore autumans denuo paratus quasi moriturus; sed & tunc evasit incolumis: certissimè itaque *post annos sex* moriturum se, conclusit; Sed ecce *elapsis annis sex in Cæsarem eligitur*, & hoc ei Elogium adscribitur: *Seipsum singulis*

Henricus Dux Bavariæ.

Senariis superabat, & post mortem identidem vivebat. Græcerus.

Philippus Rex Hispan. *Philippus Rex Hispaniæ* moriens sic *Philippum* III. filium instruebat: *Fili hoc assequutus fastigium quod habui, hujus etiam lecti in quo me jam vides memineris; hic ut cernis subsistit omnis Mundi gloria: sic vive ut Regem, non amittere se Regnum sed commutare sentiat.* Henric. Spondanus.

Georgius Dux Clarentiæ. *Georgius Dux à fratre Eduardo Quarto Angliæ Rege ob suspicionem affectati Regni jussus est mori, data tamen est ei mortis optio. Ille, suavissimam,* inquit, *mortem eligo, labrumque vino Malvatico impleri præcepit, in quod se collocans sensim dulcissimum liquorem sorbendo se submersit.* Drexel. Prodrom. cap. 3.

Fons mirabilis efficaciæ. In *Insula* quapiam, *Boguca* dicta, fons laudatur perennis & nobilissimus, cujus aqua epota, *senes jam mortuis vicini rejuvenescunt*: Quidam senex decrepitus eo se contulit amore vitæ lotus & potus est ibidem aliquot dies, resumpsitque robur virile, & florens domum rediit, uxorem iterum duxit & genuit filios. *Hunc senem dicit se vidisse Petrus Martyr.* Eusebius Norinb. l. 6. c. 54.

Arte-

Mausoleum. *Artemisia Regina*, *Mausolo* marito celeberrimum monumentum exstruxit & à nomine viri *Mausoleum* vocavit; Cineres verò viri cum vino mixtos ebibit, ipsa vivum Mariti sui sepulchrum facta. *Bessæus.*

Sepultura triumphalis. *Ludovicus Cortusius* Jurisconsultus Patavinus ad funus suum musicos 50. omnis generis conduxit: feretrum jussit ferri à 12. Virginibus viridi veste ornatis cum cantu læto & triumphali; centum funalibus stipantibus comitante toto urbis clero & monachis omnibus, exceptis nigris, ne tristitiæ color lætitiam funeris funestaret, lachrymari testamento prohibuit. *Drexel. in prodrom.*

Menander Rex Bactrorum. *Menandro optimo Regi Bactrorum* in Castris mortuo honorifice in civitatibus omnibus parentatum est: de reliquiis ipsius vehementer pugnatum est, & vix hac conditione pax stetit, ut singulæ civitates parte æquali cinerum ejus ablata, monumentum ei statuerent. *Plutarc.*

Dionysii Uxor & liberi. *Dionysii Uxor* & liberi contumelia prius affecti, necati sunt & cineres eorum in mare dissipati. *Idem.*

Duo Conjuges. *Hyeronimus* Epistol. 11. ad Geront. scribit se vidisse duos conjuges; virum quidem

quidem qui viginti ſepeliviſſet Uxores: fœminam vero quæ viginti duobus ſuperſtes fuiſſet viris; & hos matrimoniũ denique ſecum iniviſſe. Exſpectabant homines avidiſſime, quis horum prius moreretur, ſed mortua primo fœmina eſt, ergo maritus à populo totius urbis coronatus eſt, palmamque ferens manu, laureatus ante feretrum & omnem populum ibat, dum uxorem terræ commendaret.

Philippus Rex Macedoniæ

Philippus Macedo moriens ad Proceres flentes & adſtantes dixit hæc ſolandi ergo; *Non moriar quia Alexandrum in quo vivam, in terra relinquo.* Plutar.

Eduardus IV. Angl. Rex.

Eduardus IV. *Rex Angliæ* moriens cum ei Cancellarius dixiſſet an non doleret, quod tã ſplendida palatia & poſſeſſiones relinquere deberet; reſpondit; oſtendendo filios: *Iſta pignora erunt mihi eburnea palatia, in quibus habitabo quoad ſtabunt: & poſſeſſiones meæ erunt, ex quibus ſine ullo jam labore percipiam fructum.*

Hippocratis Ara.

Hippocrati Aram ſtatuerunt Antiqui; cum inſcriptione *Deo Vitæ.* Lampridius.

Galenus Mor-

Cum *Galenus* à quodam morbo lethali *Antoninum Pium* liberaſſet (in quo

quo depellendo Cæſar duodecim gemmas hauſit, quæ novem millionibus conſtabant) Imperator medico ſuum diadema dono dedit, dicens *Antoninus Imperator Romanorum, Galenus Morborum.* borum Imperator.

Mariæ Ungariæ Regina habuit aviculam nomine *Vita* quæ ejus moris eſt, à quo oculos avertit, ſignum eſt illum brevi moriturum; quem vero hilariter intuetur, ei vitam longiorem promittit: Hujus ergo aviculæ oculum hæc Regina in annulo habuit, cum inſcriptione: *Non gemma ſed Vita.* Binetus. Vita Avis.

Athenienſes Regibus ſuis ſic precabantur vitam: Vince hoſtes armis, cives animis, corvos annis, Epit. variar. hiſtor. Athen.

Lacedæmones ſic: Dent Tibi Dii largam manum, longam fidem, longam vitam. Ibidem. Lacedæmones.

Veneti ſic: Princeps eſto tot annorum quot ſubditorum. Ibidem. Veneti.

Clementi VIII. *Pontifici Romano ab initio Papatus obtulit quidam Horologium cum inſcriptione:* SEMPER PRIMA, NUMQUAM ULTIMA. *Binetus.* Horol.

Franci recens creatis Regibus offerebant formicam, in qua ſcriptum: SEMPER SUPERSTES. *Epitom. var. hiſt.* Franci.

Lacones

Lacones. *Lacones sic gratulabantur suis Ducibus:* Pelle mortem, pelle morbum. *Ibidem.*

In Terra Saracinorum Avicula nomine Soroactes hæc duo propria habet: primo quod à Dominica Passionis ad Pascha nec cantet nec volitet, sed veluti mortua extensis in crucem alis ad ramos arborum pendeat; secundo quod sub tempus Ecclipsis Lunæ cor ei obrigescat, & oculi velut nube quadam & caligine inumbrentur. Camerarius.

Lamẽtatio. *Super uno Imperatore defuncto sic lamentabantur: Utinam aut non nasceretur, aut non moreretur.* Aurel. in mori. Imperat.

Augustus. *Augustus Imperator capta Perusia in plurimos sævit: Orantibus veniam hæc unica vox occinebatur;* Moriendum est. *Sueton.*

Thraces natos plorant; mortuos rident. *Gens quapiam Thracibus finitima, edito infante cum amicis frequentibus plorant, commemorando sibi quantas hic calamitates perferre debeat; è contra defunctum hominem cum lætitia efferunt, recensentes, quam multis sit malis subductus.* Herodotus.

Idem fecerunt Causiani, & Gethæ puerperia luxerunt, funera plausu exceperunt. Stobæus.

Sala-

Saladinus Ægyptiorum Regum maximus, cum totum Orientem subjugasset, Occidentem terruisset, Asiam domuisset, totum denique Orbem concussisset, ut morti se jam vicinum vidit, mandavit ut statim ac spiritum exhalasset, tunica interior per omnes civitatis vicos in hasta circumduceretur & à præcone alta voce inclamaretur; Saladinus Orientis flagellum, Asiæ Dominus, omnium populorum terror, ex omnibus suis victoriis in bello partis, tandem Reginæ Morti cedens, nihil secum defert, nisi unicum hoc indusium quo in sepulchro operitur. Anton. p. 2. tit. 17. c. 9. Saladinus.

Xerxes innumerabiles militum copias collegerat, quas cum lustrandi caussa in verticem montis se contulisset, lachrymis obortis suspirans dixit: centū abhinc annis nullus omnino superstes erit omnes in cinerē redigētur. Plutarc. in vita. Xerx. Xerxes.

Philippus Macedo cum polæstram in qua Græci luctabantur, ingressus esset, & inter luctandum ad terram prolaberetur, jacentis sui corporis, imaginem, in arena expressam videns & quam parum loci occuparet; considerant, jocando incepit dicere: O quam minimam terræ partem, natura sortiti, orbem appetimus Universum! Marl. Philippus.

Brach-

Brachmani. *Brachmani cum ab Alexandro petiissent donum immortalitatis, ipse vero respondisset; rem prorsus filii impossibilem postulatis, quia & ipse mortalis sum, tunc protinus adjecerunt, cur ergo tam insana regnandi libidine flagras, ac si morti nunquam tributum soluturus.*

Pictores ut Mortis naturam exprimerent, illam proponunt nudam, lumine cassam, auribus carentem & falce armatam: Nudam quidem, ut doceant, quod hinc nudi exire debeamus. *Cur lumine captam?* quod in obvia quoque impingat & ſine reſpectu obruat. *Auribus caret*, quia clamoribus non flectitur, lacrymis non movetur, & ad preces humanas veluti rigida rupes ſurdeſcit: Hinc à *Pericle Athenienſium Duce Atropos* (inexorabilis) nominatur: Porrò *quid per falcem, quam feralis hæc Megæra manibus vibrat?* quoniam mors omnia Solo æquat.

Est commune mori, mors nulli parcit honori;
Debilis & fortis, veniunt ad funera mortis.

Naviganti ſimilis vita noſtra. *Gregorius Navigantibus similem facit mortalium vitam, videntur enim homines quiescere loco, & opinantur arbores,*

res, agros scopulos moveri, at non sic; navis iter agit, cætera neutiquam moventur.

Stultos Agrigentinos antiquitas nominavit, de quibus dicitur: Agrigentini epulantur ut cras morituri, ædificant ut semper victuri. Agrigentini stulti.

Alphonsus Dux Calabriæ Eduardo filio suo dedit in aureo clypeo Zodiacum talem, in quo quatuor animalia picta erant: Primum erat Cervus cum inscriptione; DEUM TIME. (Cervus timet tonitrua & fulmina.) *Secundum erat Ciconia cum inscriptione;* PARENTES REVERERE. (Ciconia senes parentes dorso suo portat ac nutrit:) *Tertium erat testudo cum inscriptione;* DOMUM PROCURA; Testudo domum suam semper portat secum; *Quartum erat Delphinus cum inscriptione;* OFFICIIS VACA. Delphinus alios pisces sibi conciliat benefaciendo, non nocendo: nautas præmonet saltu suo & lusu cum tempestas imminet, mergentes tergo portat: *Super omnia hoc lemma fuit:* CELER VIRTUTIS CURSUS. Id est, sic cito senescere possumus & longam vitam vivere *Camposf. l. 8.* Alphonsus filio clypeũ dat.

QUÆS-

QUÆSTIO III.

Quomodo Epitaphia construenda sint & sepulchrorum inscriptiones.

Epitaphium quid?

Epitaphium est Oratio sive prosa sive ligata in defunctorum sepulchris scribi solita, vel vexillis super sepulchra pendentibus: Debet continere nomen mortui, genus mortis, gentis, familiæ & factorum præcipuorum brevem commemorationem. Supra inscriptionem communiter hæc verba ponuntur, DEO O. M. vel ÆTERNITATI: Infra verò ponuntur nomina eorum, qui defuncto *Epitaphium* posuerunt.

Epitaphia alia sunt jocosa, alia seria. Variis modis scribuntur. Aliquando enim simpliciter narratur, quis hic sepultus sit & qualis fuerit. Aliquando ipse mortuus inducitur de se loquens cum Viatore aut Lectore. Aliquando ipsum marmor aut saxum loquitur de eo quem tegit: Interdum instrumenta loquentia inducuntur, quæ defunctorum tumulis aut insculpuntur aut adpinguntur. Solebant autem antiquitus singulis sua instrumenta apponi v. g. *Pastori baculus; Nautis remus; Agricolis aratrum; militibus framea; Venatoribus*

toribus falco aut canis; Cæteris cætera. Modernis verò tempo ibus ſtemmata imprimuntur aut Symbola tumulis v. g. *Ducibus Aquilæ vel Leones; Sacerdotibus claves; Oratoribus Fulmen; Poëtis Cygnus;* Ergo mos eſt ut interdum aliquod inſtrumentum loquatur v. g. Framea ſic;

ACUTA FUI OLIM
FRAMEA,

Sed nunc ad mortis ſaxum hebetata ſum:
Fulgebam olim ſplendore Martio Ibi, &c.
At nunc rubigine Lethi corrodor.
Timebat me Hoſtis.
Sed quamdiu me brachium Domini N. agitabat:
Jam cum Domino feſſa Bello & Victoriis
Hic quieſco &c.

Interdum ponitur ſupra tumulum pictura tantum ſeu Symbolum aliquod cum Elogio, ſeu acuta ſententiola v. g. *Si Regis cujuſpiam Amorem in ſubditos velles depingere: Symbolum hoc ſerviret, Pelicanus ſanguine pullos ſuos fovens, cum Elogio:*
PRO

PRO LEGE ET GREGE. Vel *Aquila expansis Alis* cum Epigraphe; SUB UMBRA ALARUM MEARUM. Vel *Leo apertis oculis dormiens cum* lemmate; NON DORMIVIT QUI CUSTODIVIT.

Adverte autem, summè curandum esse ut *Epitaphia* & Inscriptiones sive tumulorum sive vexillorum abundent doctrinis & sententiis moralibus. Sed omnia melius in exemplis videbuntur.

EXEMPLA.

Quætis Viator quis sub hoc Marmore
tectus jaceat?
Homo, ut Tu mortalis.
Qui sic Patria vixit,
Ut eum vixisse non pœniteat:
Tu
Manibus ejus bene precare
Salutis tuæ non immemor:
Vive & Vale!

ALIUD.

Hic decumbo Viator
Vide quid sum,
Fui quod es,
Eris quod sum;
Vale.

ALIUD.

Mortales cum ſimus,
Quid futura dies nobis vehat
neſcimus:
Johannes mihi nomen eſt,
Cognomen N.
Annis vixi XVI.
In palæſtra literaria exegi VIII.
Virtuti litavi;
Integritati ſacrificavi;
Parthenius Parthenie vixi;
Et Ecce,
In vernanti ætate morior.
O me vel ipſæ Muſæ,
Vel Fata,
Vel Amici,
Vel Parentes,
Flete!

Ex deliciis Orbis hæc ſint.
Franciſci Facini.

Inveni portum, Spes & Fortuna valete,
Nil mihi vobiſcum eſt, ludite nunc alios;
Hoſpes eram Mundo, per Mundum ſemper eundo;
Nunc ſuprema dies ſit mihi ſumma quies.

Angeli Politiani.

Politianus in hoc tumulo jacet Angelus; Unum
Qui Caput, & linguas (res nova) tres habuit.

Iocosum in Vespiam, litigiosam Vetulam.

Tres habuit furias quondam, sed Vespia Manes.
Ut petiit, furias quattuor Orcus habet.

Silvii Palladii.

Fui,
Non sum
Estis,
Non Eritis;
Silvius Palladius
Qui
Ut moriens viveret
Vixit ut moriturus.

ALIUD PRO
Juvene,
Heu! Heu!
Hic ante annos Juvenis jaceo
Morti ludibrium,
Fratri Fnnus,
Patri mœror,
Matri lacryma,
Musis luctus,

Juve-

Juvenibus exemplum,
Senibus ſuſpirium,
Mihi tabum, Cinis, Nihil:
Deo quid?
Ah! Viator cur rogas?
Eheu!
Jam audio quod timeo,
Quod Spero
Tu cras Scies,
Curioſe Civis abi.

Saladini Ægyptiorum Regis.

Floruit in toto, qui Rex Oriente potenter.
Nunc jacet; ex tantis quid tulit? Ecce nihil!

Principis Poëtarum Virgilii Epitaphium quod morti vicinus ſibij erexit, ad libros reſpiciens ſuos quos conſcripſerat, De Bucolicis, de Georgicis & Æneidos.

Paſtor, Arator, Eques, pavi, colui, ſuperavi,
Capras, Rura, Hoſtes, fronde, ligone, manu;
De Capris paſtis, de Rure ſato, Hoſte ſubacto,
Nec Lac, nec ſegetes, ſpolia nullæ tuli.

Ovidii ex l. 3. Trifti. Eleg. 3.

Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum
Ingenio perii Naso Poëta meo.

Mirandula in templo S. Marci Florentiæ.

Hic situs est Picus Mirandula: cætera norant
Et Tagus & Ganges: forsan & Antipodes.

Similii Præfecti militiæ sub Adriano Imperatore.

Similius hic jacet,
Cujus ætas multorum quidem annorum fuit;
Septem tamen duntaxat vixit
Quibus vixit sibi:
Similius septennis vetulus.

In Sardanapali tumulo erat manus sculpta ad elidendum digitis crepitum disposita.

Sardanapalus Anacyndaxis filius
Anchialem & Tarsum
Uno die condidit.

Ede.

Ede. bibe. Lude.

Reliqua ne digitorum quidem crepitu dina ſunt.

In Orphei ſepulchro.

Lyra fuit ſculpta cum inſcriptione

L U S I T.

In Mercatorem magnum debitorem.

Mercator jacet hic : cujus mihi dicere longum
Nomina ſit : moriens nomina mille habuit.

Viennæ Maximiliani Cæſaris.

Maximilianus Cæſar ſemper Auguſtus.

Demiſſus cælo
Redditus cælo.
Non obiit ſed abiit.

Lovanii Joannis Vameſii.

Iſte vir fuit, Lector, ſed fuit :
Tu quoque quod es non eris.
Alius aliò ſed omnes huc imus;
Cogita & huic bene apprecare,
Ita poſteri tibi.

Joannis Fossæ ex nimio Poësis studio ad insaniam redacti.

Hac sunt in fossa Fossæ mirabilis ossa;
Qui sibi condendo versus, cere-comminuit brum.

Philosophiæ Magistri indocti, inter disputandum in Grammaticam peccantis.

Hic jacet Magister noster,
Qui argumentavit bis vel ter,
Semel in Celarent
Ut omnes admirarent:
Bis in Friseso morum,
Requiescat in secula seculorum.

Magistri Grammaticæ.

Grammaticam didici, multos docuique per annos;
Declinare tamen non potui tumulum.

Uxoris Loth in statuam versæ.

Hoc est sepulchrum intus cadaver non habens,
Hoc est cadaver sepulchrum suum non habens,
Sed cadaver idem est & sepulchrum sibi.

ALIA

ALIA RECENTIORA.

SIGISMUNDI III

Poloniæ Regis.
Æternitati
Sigiſmundus III.
Suecis à Natura, Polonis à libera
populorum ſuffragatione
Utriſque à DEO Datus Rex
Joanne Sueco & Catharina Jagellonia;
Hoc eſt
è vetuſtiſſimo hinc Gothorum, inde
Polonorum utrinque
Regio ſanguine:
Flos Europeæ Nobilitatis
Natus
A Patre Regum ſapientiſſimo
Regnandi,
A Matre Fœminarum piiſſima,
Deum colendi artes edoctus:
Ita vixit ut
Regnare,
Ita Regnavit,
Ut vivere eum diutiſſime Reipubl.
interfuerit,
Regnavit à pueritia,
Vixit ad Senium,
Semper bonus ſupra ſuorum vota,
Semper felix
Supra ſua merita &c.

Bello invictus, Victoria mitis,
Pace justus :
Nihil unquam magis timuit quam
bellorum caussas:
Nihil minus quam eventa;
Bellavit sæpe, vicit semper, triumphavit numquam,
Quod diceret
Regum rationes ita demum constare,
si illis opus & Labor, Reip. merces & fructus, Soli Deo
Gloria & honor,
sua cuique redderentur, &c.
Vixit
Annis LXVI,
Quod Regum non multi,
Regnavit XLIV,
Quod pauci
Ubique inculpatus & propria sua
laude innocens, quod vix alius.
Fama cane,
Livor sile,
Posteritas mirare!
Ego magnos Manes veneratus
similes Orbi terrarum Reges precor,
& abeo N. N. Lacrymans.

Constantiæ Reginæ Poloniæ

D. O. M.
Serenissima Regina Poloniæ
Constantia,

Fer-

Ferdinandi I. Imperatoris Optimi
Neptis Caroli Archiducis Auſtr.
& Mariæ Ducis Bavariæ filia,
Ferdinandi Cæſaris ſemper Auguſti
ſoror,
Seren. & Potent. Pol. & Suec. Regis
Sigiſmundi III.
Conjunx,
Mortalitatis ſuæ exuvias
ad Dei Judicis uſque adventum hic
depoſuit:
Joan. Caſimirum, Joan. Albertum,
Carolum Ferdinandum,
Alex. Carolum,
Annam Catharinam,
Lectiſſimos Principes,
fœcunda boni publici Mater reliquit:
Cœlo autem fœcunditatis ſuæ
partem filium & filiam
conſecravit, &c.
Inopinato mortis caſu
Conjux Regem,
Mater Principes,
Regina Regnum,
totam Chriſtianitatem piiſſima Princeps in mœrore reliquit.
Verſaviæ X. Julii Anno ſalutis
reparatæ cIↄ Icↄ xxxı.
Ætatis XLIV.
Conjugii XXIV.

ALEXANDRI CAROLI
PRINCIPIS.
D. T. O. M.
Hic
Primævo in flore raptus,
Flos ille Principum
Alexander Carolus Poloniæ & Sueciæ
Princeps,
Sigiſmundi III. & Conſtantiæ Polon. & Suec. Regum filius
Uladiſlai IV. Pol. & Suec. Regis
Frater, tot Cæſarum, tot Regum germen,
mortales ævi flores, mortales exuvias
depoſuit;
Ille Alexander
Sanguine, Indole, exſpectatione
Magnus;
Et ipſa exſpectatione Major
Alexandro illi Magno, ſed innocenti
ſimillimus
Et jam Indoles, is Animus præcurſor
ætatis
In moribus, in factis, in conſiliis,
emicuit, eminuit
quo jam Regnis, quo ſpei publicæ
non Domi tantum, ſed
foris placuit.
Qui dum Chriſtiani Orbis florentiores
partes inter ſtuporem &
amorem

amorem magnus hoſpes
luſtrat,
Repente ad Arma & bellum contra
Chriſtiani Orbis Hoſtem
Pro Relligione, pro Patria properavit,
rediit:
Huc ſtudia, huc vota omnia præpa-
rabat.
Interceſſit Pax, acceſſit Morbus,
ſucceſſit heu Mors!
Sed nihil laudi, nihil gloriæ
deceſſit.
Reſpexit Vota Cœlum, Animumque
coronavit,
XIII Kalendas Decembris
ANNO
ÆTATIS XX.
CHTISTI cIↄ Iↄc XXXIV.
Regnantis
Uladiſlai Fratris III.
Walenſteinii Manibus
Hanc nec molem, nec Pyramidem,
nec Sepulchrum, ſed exiguam
Ruderum ſtruem
ne deſpicias
Viator;
Quam ingentis machinæ ruinam
Ipſemet Jupiter Germanicus exhor-
reſcit.
Gigantem tegit,

 Qua-

Qualem, terram Parentem
irâ Deorum irritatam
extremum Encelado fratrem
peperiſſe dicas;
Hunc
ex claris quidem ſed modicè faſtigiatis
penatibus
ea ſors ſuſcepit,
Quæ ligones ſceptris vel gaudet vel audet æquare
quæ ex Paſtoribus facit Heroës.
Novum Herculem dixiſſes genitum.
niſi ille ſerpentes in ipſis cunabulis
necâſſet, ut monſtris interficiendis adultus aſſueſceret;
Hic
ab incunabulis malos Genios
foviſſet
à quibus aliquandò monſtris interficeretur,
Jamque ita excreverat,
ut ipſum Jovem ſuam prolem
agnoſcere crediſſes;
Ille
Supremus bellorum Miniſter,
Summus Imperii Adminiſtrator,
Olympum ſolus ſuſtinere videbatur.
Cur autem in tanto culmine non
valide ſteterit, quæris?

Am-

Ambitiones turbo eum dejecit
Siquidem non ipſe, Sed fortuna fati-
gata dum majus quod ſibi pa-
rabat pondus,
levis illa, detrectat,
Degeneres Ortus prodidit,
& ex filio Jovis
Rebellem indicavit,
Ut quem ſimulata fides evexerat
aperta perfidia deprimeret:
Relligiones ſacra polluere,
Imperii Majeſtatem evertere,
tot Regum, tot Cæſarum ipſi que pene
Cœlo cognatum ſanguinem in-
noxium profundere,
Omnia ſuperbo pede calcare,
Regem ſe facere
Sacrilegus moliebatur:
Verum
Moles tanti furore ignis ante
tempus disjecta,
Molitorem ipſum egit in Cineres.
Sic Imperia iiſdem quibus parta ſunt
artibus amittuntur.
Tu
antequam abeas
Lapillum ſaltem congerere ne
graveris
Ut in Gigantis olim excreſcat tumulũ,
qui Gigantis nunc operit auſus

EPITAPHIUM CARDINALIS DE RICHELIU.

Piis manibus tumulus.

Adſta Viator quo properas ? quod uſpiam videbis & audies
hic tegitur.
Joannes Armandus de Pleſſei de Richeliu. Davus origine,
Magnus ingenio, Fortuna eminentiſſimus.
Quod mirare
Sacerdos in caſtris, Theologus in aula, Epiſcopus in plebe,
Cardinalis ſine titulo, Rex ſine nomine, Unus tamen omnia.
Naturam habuit in numerato, felicitatem in conſilio, ærarium in peculio, ſecuritatem in bello, victoriam ſub ſignis, Socios in procinctu, amicos in obſequio, inimicos in carcere, Cives in ſervitute.
Hoc uno miſer quod omnes fecit miſeros,
tam ſæculi ſui tormentum quàm ornamentum.
Galliam ſubegit, Italiam terruit, Germaniam quaſſavit, afflixit Hiſpaniam,

niam, coronavit Lusitaniam, cepit Lotharingiam, decepit Cataloniam, fovit Sueciam, truncavit Flandriam,
turbavit Angliam,
lusit Europam

Poëta purpuratus, cui scena mundus, gloria siparium, regia gaza choragium, Tragicus maxime, quia fabulam male absolvit.

Post regnum Suis testamento distributum, paupertatem populo imperatā, dissipatos Principes, nobilitatem exilio & suppliciis exhaustam, Senatum auctoritate spoliatum, pacem terra marique profligatam, exteras gentes bello & incendiis vastatas, cum fatiscente corpore animum grandioribus consiliis ægrè vegetaret & nullius non interesset, aut vivere ipsum aut mori, jamque bona sui parte mortuus, aliorum tamen morte viveret, derepente spirare desiit & timeri.

O fluxa mortalitas, quam tenue momentum inter omnia & nihil.

Mortui corpus rheda extulit, secuti pedites equitesque magno numero, faces prætulerunt ephæbi, crucem nemo, quia currus vehebat publicam.

Denique hunc tumulum implet non totum, quem Europa non implevit

Inter

Inter Theologos ſitus ingens diſputandi argumentum,
Fidem Regi ſervavit,
Spem vivis reliquit,
Charitatem ab hæredibus abſtulit,
Quo migravit Sacramentum eſt.
Hæc te volui Viator, hic te metire & abi.

EPITAPHIUM
aliud Ejuſdem.

VIATOR

Sub hoc marmore quis quieſcat vix effari audeo,
Cum vix mortalem fuiſſe cenſeam,
Qui tot immortalia dum vixit, fecit.
Eſt tamen.
Armandus Joannes Pleſſeus Cardin.
Dux Richelius
Sanguine, pietate, ingenio, prudentia, magnanimitate, fortuna magnus, virtute Maximus.
Ex bono olim ſubdito Optimus Galliæ Princeps
Non minus prompte obedire, quam ſancte imperare didicit.
Quocunque Regis ſui arma vexit,
Simul terrorem, victoriam, famam circumvexit;

Armis

Armis prope totam pertransiit
Europam.
Nemo Rex nec Regnum
cui sui non incussit timorem;
nec Thronus in quo suum Regem
non posuisset,
nisi religiosæ menti magis justitia
quam potestas imperavisset.
Illustre illius nomen
Galliæ & hostibus fulmen fuit,
ad cujus fulgorem etiam sera posteritas connivebit & contremiscet.
Si dies quibus vixit, Victoriis;
si anni Triumphis
numerentur
plura illum vixisse secula olim nascituri censebunt.
Rerum ab eo gestarum Historia non habet, nisi à seipsa quod metuat:
tot Prodigiorum, ferax, tot mirabilium fœcunda
difficulter apud ventura tempore fidem inveniet
quæ felix tamen hoc seculum
vidit.
Æqui semper tenacissimus & ideo
invincibilis
Nec hostes aliud lucrum habent,
quam quod prostrati ejus victorias auxerint,

Cæsi

Cæſi famam & nomen dilatarint,
Prudentia affluebat incredibili & ideo
feliciſſimus, imo omnibus ideo
felicior, quia ſupra omnes
prudentior.
Quod dixit fecit ſemper,
quam promiſit fidem numquam
fefellit.
Vidit & mirari debuit Orbis,
paucorum odio obnoxium
à pluribus diligi, ab omnibus
æſtimari.
Si eximia illius virtus
ipſam interdum coëgerit loqui in-
vidiam
ne detrahat
Veritas ſilentium indicet.
nec ipſa ſibi fidem dabit oblatrans
maledicentia.
Virtutis erat aſylum, artium bona-
rum Mæcenas ſingularis.
Inaudito Seculis miraculo effecit,
ut innocentiſſimæ Pacis deliciæ
inter horrida bella & arma late cir-
cumferentia tota Gallia luſe-
rint, regnaverint.
Tandem cælo maturus
Laudabili vitæ morte laudabili Co-
ronidem impoſuit.
Dum viveret ingentes poſſedit opes,
nun-

nunquam ab iiſdem poſſeſſus.
Vitæ metam intrepidus operiebatur,
quod
novos ſibi Triumphos novas parari
cerneret Coronas.
Diem clauſit ſicut vixit
Magnus invictus gloria plenus.
Et ne quid illi deeſſet honoris aut
amici ſolatii.
Regiis etiam lachrymis deſidera-
tus eſt.
Tu Viator,
Si fortaſſis ita diſſitus à Gallia
vixiſti,
Ut lucentem harum veritatum fa-
mam ignorare potueris,
fidem vera promenti abhibe,
& mimineris
turpe eſſe mortuis aſſentari ei,
qui à vivis quod ſperet in poſterum
non habet,
Gallia denique quanta quanta eſt,
niſi ſibi æternam ab hoc marmore
ingratitudinem objici velit.
Omnia quæ dixi
Calculo ſuo confirmabit.
Vale & Manibus benè precare.
Mirare hac urna incluſum, quem ſe-
cula nunquam ſatis mirabuntur.

CAPUT VIII.

De Oratione Natalitia.

DUplex Oratio Natalis esse solet: Una est qua gratulamur Parentibus felicem filii aut filiæ natalem. Altera est qua Natalem alicujus in recursu anni recolimus, eidemque ipsi gratulamur. De utraque breviter.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio in qua Prolem natam Parentibus gratulamur.

Primo, præmitti solet aliquis discursus; aut de Parentum felicitate; qui familiæ suæ fulcra aut decora in liberis accipiunt: aut de felici successu Amicorum, aut de consuetudine gentium, aut alia Historia ad rem accommodata. Præsertim tamen hi discursus formari solent, ex occasione aliqua interveniente temporis, loci, personæ, vel aliarum circumstantiarum. *Secundo*, explicentur caussæ lætitiæ, propter quas parentes & amici gaudere debent, ut quod hoc modo familiæ fulciantur, Majorum gloria propagetur & optata nobis per posteros nominis æternitas occupetur, &c. *Tertio*, Omina & augu-

auguria fiunt de Infantis felicitate, de valetudine bona, de genere vitæ: & hic laudes tractari Majorum possunt, quos scilicet infans imitabitur, & à quorum virtutibus nunc lucem & nobilitatem accipit. *Quarto*, fiunt apprecationes, ut hæc omnia impleantur quæ spe sunt concepta. *Quinto*, si Patrinus Orationem dicit, gratias agit Parentibus quod singulari ratione ad hujus lætitiæ sensum se admiserint: seque illis & Infanti ad Obsequia offert.

PRAXIS.

Semper ego risu dignam existimavi lacrymandi eorum consuetudinem, quibus suorum natales indictis plorationibus excipere in frequenti amicorum collegio nimiopere religiosum fuit N. N. Stolidi certe Mortales, aut ne mortales quidem, si rationis in hoc opere & naturæ injuriam rite contemplemur: Vel enim se natos deflere debebant, vel plenissimo invidiæ ausu velle soli vivere & secum universam humani generis OEconomiam exstinguere. Nam ut ut verum sit, etiam quotidiano experientiæ calculo, hominem fortunæ adversarium & calamitatum nasci; numquid ita fuerunt in rerum

rerum natura hoſpites aut plumbei ſenſus, ut ad Virtutem homines creari neſciverint: Virtus verò cum fortuna litigare debet, ſi vera eſt, ut triumphet, & inter adverſa debet clareſcere. Non frangunt hominem ſiniſtra, ſed firmant; ſicut Nebulæ Solem non fœdant ſed commendant. Ignaviæ igitur militare voluerunt illi & voluptatem in ſtipendium mereri, non vitam velut arenam ingredi, in qua fortia agere & pati generoſorum eſt hereditas. Sed ut ur ſit, ſanioribus ſaltem voluiſſem oculis hæ nationes hominis vitam inſpexiſſent, didiciſſent, utique filium perſonam patris, vocem patris, animum patris, ſimulacrum patris naſci, in familiæ ornamentum, decus Amicorum, ſenectutis fulcrum, ærumnarum leninem, Reipubl. præſidium, Eccleſiæ tutelam, Cœli incrementum. Quid vero iſtorum tantam lacrymis materiam ſuggerit. Meliori nos diſciplina imbuti, hodierna die & animis exultamus & nobis noſtriſque Parentibus gratulamur; cum ſingulari Authoris naturæ beneficio; nos votorum veſtrorum terminum, in ſenectute & ærumnis anchoram, nos amici commune ſolatium, illuſtris familia incrementum, Reſpubl, civem

civem & præſidium, gloria & immortalitas clientem, in hoc recens nato filio attigerimus. Præſagit augur animus omnia ſumma de parvulo, nec infirma ſpes dicere jubet, fortunatiſſimam prolem, à Majorum ſuorum veſtraque inprimis, quà dignitate, quò morum candore, quà virtutum frequentia, quà nominis & honorum ſublimitate, neutiquam diſceſſuram. Urent eum arcanæ quæ in Majorum cineribus latent faces, quæ etiam tunc cum cogitantur, quaſi manu admoverentur, inflammant. Vocabit in ſui honoris veſtigium Dominus N. vocabit &c. (Hic laudentur Majores) vocabunt alii; & quem generis nacti ſunt, virtutis etiam avitæ heredem volent nanciſci. Quemadmodum enim non omnis Arbor cydoniis malis rubet, nec quilibet fons *Nilum* fundit: Ita non exiguum eſt fortunæ ad Virtutes præſidium illuſtri veniſſe origine.

Eſt præterea quædã ad honeſtæ vitę proſecutionem in venis nobilibus lex, quæ magnos Spirirus ſuppeditat, ſemperque velut igniculis urit, & tamquam admotis calcaribus excitat, nec degenerem eſſe ſinit. Sic hunc parvulum olim *Themiſtoclem* non unus *Miltiades* in

æmulos

æmulos auſus animabit. Interim creſce beate Infans, Deo regente & ducente, tenero ſolidare corpuſculo, & creſce in virum fortem fortium ſanguis, hauri ex inſtitutione te digna nobiles Spiritus, æmulos indue Majoribus mores; Avorum Parentumque imago virtutes repreſentet, meritis in Deum, in Patriam, in tuos auctus & dives ad ſublimes conſcende dignitates. Denique nõ niſi feſſus annis & meritis commune mortalitatis tributum perſolve. *Dixi*

Quod ſi aliquis brevius dicere volet, omiſſo diſcurſu longiori, dicat tantum, gaudendum eſſe, quod Proles ſpei bonæ & ſanguinis nata ſit; enumeretque ornamenta quæ à Parentibus & Majoribus recens Natus accipit: Denique apprecetur Infanti fauſta omnia & longam ſalutem.

QUÆSTIO II.

Quomodo conſtruitur Oratio, in qua reſpondetur à Parentibus Gratulationi Natalitiæ?

Reſponſoriæ ad Præc. *Primo*, ſolet etiam adhiberi aliquis diſcurſus per modum acceſſus. *Secundo*, Gratiæ aguntur pro adfectu & apprecationibus, optaturque ut ea eveniant.

niant. *Tertio,* Merita & laudes modice extenuantur. *Quarto,*petitur Continuatio benevolentiæ inchoatæ. *Quinto,* Gratiæ aguntur illi qui Patrem pueri egit in Baptiſmo : optaturque ut puer matureſcat ad ejus & reliquorum hóſpitum obſequia.

P R A X I S.

Si quemadmodum in magnis domibus veſtibula ulteriorem ornatum promittunt, ita natalis dies cæterorum dierum velut janua, reliquæ ætatis certiſſimum foret augurium, fortunatiſſimam prolem ex DEI munere recens natam arbitrarer, ultroque parens virtutis ac Cœli filium venerarer. Sed *ab Occaſu diem commendare jubemur; cæterum ab ortu inter meridiem & veſperam ſpe metuque fluctuare, ne tempeſtas exſpectationem eripiat; dedecorant enim* (ut Lyricus canit) *bene nata culpæ;* & uſitato Græcorum circumfertur proverbio, etiam *Heroum filios plerumque noxas naſci.* Utinã votis N. N. veſtris ſubſcribant fata & deſideriis, ducatque & animet in Majorũ veſtigia nobilis Genius; fiatque non quidquid calcaverit roſa, ſed quid egerit Reip. gloria, Parentum lætitia, amicorum Resp. ad Natal. Grat.

 ſola-

ſolatium, familiæ ornamentum. Sed veſtrum comprimis N.N. in obſequium adoleſcat, nobilemque hujus diei benevolentiam, quem ſecundo natalem lætitiæ feciſtis, multis maturiſque officiis compenſet. Quam quidem felicitatem quia infans non agnoſcit, Ego vicaria gratitudine immortales gratias habeo, meque ſimul meoſque æterno favori Veſtro N.N. conſecratos eſſe, unice exopto! *Dixi.*

De alia natali, quam in recurſu anni recolimus, non eſt quod dicamus; eo quod hæc Oratio proprie ad Gratulatoriam ſpectet, in eaque nihil fiat, niſi quod gaudii Cauſſæ coacerventur, ex laude ejus, cujus natalis dies eſt. Denique diuturnæ incolumitatis & proſperitatis apprecatio additur. Sed de his paulo poſt.

SENTENTIÆ
Huic Materiæ ſervientes.

Corona Senum Filii eorum. Prov. 17. v. 6.

Matrimonii flores liberi ſunt, quos quidem carnalium pratorum Divinus colligit Agricola. Clem. Alexandrinus.

Lætitia patris, filius ſapiens. Menander.

Nihil

Nihil est tam honorificum pueris, quam bono & honesto parente esse natum. Eurip.

Rapitur ad similitudinem suorum excellens quæque natura. Nazar.

Fortes creantur fortibus & bonis, est in juvencis, est in equis patrum virtus, nec imbellem feroces progenerant Aquilæ columbam. Horat.

Aurei Patres sæpe filios reliquerunt plumbeos. Aratus.

Acetum vini filius Casaubonus.

Ex ovo albo sæpe nigri pulli prodeunt. Garnerus.

E spinis Rosæ prodeunt. Ammianus.

Filii sunt dulcedo amarissima & fel melle circumlitum. Petrarcha.

Habes filios? habes & unde vivus doleas & mortuus agnoscaris; habes in quibus vivas, & in quibus sæpe moriaris. Idem.

Magnum & dulce solatium Patri filius, sed sollicitum & grave. Idem.

Magnum depositum habent parentes filios suos. Chrysostom.

Boni vini & boni viri origo non est inquirenda.

Et verbo & facto parvis sit regula natis,
Optima sitque omni tempore norma Pater. Verinus.

Qui non recte instituunt atque educant liberos, non solum liberis sed & Reipubl. faciunt injuriam. Cicero.

Nemo glorietur quod magnæ urbis sit, sed quod sit dignus magna & illustri Patria. Arist.

Liberis nihil est carius humano generi. Livius.

Jam non admiror si omnia nos à prima pueritia mala sequuntur, inter execrationes parentum crevimus. Senec. Epist. 11.

Contemptum Tibi omnium opto, quorum tibi parentes copiam optaverunt. Idem.

EXEMPLA
Et Alia Supellex.

Ben. In Sacris literis vocatur filius *Ben*, id est, ut ait *Bineda*, Domus seu palatium Parentum.

Salomon. *Salomon* à matre vocabatur *filius votorum*. Proverb.

Filii diverſ. nuncup. In jure *filius* vocatur *persona Patris, vox patris, corpus patris*. Alii vocant *filium animum patris*.

Nazarius vocat *imaginem* seu *simulacrum patris*. In Paneg. Const. Marcell.

Votum

Votum erat *Carthaginensium*, quo precabantur, ut Romani aut improbi aut maleſani naſcerentur. Carthaginenſ. votum.

Helias cum eſſet naſciturus, Pater ejus vidit illum ab Angelis niveis ſalutari, & igne tamquam faſciis involvi & flamma ignis tamquam cibo nutriri: Hieroſolymam ergo profectus nunciavit Sacerdotibus viſum, & dictum ei fuit ne timeret, *naſciturum filium qui in luce habitabit, igneque & gladio vindicabit Iſraël.* Doroth. Ep. Tyr. in Synopſi. Helias.

Cum *Eſter* nata eſſet, *Philomela* in cubiculum involavit, in cuniſque ſedens ſuaviſſime aliquandiu cecinit. *Salianus.* Eſter.

Apud *Iones* ſtatuæ erant, quæ prætereuntes ſalutabant dicendo: *Salve, reſponde.* Cum naſcimur nos majores noſtri ſalutant ſed ut reſpondeamus volunt, virtuti eorum, non ore ſed more. *Appian. lib.* 8. Statuæ loquēr.

Locus Sepulturæ *Orphei* producit Luſcinias excellentes cantu ſuper omnes alias. Sic ubi naſcaris intereſt. *Cauſin.* Orphei Sepulturæ.

In *Emigildis Reginæ Scotiæ* cunis apparuit annulus miræ pulchritudinis & magnitudinis, cum inſcriptione: Annul.

Mater Regum, filia Regum, Regina Regum. Annal. Angl.

Zoro-aſt. *Zoroaſtres* ridens natus eſt, in præſagium magnæ Indolis. *Juſtin.*

Venus. *Venerem* etiam ridentem natam fabulantur Poëtæ.

Curius Dentat. *Curius Dentatus* natus eſt cum dentibus & inde nomen traxit. *Livius.*

Fabius. *Fabius Ambuſtus* dictus erat, quod ipſi adhuc adoleſcenti fulmen nares ambuſſiſſet. Dictus eſt etiam *pullus Iovis*, quaſi dilectus ab eodem. *Volateranus l.* 14.

Hercul. *Hercules* tener adhuc & lactens angues manu eliſit. ſic jam infantulus indolem futuri roboris dedit. *Nat. Comes.*

Plato. *Plato* cum poſitus eſſet in myrteto examen apum ori ejus inſedit.

Steſich. In ore *Steſichori* Poëtæ infantis dicitur Luſcinia conſediſſe. *Ælianus.*

Pindar. Eædem in *Pindari* dormientis ore mellificarunt. præſagium fuit melliflui ſermonis. *Plin. l.* 10.

Semi-ramis. *Semiramis* infans expoſita diu educata eſt ab avibus: alii dicunt nutritam eſſe à Columba, cujus etiam nomen habet ex Syriaca. *Diod. Sic. l.* 8.

Cajus Marius. In *Caji Marii* pueri ſinu repertæ ſunt *ſeptem Aquilæ*, quod erat ſignum ſep-

ties

ties eum Consulem futurum. *Sabellicus lib.* 9.

Aurelianum infantem ortum humili genere Aquila ex cunis rapuit, & in propinquam aulam deposuit. *Idem.* Aurel.

Hieronem Syracusanum expositum apes in Sylvis aluerunt: fuit is posteà *Rex Siciliæ.* Justinus lib. 9. Hieron.

Servius Tullius visus est dormiens habere caput ardens, flamma circa tempora serpente. *Dionys. Halicar.* Servius.

Socrates instituturus *Platonem* puerum, visus est sibi Cygnum videre è gremio suo egredientem, qui cantu orbem terrarum impleret. *Fulgos. lib.* 1. *& Laërtius.* Socrat. de Platone.

Philippus Macedo visus est sibi per somnium imprimere Sigillum in quo erat forma Leonis. Natus est ei deinde *Alexander Leoni par magnanimitate. Fulgos.* Philippus.

Olympias Mater Alexandri putabat se fulmen gerere in utero. *Sabell. lib.* 9. Olymp.

Cum *Alexander* nasceretur duæ Aquilæ super palatio sedebant & una ad Orientem, altera ad Occidentem avolavit. *Plutarc.* Aquilæ.

Octavii Cæsaris Augusti mater somniavit sua viscera in sublime ferri & in totum Orbem diffundi: Item se Solem Mater Octavii.

peperiſſe; unde cum natus eſſet *Octavius* ſummum illi Imperium prædixit. *Alex. ab Alex. l. 3.*

Cicero de Octavio. *Cicero* ſomniavit quod *Jupiter* aurea catena *Octavium* Cœlo dimitteret ad portam *Capitolii* & poſtea flagellum illi daret, & revera triumviratus illius fuit flagellum inſolentis nobilitatis.

Ruſtica. *Ruſtica quædam in Britannia* ſomniavit ex utero ſuo egreſſam *Lunam,* quæ totam illuſtraret *Britanniam,* genuit deinde puellam, quæ peperit *Aleſtunum Regem Britannorum.* Fulgoſ. lib. 1.

Hecuba. *Hecuba* viſa eſt ſibi per quietem facem eniti, natus eſt ergo *Paris*, qui *Trojæ exitialis ſax* fuit. *Sabell.*

Aſtyages, Avus Cyri. *Aſtyages* ſomniavit ex ſe vitem enatam quæ magnam terrarum partem inumbraret: Nata ei poſtea filia quæ mater fuit *Cyri, Potentiſſimi Perſarum Medorumque Regis.* Idem.

Agariſta Periclis. Mat. *Agariſta Xantippi Uxor* viſa eſt in ſomniis Leonem parere & peperit *Periclem.* Plutarc.

Juſtina. *Juſtus Patricius Romanus* ſomniavit ex ſe egreſſam purpuram, genuit ergo filiam *Juſtinam*, quæ in uxorem à *Valentiniano Imperatore* eſt accepta. *Fulgoſ.*

MOS ANTIQUORUM CIRCA

Natalitia.

Mos fuit antiquis ut infantes ſtatim in Terram deponerent: *Terram* enim *Deam Opem* eſſe; ejus igitur implorabant auxilium ut pia alimenta ſubminiſtraret infanti; Sedentes autem parentes vota concipiebant & terram de induſtria tangebant. *Macrobius.* Infans in Terram depoſ.

Solebant etiam puerum natum ſuper Clypeum locare: unde *Claudianus de Honorio; Reptaſti per ſcuta puer.*

Lacedæmonii etiam in Clypeos exponebant infantes: forte ut eundem locum naſcens puer haberet, quem moriturus; nam iidem & ſuper clypeos ſepeliebant: Ideo Matres *Lacænæ* filiis ſuis ituris ad bellum Clypeos porrigebant dicendo: *Aut cum hoc, aut in hoc:* Supple; redi. *Herodotus.* Lacænæ Matres.

Infans *ortus die quinto circa ædem ferebatur curriculo*, & tunc ei mittebantur munera, præſertim autem *Polypi*: dat rationem *Lyſias; quia inſans veluti Polypus eſt*, talis enim evadit quales ii ſunt, cum quibus eſt aſſiduo. Infantibus Polypus offertur & cur.

Eſt autem Polypus piſcis, qui ejus rei,

cui ſe applicat colorem induit. Theatr. vit. human.

Thraces. *Thraces* infantem circumſedebant cum propinquis & lacrymabantur, narrabantque ei omnia, quæ erat paſſurus: mortuum verò cum lætitia ſepeliebant, narrantes ſibi, quæ mala evaſiſſet. *Herodotus.*

Apud Romanos Feſta dicta Genethlia. *Romani* ſingulis annis recolebant diem Natalem, unde feſta dicta *Genethlia;* & carmen quod tunc decantabatur dictum eſt *Genethliacum.* Hunc diem feliciſſimum habebant, dona ſibi invicem mittebant: ſanguine eodem die abſtinebant, ne eum diem, quem ipſi accepiſſent, aliis demerent. Munus etiam *anniverſario Genio* ſolvebant. *Roſinus lib. 2. Antiq.*

Vulcanus. *Vulcano* non arriſerunt parentes (ſolebant enim pueris arridere) ideo nec *Jupiter* illum eſt Menſa dignatus, nec cubili. *Varro.*

Genita Mana. Ad *Genitam Manam* ſuſcipiebatur votum, ne quis Domi naſceretur probus, & credebantur eum nequiſſimum fore, cui hæc Naſcenti adſtitiſſet. *Roſin. ſed enucle: in Quæſt. Plut. Rom. Boxhornius.*

Parcæ. *Parcæ* colebantur inter Natales, ne ſtamen vitæ cito abrumperent, & ut can-

ut candidi & aurei velleris horas, hoc est, felices nerent: Dictæ sunt à parcendo quia nemini parcunt.

Brachmanes edito infante faciebant consilium & ex membris judicabant cujus essent indolis, & si ca placebat, dabatur disciplinis informandus, sin minus occidebatur. *Alex. ab Alexandro l.2.* **Brachmanes.**

Pueri, quamprimum cum lacte transferebantur, consecrabantur Deabus, *Eduæ, Potinæ,* & *Cubæ;* Scilicet edendi, bibendi, dormiendi. *Varro.* **Edua, Potina, Cuba, Deæ.**

CAPUT IX.

De Orationibus Salutatoriis & Valedictoriis.

IN Salutatoriis Orationibus significare solemus lætum nobis & gratum accidisse adventum alicujus, precamurque simul eidem omnia fausta & obsequia nostra dedicamus. **Salutatoriæ Orationes.**

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio Salutatoria?

Primo, Gratulando adventum vel incolumitatem alicui, redditur caussa lætitiæ & salutationis: quæ optima erit

ſi deſumetur ex re & occaſione præſenti, ſive ex circumſtantia loci, temporis, perſonæ tam ejus quæ ſalutatur quam illius quæ ſalutat. *Secundo*, laudatur is qui ſalutatur à familia, virtutibus, meritis, adfectu &c. *Tertio*, omnia fauſta eidem impoſterum apprecamur, dedicamus officia noſtra, animos, ſtudia, obſequia. *Quarto*, Petimus vel mutuam benevolentiam vel gratiam vel protectionem quiſque pro conditione ſuæ perſonæ.

PRAXIS.

Saluta-toria. Et incolumem Te illuſtr. Domine & præſentem intueri, ingens mihi gaudiorum materia eſt: Nam & votis meis Cœlum ſubſcripſiſſe video & benevolentiam in me tuam ſupra vota adſcendiſſe adverto. Vehementius mirarer certe, in tanta animi tui profuſione, niſi ſcirem eam Vobis Magni Viri à virtute impoſitam neceſſitatem ut prodeſſe debeatis. Et *ſicut ſidera lucem habent ut illuſtrent, ita Vos amorem & gratiam ut communicetis*. Sed & inopem ſe hic Eloquentia mea in tuo Mecœnatis mei favore explicando fateri debet: & quia animorum negotium eſt, adfectibus cedit, ut illi ſcilicet

peren-

perennem gratudinem æternâ obſequiorum periphraſi æternum perorent.

ALIA PRAXIS.

Lætitia eſt, & pronior in Te adfectus Perilluſtris Domine qui nos ad Te expedivit & ſtudioſæ juventutis univerſæ animorum de tuo adventu juſſit eſſe interpretes. Circumſpice frontes omnium & colliges neminem eſſe cujus plenum gaudiis pectus in vultum non exundet, neminem qui non quam optime cupiat, neminem qui ad jucundos *Maji* Dies amœnam ſibi de avita tua L U N A affulſiſſe lucem non affirmet. *Diogenis*, quod meminimus olim, querela fuit, cum illum *publicum Orbis hoſpitem* & re & nomine *Magnum* incola dolii ſuſciperet, ex Principis adventu tenebras ſibi ſuboriri & clarioris diei interire amœnitatem: Contrarium experimur hodie: tantam ſcilicet lucem nobis cum lætitia infundi ut dejecto vultu, ipſa prope debeat connivere Eloquentia: Enim vero ſi vel generis tui inſpicimus claritatem, bonam fidem, quis fulgor! quot homines video, tot Heroës numero; quot viros tot pene Senatores; ut recte Domus veſtra

Salutatoria qua Illuſt. quæpiã perſona pro ſtemmate Lunam habens Collegium luſtratura excipiebatur quondam.

Equo conferri poſſit, *Trojano*, de qua ſemper ampliſſimi Duces, non in Orbis excidium, ſed in Patriæ Salutem & Ornamentum prodierunt. Fatiger enumerando, ſi incipiam & citius deficiam quam finiam: Veſtra hæc laus à multis viget annis, vos domi habere exempla quæ ſequamini non aliena tueri; & nobilem honorum textum ſemel cepiſſe, numquam interrupiſſe. Itaque cum fortunam nonnemo gloriabundus in Domo ſua dixit conſediſſe: in veſtra ego annon verius virtutem dixerim habitare; alibi hoſpitem eſſe, apud vos incolam: niſi forte & ideo inſigne gentis lunam geritis, quod ſicut hæc deficere quidem debet: Sed commoda viciſſitudine aliam ſui vice ſemper ſubſtituit: ita in veſtræ Proſapiæ curſu cedere quidem debetis aliis, quod naturæ decretum urgeat, alii tamen in locum ſuccedunt, perinde quaſi alter alteri lampada traditis & deſinendo ſemper incipitis. Sat clarum in te documentum videmus, Perilluſtris Domine, qui Relligionis amore & Sapientiæ ſtudio & belli gloria Majores tuos producis, & velut vivum ac celebre trophæum Orbi loqueris. Gradere tanquam, hæres eorum, virtute & honore, in Eccleſiæ, Patriæ,

Fami-

Familiæ ornamentum diutiſſime ; hoc vovemus, optamus! *Dixi.*

QUÆSTIO II.

Quomodo conſtruitur Oratio Reſponſoria ad Salutatoriam.

Reſponſurus *Primo*, Gratum ſibi eſſe adfectum Salutantis & ſe viciſſim lætari tum ob valetudinem ejus tum ob animi in ſe propenſionem dicet. *Secundo*, Extenuet modeſte laudes ſuas & ſalutantem laudet. *Tertio*, Apprecetur ei omnia fauſta & ſua ſtudia cum obſequiis offerat, oretque ut perſeveret in adfectu erga ſe. Reſpõſoriæ ad Præced.

PRAXIS.

Praxis. I.

Ad plurimos Salutantes Reſponſoria.

Placet Nobiliſſimi Domini igneus in pectoribus adfectus. Optime in meam initiati benevolentiam non verba dediſtis, ſed tela : Tela quæ Animũ inflammant, Cor adurunt, totum invadunt, & nihil niſi vos, niſi veſtri Amorem injiciunt. Perennet hic ignis in animorum veſtrorum Templis, & veſtri pectoris in me benevolentia, melior quam *Clelia Veſtalis* hanc flammam æternis excubiis cuſtodiat. Meliore nos quam

quam *Achillem Mater* incendio perfundimus, ut immortalitate imbuamur: *Ille inviolabili Styge lotus, plantarum tamen improvidus fuit; & quam toto corpore nactus æternitatem habuit, gressu corrupit; ne totus fortaßis hominem, adhuc inter homines, excederet, & nostræ felicitati majus reservaretur beneficium, qui amoris mutui flammâ irrigamur & involvimur.* Amor autem, non vili fomite succensus, æstatem habet semper, hyemem nescit; semper incipit meridiem, nunquam declinat in vesperum: semper ortus dedidicit occasum. *Asbesti* erimus sic credo & quæ lapidis gloria est, cordium nostrorum fiet, *semel accendi, semper ardere.*

PRAXIS ALTERA.

Praxis 2.

Concordem singulorum adfectum, quem veluti omnium lingua Orator liberalissimè explicuit, gratissime suscipio, & quia Animus non nisi animo dignè æstimatur meum rependo. Quot verba audivi, tot Amoris monumenta accepi; quem in ea ingeniorum ac nationum diversitate reperire, erga me immeritum & volentem adhuc mereri, vehementissime gaudeo. Præcox gratitudinis vestræ natura est, gratos fieri

fieri ante munera, & ut gratiſſimi ſitis, gratiis beneficia præcurrere: Niſi forte quod in magnis ſolet eſſe ſatis, apud vos magnæ mentis Poſſeſſores voluiſſe facere, feciſſe ſit. Si tamen in tam caſto Amore peccari poteſt; nimium ego in laudes meas vos exundaviſſe, accuſo: quas in me haud reperiri ut ego diſſimulẽ, rubor ingenuus cordis interpres, confitebitur. *Sed qualis eſſe deberem, non quis ſim edocuiſtis;* Et Amor veſter, ut Me venuſtiorem haberet, fecit. Nihil tamen non placet in amore, ſapiunt errores & peccata prope virtutes fiunt. Agite mutuos colligemus amores, non *Gordio Nodo*, quem *Macedo* quiſpiam diffindat; ſed *Adamante æterno*, quem nec *Morti*, nec tempori violandum relinquamus. *Dixi.*

QUÆSTIO III.

Quomodo conſtruitur Oratio Valedictoria.

Valedictoriæ.

In tribus præſertim occaſionibus utimur valedictoria Oratione. *Primo*, Quando Amici Amicis per ſe vel per alios valedicunt. *Secundo*, Quando filii Parentibus valeſaciunt, diſceſſuri vel in exteras Nationes, vel ad Bellum, vel ad

Aulam.

Aulam. *Tertio*, Quando famuli à Dominis abeunt.

In ejuſmodi itaque Oratiuncula fabricanda, hæc puncta exprimi debent: *Primo*, Dolor de abitu ſuo explicetur & reddatur cauſſa, quare invitus disjungatur. *Secundo*, Exponatur neceſſitas diſcedendi, & cauſſæ dentur, quæ eandem urgeant. *Tertio*, Gratiæ habeantur pro beneficiis, & eorum laus inſtituatur. *Quarto*, Venia abeundi poſtuletur & ſui Memoria, (Filius autem petat paternam benedictionem.) *Quinto*, Offerat ſe cum obſequiis ſuis, quod memor velit manere beneficiorum, gratuſque vivere pro iiſdem. *Denique* precetur ut ſalvum & incolumem rurſus redire liceat.

PRAXIS.

Praxis Valedictor.

Valedictoria ad Amicum.

Ignoſces Amicorum optime, ſi crudelior in utriuſque noſtrûm amicitiam eſſe debeo. Non meæ poteſtatis negotium eſt, ſed eorum, quibus in me fortuna & nondum matura ætas arbitrium conceſſit & Imperium; ut relicta pauliſper Patria alienas per terras *Ulyſſis* colligam veſtigia. Durum fateor eſt, à Patria abire: durius ab eo avelli amico

cujus

cujus conſpectu frui & colloquiis, nihil ferè in vita dulcius fuit. Sed parendum Majoribus eſt, qui Fatorum nobis tabulas prælegunt: Eris mihi Amicus etiam in abſentia præſens, & cum oculis Te non potero, animo circumferam; in quo altius Te mihi tua beneficiorum argumenta impreſſerunt, quam ut tempore poſſis aut reminiſcentis animi inſidiis obliterari. Alia in terrâ vivam, alio ſub Sole, ſed non alius: ſemper Idem, ſemper Tuus ero hoc in votis laturus perpetuo, ut ſicut nunc ſalvos & triſtes ſeparari contingit: ita poſtliminio incolumes & hilares conveniſſe eveniat.

QUÆSTIO IV.

Quomodo conſtruitur Oratio Reſponſoria ad Valedictoriam?

Reſpondens *Primo*, Explicet cauſſas doloris concepti propter abitum; ſi tamen id Valedicentis perſona & dignitas patiatur. *Secundo*, Apprecetur felix iter & felicia omnia; & ſi de aliquo monendus erit diſceſſurus, moneat. *Tertio*, Polliceatur ſe ejus memorem fore, petatque vel imperet mutuam ſui memoriam, præſertim autem ut communicatione literarum ſubinde ſibi loquatur.

Reſpõſoriæ ad Præced.

PRAXIS

Responsoria ad Præced.

Prax's Respõs Amicum in oculis ferre non posse, grande pectoris Amici vulnus est; & dimidio animæ suæ privari, quidni doloris ingens materies? Abis à me inter Amicos optime, & quomodo animum tristitia non vulneres? I tamen felix, siquidem hæc Majorum tuorum voluntas, cui refragari velle, læsi Numinis foret piaculum. Eat Tecum fortuna & virtus tua individuo passu, eat amor noster, & jam Orbem in benevolentiæ campum nactus, quo fuerit remotior, hoc fiat auctior.

Ostendes non dubito, Amice, Cœlum non animum ab iis mutari qui trans mare currunt; & levem illorum damnabis Amicitiam qui simul ex Oculis ubi evaserunt, etiam ex animis evolant. Hærebis, mihi crede, infixus pectori, impressus animo, & vitam prius, quam tui memoriam amisero. Illud unicum Te meminisse cupio, *Amyclas silentio periisse*: quapropter ne simili ruina noster Amor pessum eat, dulcibus verbis & absente colloquio eum nutrire cave obliviscaris.

SEN-

SENTENTIÆ
His Materiis Servientes.

Lætitia loquax res est & ostentatrix sui. Symmachus.

Bona valetudo maxime divinum longeque blandissimum est condimentum. Plutar.

Nihil tam difficile est quam differre gaudia: Item, Spem gaudia parant. Quintil.

Amicos incolumes cogitare & intueri, melle frui est. Seneca.

Sequenti gaudio confert dulcedinem præmissa tristitia. Cassiodorus.

Hospites à Iove sunt omnes. Homer.

Jupiter est honorator supplicantium & hospitum: est hospitalis qui hospites venerabiles simul comitatur. Idem.

Qui savoris gloriam veri petit, animo laudari magis, quam voce volet. Seneca.

Diis thura, hominibus probis laudes debentur. Socrat.

EXEMPLA
& Alia Supellex.

Mos fuit *apud Romanos* ut matutina Salutatio absolveretur verbo, *Ave*; vesper- Romani.

vespertina autem verbo *Salve.* Alex. ab Alex.

Ad affabilem Salutationem multum pertinebat suo quemque nomine salutare: *unde Romani secum habebant nomenclatores qui civium nomina suggerebant.* Idem l. 2. c. 19.

Nomē-clatores.

Græci.

Apud *Græcos* verò mos tenuit non proprio sed officii nomine salutare: eos tamen qui præcipua dignitate eminebant, proprio nomine salutabant. *Ibidem.*

Modus salutandi Deos.

Dii salutari debebant capite tecto, præter Saturnum: Et Imperatores aliqui ut *Caligula* & *Diocletianus,* qui divinos honores affectabant, aperto capite salutari volebant: *Salutabantur etiam Dii dexteræ osculo, & corporis circumactione:* quod & Imperatoribus aliquibus factum fuisse ab Adulatoribus testatur historicus, *Suetonius.*

Salutando tangebant.

Manus, Genua, Frontem.

Fiebant etiam Salutationes apprehensione manuum: Genua etiam osculabantur & frontem tangebant: eo quod genua sacra sint Clementiæ, Frons autem sinceritati & Majestati. Alex. ab Alexan.

Osculum manus.

Romani milites ex more patrio *victrices Imperatorum manus osculabantur.* Idem. l. 2.

Non

Non ſolum *cives Romani* ingredientes Imperatores poſt bellum acclamationibus ſalutabant, *ſed & aves edocebant*, ut hæc duo verba: *Salve Imperator;* diſtincte poſſent pronuntiare. *Pontanus.* Aves ſalutantes.

Apud Hebræos & alias gentes viguit mos, ut viris magnis urbem intrantibus cives obviam prodirent cum lampadibus ardentibus. *Suetonius.* Hebræi.

Duci *Holoferni* omnes *Lybiæ & Meſopotamiæ* populi cum ramis olivarum & lampadibus obviam proceſſerunt. *Judith. cap. 3.* Holofernes.

Magnum Pompejum cum triumpho *Neapolim* ingredientem, cives, ornati ſertis cum lampadibus exceperunt. *Plutar.* Pompejus.

Idem Pompejus ex morbo recreatus, cum Romam Neapoli veniſſet tota fere Urbs cum palmis ei obviam proceſſit, floreſque ſparſit. Juſtinus. Idem.

Mos fuit ut in adventu Principum Virorum varii ſemper odores accenderentur. Athenæus. Odores.

Antonius Triumvir cum Arcem *Athenarum* ingrederetur, ſalutatus eſt lampadibus ac univerſis tectis fulgentibus. Idem. Antonius.

Cum

Plato. Cum ad *Olympia* ſemel deſcendiſſet, omnes Græci ad eum concurrerunt, relictis ludis: *illumque velut Numen divinum venerati ſunt.* Laërt. lib. 3.

Zeno. Hanc habuit authoritatem *Zeno Philoſophus*, ob probitatem morum apud Athenienſes, ut dum *Athenis* moraretur hoſpes, *Cives apud eum claves urbium deponerent.* Idem.

Plato. *Platoni Syracuſas venienti Dionyſius Tyrannus navim laureatam obviam miſit: è navi autem exſcendentem quadrigis excepit, & ipſemet ejus aurigam egit:* Summam Platonis Sapientiam hoc cultu æſtimans. *Idem.*

Cæſa. *Julius Cæſar* cum ab aliquo ſalutaretur, ſcintillas ex oculis projiciebat gaudens ſe ſalutari. *Juſtinus.*

Alex. M. *Alexander Magnus* à nemine volebat ſalutari, ſed ab omnibus adorari. *Idem.*

Scipio. *Scipio Africanus* id ſibi nomen comparaverat, *ut prædones etiam ad eum ſalutandum venirent*, feliceſque ſe judicabant quod eum videre licuerit: manus ejus victrices deoſculabantur & *dona Diis offerri ſolita in veſtibulo ejus deponebant.* V. Max. lib. 2.

A. Gadi-

A. *Gadibus* uſque *Romam* aliqui venerunt ut *Livium Romanæ Hiſtoriæ Scriptorem* viderent & ſalutarent: Putabant enim ex *Livii* adſpectu melius ſe veterem Romanorum frugalitatem, fidem, ſinceritatemque comprehenſuros, quam ex ſtatuis & ædificiorum magnitudine. *Fulgoſ. l.2.* Livius.

Iſmenias Legatus Thebanus ad Perſas, ne Regem ſalutans adoraret, *annulum ſuum volens dejecit,* & eum ſuſcepturus ſe inflixit. *Plutarc.* Applica, dicendo te non coacte nec ficte facere, &c. Iſmenias.

Franciſcus Sfortia Dux Mediolanenſis cum inter hoſtes aperto capite eſſet productus, tanta Majeſtate eos perculit, ut confeſtim ex ejus conſpectu humi procumberent, eumque genu flexi adorarent. *Fulgoſ. l.2.* Sfortia.

Ammon ſtatuam in Ægypto fabricavit ſuper montis culmine, quæ intus inſtrumenta muſica habuit eo artificio compoſita, ut quotidie Sol Oriens, cùm per ejus ſtatuæ Os radios immitteret inſtrumentaque attingeret, ſtatim elegans melodia audiretur exire de ſtatua, qua & Sol Oriens ſalutabatur ſemper & prope habitantes de præſentia Solis exhilarabantur. Strabo. Ammoni Statua melodiam reddens ad Ortum Solis.

CAPUT X.

De Orationibus Gratulatoriis.

GRatulari eſt gaudium teſtificari, quod concipiter ex felicitate Amici aut cujuſcunque perſonæ. Gratulamur verò *felices eventus, depulſa pericula, honores obtentos ac dignitates, comparatam victoriam, &c.*

QUÆSTIO I.

Quomodo conſtruitur Oratio Gratulatoria?

Gratulatoriæ.

Primo, Mentio fit felicitatis, quæ illi contigit, & quis hominum inde ſenſus, quæ lætitia ſit, explicatur. *Secundo,* Laudatur is, cui gratulatio fit à Majoribus & meritis ac factis & dictis, & à modo quo ad eum rerum ſucceſſus pervenit. Quod ſi victoriam v. g. gratularis, exaggeras ejus magnitudinem, celebritatem, juſtitiam, fortitudinem, item clementiam, utilitatem, perennitatem facti, exſpectationem aliorum & præſertim adjuncta illa *Quis, quid &c.* per comparationes & conſequentia. Quod ſi verò honorem gratularis, exaggeras ejuſdem honoris amplitudinem etiam ab adjunctis & conſequentibus.

bus. *Tertio*, Excitamus eum cui gratulamur ad gaudium ſuper hoc ſuo eventu. *Quarto*, Optamus ut impoſterum feliciter illi eveniant omnia ad publicum bonum & Patriæ gloriam.

PRAXIS.

Gratulatoria Feſtorum Pentecoſtes ad multos.

Beatiſſimus ignis, quo melior Chriſtiani Orbis portio, hoc triduo ſuccenſa incaluit, eccujus glaciale etiam pectus feliciter non reſolvit? Et ſiquidem Amoris eſt colliqueſcere; eccujus in vota animum ſcintillare non fecit: Cor enatare in deſideria? Nimirum pudor eſt in Eloquentia ſterilem eſſe, poſt tam uberem Cœleſtium linguarum pluviam: quando ab eloquente Cœlo *Verbum* prius *quod Caro factum eſt*, & modo pro nobili *Verbo* ut ſimus deſertì linguas accipimus. Et potuerit olim felix *Cadmus ex projecta temere dentium ſemente, armatam videre Gigantum meſſem, in ſui ipſius perniciem mutuo certamine ruentium?* non poterit nobiliſſimus Divini Cordis *Tullius* de proſeminatis ex conſilio linguis enatos Oratores intueri? qui pulcherrimo

Gratulatoria Feſtorum.

conflictu mitissime crudeles in mutuæ salutis commoda depugnent? Certe si vera promenti apud ingenuos fides est, meliore supra *Catullum voto*, potiore supra *Nasonem Metamorphosi*, totus lingua fieri exopto, ut integram vobis valetudinem totus gratuler; vel ut nobilius voveam; totus verbum esse amaverim, ut animi in vos mei propensionem, perpetua factorum elocutione enuntiem: aut denique quod ego & Vos mavultis, totus Cor fieri, totus Cor vivere desidero, ut nihil nisi non amare nesciam. Eritis & vos sic credo *Linguæ*, eritis *Verba* pectoris mei, eritis *Corda*, & in reciproco amoris duello invicti, vinci vos æternum non patiemini.

PRAXIS ALTERA.

Gratulatoria Dignitatis.

Gratulatio Dignitatis.

Inter oborta dignitatis tuæ gaudia Tibine honorem an Te honori gratulemur, adhuc apud nos in ambiguis est N. Scimus honorē diuturna ambitione talem desideravisse, qualem Te Indoles tua & virtus pridem fecit: Virum sua fortuna dignum & huic muneri natum. Sed & hoc ignorare non possumus, te ad illud dignitatis subsellium adscen-

adſcendere, quod avitæ Majorum tuorum virtuti veluti hæreditarium præmium eſt, in quo ſuſtinendo à multis prope ætatibus ex veſtra ſtirpe alterna fatigatione *Atlanti Hercules* ſuccedit. Redit, crede, nobis hodierna die in animum N. Divus avus tuus, cujus in eodem munere prudentia; hæc recte factorum apud nos veſtigia impreſſit, quæ nulla temporum oblivione poſſunt eradi. Redit & divus Parens ejuſque ſimul & eloquens lingua & ſtrenua manus & beneficiorũ in nos omnes ac inprimis in Patriam amplitudo. Redit N. & Frater tuus qui paulo ante hoc ſolium bene geſtis implevit, quod nunc inſcendiſti: & ſi ideo ceſſit ut tu ſuccederes, fas eſt ut dolorem lætitia commutemus; ſed quid multa: melius Tu moribus omnes referes, quam nos Oratione, ſiquidem nobile Majorum compendium & viva tuorum Hiſtoria nobis relictus es, ut quod ſparſim fecerunt omnes, tu unus feceris. Facies, non dubitamus, & ituro in poſteritatem exemplo oſtendes, *non ab honore Magnates, ſed à Magnatibus honorem exornari*: Hoc in læto animorum plauſu hodie vovere non poſſumus, ſed à tua virtute juſſi, ſperare & audemus; & debemus.

PRAXIS TERTIA.

Gratulatoria Professoris ad Discipulos.

Gratulatio Professor. ad Discip.

Nunc demum & ipse clarissime intelligo, quam *difficile sit Amori & lætitiæ verba reperire* N. Invictus enim uterque *Hercules*, ubi Cor & Animum possederunt, columnas eloquentiæ figunt, & solemne roboris sui Epitaphium *Non plus ultra* audacter objiciunt: Omnem excedunt loquendi potestatem magnitudine, & arbitrantur exiguum omne, quidquid sermone potest terminari. Benignius tamen nobiscum egit parens natura, quando vultum pectoris Oratorem esse voluit, & in verborum deliquio ipsum eloquens fieri silentium. Unde videre vestrum hic audire sit, & mei magnitudinem gaudii de vestra valetudine, si cognoscere desideratis, per geminas animi fenestras, oculos & frontem feliciores *Momi* Cor inspicite. Quid enim vero amicus in salvo amici adventu omnem prompserit lætitiam? Vos dulcissimum amicitiæ nomen Amore in me vestro supergressi, prope ad ætatis meæ injuriam, velut filii parentem diligitis. Ut vel inde colligere liceat, velociorem amoris cursum esse

esse quam ætatis; & alios vitæ, alios virtutis annos computari. Utinam vero quod vestrum plerisque in votis est, hoc in felici eventu videamus! Utinam (parcite ambitiosius dicenti) æmula *Iovis* felicitate, *de meo cerebro velut totidem armatæ Pallades in Orbis decus prodeatis & Ornamentum.* Sed labore hic opus & obstetrice industria, ut mihi laudis vectigal non pereat, vobis desiderium.

Aderunt boni Superi sine dubio, aderit is qui triumphat omnia JESUS, ut abjecto tristitiæ & inertiæ sepulchro in omnis diligentiæ vitam conatus erexerimus: & pia modo non defuerit voluntas; ab hac sudoris nocte, à prudentiæ aurora, in perennem lætitiæ & solatii proficiemus meridiem.

QUÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio Responsoria ad Gratulatoriam?

Primo, Explicet lætitiam Responsurus; quam ex Gratulantis adfectu percepit, collaudetque ejus in se studium. *Secundo*, Extenuet modeste suas laudes: & si dignitatem consequutus sit, dicat se alteri potius aptiori & digniori eam

Ref-ponsor. ad Præced.

eam optasse, cui ipse tum ob amplitudinem tum ob oneris magnitudinē non sufficiat. *Tertio*, Gratias agat pro adfectu & sua studia gratulantibus offerat.

PRAXIS.

Praxis Respō-soria.

Responsoria ad gratulationes multorum.

Et non ingens mihi lætitiæ cumulus ad Orbis commune gaudium accesserit ? quando temporis & Scenæ studiosos in pulcherrimum amoris certamen descendisse video N. Ecce amoris feriæ sunt & mutuæ gratulationis solemnia : & in occasionem & humanitatis legem peccatum putavissetis, nisi tot torrentibus, favoris in me vestri & adfectus studia, non ornate minus, quam alter altero copiosius effundere contenderetis. O placidam litem quia concordiæ! ô dulce bellum, quia pacis! Et quidni singuli Victores amicum animum meum, tot jam beneficiis victum, tot jam nominibus vestrum, rursus & iterum universi in prædam & triumphum accipitis. Accipite, possidete, triumphate, sed vestri prius victorem, possessorem, triumphatorem. Certe fortunam meam venerari debeo,

cer-

certe virtutem vestram agnoscere, qua jam effectum video, ut magis in singulorum animis & cordibus, quam in hoc doctrinæ pulpito me consedisse intelligam: magis adfectibus provehi vestris; quam meis passibus. Sicut animorum Principi sceptra porrexistis & in tanta cordium classe ad clavem sedeo Agnosco, generosa pubes, agnosco nobiles animos, & beneficiorum licet adhuc tenuium, non steriles sinus, de quibus nobilem fructum & regiam messem, amorem & gratitudinem ecce maturè colligo.

Pendebis revera ante pectoris horreum pretiosus laboris mei manipulus: pendebis æternum memoriæ monile: & siquidem te mihi gemmam imprimis, æterno tui testimonio cor meum consignabis. *Dixi.*

PRAXIS ALTERA.

Praxis altera. Respõsoria.

Responsoria ad Gratulatoriam Dignitatis.

Ab amici honore in æmulationem non accendi hæc demum verissima amicitiæ tessera est, & ambitione magnarum mentium furia securos vivere, non homines ostendit, sed Heroës

N. Optassem ego hoc honore mactatus, ita me veritas, ut Serenissimi nostri &c. & omnium vestrûm favor, in alterius potius humeros hanc dignitatem devolvisset : qui & consilio & manu melius omnium exspectationi respondisset & votis. Sed quia Fatorum voluntas me hac felicitate damnavit, mei erit laboris negotium accurare ut Serenissimum & vos beneficii non pœniteat. Illud tamen animum erigit & non exiguam lætitiæ materiem sufficit, quod, de vobis bene merendi campum nactus, obsequia & studia in vestri commodum convertere possim, & in honore publico, publicus omnium vivere servus. Quod ubi pro virili enitar; gratia & amor vester, sic credo, mihi nunquam defuerit. *Dixi.*

SENTENTIÆ

Pro Gratulatione dignitatis.

Honor fugientes sequitur, sequentes fugit. P. Syrus.

Virtutis umbra honor etiam invitos comitatur. Seneca.

Gloria Mater annorum. Bion.

Ipse honos laborem leviorem facit. African.

Magistratus virum ostendit. Bias.

Virtutis

Virtutis uberrimum est alimentum honos. Valer. Max.

Virtuti laus debetur. Arist.

Gloria Virtutis pedissequa est. Tacit.

Ab hominibus iis honor debetur, quos honore Deus dignatus est. Cedren.

Solis bonis honor debetur. Arist.

Honor malis exhibitus in eorum commutatur ruinam. Gregor.

Honorem non debet sequi Virtus sed ipse Virtutem. August.

Dejicitur cum elevatur, qui honoribus proficit & moribus cadit. Gregor.

Qua in civitate non magnus honos virtuti tribuitur, in ea optimus civitatis status, stabilis & firmus esse non potest. Arist.

Nulla voluptas humana ad divinam accedit propius, quam ea delectatio quæ ex honoribus percipitur. Xenophon.

Melius est civitatem regi à viro optimo, quàm à lege optima. Arist.

Magistratus est lex loquens. Cicero.

Magistratus est medicus civitatis. Thucydid.

Præfectum rebus publicis stantem mori oportet. Dion.

Velut thus non hominibus sed Diis competit, ita laus non indignis sed bonis tribuenda. Stobæus.

Magnæ virtutis est cum felicitate luctari. Augustin.

Vita brevis est, gloriæ cursus sempiternus est. Cicero.

Fax mentis honestæ gloria. Silius.

Eximiam virtutem sponte sequitur suum decus. Plutar.

Gloriosis magis placent præconia, quam tributa. Cassiodor.

Quid est dignitas in indigno? ornamentum in luto. Saresb.

Quidam honores fugiunt, ut honoribus obvient, sæpe enim gloria ut acquiratur contemnitur, & munus ut obtineatur relinquitur. Hugo.

Magni animi fiunt magnis honoribus. Livius.

Pecunia ex quo in honore esse cœpit, verus rerum honor cecidit. Seneca.

Nullus in fortium Regum pectoribus aculeus, laudis & gloriæ cupiditate acrior est. Guicciard.

Homicidii genus est famam hominis impetere. Idem.

Fama unicus sapientum thesaurus est purissima vitæ gemma. Lipsius.

Nec flamma sine fumo, nec sine calumnia fama solet surgere. Idem.

Sola dulcedo gloriæ non senescit. Thucydid.

Sat ero dives si bonam famam mihi servassem. Plaut.

Fructus honos oneris, fructus honoris onus.

Aliæ pro Gratulatione Victoriæ.

Omnis victoriæ fructus in eo consistit, si ea bene & recte utaris. Reisnerus.

Recte Victoria uti clarius est, quam vivere. Plutar.

Victoria semper est insolens. Cicer.

Non ita armis quàm pietate paratur victoria. Agath.

Victoriam semel partam prudens conservabit Princeps, si securitatem frequentissimum calamitatis initium vitaverit. Reisnerus

Vera est victoria quæ salva fide & integra dignitate paratur. Florus.

Si vis vincere, clementer age. Fl. Vopiscus.

Vincere seipsum omnium Victoriarum prima est & optima. Plato.

Liberales & humanos esse erga inferiores præclarum est Ducibus viaticum ad victorias, ad triumphos. Gorgias.

Ratio & consilium sunt propriæ Ducis artes. Tacit.

Quemadmodum egregium est hostem dejicere, ita non minus laudabile infelicium misereri. Idem.

Solet Deus his, qui justa & necessaria arma induunt & belli caussa præstant, certam vincendi occasionem proponere. Paulus Jovius.

EXEMPLA

Et Alia Supellex pro Gratulatione Dignitatis.

Templum Honoris. *Apud Romanos Templum Honoris penes templum Virtutis erat,* nec potuit templum Honoris intrari, quin prius virtutis penetraretur. *Alex. ab Alex.*

Statua Honoris. In civitate *Peloponei* fuit *Templum Honoris*, in quo *Statua ejusdem præferebat manu sinistra orbem, ex sapphiro plenum coronis regiis, sceptris, clavis, & aliis dignitatum insignibus: dextera verò statuam Virtutis Chrystallinam gestabat, aureo torque colligatam; à quo hæ literæ auro fusæ dependebant:* TIBI UNI ET SOLI: *(supple, militat honor.)* Ægesippus.

Princeps & subditi. *Timon Philosophus* interrogatus, quid interesset inter Principem & Populum, respondit: *Quod inter unum & omnia;* Omnes enim subditi Principem

cipem unum ſpectant, unus autem Princeps omnibus mores & leges præſcribit. *Friſon.*

Arcadii in Regum thronis poſuêre fortunam auream, quæ dextrâ diadema regium cum Sole, ſiniſtra ſphæram Orbis cum lilio tenebat. Significare volebant eum qui in dignitate eſſet, debere ut Solem lucere, ut aurum Rempubl. ditare, ut lilium bonis moribus bonos odores ſpargere. *Cardanus.* **Arcadii.**

Cum *Pyrrhum* ob præclara geſta milites *Aquilam* vocarent: *per vos,* inquit, *Aquila ſum qui veſtris armis velut pennis ſublevor.* Plutar. **Pirrhus Aquila.**

Ariſtoteles præcipuam dicebat eſſe dignitatem non fungi honoribus, ſed ab aliis honore dignum judicari. *Stobæus.* **Ariſt. de dignit.**

Alphonſus Arragonum Rex dicebat, *hos qui aliis præſunt, tanto privatis hominibus meliores eſſe debere, quanto honoribus alios præcellerent.* Panormitanus. **Alphōſus.**

Idem Rex dicere ſolebat: *Bonus eſt Princeps qui ſubditos ſuos habet in capite: melior, qui in corde; peſſimus qui in ventre.* Idem.

Epiſcopis ſuis quædam nationes ingreſſum gratulantes, ex aureis literis **Epiſcopis oblatum quid?**

com-

componebant & offerebant illas duas voces: *Bonus Pastor*. Aliis flores aureos: *Ambrosio suo Mediolanenses* Apiculam & stellam auream.

Cives gratulantes Regi.

Cum Regi cuidam recens coronato *Angliæ cives* gratularentur, offerebant ei: *Primo, Aureum lilium & gladium* cum lemmate: *Et pace & cæde Tui. Secundo,* offerebant *lances aureas*, cum lemmate: *Tu unus, plus omnibus vales. Tertio, Claves aureas* cum lemmate: *Tecum & intrare & exire & manere parati. Quarto*, offerebant *ei filios suos & pueros* acclamando: *Et patrum & filiorum & Nepotum Rex esto. Quinto*, faciebant *Sertum ex tot flosculis quot urbes erant in Anglia & coronantes Regem clamabant: Regno coronaris, Vive!* Genebr.

Carolus V.

Carolus V. cum ad aliquam veniret civitatem de triplici P quærebat quale esset, hoc est, qualis esset *Parochus, Præceptor, Prætor*. Putabat enim omnia salva esse, si hi qui eminerent, sancti & boni essent. Nam *mobile semper mutatur cum Principe vulgus*. Annales Franc.

Ægyptii apud eosdē.

Ægyptii inter gratulandum porrigebant Principi *sceptrum*, quod in imo habuit caput *Hippopotami*, quod Animal ferum est & immite; in summo au-

tem

tem *Ciconiæ* caput avis benignissimæ; ut innuerent Principem debere esse ferum malis, benignum bonis. *Pierius.*

Apud *Ægyptios* eosdem hic mos fuit antiquitus Principem eligendi, eique honorem gratulandi. In aperto campo, ubi coronandus erat Princeps, quærebatur ex eo, *Essetne pius*? Et ille tunc manus in Cœlum tendebat. *Secundo*, Quærebatur, *Essetne justus?* & tunc ille frameam eductam cervici propriæ applicabat. *Tertio*, quærebatur: *Essetne liberalis?* Et tunc ille aurum argentumque in vulgus spargebat. *Quarto, Essetne laboriosus?* Et tunc stivam à rustico oblatam ad aulam instar arantis deferebat. Ad aulam verò appropinquanti occurrebant *Juvenes cum ornamentis & insignibus regiis.* Post ingressum autem illius in aulam prodibant *centum juvenes cum cultris argenteis, & prospectante Rege è palatio in cultros irruebant dicendo:* MORIMUR UT VIVAS. *Sabellicus.*

Mos eligendi Principem. Pius. Justus. Liberalis. Laboriosus. Centum juvenes.

De *Agathocle*, qui ex figulo Rex erat factus, refertur, quod singulis annis suis Senatoribus gratulantibus sibi, ollulas à se factas distribuerit, in quibus hæc inscriptio fuit: *Vilis labor honor Regum.*

Agatocles.

Apud

Indi. Apud *Indos* veteres pridie coronationis, juventus in campum effuſa expeditis jaculis nummum in ſublime projectum, ita configebat ut tota die non decideret: Poſtridie verò totum nummiſma confoſſum, gratulabunda offerebat Regi, dicendo; *Forma Rempubl. ſicut pecuniam.* Porrò Regum Indiæ munus erat, monetam cudere, in qua hæc inſcriptio fuit: *Regis opus, Regis munus.* Ericius.

Mos Græcorum. Apud *Græcos* olim mos fuit, ut Princeps electus, adhuc ante coronationem per Provincias & Urbes imaginem ſuam mitteret; quam cum ſumma reverentia ſuſcipientes ubique exponebant, & dulci cantu atque acclamationibus adgratulabantur dicendo: *Vivat Rex!* Sydonius.

Macedones. *Macedones ultimo Regi ſuo Perſeo gratulantes auream ſortunæ ſtatuam obtulerunt, dicendo: Dent ſuperi vitam, nos ſortunam.* Politianus in Miſcellan.

Bactriani. *Bactriani* anniverſarium Regi ſuo gratulantes natalem, *Cupreſſum mortalitatis ſignum ſuccendebant: Cedros vero & Myrtos immortalitatis Symbola radiis ſolaribus exponebant, clamando: Pluant vitales Regibus ignes.* Epit.

Al-

Alphonso Regi Castellæ cum gratulabundus Populus acclamaret juxta morem, *Vivat Rex*. Ipse ad vices singulas respondebat, *Vivat Lex, vivat Grex!* Vivit Lex per attentam sedulitatem, vivit Grex per providentiam Regis. *Baden. in Symb.* Alphōsus.

Uladislaus Ungariæ & Bohemiæ Rex in Symbolo habuit *Obeliscum*, in cujus fastigio corona aurea erat posita ad quam homo alatus enitebatur: Lemma. *Vel sic enitar.* Tipotius. Regis Boh. Symbolum.

Eduardus Marchio habuit in Symbolo laurum juxta amnem profluentem: desuper vero in nubibus solem: à cujus radiis laurus urebatur; cum lemmate: *Non aliter*. Significatur neminem posse Laurum mereri, nisi virtute Solis illustris sit, & æstum fatigationis sustineat. Eduardi Symbolum.

Ægyptii hominem in Magristratu collocatum sic exprimebant. *Senem in cujus dextra Sol, in sinistra Horologiũ.* Hinc *Cælius Rodig:* lib. 5. inquit, *Esto horologiũ, ad quod se tota vita dirigat, esto Sol exemplo & moribus prælucens.* Ægyptii Senatoris figura.

Romani ante Magistratum faces ardentes præferebant, ut innuerent, Magistratum virtute debere prælucere. *Rosinus.* Romani.

Johan-

Johannes Rex Angl. *Johannes Rex primus Angliæ* ut virtutem exprimeret, qua omnibus præluxit, *Montem Ætnam pinxit eructantem flammas* cum lemmate: PRÆLUCEMUS. *Tipoc.*

Alphōsus. *Alphonsus Rex Arragonum* in Symbolo habuit lumen ardens cum lemmate: *Aliis servio, mihi consumor.* Binet.

RexLudovicus XI. *Ludovicus* XI. *Rex Galliæ* habuit in Symbolo *Pelicanum* revocantem ad vitam sanguine proprio pullos emortuos; Lemma: *Sanguis meus estis, vivite.* Annales Franc.

Urbanus V. Pont. *Ambrosius Pigapheta* in coronatione *Urbani* V. canem instruxit, qui occurreret Pontifici, & se pedibus ejus supponens ululatum ederet per syllabam *V* vel *ur*; Tunc dixit *Pigapheta. Vive Pontifex, te Pontifice canes in oves convertentur; tuumque nomen si non exprimendo, certe inchoando celebrare conabuntur.* Platina.

Honorius. *Ad Honorii Cæsaris Inaugurationem in Cælis melodia audita est, visaque stellæ motu quodam veluti saltu commoveri,* Claudianus.

EXEM-

EXEMPLA

Et Alia Supellex pro Gratulatione Victoriæ.

Epaminondas conſpecto ingenti exercitu, qui Duce carebat bono, *O quam magna*, inquit, *bellua, ſed ſine capite.* Stobæus. Epaminondas.

Pauſanias quærenti cuidam, quo modo de Thracibus victoria comparari poſſet: *Si*, inquit, *qui vir optimus eſt in belli Ducem eligatur.* Plutar. Pauſanias.

Ageſilaus quæſitus quid Ducem belli præcipue exornaret reſpondit; *Adverſus hoſtes audacia & in oblata opportunitate ratio & conſilium.* Siob. Ageſilaus.

Numantini à Scipione in fugam verſi cum caſtigarentur à ſuis quod toties victos fugiſſent; reſpondit quidam: *Pecus equidem nunc etiam idem eſt, ſed mutatus eſt Paſtor.* Innuens æque fortem nunc eſſe exercitum, ſed Ducem debilem. *Briſſonius.* Numātini.

Alphonſus Arragoniæ Rex non tam quod hoſtes vinceret, gloriari ſolebat, quàm quod didiciſſet victis conſulere. Illud enim fortunæ munus eſſe, hoc verò ſemper ſuum. Panorm. lib. 2. Alphōſus.

Julius

Julius Cæsar. *Julius Cæsar à Pompejo* acie quadam victus, cum victor hostes non prosequeretur: *Hodie*, inquit, *penes hostes erat Victoria, sed non habent Ducem, qui Victoria sciat uti.* Plutar.

Fridericus. *Fridericus Imperator* debellatis in Hungaria hostibus, dixit ad suos: *Magnum opus actum est, milites, nunc autem majus restat, ut scilicet vincamus nosmetipsos, atque avaritiæ & ulciscendi cupiditati frænos imponamus.* Æneas Sylvius.

Alexander. *Alexander suadenti Parmenioni ut noctu Darium invaderet*, respondit: *Malo me fortunæ pœniteat, quam Victoriæ pudeat. Et nolo victoriam furari.* Curt.

Cæsar. Carolus. *J. Cæsar devictis hostibus hoc sibi scripsit encomium.* VENI, VIDI, VICI. Et *Carolus Imperator* dixit, VENI, VIDI, VICIT AUTEM CHRISTUS. *Phil. Camer.*

Timol. *Timolion Corinthius cum in Templo Delphico Apollinem de victoria consuleret, Corona quæ inter donaria pendebat, in caput illius tam apte incidit, ac si manu imponeretur*, quod omen Victoriæ fuit. *Fulgos. lib.* 1.

Cæsar. *J. Cæsar cum in Africam exscendens corruisset, omen in melius vertens excla-*

exclamavit: Teneo Te Africa. Sabell. lib. 9.

Alexander Magnus cum obsideret Tyrum, videbatur sibi videre Herculem à Tyriis maxime cultum, qui sibi è muro manum porrigebat. Unde omen victoriæ cepit & vicit. Idem. Alex. Magn.

Primo bello adversus *Marium Sylla* vidit *à Pallade* sibi fulgur dari, monerique ut eo telo hostes peteret: *Marium* igitur igne & ferro patria expulit. Idem deinde contra Marii filium pugnaturus, vidit *Marium patrem monere filium* ne postridie cum *Sylla* confligeret, eo quod illa dies sibi infausta fuisset. *Fulgos.* Sylla.

Judas Macabæus antequam confligeret cum *Nicanore Regis Syriæ Duce* vidit in somniis *Oniam* pro se orare, & quod *Jeremias Propheta* gladium sibi aureum contra hostes porrigeret. *Idem.* Judas Macabæus.

Apud *Celtyberos aquæ Scyphus* ante Ducem belli portabatur, & vocabatur *poculum fortunæ* Si ergo aliquid aquæ casu effunderetur, pro malo omine id fuit interpretatum; quod si ex inadvertentia scyphus è manu decidisset, desperabant omnino & se hostibus ultro subjiciebant. *Theophrastus.* Celtiberi.

Mithri-

Mithridates. *Mithridates Rex Ponti* devictus à *Pompejo* sic se solabatur : *Omnis mihi etiam adversa fortuna, cujus author Pompejus est, tolerabilis est : nec enim turpe est ab eo vinci, quem vincere esset nefas ; neque inhonestum ei se submittere, quem fortuna supra omnes extulit.* Paterculus.

Carolus V. Rex. *Carolus* V. *Rex Hispaniæ* occupavit castra Ducis Brunsvicensis, & miles ejus statim etiam castra diripuit: Cecidit Dux ad pedes Regis supplex, ut satis haberet, accepisse castra & vicisse; vitam relinqueret militibus & aliam supellectilem, respondit *Carolus, cujus castra ejus rastra.* Hoc est, qui castra accepit, omnia potest radere & accipere. *Camerar. l.* 5.

Alphõsus. *Alphonsus Rex Castellæ* dicebat: *Probos milites gemina manus armat, fortis & justa : fœdifragos terna exarmat, perfida, pia ; strenua.* Aventinus lib. 5. Ann.

Cabrias. *Cabrias Dux Atheniensium* dicere solebat : *Se malle exercitum Cervorum Duce Leone, quam exercitum Leonum Duce Cervo.* Marli.

Ludovicus Rex. *Ludovicus Burgund. Rex* contra Cæsarem bellum movit : sed captus ab eodem juravit se amplius illi bellum non

non illaturum. At liberatus denuo cum majori exercitu venit, ſed iterum victus omnia perdidit. inſuper oculi illi eruti ſunt, & in fronte ab aure ad aurem hæ literæ ferro impreſſæ: *Hunc ſervavit Clementia, perdidit perfidia.* Fulgoſ.

Apud Cimbros contra perfidos quatuor cohortes educebantur; *prima erat Puerorum, ſecunda Juvenum, tertia Virorum, quarta Senum.* Sed primæ tres tantum ſpectabant prælium. Quarta autem cohors pugnabat. *Putabant enim debiles vires ſufficere ad hoc ut perfidi vincerentur.* Nam perfidia deſeritur à Deo & ideo enervis eſt. *Politia. lib. 5.* Cimbri.

Normantici Galliæ urbem obſederant, & jam occupaverant armamentarium. Inaudivit hoc *Rex Philippus* & ad turbatos cives ſcripſit: *ne timueritis, mox aderit vobis dextra magnetica;* Venit & caſtra metatus, ſupra caſtra magnetem in monte poſuit: & ecce gladius cujuſdam Normantici per aëra ad Magnetem volat: quod videntes adverſarii conturbati, ſe ſuaque omnia *Philippo* ſubdiderunt. Retulit tunc Philippus tale Elogium: *Philippus Rex utitur in bello dextera magnetica, in* Philippi Magnetica dextera.

pace aurea : (erat quippe liberalis.) *Patricius in Ethic.*

Scep-trum. *Cheronenſes* habuerunt aureum ſceptrum inſtar haſtæ *à Jove* donatum *Pelopi*, quod hanc prærogativam habuit, ut quoties exercitus tumultuaretur, Rex ſolo ſceptri attactu tumultum ſedaret, ſi victa pars fureret & diſcordaret, elevatione ſceptri concordiam faciebat; cum defecit pecunia, dona ſibi oblata cujuſcunque materiæ, tactu ſceptri in aurum mutabat. *Pauſanias in Bœoticis.*

SERE-

SERENISSIMO

DOMINO

FRIDERICO

WILHELMO,

Sacri Romani Imperii Archicamerario, Marchioni Brandenburgico, Magdeburgi, Boruissiæ, Juliæ, &c. Duci, &c.

Prussiam suam ingredienti,

PANEGYRIS GRATULATORIA.

Oblata *Anno* 1655.

INGREDERE

Inclyta Germaniæ Principum
Gemma

SERENISSIME

FRIDERICE WILHELME:
per altas exultantis populi voces,
plausus, vota, panegyres;
INGREDERE.
Oculis TE ferre liceat;
quem hactenus Corde ferimus,
Crede sine fuco loquenti.
Quocunque venies; TE prævenisse invenies.
Velocior Amoris, & Famæ cursus est, quam corporis.

Reperies, T E pectorum omnium Inquilinum, quando conſpiciendum
Hoſpitem concedes:
Hæc BONORUM PRINCIPUM
Immenſitas eſt:
Ubique! eſſe.
Non venire ad ſuos; ſed apparere.
Provinciarum intervalla tenere;
non contineri.
Nec aëris circumfuſi ambitu
ſuam præſentiam metiri:
ſed
animis ſubjectorum.
Fuerit felix
Ille Regum Phœnix.
qui ſingulari commendationis epiphonemate gloriari auſus fuit:
Se in ſubditorum gremiis ſecure dormire poſſe:
Quid enim verò eſt Somnus?
gelidæ niſi mortis imago?
Quid ſunt fidorum Civium gremia?
niſi amica benevolentiæ Cæmiteria?
Majus T I B I, Amor T U I concinnavit encomium:
In Tuorum pectoribus, vigilas perpetuò, pro quibus vigilas.
Et eorum vitâ jugiter vivis,
quorum

P U-

PUBLICA,
Ut vivere possint
Anima, Cor, Tutelare Numen es.
Hoc est verè ELECTOREM *esse:*
eligere
cordium imperatorem fieri:
& Throni loco,
Animos Civium potiùs,
quam aurum vel ebur
inscendere,
Hoc est BRANDENBURGI-
CUM *esse;*
Sceptro Amoris eminere:
&
Principem omnium, residere in
omnibus.
INGREDERE
Aureum BRANDENBURGICÆ
domus ornamentum,
Prosapiæ Serenissimæ Culmen.
A TUI Nominis auro, preciosi fieri
possumus:
A TUA luce, exornari
optamus.
Pacifici vivimus sub TUÆ CEL-
SITUDINIS Palladio:
In TUO SERENO etiam
apricari lubet.
Non de Principum illorum grege
es, qui ortu suo ecclypsim fa-

 ciunt

ciunt exiguis ſtellis.
Tenebras quoque accendis adventu
TUO.
& more Magni ſideris,
quicquid contingis,
inauras.
INGREDERE
Prußiæ noſtræ Illuſtriſſimum.
CAPUT & CORONA.
prona ecce TIBI membra ſternimur:
per acclines omnium procede
ſublimis cervices.
A TE pro TE ſapere volumus,
TECUM pro TE. velle.
Facundus orator; Tui Amor;
pectoribus noſtris TE perſuaſit:
Aliâ non indiges panegyri.
Epiſtolæ Tuæ commendatitiæ
vivimus.
Animi noſtri ad obſequium TUUM
cerei, Non aliò quam TUÆ
Voluntatis Sigillo, gau-
dent obſignari.
INGREDERE
lætitiæ provincialis, Ampliſſime
Fundator.
Si delectat gratulantium læta peri-
phraſis?
obtutus noſtros intuere.
Specula ſumus;

quæ

quæ nullam novimus referre imaginem nisi TUAM.
Artifice nimirum gratitudinis Euripo TE TIBI refundimus.
Arcus & Colossos non desidera.
quot numeras circumfusæ multitudinis ingenia
tot Triumphales statuas.
tot adventus Tuus
erigit Elogia.

INGREDERE
Virtutum Nobile Palatium

TE à TE,
non à Satellitio quod foris est
æstimamus.
Non in TE fortunam sed TE in fortuna veneramur.
Magistra Fortunæ Virtus agmen ducit.
& meritum honoris tributum indicit.
Adest à latere Tuo, ne quaquam separabilis Achates,
JUSTITIA.
Mens DEI, Harmonia Reipublicæ, Regnorum omnium urbiumque sustentatrix.
Adest Æquitatis soror Clementia, Princeps PRINCIPUM gloria.
 Ad-

Adeſt comis ſeveritas cum Humanitate.
rarum hodie apud Magnates conjugium.
Adeſt Magnanimitas & in utramque fortunam ambidextra Fortitudo.
Adeſt reliqua , ſupra numerum & cenſum Honeſti familia.
Nam qui uni Virtuti fores aperuit omnibus domicilium elocavit.
Ita ſociale ſingularum cum ſingulis vinculum eſt,
Omnes habet,qui unam.
Tali tantoque ſtipatus exercitu quando ades non potes non adeſſe amabiliſſimus
SERENISSIME HOSPES.
Aliàs
perennis Animorum Noſtrorum Incola.
AVE. FAVE.

CAPUT XI.

De Oratione Gratiarum Actoria.

GRatias agimus pro beneficiis vel publicis ut Regi & Reipubl. vel privatis, ut Patronis, Amicis, Benefacto-ribus,

ribus, &c. Utrobique idem artificium ſervandum.

QUÆSTIO I.

Quomodo conſtruitur Oratio Gratiarum Actoria?

Primo, Mentio fit accepti beneficii. *Secundo*, Exaggeretur hoc beneficium à circumſtantiis perſonæ dantis & accipientis, loci, temporis, modi & aliis: ita ut extenuetur dignitas accipientis; amplificetur autem gratia dantis; dicendo ſufficientes gratias agi non poſſe, optando vocem & eloquentiam multiplicem. *Tertio*, Fiat gratiarum actio humilis & ſincera, item promiſſio gratitudinis & curæ, ut illud munus ad honorem dantis vel publicum bonum cedat. *Quarto*, Subjungatur petitio, ut in gratia ſervetur.

PRAXIS.

Gratiarum Actoria pro Dignitate collata,

Gratiarum Actoria.

Si mihi centum Linguas, ex veteri Poëtarum voto, hodie natura donaviſſet; aut ſi jucundiori Metamorphoſi totus mens, totus lingua fierem, nondum

dum ego beneficii magnitudinem; quo me amplissime cumulavisti, *Regum Serenissime*, vel eloqui possem, vel complecti: Nam & me unum è tam nobili illustrium virorum collegio, electum esse, in quem regium animum tuum beneficentia gravē deponeres; & supra vota mea imo & ultra merita hoc insigniri honore, quantum amoris & regiæ gratiæ argumentum? A teneris quidem ad hoc paternis præceptis imbutus vixi, ut tibi servire & ad tuos nutus obsequiis promptissime currere, supremam judicaverim fortunam: nec vivere jucundum foret, nisi Tibi viverem: sed quanti apud eum studia tua ponderis esse convenit, cui vitam debeas, & omnia quæ cum vita mortales acceperunt; Quamquam & hæc si tuleris, & forte tua minus & Majestate tua inferius obsequium obtulisti. Habetis hoc, habetis, *Serenissimi Terræ Soles*, jam experientia disco, cum illlo Planetarum Rege commune, ut quidquid à nobis, velut inferioribus Regni elementis, studiorū accipitis, uberiori fœnore refundatis; nos umbras adspicitis, ut illustretis: nostra obsequia exigitis, ut benefaciendi campum nacti eam quam Majestas imposuit necessitatem decurratis sin-

ſingulis prodeſſe. Quid verò huic animi regii in me propenſioni poſſum, niſi humilibus verbis humiles gratias reddere: niſi forte mea meorumque ſtudia, ſicut in dignitatis meritum, ita in meriti ſtipendium ſuſcipis. Certe ſi dati beneficii qualiſcunque ſolutio eſt, accepti perennis confeſſio: non ingratos nos morituros ſanctiſſime pollicemur. Permittet enim benignitatis tuæ facilitas, nos vel nubium mutuam gratitudinem æmulari, quæ eodem, quod à Sole acceperunt lumine; plures in ſe Solis imagines depingunt, ut à quo ſplendeant Orbi demonſtrent: & nos amorem regium, quo nunc inſigniti vivimus, late per Orbem & Orbis famam portabimus: dicemuſque natis, narrabimus poſteris, ut conſequentium ſeculorum memoria ſciat, cujus ſtellæ ſimus, cui Soli lucem debeamus. *Dixi.*

SENTENTIÆ.

Hic cumprimis Seneca de beneficiis, legendus; nam in hac materia unus Seneca pro multis valet.

Sine gratitudine nec thus nec myrrha Deo placet. Triſmeg.

Beneficia ſunt voluntatis compedes

& aureæ catenæ quibus animus ligatur & trahitur. Prov. Com. Latin.

Qui in gravi periculo ſuccurrit, vel magno aliquo beneficio alium afficit, Dei vice fungitur : & ei cui prodeſt, Deus eſt. Cicero.

Seneca. *Juſta cauſſa eſt lætitiæ lætum amicum videre, juſtior feciſſe.*

Referre non poteſt gratiam niſi qui meminit, & qui meminit jam refert.

Statim gratus eſt, qui ſe onerat, id eſt qui promittit gratitudinem.

Eodem momento quo obligatus es, ſi vis cum quolibet paria feciſti; quoniam libenter qui beneficiũ accepit, reddidit.

Non neceßitatibus tantum noſtris proviſum eſt, ſed uſque in delitias amamur (nempe à Deo.)

Mundus eſt domicilium hominis, cœlum autem tectum, aliter die aliter nocte ſplendens.

Beneficium aſpere datum lapidoſus panis eſt.

Ingentia beneficia ſæpe tarditas corrumpit.

Bis dat, qui cito dat.

Illud beneficium jucundum, victurumque in animo ſcias, quod obviam venit.

Tem-

Tempore quædam magna fiunt, non summa.

Ingēs beneficiū est unus in fame panis.

Gratia sine pœnitentia esse debet. Theophrast.

Mus in pera, serpens in gremio, ignis in sinu, male rependunt gratiam hospitibus. Innocent. Pontif.

Gratia tarda ingrata est gratia. Vulg. Sent.

Si quid benefacias levior pluma est gratia. Plaut.

Post munera cito consenescit gratia. Festus.

Immortales sunt gratiarum horti. Arist.

Prover. Lat. *Beneficium da cæcus, accipe videns.*

Demus beneficia, non fœneremur.

Dignus est decipi, qui de reddendo cogitabat, cum daret.

Magnanimi & boni proprium est non fructum beneficii sequi sed ipsa beneficia.

Multò gratius venit quod facili quam quod plenâ manu datur.

Quod votes gratum esse, rarum effice.

Nemo libenter debet quod non accepit sed expreßit.

Nulla res carius empta est quam quæ precibus empta est.

Molestum verbum & onerosum & demisso vultu dicendum Rogo.

Exorari in perniciem sæva bonitas est.

Rogantibus pestifera largiri blandum & affabile odium est.

Non committe ut possit aliquis quandoque dicere : Hic me amando occidit

Ante des oportet arbitrium mihi, deinde beneficium.

Non est beneficium, debere cui nolis.

EXEMPLA

& Alia Supellex.

Gratiæ Tres.

Poëtæ & antiqui *tres Gratias* finxerunt, cum ob multas caussas, tum ob hanc, ut meminerimus gratiam memoria tenere, ore laudare, obsequiis demereri. Pinguntur etiam *junctis manibus*, qui beneficia mutuo redeant : *Ridentes* quia benefacientium vultus hilares esse debent; *Virgines;* quia sincera & sancta: *Tres* quia tria genera beneficiorum sunt; *promerentium, dantium, accipientium & reddentium simul.*

Manibus jūctis Ridentes Virgines.

In

In manu *Delphici Apollinis tres Gratiæ* insidebant, quarum *una Lyrum, altera tibias, tertia fistulas* habebat: Innuebant scilicet *Gratias*, si veræ sunt, vocales esse & beneficium acceptum ubique canere. Aut beneficium si alio non possit, debere saltem compensari celebratione. *Pierius.* Gratiæ Vocales.

Gratiæ Symbolum olim *Rosa* fuit. Forte quia ut illa scarabæum necat, ita hæc ingratudinem. *Idem.* Rosa Symbolum Grat.

Pythagoras quæsitus quomodo homines possent Diis similes vivere, respondit, *si veritatem amplectantur & omnibus benefaciant.* Ælianus. Pythagoras.

Alexander Magnus cuidam dono dedit Urbem, qui invidiam fugiens, dicebat, id non convenire fortunæ suæ, cui *Alexander: non quæro quid Te accipere deceat, sed quid Me dare.* Sen. de Benef. lib. 5. Alexandri munificent.

Anaxilaus quæsitus *quid in regno esset beatissimum,* respondit: *Non vinci beneficiis.* Phavor. Anaxilaus.

Simonides roganti cuidam, ut sibi encomium scriberet, se gratias pro eo relaturum; respondit; *duas arcas domi habeo, unam gratiarum, alteram argenti; & cum me premit necessitas, gratiarum quidem arcam aperio; sed ina-* Simonides.

inanem reperio : alteram ſolum mihi commodam experior. Stobæus.

Varro dicebat *qui aquam hauris, fontem corona.* Alluſit ad conſuetudinem Romanorum, qui *in Feſto Fontinalium* ſolebant fontes coronis redimi.

Fontinalia.

Non erga homines tantùm ſed erga belluas grati fuerunt *Athenienſes.* Nam decreto ſanxerunt, ut Muli, qui egregie diu laborarunt, vinculis ſoluti libere paſcerentur, ad mortem. *Rodig.*

Atheniensium gratitudo.

Ruſſorum Proverbium eſt vulgare : Etiam ſaccarum non bono animo datum in abſinthium vertitur.

Pomponius Dux Romanus, dum Victor rediret, *Pyramidem* illi triplicem exſtruere volebant filii, cumque ille rogâſſet ne facerent; illi; *cum tres poſuiſſent Pugnatori, Victori, Triumphatori,* etiam *quartam Contemptori Pomponio* exſtruxerunt. *Epitom.*

Pomponius.

Ageſilaus Rex cum *Apellem* ægrotantem viſitaſſet, pulvinar ſurrigere fingens, decumbentis cervici caute aurum ſuppoſuit. non multo poſt Regis diſceſſum, adveniens puer, amoto pulvinari, dum lectulum ſternere vellet, aurum reperiens exclamavit : *Vide*

Ageſilaus.

Domine

Domine quid in lectulo tuo repererim; At *Apelles* silentium ei imponens dixit; *hoc est furtum Regis:* mox intulit Puer; *Quid? benignitate motus voluit tuæ inopiæ subvenire*, & furtum *dicis?* tunc *Apelles; Optime dixi, quia Rex hoc munere Cor meum furatus est & perpetuo me sibi addixit.* Sciebat enim *Agesilaus multo præclarius esse alios ditare, quam ditari, & nil gloriosius quam beneficium apud bonos viros depositum.*

CAPUT XII.

De Orationibus Petitoriis, Commendatoriis & Exhortatoriis.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio Petitoria?

Primo, Solet fieri communiter accessus vel à commendatione liberalitatis ejus à quo petis: vel ab extenuatione petentis: vel ab exaggeratione meritorum præsertim cum pro aliis intercedimus; vel à refutatione eorum quæ in petitione suspecta esse possunt: vel à deprecatione audaciæ seu professione vere-

verecundiæ, quod ſine meritis ad petendum accedat, &c. *Secundo*, Exprimitur poſtulatum. *Tertio*, Subjiciuntur rationes,quæ,quod petitur, perſuadent; Hæ autem rationes accipiuntur communiter, vel ex perſona dantis vel petentis, enumerando ſcilicet merita ejus & majorum: vel etiam ſumuntur à neceſſario, à facili, à glorioſo & reliquis rei petitæ adjunctis. *Quarto*, Promittitur perpetua beneficii memoria, exprimitur ſpes de obtinendo petito concepta, & obſequia offeruntur.

PRAXIS

Petitoria Dignitatis à Rege.

Petitoria dignitatis.

Et Ego ad pedes munificentiæ tuæ cum precibus ſupplex advolvor ut beatior ſurgam; & in hac felici ruina ac Majeſtatis tuæ umbra, fortunæ meæ lucem & faſtigium inveniam. Scio petentium deſideria regiis animis theatrum gloriæ ſternere: & injuriam eos infligere Principibus, qui neceſſitate preſſi,ad has publicæ ſalutis Aras,vel ut verius dicam ad hos tutelares Deos accedere erubeſcunt: Siquidem regię manus, divini fontes ſunt,quibus latiſſime beneficia in nos & Rempub.dimanant.

Certe

Certe ut *Pharus* in æquore laborantibus inter pericula nautis viam oſtendit, qua ſecuritatem inveniant, ita liberalitas Principis, ſinum Principis; in quem vota noſtra velut portum confluant, ut ditiora redeant. Audivimus lamenta Regum, *dies ſibi periiſſe conquerentium, quos cum nulla beneficii linea ſignaviſſent, neque ſe vixiſſe arbitrabantur:* Quia ut Soli lucere, ita Regibus benefacere natura eſt. Et tua in Nos *Seren. R.* ſubditos humanitas & Majeſtatis tuæ inſignis facilitas, ideò in virtutum Regiarum exercitu altius eminent; ne à conſpectu tuo à magnis aliorum corporibus, minorum neceſſitates præpediantur. Quid mirum igitur ſi hac Majeſtatis tuæ beneficentia provocatus, cum *N. Dominum* fatis conceſſiſſe accepi, ejus honoris heres fieri ex nutu & benevolentia *Seren. Majeſt.* ſupplicem? In manu tua *Seren. Rex* fortunam meam volvis, velis tantum & levaſti: reſpice & ſerenior abeo. Forte mea & Majorum merita aliquis hic exegerit; *ſed petere beneficium veni, non licitari: impetrare, non exigere:* Omniaque quæ aut mei aut ego pro *Republ. pro Sereniſſ. Majeſtate tua* fecimus, oblivíſci malimus quã producere: parati

parati & vitam ponere si Patriæ necessitas, si voluntas S. M. & Amor jusserit. Gratiam & favorem Regium peto non debitum: cujus vel uno radio, si me nunc beaveris perennes servitutis compedes animo meo injecisti. *Dixi.*

SENTENTIÆ.

Pulcher thesaurus collatum beneficium. Menan.

Benefacere homini est magnum beneficium apud Deum deponere. Sidonius.

Liberale officium serere beneficium ut possis metere fructum. Cicer.

Principum dona sunt auctoramenta servitutis. Demost.

Ficus non florent & fructus habent dulcissimos; & quidam benefaciunt, non promittunt. Plutarc.

Extra fortunam est quidquid donatur amicis,
Quas dederis solas, semper habebis opes. Martia.

Princeps liberalis amicos ex hostibus, ex alienis suos, ex infidis fidos faciet. Jovianus.

Melius beneficiis custoditur Respublica quam armis. Idem.

Beneficium dignis ubi das, omnes obligas. P. Mimus.

Plures

Plures honorare est multos ad bene merendum provocare. Demost.

Beneficium & gratia sunt vincula concordiæ. Cicero.

Thesaurus pulcher pulchrè collata gloria. Eurip.

Tunc solum pretiosa est pecunia, quando usu largiendi desinit possideri. Boëtius.

Beatissima dos in Principe Liberalitas & Clementia. Pomp. Lat.

Corpus alimento nutritur, animus nobilis, laude, honore, præmio. Xenoph.

Multo præclarius est beneficiorum quàm trophæorum relinquere memoriam. Idem.

Præmia bonorum malorumque bonos malosque faciunt. Plinius.

Liberalitatis aureum semen producit auram favoris ex qua prodit messis honoris. Sophocl.

Nutriunt præmiorum exempla virtutes. Plinius.

Pauperibus una educandi artis, bonus Princeps. Idem.

Avaritiæ fuga & liberalitatis gratia Regum gloria est, & Regnorum firmamentum. Arist. ad Alexan.

EXEM-

EXEMPLA
& Aliæ Eruditiones.

Crœ-ſus. *Crœſus* cum divitias jactaret cora Legatis exterorum; *Legatus Ægyti rum quæſivit, quis theſaurus omniu utiliſſimus eſſet?* Cui Rex: *Liber litatis*, reſpondit, *theſaurus præced aurei gemmarumque theſaurum.* Plu tarch.

Jaco-bus II. Arrag. Rex. *Jacobus* II. *Arragoniæ Rex* Ce vam alatam pinxit cum cornibus au reis. Inſcriptio: *& auro & celeritat* Innuebat Principes debere eſſe libe rales in danda & celeres in agend *Typocius.*

Aure-lianus. *Aurelianus Imperator* cum à ſu quæreret, *quo pacto Imperium bene re poſſet*, reſpondit quidam: *auro & fe ro*, id eſt, liberalitate ſeu manu libera & forti. *Zonaras.*

Ptolo-meus. *Ptolomeus Rex* incredibiliter dele ctabatur, ſi à ſe ditatos videret, & dice re ſolebat: *Magis eſſe regium ditar quam diteſcere.* Coker.

Alex-ander M. *Alexander M.* diſputans inter Phi loſophos, de felicitate rogatus ſenten tiam dixit: *Nihil beatius eſſe quam d nis multos & muneribus ſibi obſtringer*

Gloria

Gloriabatur itidem ſibi à natura datum eſſe quod nulli cederet in beneficiis. *Idem.*

Indorum Rex quiſpiam occurrens *Alexandro M.* dixit: *Provoco Te non ad pugnam nec ad bellum, ſed ad aliud certaminis genus; Si inferior es à nobis beneficia accipe; ſi ſuperior nobis benefacito:* Ita ab Alexandro M. regnum obtinuit. *Plutarc.* **Rex Indiæ.**

Auguſtus Imperator adeptus Imperium *nihil ſe magis gratulari dixit, quàm quod illum gradum conſcendiſſet, ex quo omnibus benefaciendi facultas daretur.* Dion. **Auguſtus.**

Dionyſius Siculorum Rex ad filium ingreſſus cum magnam vim cælati argenti in menſa vidiſſet: *Fili*, ait, *non eſt in Te regius animus, qui his omnibus neminem tibi amicum feciſti.* Plutar. **Dionyſius.**

Cimon Athenienſium Princeps adeò ad dandum promptus fuit, ut & prædia, quæ pluribus in locis habebat, ſine cuſtode habuerit, ne quis ita impediretur qui vellet ſuis bonis frui. Illum etiam euntem ſemper famuli cum nummis ſequebantur, ut ſi quis ejus ope indigeret, ſtatim haberet quod daret. Idem. **Cimon**

Epicte-

Sol. *Epictetus* monet ſicut Sol preces & blandimenta non exſpectat ut oriatur ſed ſponte ſurgit, & ab omnibus ſalutatur; ſic tu nec plauſus exſpecta nec laudes ut bene facias, ſed ſponte benefac & pariter ut Sol omnibus eris gratus. *Stobæus.*

Theodoſius. *Theodoſii Imperatoris* tam certa fuerunt beneficia, ut tum accepta viderentur cum ſponderet. *Pacat. in Paneg.*

Maximilianus. *Maximilianus* I. moris habebat dicere; *Charitas non exſpectat preces egentis, ſed ubi neceſſitatem videt, ante preces prævolat.* Reiſner.

Franciſcus Primus. *Thomas Briccotus Doctor Pariſienſis, ut Franciſcum* I. *Galliæ Regem liberalem nimis admoneret, in ſolemni ejus inauguratione laudans cæteras virtutes,* manus *eum* ſimiles *habere dixit,* D.Franciſci manibus, *hoc eſt, ſtigmata habere eum in manibus ſeu terebratas manus per quas omnia effluant; Et ideo timendum, ne Regnum ad paupertatem Franciſcanam deduceret.* Cokerus.

Alexander Severus. De *Alexandro Severo Cæſare* hoc ſcriptum exſtat Elogium : *Dies nunquam tranſiit quin aliquid manſuetum, civile, pium faceret, ſed ita ut ærarium non everteret.* Apud Lampridium.

Rober-

Robertus Capetus filius mille pauperes humanissime semper fovit, iisque jumenta præbuit ut se quocunque iret sequerentur, ac pro se vota facerent. Eo nemo aut felicius aut tranquillius imperavit. *Bodinus & Cokerus.* Robertus.

D. Ludovicus 100. & 20. pauperes habuit qui eum ubique sequebantur, & eodem quo ipse victu sustentabantur: diebus verò Quadragesimæ numerum duplicabat. *Idem.* Ludovicus.

Ludovicus V. *Rex Scotorum* ob liberalitatem præcipuè in egenos cognomentum accepit, ut *Pater pauperum* vocaretur & hunc titulum præ aliis charissimum habuit. *Idem* Lodovicus V.

Archelaus Macedonum Rex cum ab eo poculum aureum quidam peteret: ipsi jussit ut minister illud *Euripi* daret, petentemque intuitus, *Tu quidem,* inquit, *dignus eras qui peteres & non acciperes: hic verò dignus est qui accipiat & non petat.* Plutar. Archelaus.

Alexander M. quæsitus ubinam suos thesauros haberet; *Amicos ostendens; hi,* inquit, *liberalitatis meæ scrinia sunt.* Alexander M.

Alexander Severus Imperator singulorum nomina quibus aliquid præstitisset descripta habuit: qui nihil aut Severus.

T parum

parum petiissent eos appellabat inquiens; *quid est cur nihil petis? num me Tibi vis fieri debitorem? pete ne privatus de me queraris.*

Agapetus. *Agapetus Justiniano Imperatori* sic scripsit; *Vestimentum non veterascens est beneficentiæ amictus & incorrupta stola erga pauperes. Eum igitur qui pie regnare vult talium indumentorum pulchritudine animum oportet exornare; Amoris enim in egenos qui indutus est purpuram, cœlestis quoque candidatus est Regni.* Coker.

Carolus V. *Carolus* V. Imperator ut Peruanam Provinciam sibi reconciliaret, misit eo Nobilem eique plures chartas puras & à Scriptura vacuas dedit, solo nomine suo imperatorio notatas, eo consilio, ut quisquis privilegium aut munus aliquod peteret jam impetrasset illud, si in hac charta virgine, hoc scripsisset. *Drexel.*

Menecrates. *Menecrates ea conditione sanabat gratis plurimos, ut veste ab eo acceptæ ejus se clientes & ab eo sanitatem acceptam faterentur ubique.* Plutar.

QUÆS-

QUÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio Commendatoria?

In hac Oratione petimus aliquid, alicui commemorando ea, propter quæ videtur dignus ut accipiat. Hæc puncta servantur: *Primo*, vel liberalitatem ejus aut amorem extollimus apud quem commendamus: vel necessitudinem nostram cum eo exponimus: vel etiam ejus amicitiam quem commendamus cum illo vel nobiscum explicamus. *Secundo*, Laudatur is qui commendatur, à meritis, à studiis obsequendi, à dotibus naturæ, à virtutibus, &c. *Tertio*, Ponuntur rationes suadentes ut commendatum habere velit. Sumuntur verò hæ rationes vel à necessario, vel ab utili, vel ab honesto vel aliis adjunctis. *Quarto*, Petitio adhibetur & promissio tam suorum obsequiorum quàm commendati. **Commendator.**

Hæc Oratio ferè in omnibus cum petitoria convenit, nisi quod hic alteri petamus, ibi nobis: ideo & praxis specialem difficultatem non habens, frustra nobis remoram hic objecerit.

QUÆSTIO III.

Exhortator. *Quomodo construitur Oratio Exhortatoria?*

Ignea hæc Oratio tota esse debet & ardere, quia in illa auditores stimulamus, ut omni periculo contempto, omni abjecta ignavia animum assumere velint, & hoc quod opportunum est non negligere. *Maximè utilis est exercituum Ducibus, qui ante prælium suorum militium animos debent incendere.* Hæc puncta habet. *Primo* laudantur eorum virtutes quos exhortari debemus, spes egregias de illis præferendo, quod scilicet stimulis ad honesta non indigeant: vel necessitas præsentis periculi graphice describitur: vel ex abrupto hostium ferocia aut ignavia exaggeratur. *Secundo,* Rei, ad quam exhortamur facilitas, utilitas, honestas, gloria ostenditur: & quod damnum, quæ infamia sit secutura nisi faciamus. *Tertio*, Adhortatio ardens fiat ad id quod volumus, commemorando Majores nostros & eorum exempla in simili negotio, Dei honorem, exspectationem omnium, omnia etiam bona de eventu futuro.

PRA-

PRAXES hujusmodi Orationum nobilissimas habes apud *Livium, Salustium, Curtium* & alios; Excellunt præ aliis quas *Catilina* ad suos commilitones habuit; & *Darius* ad suos pugnaturus in *Alexandrum M.*

CAPUT XIII.

De Electione Officialium ac Magistratuum.

EST apud plerosque consuetudo *Officiales certos* ut *Consules, Iudices, Secretarios*, &c. eligendi liberis & votis & suffragiis; quod etiam sine Orationibus perfici non solet. Sit ergo

QUÆSTIO I.

Quomodo ejusmodi Oratio construi soleat. De Electione.

Primo, Communiter ipsius officii dignitas, potestas & ea quæ officium comitantur, exponuntur & exornantur. *Secundo*, Laudatur is cui tua sententia suffragaris, tum à meritis, tum à moribus, tum à virtutibus, tum ab illis maximè quæ ad hoc officium rite obeundum conferunt. *Tertio*, Concluditur vel per iteratam commendationem

aut petitionem ut huic Officio ſuam operam ſubtrahere nolit: vel per interpretationem ejuſdem ſententiæ in aliis de illo, vel per augurationem publici boni, quod ex illius electione proveniet: vel per expoſitionem exſpectationis omnium de illius virtute,

PRAXIS.

Praxis pro Electione judicis.

Si de ſingulis hominum factis abſque errore judicare difficile eſt, multo ſane difficilius eſt de eo decernere aliquid cui judicia & Tabulæ fatorum humanorum committendæ ſunt. Quæ enim ibi ſingula in periculum veniunt, in hoc conſilio omnia velut agmine facto in unum periculum conjurant. Dicenda eſt aliquando ſententia de unius hominis aut facultatibus aut vita: at hic ſimul de omnium opibus & incolumitate dicendum eſt, & in unius officii æqua & iniqua collatione omnium bonorum iræ improborumque rationes aut ſummo malo aut pari bono dijudicandi veniunt; *Judicem nimirum eligimus*, id eſt, *juſtitiæ Antiſtitem*, qui æquum & iniquum diſcriminet; qui innocentiam à violentia tueatur; qui injurias arceat; qui vivum velut Oraculum omnibus nobis fatum prælegat, qui de

de fortunis & vita decernat. Omnes igitur qnorum canſſæ ad hujus tribunal devolventur, de quorum dignitate, honore, nomine deinceps certabitur, ſupplices in hoc conſeſſu ſe mentibus noſtris præſentant atque à nobis exorant, ne eorum veſtraſque fortunas alicui ex iis committatis, cui *judicialis ſedes Meſſis aureæ campus cum Græculo quodam audiat & qui deſalcatis calamitoſorum fortunis, avaritiæ ſuæ & cupiditatis horrea explere laboret.* Eligendus ille eſt cui aperta cauſſa eſt & æquitas, cui clauſa pro tribunali arca ſit. Nam ut *Poëta* ait:

Non bene ſelecti Judicis arca patet.

Eligendus ille qui *Judiciale officium agnoſcat eſſe miſerorum Aſylon*: maximeque illud evitet quod vulgari verbo circumfertur; *Judicium nihil eſt niſi publica merces.* Porrò hunc eſſe *Dominum* N. non ego aſſero, ſed Virtus, ſed Doctrina & animi Candor indicant; Vos *Domini N. N.* verborum non exſpectata aſſertione, ex factorum meritis, de dignitate merito huic conferenda cogitate. Meminit hic *moniti Philoſophici, in Magiſtratu non ditiorem hominem ſed clariorem fieri debere.*

Meminit & illius proborum cautelæ, *ita Leges tractandas esse ne judices cum alios absolvunt, se condemnant.* Spero itaque fore, ut si meæ suffragati opinioni successeritis, Patria universa atque omnes boni cupitis bonis perfruamur.

SENTENTIÆ
De Judicio.

Tam diu Judex dicitur, quamdiu Justus putatur. Cassiod.

Ignorantia & malitia judicis plerumque est calamitas innocentis. Augustin.

Non bene selecti Judicis arca patet. Ovid.

Si judicas cognosce, si regnas jube. Seneca.

Sublata justitiâ quid sunt imperia nisi magna latrocinia. Augustin.

Ergo judicium nihil est nisi publica merces. Petronius.

Semper iniquus est Judex qui aut invidet aut favet. Cicero.

In judicando criminosa est celeritas. P. Syrus.

Summum jus, summa injuria. Cicero.

P. Cy-

P.Cyrus. *Grave judicium est quod præjudicium non habet, id est quod novo exemplo fit aut ad novam normam.*

P. Mimus. *Grave præjudicium est quod judicium non habet, id est quod nullus Judex sequitur vel propter crudelitatem vel propter timorem.*

Malo Judice nullum est venenosius animal. Petrar.

Judicis vox, legum vox est, & ipsius justitiæ. Idem.

Cunctator esse debet, qui judicat de salute. Cassiod.

Gladius conditur ubi aurum suscipitur. Idem

Malum Judicium omnis mali caussa est. Stobæus.

Pœnam si tuto potes donabis, sin minus temperabis. Senec.

Non est Princeps supra leges sed leges sunt supra Principem. Plinius in Trajano.

Tantum valent leges quantum volunt Reges. Pessima vox est.

Tantum valent Reges quantum volunt leges. Optima vox est.

Philo. *Si in aurem Judicis susurret pecunia; & Orphei lyra & carmen Amphionis & Musa Virgilii voce pecuniæ suffocantur: Quid plura? Ubi*

nummus loquitur, Tulliani eloquii tuba raucescit: ubi nummus militat Hectoreæ militiæ fulgura compescuntur: Ubi pugnat pecunia, virtus expugnatur Herculis, Vincit nummus, regnat nummus, imperat universis nummus.

Plus valet favor in Judice quam lex in codice.

Gunstius est pluris quam tota Scientia juris.

Justitia non novit patrem, non novit matrem, veritatem novit, personam non accipit, Deum imitatur. Cassiod.

DE MAGISTRATU.

Magistratus est medicus civitatis. Thucydid.

Melius est civitatem regi à Viro optimo quam à lege optima,. Aristot.

Ubi præses fuerit philosophus, ibi civitas erit felix. Idem.

Insanienti gladium & improbo magistratum committere perinde periculosum est. Pythagoras apud Stob.

Ars gubernandi civitates principatum tenet in omnibus artibus. Arist.

Magistratus est lex loquens. Cic.

Qui Reipubl. præsunt nulla re facilius benevolentiam multitudinis sibi conci-

conciliant, quam abstinentia & continentia. Idem.

Magistratus intelligat se civitatis personam gerere, ejusque dignitatem & decus sustinere. Idem.

Qui præsunt similes legibus sint, quæ ad puniendum non iracundia sed æquitate ducuntur. Idem.

Præfectum Reipubl. stantem mori oportet. Dion. in Adria.

Eruditiones de his Materiis.

Archytas dicebat : *Judicem & aram idem esse, utrumque miserorum Asylum.* Judex & Ara.

Alexander M. cum audiret Accusatorem alteram aurem manu occludebat, quæsitus cur id faceret; Alteram, inquit, aurem defensori integram relinquo. Plutar. Alex. M.

Apud Ægyptios iidem erant judices qui Sacerdotes erant. Ælianus. Ægyptii.

Apud Lacedæmonios judicabant Judices occlusi, ut neminem viderent. Al. ab Alex. Lacedæmõ.

Bythinii judicaturi in conspectu Solis tribunal ponebant. Idem. Bythinii.

Allobroges antequam ad Judicium irent vini craterem bibebant, vocantes craterem judicii & veritatis. Forte ut è fun- Allobroges.

è fundo veritatem haurirent: vel ut eloquentiores & audaciores eſſent: vel quod ſicut vinum eſt dulce & ſeverum; ita judex eſſe debeat ſeverus per juſtitiam, dulcis per clementiam : & ſicut vinum æque Regem inebriat atque gregem, ſic judicium debeat eſſe ſine reſpectu.

Trajanus. *Trajanus Imperator* judicibus hoc Symbolum dabat : *Fulmen ſuper pulvillum* cum Lemmate: *Lenis ſeveritas.* Epitom. var. hiſt.

Veritatis imago. *Apud Ægyptios judices geſtabant in collo imaginem* Veritatis *ex Saphiro; quæ habebat oculos clauſos & plurimos ante ſe libros.* Diod.

Præclarè de veritatis imagine dicit *Ælianus: Ego Iudicem non ex lapide exſculpiam veritatem circumferre, ſed in ipſo corde defixam habere volo.*

Amicus & Iudex. Celeberrimus ille in Germania furum domitor, ſub quo catenæ aureæ in publicis viis intactæ jacebant; ſupplicio afficiendis in convivio annulos donabat, dicere ſolitus: *Amicus tuus & Iudex ſum.* Coker.

Ludovicus XII. Ad *Ludovicum* XII *Galliæ Regem* acceſſit qui patrati homicidii veniam peteret, Rex facti enormitatem perpendens & quod jam tertio id ſceleris admi-

admisisset: *Tene*, inquit, *veniam flagitare, homicidii jam* tertii? *& ecce joculator qui forte aderat ; quid Domine* Tertii ? *imo* Primi *dumtaxat , nam secundum & tertium tua sunt, quia si tu primum non condonasses , hæc reliqua non perpetrasset.* Pontan.

Canutus Vandalorum Princeps justissimus fuit & nulli vel amico vel sanguine juncto parcebat. Dum ergo de reis semel sumeretur supplicium , quidam damnatorum proclamavit *se Principis Cognatum esse , parceret sibi*; tum Rex: *Cognato,* inquit, *nostro ut honoratior ei sit locus sublimiorem parate crucem.* Cranzius l. 3. Vand. Histor. **Canutus.**

Ferdinandus Cæsar clemens & justissimus illud crebro in ore habebat: *Fiat Justitia aut pereat Mundus.* Cokerus. **Ferdinandi dict.**

Lacedæmonii centum & quadraginta sellas in senatu habebant totidemque judices , hæ sellæ verò ex ebore erant factæ & Leonibus incumbebant: Leones autem uno pede sellam fulciebant , & altero simiam projiciebant : Lemma subscriptum fuit: *Cede, Leo hic sedebit.* Epit. **Lacedæmoniorum sellæ Senatoriæ.**

De Magistratu.

Cleo. *Cleo* Reipublicæ destinatus convocatis amicis dixit, *Solvere se velle amicitiæ vincula; ne sorte cæco erga eos adfectu ductus à Justitiæ semita deflectat.* Plutar.

Rex fatuus, Simius in tecto. *Bernhardus ad Eugenium* recens electũ Pontificem scribens sic ait: *Simius in tecto & Rex fatuus in solio æque monstrosa res est: gradus summus & animus infimus: sedes prima & vita ima; lingua magniloquax & manus otiosa; sermo multus & fructus nullus; vultus gravis & actio levis, ingens authoritas, & nutans stabilitas.*

Ambrosii dictum. *Ambrosius* de iis qui titulum cum dignitate accipiunt sic dicit: *Actio congruat nomini, ne sit nomen inane & crimen immane: honor sublimis & vita declivis.*

Zeno. *Zeno* dicere est solitus; *Solia & Urbes decorandas esse non pretiosis ornamentis sed viris.* Stobæus.

Jacobus Almanso Africæ & Hispaniæ Rex throno suo inscribi jussit hæc: Primo *Justitia tenet primum à Rege locum.* Secundo *Charitas divitibus maxime convenit.* Tertio *Patientia pauperum est propria.* Quarto *Castitas*

ſtitas eſt præcipuum juventutis ornamentum.

Ex alia parte erant hæc ſcripta: Rex ſine juſtitia eſt nubes ſine pluviâ. Dives ſine charitate eſt cibus ſine ſale Pauper ſine patientia, eſt alveus ſine aqua. Juvenis ſine caſtitate, eſt lucerna ſine lumine. Tympius.

Mexicani quoties Regem novum inaugurant toties poſtulant ab eo jusjurandum quod juſtitiam ſit adminiſtraturus: non oppreſſurus ſubditos: futurus in bello fortis ac ſtrenuus: curaturus denique ut Sol curſum ſuum ac ſplendorem retineat, nubes pluviam largiantur, fluvii manent aquis, & terra ubertim fructus ſuos proferat. Putabant enim quod ſi Rex probus eſſet, ei obediret Sol & tellus fæcundior eſſet atque totus orbis gratus fieret pro adminiſtrata rectè populis juſtitia. Savedra.

Sic Homerus:

Sicut percelebris Regis qui numina curat,
In multiſque probiſque viris jura æqua miniſtrat.
Ipſa illi tellus nigricans prompta atque benigna eſt.
Fert fruges ſegeteſque & pomis arbor onuſta eſt.

Pro-

Proveniunt pecudes & suppeditat
mare pisces.

Ob rectum imperium populi : Sors tota beata est ; unde & Boëtius. Annus bonus non tam de bonis fructibus quam de justè regnantibus existimandus est.

Signum est boni regiminis & Regentis , quando panis est in foro : justitia in judiciis , securitas in omni loco. Proverb. Italic.

Chrysippus. *Chrysippus* rogatus, cur nollet Rempubl. regere, dixit: *Si male rexero, displicebo Diis , si bene , hominibus :* juxta *Poëtæ* sententiam.

Seu sequeris verum, seu damnas , pessime vivis ;
Odia Divorum contrahis aut hominum.

Epaminondas. Cum *Epaminondæ* per invidiam & contumeliam vilissimus quidam Magistratus datus esset, suscepit ipsum , dicendo *non solum Magistratus ostendit ornatque virum , sed & Vir Magistratum. Itaque se gessit & Magistratum illum honorabilem fecit , ut à multis deinde ambiretur.* Erasm.

Agesilaus. *Agesilaus* quæsitus , cur Spartanorum Respubl. præ aliis floreret ? *quia,* respondit *Spartani & imperare sciunt & parere.* Plutar.

Aga-

Agathon dicebat *Magistratum trium debere meminisse primum, quod hominibus imperet: deinde quod secundum leges; tertio, quod non semper imperabit*. Stobæus. Agathon.

Alphonsus Magistratum Cotem *appellare solebat*, qua hominum ingenia probantur. *Panormitanus*. Alphonsus.

Saturninus cum milites illi peplum imperiale imposuisset, advocata concione, de se ipso dixit: *Commilitones bonum Ducem perdidistis & malum Principem fecistis*. Erat hic militum Dux optimus, sed Imperator factus cum severus nimium esset, ab iisdem militibus interemptus est. *Trebell. Pollio*. Saturninus.

Themistocles audiens quosdam ambire Magistratum: *Si mihi*, inquit, *duas ostenderitis vias, quarum una ad sepulchrum, altera ad tribunal duceret; multo libentius ingrederer eam, quæ recta ad sepulchrum ducit*. Ælian. Themistocl.

Demosthenes dicebat, *si ex duobus alterum sit eligendum, citius se in exilium iturum quam ad suggestum aut tribunal: Scire enim se quantum invidiæ, calumniarum, ac periculorum ei exspectandum sit, qui ad gubernacula accedit*. Eras. in Apoph. Demosthenes.

Seleu-

Seleucus. *Seleucus* frequenter dicebat *paucis notas esse Magistratuum magnas curas, alioquin neminem repertum iri qui Regnum diadema humi projectum tolleret*. Idem.

Antigonus. *Antigonus* cum regium diadema & purpuram accepisset, dixisse fertur; *O nobilem magis quam felicem pannum, quem si cognoscas, quam multis curis, periculis & miseriis refertus sit, ne humi quidem jacentem elevares*. Stobæus.

Bion. *Bion* dixit, *oportere bonum virum à Magistratu discedere non ditiorem, sed clariorem*. Idem.

Pythagoras. *Pythagoras* dicebat, *primo luxuriam civitates ingredi, deinde saturitatem, postea contumeliam, postremò exitium*. Idem.

Trajanus ad Præfectum. *Trajanus Imperator* dum Præfectum Prætorii ense accingeret, dixit: *Cape hunc ensem, & si juste imperavero pro me, si injuste, contra me utere*. Dion.

Caligula. *Caligulæ* vox fuit, cum in Imperatorem esset electus, *nunc omnia sibi & in omnes licere*. *Reges* vero *Lacedæmonii* minorem sibi delinquendi potestatem censebant esse relictam; quam privatis hominibus. *Tranquillus*.

Clota-

Clotarius Rex Galliæ hoc monile habuit: *Cor punicei coloris in campo candido: ex corde duæ ſpicæ promicabant; una à dextris aurea & loco ariſtarum radios ſolares habens*, cum lemmate: *Et luce & ardore. Altera verò ſpica à ſiniſtris adamantina, habens ariſtas æneas* cum lemmate: *Nec luce, nec ardore. Prima Spica* pietatem notat fervore & luce boni exempli, ſplendidam. *Secunda* Magnanimitatem ſignificat, quam nec ardor adverſitatis, nec lux proſperitatis poteſt evertere; tale Cor habere debet quiſquis in dignitatem adoptatus eſt. *Reiſnerus.* Clotarii monile.

Ludovicus Sfortia ad Genuenſes miſit *F. Marcheſium* ut ab iis grande tributum exigeret. *Genuenſes Legatum humaniter acceptum in hortum deducunt, herbamque illi* BASILICAM *nomine offerunt*, dicentes: *accipie & debilem hanc* (afflictæ Reipublicæ Symbolum) *herbam odorare*: accepit ille & odoratus dulcem odorem percepit: Juſſerunt deinde ut herbam premeret ac contereret, denuoque odoraretur; fecit & fœtorem ſenſit: Tunc *Genuenſes*: *Sic* inquiunt, *Si clementer Princeps egerit, gratiam habebit* Ludovicus Sfortia.

apud omnes, si presserit nos & triverit, amaritudinem & molestiam sentiet. Guicciardinus.

Peri-cles.

Pericles in Ducem Atheniensium electus frequenter sibi occlamabat potissimum mane dum indueretur: *Attende ô Pericles attende, cives sunt, liberi sunt, Græci sunt, Athenienses sunt quos regis.* Plutar.

Mo-narcha Indo-rum.

Apud *Indos* supremus Monarcha, quem sua linguâ *Vohon*, hoc est, jubar honoris appellant: Is limites palatii nunquam egreditur, nec in oculos hominum venit; per palatium vel vehitur super cunas, vel à terra sublatus in altissimis sandaliis ambulat, ut nunquam terram attingat: cum in throno sedet, ex una parte pendet pugio seu gladius, ex altera arcus & sagittæ. *Richterus.*

Sym-bolum Sena-toris.

Quidam *Senator stellam habuit cum sex radiis* ejusmodi: *primus radius* fuit *instar Spicæ* cum inscriptione; *Utilitate. Secundus, instar clavis* cum lemmate; *Æquitate. Tertius, instar digiti* cum lemmate; *Actione. Quartus, instar capitis coronati* cum lemmate; *Dignatione. Quintus, instar candelæ accensæ* cum lemmate; *Pietate. Sextus, instar floris pulcherrimis* cum lemmate;

Odore

Odore bonæ famæ. Plane Symbolum hominis ad Magiſtratum promoti. *Epitom. var. hiſt.*

Cimbri duplex Elogium dederunt *Reginæ Amphiliæ:* In moneta ſculpta fuit ab una parte *Amphilia cum Cithara;* lemma, *Cimbriæ hilaritas:* ab altera parte *eadem Amphilia cum lampade ardenti:* Lemma. *Cimbriæ Serenitas.* Innuebant exhilarari Regnum amore Reginæ erga ſuos, & præſtantia familiæ illuſtrari. *Ludov. Legionen.* Cimbri.

Alexander Severus Imperator eos quibus collaturus erat Magiſtratum ex albo recenſebat, ut ſi quis vitia alicui objiceret & probaret: reus magiſtratu privaretur: quod ſi objecta non probaſſet accuſator rei pœnam ſubibat. *Fulgoſ.* Severus.

Alphonſus Arragoniæ Rex in palatio hoc Symbolum habuit, *Fuci circa Alveare* cum lemmate; *Malum Regnum ubi apes laborant, fuci devorant.* Panor. Alphonſi Symbolum.

Carolo Magno placebant illi Principes, qui eſſent Auguſti Imperio, Pericles judicio, Alexandri Bello. Epitom. Carolus M.

Idem dicere ſolebat; *Optimus ille Princeps cui nomen Adamus, cognomen* Idem.

Abra-

Abrahamis id est, qui laboriosus ut *Adam*, pius ut *Abraham*. Ibidem.

Numidæ Principes Cauriach vocant & unde? *Numidæ* Principem suum vocabant *Cauriach* hoc est, rivulus: Hoc autem inde fuit: *Habebant Numidæ fontem* Jovis *nomine insignitum, cui sacrificabant tempore interregni, ut ipsis Principem ostenderet*. Certis ergo temporibus summus Sacerdos fontem inspiciebat & cujus personæ vultum sibi ibidem ostendi *à Jove* advertit, eum mox populo Principem promulgavit: Hujus ceremoniæ memores, *Principes quotidie aqua istius fontis lavabantur*, quam porrigendo cubicularius dicebat: *Domine Cauriach*: h. e. memento Te rivum esse. *Ibidem.*

Tiberii Regn. Tempore *Tiberii Cæsaris* cum Imperium suscepisset, *viæ dicuntur immutasse situm* læva in dexteram, dextera in lævam commutata. *Plinius.*

Rudolphus II. *Rudolphus Secundus* ex consensu sex Electorum factus Imperator, curavit sibi in Symbolo pingi super eburneam mensam *sex calculos seu Sortes; septimum verò desuper quasi de Cælis venientem* cum lemmate; *Consentientibus*. Innuebat omni electioni legitimæ, etiam Deum adjicere suum calculum. *Tipoc.*

Tartar

Tartari Principem electuri in locum campestrem conveniunt, & eum qui Successione vel votis eligitur, in thronum collocant omnesque acclamant: *Rogamus, volumus, præcipimus ut domineris nobis!* Respondet ille: *Si hoc à me vultis, necesse est ut parati sitis quidquid præcepto facere.* Respondent illi: *Sumus:* Tunc Princeps; *Ergo oris mei sermo de cætero gladius meus erit.* Fit interea applausus à Populo: Postea ipsum è throno acceptum supra stragulum in terra stratum deponunt, & sedentem sic alloquuntur. *Vide sursum & agnosce Deum; respice deorsum & vide stragulum in quo sedes: si bene administraveris, ad votum habebis omnia; si male, à Deo humiliaberis, ut nec hoc tibi stragulum relinquatur.* In sigillo dicti Principis solebat esse hæc superscriptio: DEUS *in Cælo & Cham in terra: Dei fortitudo & omnium hominum Imperator.* Epitom.

Mos Tartarorum in eligendo Principe.

Bajazetes Turcarum Imperator exprobrabat *Tamerlani* natale pastoritium; sed hoc responsi tulit; *Nescis & ex lana ovium purpuras Regum fieri:* Hic *Tamerlanus* loco monilis fulmen de torque gestabat, cui inscriptum fuit:

Bajazetes.

In

In terra vapor, in nube terror. Paulus Jovius.

Joannes Pōtifex. Simile refert *Platina* de *Joanne Pontifice*, qui in gemma annuli ſcriptum habuit. *Tunc gutta, nunc gemma.* Platina.

Pauſanias. *Pauſanias Lacedæmoniorum Rex* cum Simonidem Philoſophum rogâſſet, ut ſibi dignum aliquod documentum traderet ad poteſtatem Imperii recte adminiſtrandam; *reſpondit vir ſapiens; Hominem Te eſſe memento.*

Amaſis. *Amaſis Ægyptiorum Rex* obſcuro loco natus cum ad Regalem dignitatem perveniſſet, Nobiles & Primarii obſequium præſtare detrectabant; *tunc Rex accito ad ſe aurifice, mandavit ut è pelvi quadam pedibus ſuis lavandis antea deſtinata, inſignem Jovis ſtatuam fabricaret; quam dum quodam die ipſe totuſque populus in templo verſarentur, juſsit in medium afferri: mox eam flexis genibus omnes adorarunt: quibus Amaſis, quid adoratis? adoratis vas quod heſterno die pedibus abluendis meis deſerviebat:* Cui omnes uno ore reſponderunt; *non adſpicimus quod fuit, ſed quod nunc eſt:* Tunc Rex, hæc eadem verba in eos retorquens, continuo dixit: *Ergo non*

aſpi-

aspiciendum quod fui, sed quod sum: humili quidem loco sum natus, tamen Deo ita disponente ad regalem thronum adscendi. Herodotus l. 2.

Rudolphus Imperator audiens purpuratos ab ejus congressu tenuiores arcere, dixit: *Sinite homines ad me venire, neque ideo Imperator sum ut arculæ includar.* Marl. Rudolphus.

Trajanus Imperator profecturus ad bellum cum equum jam conscendisset, vidua quædam occurrit alta voce inclamans: *Filius meus, ó Rex, te regnante interfectus est*: mox apprehenso pede illius, dixit: *Obsecro Domine, ut, cum eum mihi reddere non vales, sanguinem saltem ejus vindicare digneris. Ego*, ait ille, *satisfaciam tibi cum rediero; quod si non redieris*, ait illa, *quis mihi præstabit? Successor meus*, ait Imperator: *at illa; quomodo hoc sciam? quod etsi facturus est, quid tibi proderit si alius benefecerit? Successor tuus injuriam patientibus vel passuris pro se tenebitur; Te non liberabit justitia aliena: nonne melius tibi est, ut tu justitiam mihi facias & pro hoc mercedem recipias, quam alteri hanc transmittas;* Movit Imperatorem pietas & equo descendens caussam viduæ diligenter Trajanus.

examinavit, & condigna satisfactione viduam consolatus est. *Vinc. Beluac. Spec. Hist. lib.* 10. *cap.*46.

Idem, De *Eodem* fertur quod culpantibus amicis, quia nimis circa omnes communis esset & facilis, benigne respondit, *Talem se velle Imperatorem esse privatis, qualem Imperatorem privatus optaret.* Hinc merito acclamatum est: *Bonitas Trajani.* Eutrop. lib. 8.

Julianus ad Accusatorem. *Cephidus* accusator quidam acerrimus apud *Julianum* accusabat *Numerium* furti: Cum autem objecta diluerentur, tunc accusator ita percitus exclamavit; *Ecquis nocens poterit esse unquam si negare sufficiet?* Tunc *Julianus; & quis innocens esse poterit si accusare sufficiet?* Ammian. Marcellinus lib. 18.

Pelopidas. *Pelopidas Imperator* in expeditionem proficiscènti cum uxor ingemiscens sæpius exclamaret ut propriam vitam tueretur sibique consuleret; *Aliorum est*, respondit; *vitam propriam tueri, at Imperatoris ex suis incommodis omnia Reipublicæ parare commoda.* Marc.

Alex. Magn. *Alexander* urgenti Matri, ut occideret quendam insontem, & dictitanti se per novem menses portasse prægnan

gnantem; ita respondit prudenter & piè; *Aliam parens optima posce mercedem, hominis enim salus nullo beneficio compensatur.* Ammia. Marcellin. l. 14.

Themistocles Simonidi petenti ut injustam caussam diceret, respondit; *Neque tu bonus Poëta fueris, si præter Musicæ modulos caneres, neque ego bonus Princeps, si contra leges pronuntiem.* Themistocles.

Antiochus Rex Asiæ Regni sui civitatibus scripsit, *si quid in literis, quæ ejus nomine scriberentur, esset, quod legibus adversum videretur, crederent se inscio ejusmodi Epistolas esse scriptas, ideoque iis non obtemperarent.* Fulgos. lib. 6. cap. 4. Antiochus.

De Regibus Ægyptiorum legitur, quod Magistratibus præceperint, illos juramento devincientes, ne quid gererent contra leges, etiamsi ab ipsismet Regibus mandaretur. Plut. in Apoph. Rom. Reges Ægyptii.

CAPUT XIV.

De modo ferendi Votum ſeu Conſultationem.

VOti Propoſitio eſt Oratio in qua noſtram ſententiam in publico conſeſſu cum gravitate explicamus ad Reipubl. aut diſtrictus ad alterius cujuſcunque loci vel perſonæ utilitatem. *Triplex votum eſſe poteſt* : *Aſſertativum,* quod propriam ſententiam à nobis inventam exponit. *Confutativum,* quod alienam ſententiam allatis rationibus refellit. *Mixtum,* quod partim alienam ſententiam refellit, partim propriam dicit & ſtabilit : de ſingulis ſingulatim.

QUÆSTIO I.

Oratio Voti Propoſitiva.]

Quomodo conſtruitur Oratio Voti Propoſitiva?

RESPONDEO I.

Aſſertativa.

Votum Aſſertativum ita proponi ſolet.

Primo, Fit brevis ingreſſus ex occaſione vel rei præſentis, vel periculi imminentis, vel perſonarum deliberantium,

tium, vel ipſius dicentis. *Secundo*, Proponitur ſententia, quæ ſi partes habuerit, dividenda erit; & quid primo, quid deinde dici debeat, explicandum. *Tertio*, Rationes pro ſententia afferuntur, non tantùm ex locis Dialecticis ſed etiam *ex Ethicis*, oſtendendo id quod ſuadetur eſſe *bonum, honeſtum, glorioſum, jucundum, utile, neceſſarium, facile, opportunum, &c*, Item. *à Simili, ab Exemplis*, à *Teſtimonio*. *Quarto*, Concluditur per repetitionem brevem cum amplificatione. Solet etiam ſubjungi, id ſibi quidem videri, ſed tamen libenter rationes meliores & commoda publica ſecuturum: nec habiturum ſententiam ſuam optimam ſed optimam ſuam.

RESPONDEO II.

Votum Confutativum ita peragitur.

Oratio Confutativa.

Primo, Mentio fit Authoris prioris voti, ſive cum laude, ſive ſine laude; & dicitur eum nonnihil ab eo quod ſalubrius eſt Reipub. diſceſſiſſe. *Secundo*, Refutantur rationes dictæ pro priore voto, modeſtè tamen & ſine offenſa: vel omnes in cumulo ſimul, vel ſin-

gulæ seorsim. *Tertio,* Concluditur per Repetitionem & Amplificationem brevem.

RESPONDEO III.

Mixta. *Votum Mixtum sic pertractatur.*

Nempe occupatur illud circa puncta utriusque voti Assertativi & Confutativi : sive velis prius tuam sententiam asserere & stabilire, & postea refutare alienam; sive è converso utrum libet, licet.

Adverte autem *Primo* : quod is qui primus dicet Sententiam, exponere soleat caussam consultationis institutæ, eamque exaggerare, invitareque & adhortari alios ad Societatem & conjunctionem votorum.

Adverte *Secundo* : quod is qui alterius sequitur sententiam, tractare possit *prius* aliquem locum per modum accessus: v.g. *Prudentis esse* (dicendo) *bona consilia sequi:* vel illud dictum *Herodoti* præferendum; *Apud me tantundem valet bene sentire per se, & alteri bonam sententiam dicenti accedere. Secundo,* Sententiam alterius collaudabit, eique assentietur additis si quæ occurrunt, novis rationibus, aut egregia amplificatione. Potest etiam is, qui alte-

alterius ſententiam ſequitur, ita eam tractare, tanquam à nullo fuiſſet dicta, niſi forte in medio vel in concluſione, vel quando mentio fit datæ rationis, injiciendum ſit, id ab alio eſſe dictum. Qui verò contrarium ſentit, teſtabitur non ſe ideo facere, quod vero adverſetur, ſed quod aliud ſibi videatur: ideoque proteſtationem benevolentiæ aliaque amica verba & officioſa interſeret ſive initio, ſive in concluſione.

Adverte *Tertio*: Quod in *decretis ſerendis*, ubi non prævalet pluralitas votorum, ſic procedendum ſit. *Primo*, Repetuntur & explicantur ſententiæ conſultorum, collaudaturque eorum ſtudium & conſilium. *Secundo*, Rationes eorum vel approbantur vel reprobantur, datis cauſſis cur utrumque fiat. *Tertio*, Fertur *Sententia decretoria* oſtenditurque ejus æquitas modeſte & prudenter.

Praxes fruſtra ſubjecerim cum & ſupra ſub generalibus præceptis in Diſpoſitione poſuerim *Pars*. 1. *c*. 2. *q*. 3. *modo* 1. & 2. & paſſim apud Hiſtoricos probatos habeantur.

SENTENTIÆ
Pro hac Materia.

Res est profecto sacra, Consultatio. Plato.

Omnia prius consilio experiri sapientem decet. Terent.

Consilio utilius quàm viribus arma gerentur. Verin.

Vis consilii expers mole ruit sua. Horat.

Parvi sunt arma foris, nisi consilium sit domi. Cicero.

Diu delibera, cito fac: nihil curare hoc est insanum esse; nihil posse hoc est mortuum vivere. Seneca.

Consilium qui de Rublica tollit ex animo rationem tollit. Farnes.

In consilio sis testudo, in factis Aquila. Vulg. dict.

Veritatis Oratio soluta esse debet & libera. Ammian.

Veritas suavissima narratio est. Democrit.

Pietas palam declaranda, veritas audacter dicenda. Idem.

Non est turpe cum re mutare consilium. Seneca.

Non est consiliis juxta metum locus. Dic.

Amor

Amor privati commodi, venenum est boni consilii. Livius.

Senex vinum sanum vinum.

Senex vir, sanum consilium. Proverb. German.

Eruditiones & alia Supellex.

Fridericus Imperator tunc demum salvam fore Rempubl. dicebat, *si Senatores de rebus consultaturi, in vestibulo Curiæ simulationem ac dissimulationem deponerent.* Æne. Sylvius. Fridericus.

Alphonsus Arragoniæ Rex dixit: *Romæ esse debuisse domum Concordiæ ante Capitolium & domum consilii: in qua priusquam ingrederentur Capitolium Senatores, amorem privati commodi, odia, simultates & alios adfectus malos exuerent.* Panor. Alphonsus.

Cæsonius Pætus tuendæ *Armeniæ* caussa *à Nerone* contra *Parthos* missus fortium & militarium virorum consilia optima contemnebat, & opposita licet deteriora faciebat, ideo tantum, *ne indigere aliena sententia videretur.* Tacit. Cæsonius Pætus.

Lacon quidam omnis consilii quantumvis egregii, quod ipse non attulisset, inimicus fuit. *Coker.* Lacon.

Aristides unà cum Themistocle admo- Aristides & Themistocles.

modum sibi inimico in Reipubl. negotio ad legationem missus; *visne ô Themistocles*, dixit, *ut in his montibus paulisper inimicitiam deponamus, recepturi eam, cum redierimus.* Innuebat deponenda esse odia iis qui Reipubl. negotia curant. *Plutar.*

Occasio. *Terentius* dicit: *Consiliariorum primum dogma est, occasionem observare properantem*: Est enim occasio anima actionum & rerum bene gerendarum Mater.

In subitis consil. rapien. Monitum. *In subitis arduisque periculis, rapienda sunt consilia, non quærenda.* Coker.

Idem dicit, meminerit consiliarius, dum navis est salva, consulere; & providere ne evertatur; postquam enim fluctus exsuperat, inane est studium.

Consilium. *Maturum est consilium cui adsederint timor & cunctatio.* Herod.

Severus. *Alexander Severus rem primo die consiliariis suis tantum proponere solebat, & spatium dare ut disquirerent, cogitarentque dicturi postea sententias, ne incogitantes consilia funderent.* Lampridius.

Puteoli. Palatium exstruunt. *Puteolis Respubl. in Campania*, post multa feliciter gesta bella & triumphos *exstruxit Servio Duci suo palatium*

tium ingenti ſumptu : in quo diverſa conclavia ea arte fornicata, ut ex uno in aliud tranſitus eſſet, & quod in uno dicebatur, hoc in ſingulis & omnibus echo diſtinctiſſime reddebat & audiebatur. Cum ergo Dux cum ſuis centurionibus conſilium habebat in certo conclavi milites alii per alia ſparſim conclavia ſedebant: & cum finire deliberationem vellet, clariori voce hæc ſolum verba pronunciabat; *ita decernimus;* & confeſtim echo undique reſonabat, *imus:* ſtatimque miles ad obſequia Ducis exſiliit.

In *Balearibus Inſulis* hæc conſuetudo fuit, ut quoties de arcano aliquo vellent deliberare ſenatores, in campos exirent, ibique foveam effoderent, verſus quam inclinabant ore & vota invicem & conſilia loquebantur; & ubi finiebatur deliberatio, foveam illam terra implebant, atque reliquo campo complanabant. *Sepelienda eſſe conſilia ſub ſilentio innuebant:* Baleares Inſulæ.

Timebant nimirum ne venti voces raperent, deferrentque conſilia late per campos, quod circa *Mydam Regem Phrygiæ* contigiſſe fabulæ memorant: Habuit hic Rex aſininas aures, & dum ſemel *à Chirurgo* tonderetur, habere Mydas.

animadverſus eſt; igitur apud hominem pecunia ſilentium emit, ſed hic, dum diu ſecretum tenuiſſet, ſemel in campis vagus, impatiens arcani, inclinato ad arundinem ore, *arundo,* inquit, *audi, Mydas habet aures aſininas*: res mira, ſtatim hæc verba ab arundine ad arundinem meare, & cum vel minimus ſpiraret ventus, clariſſime omnes campi reſonare: *Mydas habet aſininas aures.*

Frigora. Et *Gobrias* in Apologo ſuo ait: *in quadam parte Indiæ tanta eſſe frigora, ut verba loquentium priuſquam ad aures audientium perveniant congelentur, in terramque ruant,* aut in aëre ſuſpenſa hæreant; verno autem tempore cum reſolutio incipit flantibus *Zephyris* reſolvuntur etiam verba, & tunc prius ſonare per aëra & audiri incipiunt.

Conſus. Apud Antiquos *Conſus, Deus Conſiliorum colebatur,* ejus ara ſubterranea fuit; ad inſinuandam Conſiliorum occultationem.

Joannes Caſtellæ Rex. *Joannes primus Caſtellæ Rex ferali & lugubri veſte toties induebatur quoties tributorum conferendorum conſilio Regnum onerare debuit.* Roſinus.

CA-

CAPUT XV.

De Legationibus.

ET Domi & extra Legationes obimus. Extra ad fœdera ſtruenda, indicenda bella, contrahendam amicitiam cum Principibus, petenda auxilia, &c. Domi vero mittimur ad *Comitia generalia à* Nobilibus: & à Rege ac *Comitia Nobilium* quando magna inſtant *Comitia.*

QUÆSTIO I.

Quomodo Oratio ejuſmodi conſtrui ſoleat. Legatio.

Primo, Acceſſus ſolet fieri ab aliquo diſcurſu, ſive à laude ejus ad quem dirigitur Legatio; ſive ejus à quo fit; ſive à ſtudio utriuſque Regni erga ſe mutuo: ſive ab alia quacunque circumſtantia aut re, à qua commode ad rem inſtitutam deſcendi poſſit. *Secundo,* Puncta Legationis exprimuntur. *Tertio,* Singulæ Legationis partes ſuis argumentis ſuadentur & confirmantur. *Quarto,* Concluditur vel adhortando ad hoc quod intenditur; vel petendo ut admittatur; vel commendando, vel exigen-

exigendo, vel quid ſimile fieri debet, ſecundum exigentiam materiæ ac prout res poſtulat.

Quando laus Principis à quo legamur ponenda ſit, facile prudens Orator adverterit: nempe tunc, cum rei in qua Legatos agimus authoritas, veritas aut neceſſitas tali modo ſolidatur.

Nota verò, quod in *florentiſſimo Poloniæ Regno* hic mos invaluerit, ut Legati à Rege ad Comitiola Nobilium, *primo*, Nomine Regis præſentes ſalutent, gratiamque & favorem regium offerant: *deinde*, literas fidei, *Credentes* illi vocant, oſtendant: *poſtremo* autem, puncta Legationis præmiſſo acceſſu & diſcurſu, ſive de bono regimine Reipubl. ſive de ſtudio Regis in Remp. oratione explicent.

Exempla Legationum pulcherrima exſtant apud *Waſſenbergium* in libro de rebus geſtis *Uladiſlai* IV *Regis Poloniæ*. Sed & apud hiſtoricos paſſim praxes legeris: Excellit illa *Legatorum Scytharum ad Alexandrum M.* quam videre licet *apud Curtium lib.7*.

Quandoquidem tam varia & multiplex materia Legationis eſſe ſoleat, non eſt poſſibile ſingulas occaſiones ſuis eruditionibus inſtruere; Studium igitur

igitur cujuſcunque, hic ſupplementum faciet.

APPENDIX.

In *Genere Judiciali* in quo accuſamus vel defendimus ut vel malitia puniatur; vel innocentia abſolvatur, nihil dicere attinet: ſive quod ex generalibus præceptis ſatis conſtare poſſit; ſive quod in eo excellere ambiens, ſatis lucida apud Authores paſſim præcepta & maxime apud *Ariſtotelem* habeat. PRAXES verò in tot *Ciceronis* Orationibus. Hoc tamen pro comperto ſit, à modernis Oratoribus forenſibus, quos *Pragmaticos aut Cauſidicos* nuncupamus, non aliunde ſumi probationes, quàm ex *Jure ſcripto communi & ſpeciali:* & quo quis ingenioſior & in legendo Jure diligentior, eo facilius poteſt & leges & conſuetudines accommodare Cauſſæ, quam defendit aut arguit. Supervacaneum igitur hic hærere, quapropter litori potius vicinus antennas ſolvo & Anchoram figo. Genus Judiciale.

Ignoſci tamen mihi poſtulo, quod longior fuerim, quàm eſſe propoſui & prope in tituli nomen deliqui. Utilitas me ſtudioſæ Juventutis protraxit, cui unicè complacere ſtudui. Niſi forte

& *Poëta*

& *Poëtæ* verſu mihi adblandiar, cujus judicio ſunt,

Quæ bona, multa parum, quæ
mala, pauca nimis.

Sed ſcio & Sapientum comitiis definitum circumferri, quod *in longitudine brevitas, in brevitate longitudo poßit inveniri:* Nam & ille quondam in pauciſſimis verſibus habitus eſt longiſſimus ab Eruditorum cenſura, quoniam *ineptus Poëtaſter:* & *Homerus in Iliade & Odyſſeis* ideò brevior, quia utilis & non è trivio Poëta. Sed manum de tabula, ne hoc ipſo nomine malus eſſe incipiam, dum me peccaſſe excuſo.

ICON ANIMORUM BARCLAII.

Quinque præcipuarum Nationum in Europa *rhythmicè exposita.*

HISPANI.

Hispani viri, grandes & miri,
Judiciosi, Majestuosi
Vultu austeri, mente synceri,
Consiliorum utiliorum
Providi cuncti, vivi, defuncti
Justi tenaces, joci spernaces,
Non sunt verbosi, sed operosi,
Cœptis constantes, gestis præstantes,
Sordidi victu, mundi amictu,
Quis, qualis, teste noscitur veste:
Sunt pleni fastu, sed sine astu,
Jactitant genus, numerant fœnus
Cui vix est sulcus, vel est bubulcus.
Servantes legum, amantes Regum
Artes detrectant, arma affectant;
Ad quæ ceu nati, dum fas ætati
Terris & mari, Bellorum gnari,
Quo pedem ponunt, nunquam deponunt,
Nisi elati, exanimati.
Ad mercaturas, & ad usuras
Pronum servile vulgus & vile.

Cautè

Caute furaces sed non rapaces
Tegunt amores, & sic gratiores,
Spreti, per tricas, vexant amicas:
Donec donata reddant amata.
Tacent irati, si provocati,
At non diurni, sed diuturni
Ultores rixæ, menti infixæ.
Religionis & Regionis
Sunt dilatandæ & propagandæ
Semper intenti Zelo ferventi.
Christianismum & Catechismum
Docent realem & non verbalem.
Inquisitores, extirpatores
Calvinistarum, Atheistarum,
Et perversorum politicorum.
Hinc pax optata & illibata
Hispanas sedes colit & ædes.
Hæc Hispanorum regula morum.

GALLI.

Galli famosi sunt bellicosi,
Furore calent, impetu valent;
Corpore breves, animo leves,
Capillis nigri, ad artes pigri,
Linguâ procaces, mente salaces,
Luxu effrenes, etiam senes,
Vestitu compti, ad arma prompti,
Non provocati furunt irati,
Cadunt duellis plures quam bellis.
Vix viri gestu, fœminæ quæstu,

Rident vel plorant quando perorant.
Hoſti venales, ſponſis rivales,
Permutant leges, occidunt Reges,
Torturis fortes contemnunt mortes.
Fœdus cum Turcis cunctiſque ſpurcis
Barbaris pangunt, Hiſpanis frangunt.
Et proteſtantum & rebellantum
Parricidarum, & Pyratarum
Sunt receptores & deſenſores.
Perfidos amant, fidos infamant,
Vindictas fovent, diris ſe vovent,
Blaſphemant, jurant, Cœlum non curant
Conſecti rugis, vix ceſſant nugis.
Sunt Chriſtiani fide, ſed vani,
Credunt quod volunt, rident quod co-
Religioſi, non ſcrupuloſi, *(lunt.*
Seu cucullati, ſeu purpurati
Miſcent inſanis ſacra profanis
Hæc eſt Gallorum regula morum.

ITALI.

ITali ſuaves vultu & graves,
Callidi mente, lividi dente,
Ingenioſi, faſtidioſi,
Negligunt cæpta, apta, inepta,
Moras pertæſi ſimulant láſi,
Odiis ſcatent, in quibus latent,
Inſidioſi ſunt, & doloſi,
Enecant arte hoſtes non marte,
Menſas frugales amant & ſales,

Læti convivunt, nil tamen fidunt,
Amici vultu tantum, & cultu
Officiosi, & curiosi:
Sunt hospitales & liberales,
Moneri cavent, advenis favent,
Donis ditati, multum sunt grati,
Vivunt decorè, gaudent honore,
Zelant amantes, sunt simulantes,
Non militares sed sunt scholares,
Ludis, & jocis & cantu vocis
Sunt personati, Comœdi nati,
Scriptis lascivi, molles festivi,
Cortesiani qui sunt Romani
Oratione, Devotione
Nulli cedentes, si sunt ferventes
In his si frigent, in tantum rigent,
Ut Atheistæ sint non Papistæ,
Humanitate & Pietate
Sunt Christiani verè non vani,
Peregrinorum & miserorum
Soli Patroni, ad curas proni,
Hæc Italorum regula morum.

GERMANI.

CAsti Germani, Juvenes cani,
Artibus clari, opere rari,
Mente sinceri, fide & veri,
Laboriosi sed ebriosi,
Ut potatores sic sunt ultores
Ad mensam Fratres, senatu Patres,

Intenti ad quæstum amant honestum,
Et parentelis, & clientelis,
Obstringi curant, servantquæ jurant,
Peregrinantur, multum vagantur,
Quovis in loco non sine joco,
Patriam putant ubi compotant;
Uxor & panis si detur sanis,
Illis retenti, vivunt contenti.
Cuncti civiles magni & viles,
Disciplinati, ad cultum nati:
Sed gestu crassi, voce sunt bassi,
Blasphemant læsi, vomunt obæsi.
Ædibus mundi, prole fœcundi,
Bella externa, ut & interna
Puberes quærunt, & dura ferunt.
Nil curant æqua sint vel iniqua.
Num sint pro charis focis vel aris
Certant pro ære, avari verè,
Religionem, Devotionem
Austeram rident, credunt quod vident.
Illis doctrina hæc est divina,
Quæ sensus mollit, terrores tollit,
Qui de æterno fiunt inferno,
Hæc Germanorum regula morum.

POLONI.

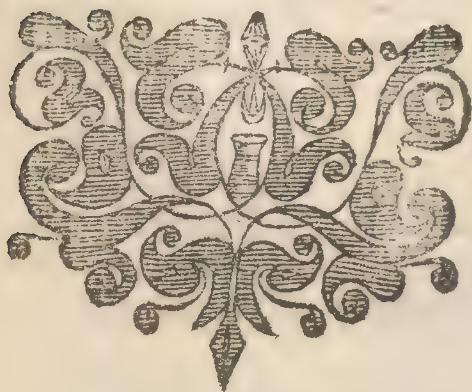
FOrtes Poloni, equites boni,
Gens generosa, sed otiosa,
Nobilitatis, & libertatis
Gaudent honore, æquali more,

Duces

Duces vocari, aut procreari,
Nobiles ſane putant inane.
Immunitates & dignitates
Plebeis negant, ut ſint quos regant.
Vivunt privati ut ruri nati
Publicis curis, rebuſque duris.
Quæſtu allecti, vix ſic ſunt recti,
Soli mandata, cælitus data.
DEI rigorem, & Sanctum morem,
Mitigant lenta lege inventa;
Fide conſtantes, zelo nutantes,
Verentur clerum & amant verum,
Divos honorant, devotè orant,
Jejunant ſtrictè, nil agunt ficte,
Mens temorata illis innata.
Captivant nullum, nec perdunt ullum,
Niſi convictum & jure dictum;
Hinc ditiores premunt minores,
Quos tollunt cæde ſolvunt mercede,
Obſervant Reges ſed frangunt leges,
Nil celant juſſi, plorant percuſſi
Sunt prodigales, non liberales;
Ut ſine muris, ſic ſine curis;
Vivunt bibentes & comedentes:
Bonum futurum, malum venturum,
Provident nunquã, nec curant nunquã;
Quando compotant ebrii notant
Hauſtus æquales, qui negant tales
Hoſtes cenſentur, menſis arcentur;
Sordidis tectis fædiſque lectis.

Et cum vitellis, & cum porcellis,
Degunt conjuncti rustici cuncti:
Hospiti stramen vix dant & panem,
Nobiles cauti sunt magis lauti
Domos ducales, vel his æquales,
Struunt decorè magno splendore;
Sed mox erectas linquunt neglectas
Stillis sexcentis plenas & ventis,
Sic fit equile heri cubile.
Hæc Polonorum regula morum.

SOLI DEO GLORIA!

VERBORUM ET RERUM ELENCHUS COPIOSISSIMUS.

A.

Asbeston lapis. 208

Acumen quid. 32. an Oratori usurpandum. *ibid.* materiale quid. *ibid.* metaphoricum quale. 33. quotuplex. *ibid.*

Acumina quæ perfectissima. 35. Orator adhibeat. *ibid.* Politicus non item. *ibid.* Hæc faciendi modi diversi. *ibid.* 44 Ubi invenienda. 37. inveniẽdi praxes variæ. 40 in locis Oratoriis. 45

Acuminibus nõ morose nimiũ inhærendũ. 52

Acuminis ponendi in Oratione præcepta varia. 52

Adamãtes duo cõnubio naturali sociati. 222

Adam coronavit Evam gramine. 241. duos habuit annulos. 272

Adjuncta quid. 28. personæ duodecim. *ibid.* rei sex. *ibid.*

Adulator. 17

Ægyptii filias ornabant torquibus. 252 quos coronabant. 283. Phœnicem in sepulchro sculpebant. 312

Ægyptiorum convivia. 313

Ægyptii Osirim in aurea tumba circũferebant. 320. gratulantes sceptrum dabant Regi. 400. apud eosdẽ mos eligendi Principem. 401. Senatoris figurã quomodo expresserint. 444. Eosdem habebant Judices quos sacerdotes. 443

Ægyptiorum Reges Magistratibus quid præceperint. 459

Ædificium Dædali manu exstructum. 9

Æstas & pax in spiceo serto incedere dicuntur. 284

Agathocles iturus ad Judicem. 83. gratulantibus sibi quid dixerit. 401

Agapeti ad Justinianum scriptum. 434

Agathonis monitum ad Magi-

Magiſtratum. 448
Ageſilaus de Spartanorum Republ. *ibid.* de Ducis belli ornamento. 405. Apellem ægrotantem viſitat. 424
Agrigentini ſtulti. 333
Alauda. 253
Albanorum mos circa natalitia maris. 308
Alexander M. iræ ſuccubuit 52. panem gladio diviſum cũ Sponſa libavit. 243. annulum moriens cui dederit. 272. cum natus eſſet duæ Aquilæ viſæ ſunt; altera in Occidentẽ altera in Orientem avolare. 367. adorari voluit. 384. Parmenioni ſuadẽti quid respond. 406. cum Tyrum obſideret quid in ſomniis viderit. 407
Alexander M. nulli cedebat beneficiis. 431. provocatur ab Indorum Rege. *ibid.* amicos *optimum theſaurum* appell. 433. Accuſatori alteram aurem manus occludebat. 443. Matri urgenti, ut inſontem occideret quale dederit reſponſum. 458. nõ annos ſed triumphos ſe numerare dixit. 313
Alexandri M. annulus ſignatorius. 275. Munificentia illius. 423. ejus tumulus. 317
Alexander Severus nomina eorum in catalogo habebat, quibus aliquid præſtitiſſet. 433. ex albo recenſebat eos quibus Magiſtratũ erat collaturus. 453. ejus Elogium. 432
Alexandri Caroli Principis Poloniæ Epitaphium. 346
Allobroges ituri ad Judicium vini Craterem bibebant. 443
Alphonſus de matrimonio. 236. in Symbolo coronam habuit. 311. ejus de Principe ſermo. 399. ejuſdẽ Symbolum. 317, 404, 454. dictum illius aureum. 405. Magiſtratum *cotem* appellabat. 449
Alphõſus Dux Calabriæ filio Clypeũ dedit. 333

Alphon-

Alphonſus Rex Caſtellæ de militibus. 408
Amaluſinthæ Reginæ Epitaphiū & elogium. 318
Amantis animus in alieno corpore eſt. 234
Amaranthi corolla, ejus uſus. 283
Amaſis obſcuro loco natus quomodo ſuos ad obſequium compulerit. 456
Amazonum cauſſa nubendi. 237
Ambroſii dictum. 446
Amicitia pomo lucrata. 202
Amicus. 9
Amici duo Vulcanum adeunt & cur. 203
Amicorum bona communia. 204
Amicus & Judex. 444
Amici pictura. 254
Ammonis ſtatua artificioſa. 385
Amor magnus Deus. 201
Amori ſacra faciebant Athenienſes. 201
Amoris pictura. 203
Amor cœcus puer. 225. otioſorū negotiū. 234
Deus munditiæ. 235
Amoris adjuncta ſeu pediſſe, quæ. *ibid.* ejus agmina. 235. Symbolum. 254. ejus feſta apud Atheniēſes. *ibid.*
Amplificatio quid. 115 quotuplex. *ibid.* Rerum quomodo fiat. 117. & verborum. 115. per figuras. 121
Amphilia Cymbrorum Regina. 453
Anaxilaus. 423
Anchoram Seleucus in annulo habuit. 270
Anguilla fragilitatis humanæ Symbolum. 314
Annæ Reginæ Ungariæ Symbolum. 256
Annuli origo. 268
Annuli cur ſponſis dentur. 269
Annulus ſervitutis Symbolū. *ibid.* Sacerdotibus interdictus. *ibid.* pronubus datus loco pignoris. 270. nuptialis in quo digito portabatur. 271. Sponſis oblatus ferreus fuit ſine gemma, *ibid.* in mare projicitur quotannis à Venetis. 272. Pharaonis quem Joſepho tradidit qualis fuerit. 273

Annulus Flaminis Dialis. *ibid.*
Annulus vetustus. *ibid.* qualis fuerit datus Sponsis. 274
Annulus Mariæ Ungariæ Reginæ 329 in cunis Emigildis Reginæ apparuit. 365
Annulis corona cordis. 271
Annuli quibus detracti. 275
Annulum digito detractũm in thesaurũ Imperatoris projecit Legatus Polonus. 273
Annulus quo Sacerdos victimas obsignabat, qualis fuerit. 272
Annulis aureis qui utebantur apud Romanos. 271
Annulo donari magnũ benevolentiæ signum. *ibid.*
Annulos quotidie mutavit Heliogabalus. 270
Annuli pro singulis mẽsibus. *ibid.*
Annuli æstivi, hyberni, verni, autumnales quales fuerint. *ibid.*
Annuli ferrei apud Imperatores Rom. *ibid.*
Antecedẽtia quæ & eorum argumentatio. 29
Antiphanes de nuptiis. 234
Antigonus de diademate Regio. 450
Antiochi Regis Asiæ ad Civitates Literæ. 459
Antisthenes de uxore ducẽda. 236. quid mortem esse dixerit. 307
Antonius salutatus est lampadibus. 383
Apis. 56
Apophthegmata 303
Apollo. 280
Apostrophe. 121
Aquam & Ignem cur tangebant novæ nuptæ apud Romanos. 242
Aquila. 253
Ara Hippocratis. 328
Arbores laudaturus. 145
Arcadii fortunã auream in thronis Regum posuerunt. 399
Arces laudaturus. 144
Archelaus Macedoniæ Rex. 433
Argumenta invenire. 4
Argumentum quid. *ibid.*
Argumẽta quotuplicia. 5
Argumenta in Definitione 6 in partium enumeratione invenienda

nienda quomodo. 17 ex conjugatis 20 in Simili, Diſſimili, Cõtrariis, Repugnantiis, Comparatione. 22. ex notatione. 17. ex Cauſſis, Effectis, Adjunctis, Anteced. & Conſeq. 26
Argumentatio triplex à partibus ad Totũ. 18 Dialectica quid & quomodo faciẽda. 62
ArgumentandiOratoriè modi varii. 63
Argumenta in Demonſtrativo genere. 142
Argumenta quærenda in Deliberativo genere. 145
Argus. 226
Ariſtippus de muliere parva ſed pulchra. 236
Ariſtides & Themiſtocles legationem ſubeuntes privata deponunt odia. 465
Armenii ſibi aures rumpebant ante nuptiarũ celebrationem. 250
Artemiſia cineres viri cum vino mixtos ebibit. 233. 327
Aſparagine coronabantur ſponſæ in Bœotia & cur. 240
Aſtyagæ ſomnium. 368
Athalanta curſu ſuperata ab Hippomene. 204
Athanarum mos circa ſponſalia. 241
Athenienſes feſtũ Amoris celebrabant. 254. in monumentis ciphras ſcribebant. 313
Athenienſiũ apprecatio Regibus 329 eorundẽ gratitudo. 424
Atreus. 42
Attentio quomodo excitetur. 87
Attilius Regulus. 40
Auditores ſpectet Orator. 147
Auguſtus moriturus quid quæſiverit. 324
Auguſtus Imperator quid maxime ſibi gratulatus ſit. 431
Aviculaunius diei, Symbolum hominis cito morientis. 311
Aviculæ cujuſdam proprietates mirandæ. 330
Aves ſalutantes. 382
Aurelius moriturus quid dixerit. 305
Aurelianus. 430. ab Aquila raptus. 367

Axis plaustri ante fores Sponsæ combustæ. 246

B.

BActrianorum modus gratulandi. 402
Bajazetes Tamerlani exprobrat natale pastoritium. 455
Baleares Insulæ. 467
Basilica herba, afflictæ Reipubl. Symbolum. 451
Basilius sibi vivus construxerat sepulcrum sed imperfectum reliquerat consulto. 310
Baucalium poculi genus quale. 281
Bellaria Martis. 321
Ben quid. 364
Beneficii pars cito negare. 47
Benevolentiæ captatio quomodo fiat. 86
Bion de bono viro. 450
Bœotiæ mos coronandi sponsam. 240
Bœotiorum in sponsalibus mos. 244
Bolesiai torques. 277
Brachmani vicinis regionibus mittunt folia arefacta. 311. immortalitatis donum petunt ab Alexandro M. 332. ex membris nati judicabant qualis esset futurus. 371
Braxillus moriturus. 303
Burchardus Montmorentius. 276
Butyrum. 14
Bythynii in Solis conspectu judicabant. 443

C.

CAbriæ Ducis dictum 408
Cæsonius Pætus aliorum consilia contemnebat ne indigere aliena sententia videretur. 465
Caji Marii in sinu septem aquilæ repertæ sunt. 366
Cajus & Caja cur dicere debuit Sponsam introducens. 246
Calamus. 17
Calceis insculpta fuerũt amoris Symbola. 274
Caligulæ votum. 53. vox ejusdem. 450
Calvariæ duæ. 312
Candela ardens. 311
Canutus Vandalorum Princeps ad cognatũ. 445

Capita

Capita occisorum in horto arborum ramis appensa. 321
Carmani cui Uxorem dabant. 237
Caroli V. annulus. 274. ejusdem sceptrum. 315
Carolus V. urbem ingrediens de triplici P quærebat. 400
Carolus V. castra occupavit Ducis Brunsvicensis. 408
Carolus Magnus quæ insignia sepulcro affigi voluerit. 310. quos Principes adamaverit. 453. ejusdem de Principe dictum. *ibid.* ejusdem annulus signatorius. 273
Carolus Siciliæ Rex moriturus quid ultimo dixerit. 323
Carthaginensium votum 365
Carthaginēses militibus annulos dabant. 272
Castellū laudaturus. 144
Catachresis. 36
Catenæ symbolum vitæ conjugalis. 200
Catena arcanis nodis connexa 200, 278
Cato de Amantibus. 234 de Uxoribus. 235. ejusdem annulus. [illegible]
Cauriach quid & unde dictum. [illegible]
Caussa quid, quotuplex 26. Efficiens quæ & argumentatio ab hac. *ibid.* Materialis quæ ejusdem argumentatio. 27. Formalis. *ibid.* argumentatio ab hac. *ibid.* Finalis quæ & argumentatio ejusdem 27
Caussæ acutæ. 50
Caussæ nubendi apud veteres. 2[illegible]
Causidici qui. 4[illegible]
Celtiberi qui scyphum ante Ducem belli portabant. 4[illegible]
Cervus saucius dictamum quærit. 1[illegible]5
Chelidonia lapis. 185
Cheronenses sceptrum habuerunt à Jove Pelopi donatum cujus mirabilis efficacia describitur. 4[illegible]
Christierni Regis Daniæ stemma. [illegible]4
Cibus nubentium. [illegible]
Cicero de Fratre. 45. de Dolabella. 46. ejus[illegible] Octavio somniū. [illegible]

Ciconia 255
Cimbri ungues ſibi demebant nuptiarũ die & præſegmina mittebant ſibi invicem 249
Cimbrobrũ quatuor cohortes 409 eorundem elogium quod Amphiliæ dederunt Reginæ. 453
Cimonis munificentia. 431
Cingulo Romana ſpõſa cur cincta fuerit. 241
Cives gratulantes Regi 400
Claudius Imperator 277
Clavis quando ſponſæ datur 249
Cleo ad amicos. 446
Clotario Imperatori à tribus philoſophis vita humana variis æquiparata. 315. ejuſdem monile. 451
Clypeata veſte cur ſponſa utebatur apud Hebræos 239
Colaphos impingebant adſtantes Sponſis 244
Columba odore parfuſa 201
Colũba in Symbolo. 255
Comma 135
Communicatio 121
Comparatio quotuplex & quid 25. 44
Compedes aureæ 277
Complexio 121
Concordiæ domus quo loco fuerit Romæ ſita 465
Confirmatio quid 108 quid curandũ in illa Oratori *ibid.*
Confutatio quid 122. quomodo fiat *ibid.*
Conjugata quid 20
Conjugii Symbolũ 233
Conjuges duo longævi 327
Conſequentia & eorum argumentatio. 29
Conſilium. 466
Conſonantes. 134
Conſtãtiæ Sfortiæ Symbolum. 256
Conſtantiæ Reginæ Poloniæ Epitaphiũ. 344
Conſtantini M. torques. 276
Conſultationẽ ſeu votũ ferendi modus. 460
Contraria quid 23. quomodo dividãtur *ibid.* acumina ex iiſdem. 47
Converſio. 121
Corona ſpinea coronatur Sponſa in Anglia. 242

Coronâ

Coronâ qui donabantur. 282
Corona civica quæ. *ibid.* obsidionalis, muralis, navalis. *ibid.*
Coronandi mos unde manaverit. 241
Coronas quales invenerit Caligula. 282
Corollam deferebat ad Sponsum Sponsa. 239
Corollæ florentes pacis erant Symbolum. 282
Coronæ Musarum quales. 283
Cosdroæ machina crystallina. 104
Cranium Nicephori. 321
Crinomenon quid. 110 observandũ in legendis orationibus. 111
Crœsus dives. 306 430
Chrysippus cur Remp. regere nollet. 448
Cuba Dea. 371
Cypressus mortis Symbolum. 322
Curius Dentatus unde sic dictus. 366
Cydoninm malũ epulis nuptialibus adhibitum. 249
Cygnus. 256
Cymbium à forma navis accepit nomen. 279
Cyri Regis laboriosa conjunx, ejusdemque Symbolum. 2?2

D.

Dacorum mos circa nuptialia. 250
Dædali structura. 9
Darius medico compedes donavit. 277
Definitio quid 6. apud dialecticos quibus constet. *ibid.*
Definitiones acutæ quomodo fiant. 45
Definitionis locus Oratori utilissimus. 10
Deliberativũ genus quid 145 ejusdem disposi-tio varia: 47 quot partibus constet 145
Democritus de genero bono. 232. solaturus Darium tres postulat homines qui lugubria non sumpsissent, 3?? sciscitanti cur pu[illegible] lam uxorem duxiss[illegible] quid responderit. 2??
Democionis Areopagitæ filia spõso demortuo quid dixerit. 234
Demonstrativum genus quid. 142. ejusdemque depositio varia. 148

Demosthenes de magistratu. 449
Describere rem per partes. 6
Descriptio per effecta. 7 per similitudinem. 8 per Synonymiam. *idid.* per caussas. 9 per negationem. *ibid.* per adjuncta *ibid.* per contentionem Ironicam. 10
Deos salutandi modus. 382
Dextris datis inibāt matrimoniū Persæ. 243
Diana Suadela nuptiarum præses. 244
Dictamum herba. 185
Didonis poculum. 279
Dies bini cum uxore jucundissimi. 234
Difficile. 147
Digitus annularis à Sacerdotibus sacrificaturis inungebatur. 273
Dignitas præcipua quæ. 399
Digressio quid. 114. Oratori quomodo usurpanda. *ibid.*
Dilemma quid. 85
Diogenes de divite. 232 de amore. 234
Diogenis Cynici sepulcra introspicientis obvio & percunctanti Alexādro M. quid inter mortuos ageret, responsio. 311
Diomedes. 206
Dionysii Tyranni Uxor & Liberi necati. 327
Dionysii Siculorū Regis ad filium dictum. 431
Dispositio quid & quotuplex. 60
Disponere quid & quo ordine Orator debeat *idid.*
Dissimilitudo quid. 23 argumentatio ab hac. *ibid.*
Docilitas quomodo fiat. 87
Docti. 55
Domiducus quando invocabatur. 245
Domitiani Imperatoris convivium. 320
Domicitius cur invocatus. 245
Draconis caput ejusque usus. 248

E.

EBrietatis descriptio. 7
Edua Dea. 371
Eduardus IV. Rex Angliæ 328

Eduadri Marchionis Symbolum. 403
Effecta quid, ab his argumẽtatio 28. quomodo acumen faciant. 50
Elamitæ ſanguinem ex annulari digito libabant ante vinculum maritale. 250
Eleemoſynarii cujuſdã Epitaphium. 313
Eligendi Magiſtratus Orationes quomodo fiant. 437
Eliſabethæ Auſtriacæ ſymbolum. 257
Elocutio quid 124. Latina in quo conſiſtat. 125. Latinam quis artificiosè ſervat. *ibid.* Plana in quo cõſiſtat. 131. quid notandum in illa. *ibid.* Ornata quæ. 132. Ornatus in verbis ſingulis quomodo ſpectãdus. *ibid.* Ornatus in alienis verbis. 133. Ornatus in conjunctione verbor. *ibid.*
Eloquẽ. unde dicta. 125
Eloquentiæ ſtudioſo tria difficilia. 1
Epaminondas reprehenſus à Pelopida quod cœlebs viveret. 230. eidem viliſſimus Magiſtratus datur. 4[illegible] mortem quomodo nominaverit. [illegible] morti vicinus quale laborum concupiverit præmium. 308. Ejuſdem de exercitu ſine Duce ſermo. 4[illegible]
Epicteti monitum. 4[illegible]
Epiſcopi Conſtantinopolitani quomodo ſuis Imperatoribus gratulati fuerint. [illegible]
Epiſcopis gratulantes quid obtulerint. [illegible]
Epitaphia quomodo cõſtruenda. [illegible]
Epitaphium quid, & quotuplex. *ibid.*
Eruditio quid. [illegible]
Eruditiores qui videri volunt in declamã[illegible] quid obſervent. [illegible]
Eſter. [illegible]
Etopœja. [illegible]
Etymologia. [illegible]
Exclamatio. [illegible]
Exordium quid 86. quale debeat eſſe. *ibid.* ejuſdem vitia quæ. 87. [illegible]num quodnam. [illegible]
Exordia quomodo formentur. *ibid.*

Exordiorum fontes præcipui. 96
Exordii exemplum. 89
Exemplum aliud orationis funebris. 91

F.

FAbii Quadrati torques. 278
Fabius Pauli Ursini filius. 106
Fabius *Ambustus* cur sic dictus. 366
Faces duæ. 201. pueri præferebant Sponsis apud Romanos. 247 ardẽtes cur apud eosdem Magistratui præferebantur. 403
Fax prælux dicta. 247
Facile quid. 147
Fel nigri canis, ejus usus 248
Ferdinandi Cæsaris dictum 445
Ferdinandus Castelli Rex moriturus regio indutus habitu templũ frequentavit. 309
Festa amoris. 254
Fidei imago. 202
Filii diversa in jure nomina. 364
Flammeum quid, ejus usus, & cur in Spõsalitiis adhibitum. 239
Flumina laudaturus. 145
Focus accendebatur à Sponsa. 249
Fons mirabilis efficaciæ. 326
Fontes laudaturus. 145
Fontinalia festa qualia? 424
Fortunæ muliebris templum. 245
Franci formicam Regibus recens natis offerebant. 329
Francisci I. Regis Galliæ liberalitas. 432
Francisci II. Valesii Galliæ Regis Symbolum. 258
Francisci Sfortiæ apud populũ authoritas. 385
Francisci Pacini Epitaphium. 337
Fridericus Imperator de Republ. 465. ejusdem clementia. 406
Friderici Ducis Iuliacẽsis Symbolum. 204
Frigus incredibile. 468
Fulviæ Symbolum 253
Funebres orationes quomodo fabricãtur; vide Oratio.
Funebris Pompa apud Romanos. 322

G. Ga-

G.

Galatarum mos circa connubium. 243
Galatæ mortuo literas dabant. 320
Galenus morborum Imperator. 328
Galli quale ſignũ electi mariti habuerint. 243
Genethlia feſta. 370
Genita Mana quæ. *ibid.*
Genus quid. 21
Georgius Dux à fratre Eduardo juſſus mori datæ mortis opinione vino malvatico ſorbendo ſe ſubmerſit. 326
Germanorum quondam ſepulchrorum inſcriptiones. 312
Gladius. 81
Gobrias de frigore. 468
Gorgias Leontinus quærenti an mortẽ æquo animo ferret quid reſp. 306
Gothorum mos circa ſponſalia. 243
Gradatio. 121
Græcorum mos circa ſponſalia. 240
Græci nuptiarum præſides Deos invocabant. 244
Græcorum in ſalutando mos 382. in coronando Principe mos. 402
Gratiæ tres. 422. manibus junctis, ridentes, virgines, vocales. *ibid.*

H.

Hanibal venenũ gerebat in annulo. 272
Harpocrates Deus ſilentii. 275
Haſtâ cælibati gladiatoris ſponſæ caput comebatur, qualis fuerit & qua ratione hoc. 240
Haſta Junoni ſacra. *ibid.*
Hebræorum mos in adventu viri magni. 383
Hecubæ viſio. 368
Helias naſciturus qualẽ habuerit viſionem parens ejus. 365
Heliotropos. 314
Helleniſmus quid? 126
quotupliciter fiat. *ibid.*
Henricus Bavariæ Dux poſt mortem identidem vivebat. 325
Henrici Regis Galliæ vitæ ordinatio. 316.
ſedenti

ſedenti ad menſam tres apponebantur orbes. *ibid.* ejus poculum. 279
Herbas laudaturus. 145
Hercules adhuc infans angues necavit. 366
Herculis Dei imaginem Tyrii in obſidione torquibus alligarunt. 278
Heros monetæ genus 325
Hetruſci porcam immolabant in nuptii. 244
Hieronem Syracuſanum apes aluerunt. 367
Hieronymæ Arragouiæ Symbolum. 256
Hippolitæ Carreptæ Symbolum. *ibid.*
Hirundo chelidoniam quærit. 185
Hiſpanorum mos circa ſepulturam. 318
Hiſtoria quid. 117
Holofernes quomodo ſuſceptus à Lybiæ populis. 383
Homcrus non è trivio Poëta. 10. 472
Homo quid. 309. Cithara. 303.
Hominis deſcriptio. 11. definitio à Sciẽtiis. 12
Honeſtum quid. 146
Horologium in annulo. 274. Clement. VII. oblatum. 329
Horti deſcriptio. 18
Hymenæum Græci pariter & Latini in nuptiis inclamabant. 247
Hippocratis Ara. 328

I.

JAcobi II. Regis Angliæ emblema. 430
Ianua quam Sponſa ingrediebatur lana cingebatur. 248
Ignem & Aquam tangebant Sponſus & Sponſa apud Romanos. 242
Indi anchoram manibus gerebant. 270
Judiæ Rex Alexandrum M. provocat. 431
Indiæ populi cui nubere permittebant. 237
Indorum mos in coronatione Regis. 402
Inductio quid. 80
Infans in terram expoſitus. 369. ſuper clypeum locabatur. *ibid.*
Infantibus Polypus cur oblatus. *ibid.*
Inhoneſtum quid. 146

Injucundum quid. *ibid.*
Insulas laudaturus. 144
Interrogatio. 123
Invenire quid debeat Orator. 2
Inventio. *ibid.* pulchra unde proveniat 3
Inutile quid. 146
Ioannes Dux Mediolanensis Sponsæ mittit annulos duos. 253
Ioannes Dux Cliviæ pro Symbolo habuit Lilium. 312
Ioannes Rex Angliæ Ætnam pinxit. 404
Ioannis Pontificis Symbolum. 456
Iosephi Patriarchæ poculum. 281
Iovis pullus quis. 366
Isabellæ Caroli V Uxoris symbolum. 256
Isabellæ Arragoniæ Reginæ Symbol. 314
Ismenias quomodo salutaverit Regem Persarum. 385
Jucundum quid. 146
Judas Macabæus. 407
Judex & ara miserorum Asylum. 443
Judices occlusi judicabant apud Lacædemones. 443
Judiciale genus quid 471
Jugatinus Deus quando invocatus. 244
Julianus ad accusatorem Cephidum. 458
Juliani stemma regium. 317
Julius Cæsar, 82. salutatus scintillas projiciebat ex oculis. 384 à Pompejo victus quid dixerit. 406. hujus encomiũ. *ibid.* in Africa corruit. *ibid.*
Juno unde cinctia dicta. 241. Ejus statuæ hastis nitebantur. 240. Jugalis unde dicitur? 243. Adulta nuptarum præses. 244. *unxia* unde dicta. 245
Jupiter Adultus nuptiarum præses. 244. Tigillus cur sic dictus. 304. Stator. *ibid.*
Justinus Imperator pulvere lectulum jubebat conspergere. 308
Juvenis Epitaphium. 338

L.

LAcænæ Matres filiis clypeos porrigebant. 369

Lacedæmonii Amori ſacrificabāt ante pugnam. 205. Heroū imagines in Senatu exponebant. 320. In Clypeos exponebant Infantes. 369
Lacedæmoniorū apprecatio Regibus. 329. Sellæ Senatoriæ. 445
Laconum gratulatio ad Reges. 330
Laodemia umbram viri optabat videre. 234
Lapidis cujuſdam admiranda natura. 317
Larix igne non comburitur. 205
Legationes obeundi. 469
Legatus Polonus. 272
Leonidis oſſa. 315
Leonora Sponſo remittit lances duas. 253
Libitinæ ſtatua apud Romanos quo loco fuerit ſita. 318
Lilium. 8
Limen non tangere debebat Sponſa. 245
Linguæ deſcriptio. 17
Lipſius decubiturus quid dixerit. 310
Litteræ ad Baſſas Turcici Imperatoris nigro holoſerico obſignatæ quid portēderint. 324
Livii fama apud exteros. 385
Loci quotuplices. 5
Lucerna ardens Conjugii Symbolum. 233
Lucretia. 44
Ludovici XI. Regis Galliæ Symbolū. 404
Ludovici XII. Regis Gall. Symbolum. 280 ad homicidā ſermo. 445
Ludovicus V. Rex Scotorum *Pater pauperū* dictus. 433
Ludovicus Divus. 120. pauperes aluit. 433
Ludovico Burgund. Regi oculi eruti. 409
Ludovicus Cortuſius moriturus teſtamento prohibuit lacrumari. 327
Lupi roſtrum ejus uſus 248
Luſitani ex roſis ſponſalitia Serta faciebant. 240

M.

MAcedones Perſeo aureā fortunæ ſtatuam obtulerunt. 402

Ma-

Macrobii ſtatuas defunctorum ex auro, argento vel ligno erigebant. 320
Magnes. 223
Malum Cydonium nuptialibus epulis adhibitum. 249
Malum aut medulla cameli dabatur ſponſis. *ibid.*
Manlius unde *Torquatus* dictus. 265
Manterna. 245
Manus oculatæ. 43
Martiæ Catonis filiæ cauſſa cur ſecundo nubere detrectaret. 235
Marcus Antonius Senator Romanus luſtraturus Pyramides Ægypti quid dixerit. 308
Margaritæ Ducisſæ Mantuæ Symbolum. 257
Maſſilienſium mos circa ſponſalia. 243
Materia qualis eligenda 1. 2. in Exornativo genere. 3. in deliberativo genere. *ibid.* in Judiciali genere. *ibid.*
Matrimonii ſanctiſſimũ ſignum apud Macedones quodnam fuerit. 243
Matris ad filium informatio in eligendo amico. 202
Mauſoleum. 234, 327
Maximilianus I. ejuſdẽ dictum. 432
Mecœnatus annulis qualis. 275
Megarenſes pugnis percutiunt Sponſum & Sponſam à templi foribus uſque ad altare. 244
Memoria quid. 136. quotuplex. 137
Memoriæ quidpiã mandaturus notat. *ibid.*
Menandri Bactrorum Regis à ſubditis parentario. 327
Menecrates qua conditione ægrotos curaverit. 434
Midas aures aſininas habuit. 467. annulus ejuſdem qualis. 272
Modus nubendi. 242. deducendi Sponſam. 245. diſponendæ domus quam nupta ingrediebatur. 248
Moleſtum quid. 147
Momus. 168
Moneta *Heros* dicta. 325
Monile infauſtum quale fuerit.

fuerit. 241
Montanus. 42
Montes laudaturus. 145
Mors quid ex philoſophi cujuſdam opinione. 305
Mors bona. *ibid.*
Mortis Symbolum mel. 314. Templum apud Spartanos. *ibid.*
Mors Noctis filia. 318
Mortuos deflere interdictum. 319
Mors *Atropos* dicta. 332. Imago ejuſdem. *ibid.*
Mos Græcorum in deductione Sponſæ. 247
Mos in coronatione Imperatorum quondam uſitatus. 219
Mos antiquorum circa natalitia 369
Mulier mala. 237. equitandi perita jus habebat nubendi apud Perſas. 217
Mundus perpetua ruinarum ruina. 303. rotundus duodecim baculis ſuffultus 304
Muretus in naſum cujuſdam 43
Muſarum Coronæ 283
Muſonius philoſophus de ultimo felicitec rlaudendo die. 311
Mythridates victus à Pompejo quomodo ſe ſolatus ſit. 408

N.

NAbathæi Reges in fimo ſepeliebantur. 307. ante pectus loco ſigilli mortem gerebant. *ibid.*
Narratio quid & quotuplex. 101. quomodo facienda *ibid.* ut bona ſit quæ notanda 102 ejus vitia. 104
Narrationis exempla. *ibid.*
Navis. 81
Neceſſarium quid. 146
Negantia quid & argumentatio ab his. 124
Neptunus. 280
Neſtoris ſcyphus. *ibid.*
Nicephori cranium. 321
Nicolaus Medicæus ad filium recens natum. 308
Nobili convenit ſapientia. 93
Noctis filii qui. 318
Noctua. 253
Nomenclatores à Romanis

manis cur adhibiti. 382
Notatio quid. 19
Nubendi Cauſſæ apud veteres. 237. modus 242. ritus varii. 249
Nubentium ornatus. 238 cibus. 249
Numantini. 405
Numidarum contracti conjugii ſignum. 250
Nuntii victoriæ coronabantur. 283
Nuptiales Orationes vide Oratio.
Nuptialia ſacrificia. 244 Symbola. 252
Nuptiæ ſunt extremum infortunium. 234

O.

OBlatio Cymbii. 261 Torquis. 262
Occaſio quid. 466
Odores accedenbantur in adventu Principis. 383
Olympias putabat ſe fulmen gerere. 367
Olympius de ducentibus Uxorem. 232
Opis Dea quæ. 369
Oratio gratiarum actoria pro collata dignitate ad Regem. 69. gratulatoria in adventu alicujus. 71. cõſolatoria in morte amici. 74. ſuaſoria quod juvenes ſub rigida diſciplina coërcendi non ſint. 75
Oratio alia in qua quod brevis malitia juventuti non noceat diſſeritur. 77. gratulatoria feſtorum Natalit. 149 reſponſoria ad hanc. 150. ſalutatoria. 152. 154. ſuaſoria non eſſe flendum ob juvenis obitum. 156. gratulatoria conjugii. 161. funebris in morte juvenis. 164. gratiarum actoria qua captivus aliquis vita donatus gratias poſſet agere Imperatori. 166. Reſponſoria Profeſſoris ad diſcipulos gratulantes ſibi valetudinem. 168. gratiarum actoria ad Regẽ Reipubl. nomine pro debellato hoſte. 170
Oratio in qua proponitur Chriſtus patiẽs

ſub

ſub allegoria apis mellificantis. 176. alia in qua ſub allegoria horti vepribus conſiti proponitur. 178
Oratio gratulatoria novi anni ſub allegoria maris. 180
Orationes ſponſalitiæ quæ ſint. 182
Oratio qua Sponſus petit Sponſam per amicos quomodo fabricanda. 183 hujus conficiẽdæ praxes variæ. 184
Oratio qua Sponſus ipſe Sponſam petit. 188. Reſponſoria ad Spõſi petitoriam. 189 Praxes Concedendi 190. Praxis Differendi. 193 Praxis Negandi. 194
Orationes aliæ ſpectãtes ad Sponſalia quomodo combinentur. 195 Nuptiales quæ dicantur. 206
Oratio Sponſi petitoria ante vinculum conjugale. 207. reſponſoria ad hanc. 210. traditoria qua Sponſo traditur Sponſa poſt copulationem. 211
Oratio reſponſoria Spõſi ad traditoriam. 216
Orationes quibus gratulantur hoſpites Sponſis. 220. Epithalamicæ quæ ſint. *ibid.*
Oratio traditoria Sponſæ ad thalamum Spõſi. 221. reſponſoria ad eandem. 225. munerum oblatoria 260. reſponſoria ad hanc. 263
Orationes funebres quæ. 284
Oratio ab hoſpitibus ad amicos defuncti. *ibid.* reſponſoria ad hanc. 291
Orationes Natalitiæ. 356 reſpõſoriæ ad has. 360 ſalutatoriæ. 371. reſponſoriæ ad eaſdem. 375
Oratio valedictoria. 377 reſponſoria ad hanc. 379. gratulatoria quomodo fabricanda. 386 reſponſoria ad eandem. 391
Orationes gratiarum actoriæ. 416. Petitoriæ. 425. Commendatoriæ. 4 5 Exhortatoriæ. 436

Oratio pro Electione Judicis. 437 Voti propositiva 460
Orationis partes quot sint & quomodo disponendæ 85 in Officiosa quid advertendum. 191
Oratiuncula Voti assertativi contre Regem. 64. Voti confutativi pro Rege. 66
Orator quid scire debeat. 3 qualia argumēta invenire debeat. 5. quid exercere debeat. 130
Oratorem gravitas decet. 4
Oratores moderni in quonam præcipue laborant. 3 quibus modis rem explicent. 6
Organa fabricata ex ossibus mortuorum. 321
Origo boni viri non est inquirenda. 56
Orphei tumulus. 313. sepultura locus producit luscinias. 365
Osiris ab Ægyptiis colebatur. 320
Ossa mortuorū pecuniæ loco habita. 321

P.

PAcuvii Syriæ Præfecti mos. 324
Pancarpiæ corollæ sic dictæ. 239
Panis definitio. 14
Panem gladio divisum gustabant Sponsi. 204. & 243
Pannonæ nuptiarum initio Deum familiarem ad invicem mittebant. 251
Papaveris succus Sponsis apponebatur. 249
Papilionis descriptio. 6
Paradoxum. 38
Parcæ colebantur inter natales. 370
Parochus quis nominatus 247
Partium enumeratio. 17 quomodo acuta fiat. 43
Paulus Apostolus. 54
Pausaniæ monitum. 253 ejusdem monumentum. 313
Peccator. 57
Pecuniæ definitio. 16
Pegasus Solis equus. 92
Pelopidas ad uxorem. 458

Periclis vox aurea. 452
Peroratio quid. 123. quas partes habeat. *ibid.* cur diligentius faciẽda. 124
Persæ coronabant omnes qui sacris intererant. 282
Personas laudaturus. 143
Pharaonis annulis qualis fuerit quem Iosepho tradidit. 273
Phialam aqua impletam dabat Sponsa ei cui nubebat. 243
Philippides de uxore. 234
Philippi Regis Galliæ magnetica dextra. 409
Philippi II. morientis ad filium instructio. 326
Philippus Macedo. Oraculum sciscitatur qui senex fieri posset 306. hominem se esse à puero admoneri patiebatur. 319. moriturus quomodo adstantes solatus fuerit. 328. in palæstra prolapsus locum contemplans quid dixexit. 331. ejusdem somnium. 367
Philo de torque. 277
Philosophi magistros suos in annulis sculptos gerebant. 275. lamentantes supra Alexandri M. cadaver. 323
Phocionis uxor quem ornatum adamaverit. 239
Pigapheta quomodo Urbano V gratulatus fuerit. 404
Pindari in ore apes mellificarunt. 366
Plantas laudaturus. 145
Plato à Græcis qualiter susceptus. 384. item à Dionysio. *ibi.* ori ejus apes insederunt. 366
Plinii annulus. 273
Plutarch. de cœlibe. 236
Poculum grammaticum quale & cui sacrum. 279
Pocula trina apposita apud Græcos. 278
Poculum Henrici Galliæ Regis. 279. Didonis *ibid.* Rufi. *ibid.* ex Onagri cornibus. *ibid.* quod Solimanno oblatum ab Imperatore quale fuerit. 280. acceperunt Neptunus & Apollo. *ibid.*

Pocula cum ſpeculis exſculpta. 281
Poculis quid inſculptum *ibid.*
Poculum Corn. Marci. *ibid.* Parentis Clitophontis. *ibid.* trina in conviviis Diis mixta. *ibid.*
Politani tumulus. 338
Poloniæ deſcriptio. 13
Polycrates lyram habuit in annulo. 270
Polypus piſcis. 369
Pompeji annulus. 275
Pompejus triumphans. 383
Pomponio victori quatuor pyramides erigunt filii. 424
Porca immolata in cōjunctione nuptiali. 244
Porciæ reſponſum ſciſcitanti quem eſſet habitura de viro mortuo diem ultimum. 235
Porphyrites lapis. 253
Poſſibile quid. 147
Potina Dea. 371
Pragmatici qui. 471
Præficæ officiũ poſt exuſtum cadaver. 322
Principis deſcriptio. 13
Principis & populi differentia. 399
Princeps malus. 47
Privativa quid. 24. argumentatio ab iiſdem *ibid.* acuta quæ. 47
Probroſum quid. 14
Prometheus annuli author. 268
Propoſitio acuta quæ 3 quibus conſtet. 30 quid ſit & ubi ponenda. 100. quotupliciter poni poſſit. *ibid.* qualis eſſe debeat. *ibid.*
Prorex Neapolitanus moriturus quid dixerit. 277
Proſopopœja. 121
Prothagoras cur filium inimico dederit. 237
Protheſilai uxor umbrã viri optabat videre. 234
Ptolomæi dictũ regium. 430
Ptolomæus Philadelphus cranium inter epulas ſemper habuit. 309
Pueri duo ducebant Sponſam. 247
Pulchritudo corporis. 16
Pumilio. 55
Puteoli palatiũ extruerunt Servio Duci. 466
Pyrrhi annulus. 273

Pyrrhus

Pyrrhus *Aquila* vocatur à militibus. 399
Pythagoras. 423. idem de civitatibus. 450

R.

RAna ſilentii Symbolum. 275
Regis deſcriptio. 104
Regiones laudaturus. 144
Regula. 81
Relata quid. 24. argumentatio ab his. *ibid.* acuta quæ. 48
Renatæ uxoris Herculis Ducis Ferrariæ Symbolum. 257
Repetitio. 121
Repotia quando & ubi data. 249
Repugnantia quid, & eorum argumentatio. 24. acuta quæ. 47
Res laudaturus. 144
Rex fatuus ſimius in tecto. 446
Ritus nubendi. 249
Robertus mille pauperes fovit. 433
Romani omnes digitos coronabant excepto medio. 271. torquibus donabant qui in prælio inſigniter ſe geſſerant. 278. in conviviis quid coronaverint. 283. ſpiritum morientis egredientem ore excipiebant. 322
Romanorum mos poſt exuſtum cadaver. *ibid.*
Romulus qui matrimonium iniverit. 243
Roſa fiat quicquid calcaveris, unde dictum hoc. 274. ſpinis olim caruit, cur amoris Symbolum. 283. item Symbolum gratiæ. 423
Roſtrum lupi ponebatur in foribus. 248
Rudolphus ad purpuratos. 457
Rudolphi II. Imperatoris Symbolum. 454
Rufi poculum. 279
Ruſſorum proverbium. 424
Ruſtica in Scotia ſomniavit, Lunam ex utero ſuo egreſſam Britanniam totam illuminare. 368

S. Sacer-

S.

SAcerdotes victimas annulo obsignabãt. 272
Sacrificia Nuptialia. 244
Saladini Regis Ægyptiorum tumulus. 339. tunica interior post mortem illius circũducta 331
Salamandræ urbis Parisiensis symbolum. 316
Salomon describitur. 9. filius votorum. 364
SalutandiDeos mos. 382
Salutando tangebant Manus, Genua, Frontem. ibid.
Salutatio matutina & vespertina. 381
Sapor Rex. 12
Saturnus de se ipso ad milites. 449
Scævola. 40. 45.
Scelenitropos. 314
Sciolus quispiam se laudat. 8
Scipionis Marschalci Galliæ exequiæ. 312
Scyphus boni ominis 282
Scytharum lex matrimonialis. 252. in coronatione mos. 307
Scythæ victori vivo ex aureo propinabãt populo & mortui sepulcro aureum appendebatur. 318
Seleucus de Diademate Regum. 450. ejusdem annulus. 270
Semiramis ab avibus educata. 366
Senatoris Symbolum. 452
Sententia quid & quotuplex. 113. quomodo adhibenda. ibid.
Sententiæ spectantes ad Sponsalia. 197. pro Orationibus Nuptialib. 229. pro Orationibus munerum oblatoriis. 266. pro Orationibus funebribus. 295. pro Oratione natalitia. 362. pro Salutatoriis & Valedictoriis Orationibus. 381. pro Gratulatoriis Orationibus. 394. pro Orationibus Petitoriis. 428. de Judicio. 440. de Magistratibus 442. pro Orationibus voti propositivis. 464

Sepultura triumphalis. 327
Serta ex ſolis roſis erant in Luſitania. 240
Sertum. 282. laureum triumphatori dabatur. 283
Sertis coronata ſepulchra mortuorũ. *ibid.*
Servius Tullius viſus eſt habere caput ardens. 367
Severus Imperator ſibi vivo loculum parari juſſit. 306. ejus morientis vox ultima. 323. tempus deliberandi Conſiliariis dabat. 466
Sicyoniorũ lex nuptialis. 251
Sigiſmundi III. Regis Poloniæ Symbolum. 257. ejuſdemque Epitaphium. 343
Silvii Palladii tumulus. 338
Similitudo quid. 22. unde poſſit deduci & ad quid valeat. *ibid.*
Simonides encomium ſcribere petenti quid reſponderit. 423. ejuſdem ad Pauſaniam monitum. 456
Smaragdi admiranda virtus. 275
Socrates quo vultu incarceratus. 53. ejuſdẽ reſponſio ad conſultantes an uxor eſſet ducenda. 232. viſus eſt ſibi Cypium videre è gremio quo egredientem. 367
Sapiens. 306
Sol. 54. in tumbi Perſarũ exſculptus. 312
Soldanus. 12
Solonis inſtitutum. 249
Somnium Matris Octavii 367
Somnus filius Noctis. 318
Species quid. 21
Sphinx in annulo Auguſti. 275
Sponſa apud Hebræos tunicam albam geſtabat. 239. aſparagine coronata in Bœotia. 240. monili ornabatur. 241. corona ſpinea coronatur in Anglia. 242. bibit in templo ceteris idem facientibus in Anglia. 244
Sponſam deducẽdi modus. 245. introducens cur dicere debuit: *Ubi*

Ubi tu Cajus Caja ego, 446. apud Græcos puer præcedebat clamitans, qui caniſtrū gerebat. 248
Sponſa ducebatur à duobus pueris. 247. vehebatur in curru apud Græcos comitantibus Sponſo & Agnatis. *ibid.* cur in gyrum verſa. 248
Sponſalia inibant pane gladio diviſo Græci. 204
Sponſalitiæ Orationes vide Oratio.
Sponſi caput caricis & palmarum fructibus inſpergebatur. 241. cur Reges & Sponſæ Reginæ nominatæ. 242
Sponſus apud Coos muliebri veſte induebatur. *ibid.*
Sponſus & Sponſa vitta purpurea amicti apud Latinos jugum ſubibant. 243
Statua Ammonis artificioſa. 385. Honoris Dei. 398. Statuæ Numæ Pompilii & S. Tullii cū annulis. 269
Statuæ loquentes. 385
Stella marina ejus uſus. 249
Steſichori poëtæ ori luſcinia dicitur conſediſſe. 266
Struthio ova adſpiciendo fovet. 317
Subjectio. 121
Suſtentatio. *ibid.*
Sybaritæ morte plectebant eum qui mortis mentionem injeciſſet. 319
Sylla. 203, 470
Symbola nuptialia. 252
Symbolum Caroli Friderici Ducis Cliv. 204. cujuſdam elati hominis. 314

T.

Tamerlanes ad Bajazetē. 455. ejus Symbolum. *ibid.*
Tanaquil inventrix tunicæ rectæ. 238
Tarentinorum more nupturi cibus ad invicem ſibi præbebant. 251
Tartarorum mos in eligendo Principe. 455
Templū Floriæ & Deæ Salutis. 283. Honoris & Vir-

& Virtutis apud Roman. 398
Terentius de Consiliario. 466
Tessalia spongiam lacrumis plenam misit ad funus Matris. 318
Teutones ante nuptias caput ad invicem radebant. 250
Themistoclis dictum de viro. 232. de quibusdam Magistratum ambientibus. 449
Themistocles Simonidi injustam caussam petenti. 459
Theodosius beneficus. 432
Thraces caracterē quendam Sponsis in fronte inurebant. 251. natos plorant, mortuos rident. 330, 370
Thrasybulus. 11
Thyestes. 42
Thymiama gustabant nupturi. 249
Tiberius sub pœna gravi prohibuit annulos imagine singulari notatos in loca obscœna inferre. 276. hujus tempore mortuos deflere capitale erat. 319. eo regnante viæ dicuntur situm immutasse. 454
Timolion Oraculū consulturus quale omen retulerit. 406
Toga pura & illius usus. 238. rectâ. *ibid.* cur vestis Fortunæ dicta. *ibid.* cur itidem immortalis dicta, 239. cui induere hanc licebat. *ibid.*
Torques. 276. cur detur. 277
Torquibus qui donabantur apud Romanos. 278
Trajanus ad præfectum. 450. quale Judicibus Symbolum dederit. 444
Trajanus ad Viduam. 457. ejus vox aurea. 458
Tranquillitas. 55
Transitio quid. 112. quomodo usurpanda, *ibid* quotuplex, *ibid.* sit elegans. 113
Triumphatores sertum cui consecratum. 283
Tubicines præcedebant funebrem pompam. 322

Tunica alba tegebatur ſponſa apud Hebræos 239
Turcici relligioſi ſpecula obviis porrigunt. 307
Turris. 205
Turtur. 252
Tyrones aſſueſcant ſimplices invenire propoſitiones. 4

V.

VAletudinis mater menſa tenuis. 54
Vale, ter acclamabant mortuis. 323
Varronis dictum. 424
Veneti annulo in mare projecto id ſibi deſpondent. 272. eorundem ſalutis apprecatio Principi. 329
Vetuis quatuor cygnis vehitur. 306. ridens nata. 366
Veritatis imago. 444
Veſpiæ tumulus. 338
Veſtis clypeata qualis. 239
Victimas annulo obſignabat Sacerdos. 272
Vir qualis eligendus. 232
dives indoctus, ovis eſt aurea. *ibid.*
Viro regnum eſt conjunx. 242
Virginis Symbolum. 253
Virgo Lacæna. 203
Virgilii Epitaphium. 339
Vita hominis quid. 8. eſt ſicut flammæ ſtupæ. 305. eſt venatio. 313. navis eſt inſtar. 314. comparatur caryophyllo, Phœnici, & naufraganti. 315
Vitæ Symbolum Fel. 314. ejus brevitas à Philoſopho delineata 321
Vita navigantibus ſimilis eſt. 332
Vita avis eſt. 329
Vitia. 55
Vitta purpurea amicti ſubibant jugũ Sponſus & Sponſa. 243
Uladiſlai Regis Bohemiæ Symbolum. 403
Ulyſſes. 206
Umbo candidus quid. 238
Vohon quid. 452
Volucer poculum ſic dictum. 279
Volumnia. 245
Voluptas. 54

votum seu Consultationem ferendi modus. 460. assertativũ quomodo soleat proponi. *ibid.* confutativum quale. 461. mixtum quid. 462
Urbes laudaturus. 144
Utile quid. 146
Vulcanus dividens Jovis baculum. 304
Vulcanus cur mensa non dignatus à Jove. 370
Uxor est necessarium malum. 237
Uxorem abjicit quispiam in mari naufragus. 236
Uxores quasi unxores unde sic dictæ. 248

W.

WAllensteinii tumulus. 347

X.

XEnophon sacrificans de filii morte certior factus quomodo se gesserit. 310
Xerxes lustraturus milites de montis vertice lacrumis obortis quid dixerit. 331

Z.

ZEno Philosophus sciscitaturus Oraculum qui vitam bene agere posset, quid responsi tulerit. 307
Zenonis authoritas apud Athenienses. 384. hujus dictum. 446
Zoroastes ridens natus est. 366

FINIS.

Frontis by
R. de Hooghe -
unsigned.

Diana Parikian
£ RS
1978

Lisa & Leonard Baskin

